

*Minden értéknek
legyen
közössége!*

ÉRTÉKFELTÁRÓ JÓ GYAKORLATOK

Kiadja:
az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.

NMI Művelődési Intézet

Készült a Lakitelek Népfőiskolán, 2018. március 23-25. között megvalósuló
„Minden értéknek legyen közössége!”
szakmai konferencia előadójának írásaiból

Szerkesztő:
Dr. Horváth Zsolt

Nyelvi lektorálás:
Fehér Gyöngyvér, Szabó Judit Nikoletta

Kiadás éve:
2018., Budapest

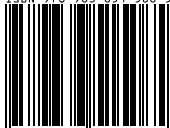
Felelős kiadó:
Kárpáti Árpád

A kiadvány létrejöttét az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatta.

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

ISBN 978-963-651-506-5

9 789636 515065

*Minden értéknek
legyen
közössége!*

ÉRTÉKFELTÁRÓ JÓ GYAKORLATOK

Tartalomjegyzék

Minden közösségnek legyen értéke és minden értéknek legyen közössége!	7
Szerkesztői bevezető	9
Bács-Kiskun megye	
Szank – Helyi értékek a középpontban: filmek, terek, rendezvények	11
Jászszentlászló – Civilek az értékfeltáró munka élén	15
Soltszentimre – Fiatal értékőrzők kutatják a település értékeit	18
Baranya megye	
Szászvár – Civilek a pályán – „életútinterjúk” készültek az értékfeltárás során	21
Békés megye	
Mezőberény – Mezőberény értéklistái – avagy legyen igazi „közös munka” az értéktár kialakítása!	25
Gyula – Igényes és alapos munkával épül a települési értéktár	29
Vésztő – Ifjúsági közösségek az értékek nyomában	33
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	
Karcsa – Civilek főszerepben: Karcsaiak Karcsáért	37
Szomolya – Így műveljük a Helyi Értéktárat	41
Csongrád megye	
Apátfalva – Mozgósítás az értékfeltárás során: mindenkinek jutott feladat	45
Mórahalom – Értékes kiadványok, diákok és pedagógusok az értékfeltárás középpontjában	49
Fejér megye	
Pusztaszabolcs – Kapcsolókönyvtől az Értéktár Klubig	53
Csór – Kérdőíves felméréssel és mélyinterjúk készítésével az értékek nyomában	57
Győr-Moson-Sopron megye	
Kimle – Értékek a Duna mentén – Kimlei hagyományok és őrzők	61
Hajdú-Bihar megye	
Furta – Mi fér bele egy „Értéktárisznyába”?	65
Báránd – Baráti társaságból hagyományőrző közösség	69
Gáborján – Kapunyitogatótól az első Falukönyvig	72
Heves megye	
Tiszanána – Cselekvő fiatalok az értékőrzés útján	77
Aldebrő – Nemzetiségi értékek az értéktárban	81
Szihalom – Ahol a múlt, a jelen és a jövő értékeit őrzik	84
Jász-Nagykun-Szolnok megye	
Kisújszállás – Gyűjtők, őrzők és megújítók	87
Mezőtúr – Helyi közösségek – közösségi értékek	91
Komárom-Esztergom megye	
Komárom – Települési helytörténet az iskolában	95
Keszölc – Izőrzők, receptek és népdalok a települési értéktárban	99

Nógrád megye

Buják – Értéktár Klub a hungarikummozgalom megvalósításáért	103
Drégelypalánk – Községek aktív bevonásával indult az értékgyűjtés	107

Pest megye

Érd – Hungarikum Klub alakul az értékek feltárásáért.....	111
Göd – Helytörténeti értékmentés egy helyi közösség által.....	114

Somogy megye

Mesztegyő – Egy élhető falu.....	119
Kaposvár – A város Rippl-Rónait választotta	124

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Géberjén – Fiatal Értéktörzsek, civil közösségek az értékek útján	129

Tolna megye

Medina – Értékes értékgyűjtés Tolna megyében – Medinai értékösvényen jární jó	133
Györköny – Hagyományörző civileké a főszerep az értékfeltárásban.....	137

Vas megye

Gencsapáti – Hagyományörző programok az értékgyűjtés szolgálatában	141
Csehimindszent – Községi értékgyűjtés – A fiatalok bevonása az értékfeltárásba	146
Káld – Értékek feltárása indult határon innen és határon túl.....	149
Gyöngyösmente – Az első között jött létre a Gyöngyösmenti Tájégségi Értéktár.....	153

Veszprém megye

Polgármestertől a bizottsági elnökig – Értéktör fiatalok a közéletben	157
Nemesvámos – Ifjúsági klub – Állandó kiállítás – Határtalan értékgyűjtés.....	161
Bakonyjókó – Kéz a kézben magyar és sváb	165
Alsóórs – Községek együttműködése az értékfeltárás során	169
Városlőd – Nemzetiségi értékek a Bakonyban	173

Zala megye

Lenti – Értéktörzsek klubja Zala megyében	177
Zalamerenye – Értékmentő programok indulnak Zala megyében	180
Gyenesdiás – Gyenesdiásikumok gyűjteménye készül	183

Kárpát-medencei területek

Felvidék

Digitális értékgyűjtés a Felvidéken – a felvidéki települések értéktárainak módszertani segítése	187
Nagygyeőr – Értékes kiadványok őrzik a település értékeit.....	192

Kárpátalja

Csap – Kárpát-medencei együttműködés az értéktár létrehozása során	195

Erdély

Élő hagyományok Kászonban.....	199
Csík-szentdomokos – Hosszú az az út, mely az értékekig vezetett, avagy „Gyökerek tartják az ágat”	207

Vajdaság

Gombos-Bogoya – Közös összefogás eredménye az értéktár létrehozása	209

Minden közösségnek legyen értéke és minden értéknek legyen közössége!

- így hangzik szakmai programunk teljes mottója, amely az értékfeltárás, az értéktári munka és hungarikummozgalom javát szolgálja. Nekünk, társadalomfejlesztőknek, a közösségi művelődés szereplőinek a mottó második fele jelent komoly szakmai kihívást, vagyis, hogy minden értéknek legyen közössége.

Az érték teszi tartóssá az emberek közötti szövetséget, együttműködést - minden más csak érdekszövetség, melynek szavatossága hamar lejár. Az érték ad célt, tartást és önmeghatározást a közösségnek, és teszi cselekvőképessé azt: a pszichológia számára immár ismert jelenség, hogy a magasabb cél érdekében kifejtett erőfeszítés mögött jóval komolyabb, a közösség által is megerősített motiváció munkál, és tartósabb elégedettséget is hoz a cselekvők számára.

A helyi társadalom számára az az érték, amely köré elkötelezett és tetterre kész közösség szerveződött, komoly, kiaknázható erőforrást jelent a fejlődéshez. Így válhat kulcsfogalom-má a helyi érték a kulturális alapú gazdaságfejlesztés számára is.

Az NMI Művelődési Intézet szakmai tevékenységének egyik pillére az értékfeltárás és értékmegőrzés, az erre irányuló mintaprogramok és képzések indítása, a megyei és települési értéktárak módszertani támogatása - ebben a törvényi háttér is megerősít bennünket: eszerint a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendeletének 3.§ (1) b) pontjában meghatározott területi közművelődési feladatellátás országos módszertani intézménye alapvető szerepet tölt be a települési és megyei értéktár bizottságok munkájában.

Szakmai tevékenységünk e fontos területe összhangban van más tevékenységeinkkel és feladatainkkal: az értékfelvívás, értékekre építés átszövi munkamódszereinket, szervezeti kultúránkat, szakmai hozzáállásunkat, program- és tevékenységtervezési folyamatainkat egyaránt.

Az érték adja egyszersmind az alapját annak a szakmai szemléletnek is, mely a közösségi művelődést a társadalomfejlesztő szakmák közé sorolja, hiszen a helyi társadalom elsődleges erőforrásai, a társadalmat előre vivő kezdeményezések kiindulópontjai a helyben fellelhető, közösségszervező erővel rendelkező értékek.

Magasabb szinten gondolkodva a nemzet is értékek mentén fogalmazza meg önmagát. A Kárpát-medencei magyarságot a közös kulturális, természeti, tárgyi és szellemi kincs kovácsolja össze. A határon túli magyarság különleges értékeinek, hagyományainak megismerése megélhetővé teszi számunkra a nagyobb közösséghez, a nemzethez tartozás élményét.

2018. március 23-25. között a Lakiteleki Népfőiskolán a települési értéktárak kialakításának eddigi tapasztalatairól rendezett szakmai konferenciát az NMI Művelődési Intézet, bemutatva a terület már kialakult Kárpát-medencei jó gyakorlatait. A megyékből

és a külföldi nemzetrészekből érkezők részvételével szervezett tapasztalatcsere a hungarikummozgalom szellemében bátorította a településeket további együttműködések kialakítására annak érdekében, hogy ne csak dokumentált értékeink, hanem értékfeltáró, értékőrző, értékátadó és értékélő közösségek is legyenek a településeken.

Bízom benne, hogy a szakmai konferencia előadásait, a műhelyfoglalkozásokon megismert jó gyakorlatokat összegző kiadvány hasznos ötleteket, bátorítást és megerősítést nyújt mindazoknak, akik a helyi értékek és közösségek elválaszthatatlan kapcsolatára építik településük jelenét és jövőjét.

Kárpáti Árpád

Szerkesztői bevezető

Érték és közösség kéz a kézben jár – avagy a hungarikummozgalom megszemélyesítése

Az „újkori” hungarikummozgalom kezdete óta immár eltelt 10 év. A 2000-es évek második felében indultunk útnak, először Magyarországon, aztán a Kárpát-medence magyarok által lakott tájegységeiben, és azt mondtuk az ott élőknek: minden közösségnek vannak értékei.

Nagyon is emlékszem a törvény létrehozását megelőző országjáró fórumok, kerekasztal-beszélgetések hangulatára. Emlékszem arra is, amikor hívó szavunkra, „kopogtatásunkra az ajtón” a pesszimizmus fogadott bennünket. Érték és közösség? Még hogy minden településnek lennének értékei? Ugyan már.....

Nem feledem a lelkes, örömet sugárzó arcokat sem. Az örök optimistákét, akik azonnal csatlakoztak hozzánk. Akikről nem sokkal később még az is kiderült, hogy évek, évtizedek óta az értékek őrzői, teremtői az adott közösségben, függetlenül attól, hogy volt-e, van-e, lesz-e törvény a magyar nemzeti értékekről.

Úgy vélem, egy kicsit együtt tanultuk meg a törvény kereteit, lehetőségeit. A tanulás mellett harcoltunk azokkal, akik „felesleges, bürokratikus szabályozást” kiáltottak, akik már az elején tudni vélték, hogy ez egy újabb katalógus lesz az asztalfióknak. ...

Köszönet jár annak a több mint 1000 közösségnek, akik létrehozták a saját közösségük értéktárát, és lépésről lépésre építgetik azt. Köszönet jár a civil szervezetek közösségi tagjainak, akik néhány településen igazi „motorjai” lettek az értékfeltárásnak. Mindenhol más volt a „kulcsfigura”: volt ahol polgármester, volt ahol helyi pedagógus, plébános, lelkész, vagy lelkes helytörténész látta meg a lehetőséget a hungarikummozgalomban.

Azt gondolom, a széles körű társadalmi bázis megalapozásának első üteme befejeződött. A következő időszak hívó mondata legyen ez: Minden értéknek legyen közössége! Ez újabb áttörést hozhat a hungarikummozgalom terjedésében. Ezért kezdeményeztük a 2018. márciusi konferenciát, és ezért jött létre ez a kiadvány is. Olyan településeket kerestünk, akik már az elejétől kezdve azt gondolták, hogy értéknek és közösségnek kéz a kézben kell járnia. Csupa jó példa arra, hogyan hozott létre egy jó ötlet egy jó közösséget, vagy egy már létező közösség hogyan kezdett új életet a település értékfeltárásában való szerepvállalással.

Ha minden értéknek lesz közössége, akkor minden érték megtalálja a helyét a hungarikum piramis rendszerében. Akkor nem lesz hiányérzetünk akkor, amikor a Hungarikumok Gyűjteménye, a Magyar Értéktár vagy bármelyik megye értéktárának jelenlegi értékeit vizsgáljuk, akkor elérhetjük azt is, hogy minden cselekvő közösségnek lesz értéktára.

dr. Horváth Zsolt

Szank - Helyi értékek a középpontban: filmek, terek, rendezvények

Szankon 2013. november 15-én alakult meg az Értéktár Bizottság.

Patkós Zsolt polgármester kérte fel a bizottság tagjait arra, hogy – a falu lakosait, civileket, egyesületeket, iskolát, hagyományörzőket megszólítva – minél szélesebb körben induljon el a közös gyűjtés. Alulról felfelé építkezve kezdődött el a rendszerezés, az értékek védelme, gyűjtése, így különböző csatornákon keresztül kerestük fel a falu lakosait. Munkánkat kérdőívek, javaslatételhez szükséges dokumentumok készítésével kezdtünk, melyek elindították a közös gondolkodást.

A tagok különböző csoportokat, rétegeket tudtak megszólítani személyesen, online, kérdőívek, s egyéb adatgyűjtő módszerek segítségével. A helyi újság, (Szanki Kisbíró) mely ingyenesen, és minden lakoshoz eljut, folyamatosan tájékoztatta a szankiakat az értéktár bizottság munkájáról. A beérkezett javaslatokat, ötleteket folyamatosan megbeszélte, értékelte a bizottság, majd elkészült egy terv, illetve egy javaslati lista, amely folyamatosan bővült, az értéktárba történő felvétel módjáról és menetéről.

A feltáró munka során a helyi iskoláskorúak nagyon fontos szerepet töltek be a munkában. Lelkesen és sok jó ötlettel segítették a gyűjtést. A gyerekek véleménye és a már összegyűjtött értékek nagyjából megegyeztek, mely arra utalt, hogy a faluközösség, korosztálytól függetlenül azonosan gondolkodott. A gyerekeket életkori sajátosságaiknak megfelelően motiváltuk: rajzversenyeket, vetítéseket, kirándulásokat szerveztünk nekik, illetve versenyek, valamint egy szakkör segítette, tette izgalmassá a gyerekek gyűjtő tevékenységét.

Nemcsak a helyi fiatalokat, de a kistérséget is versenyre hívtuk. Több rajzversenyt hirdettünk helyi és kistérségi felhívással, melynek témája a hungarikumok, helyi értékek voltak. Minden évben helyi és kistérségi *Hungarikum vetélkedőt* szervezünk, ahol a tanulók bemutatják településük értékeit, megismerkednek a térség, a régió értékeivel. Természetesen a versenyre hungarikumokból is felkészülnek a gyerekek.

Helyi Érték Kiállítótér nyílt

2015. november 7-én az Ízek Háza udvarán nyílt meg a Helyi Érték Kiállítótér (Szanki Kincsestárunk). A szabadtéri kiállító parkban huszonnégy képes tabló nemcsak a helyi értékeket, de az (akkori) ötven hungarikumot is bemutatta a látogatóknak. A tablókon levő

QR-kód segítségével az érdeklődők részletesebben is olvashattak a helyi értékekről. A parkot a környékre jellemző növények – borókák, jukkák, orgonabokrok – díszítik. Nagy-Magyarország domborzati mozaikja, 240 kg színes kavicsból készült el.

Helyi értékeinkről leporellót is kiadtunk, melyet az idelátogató turisták is nagyon kedvelnek. A becseinket bemutató film pedig DVD-n szintén mindenki számára hozzáférhető.

Szank Értéktár Bizottsága, a kezde-

tektől a kistérséggel együttgondolkodva, folyamatosan segítette azokat a településeket, ahol még nem alakultak meg az értéktár bizottságok, de szándékukban áll azokat létrehozni. Segítettük őket a már meglévő tapasztalataink átadásával: például miként kell elkészíteni különböző dokumentumokat, pályázatokat vagy kiadványokat, illetve hogyan kell megszervezni egyes versenyeket, rendezvényeket, konzultációkat. Az iskolások szintén folyamatosan beavatták tevékenységeikbe azokat a települési iskolákat, ahol még nem volt értéktár.

Módszertani segítségnyújtás Bácsfeketehegynek

A kistépülési segítségnyújtással párhuzamosan határon túli testvértelepülési kapcsolatok is megerősödtek. Bácsfeketehegyi testvérkapcsolatunk révén pályázat keretében lehettünk részesei közös, gyümölcsöző együttműködésnek.

Segítségükre voltunk a feltáró, gyűjtő munkában, a kiadványok összeállításában, bemutattuk számukra a szanki bizottság munkáját, meghívtuk őket rendezvényeinkre, valamint kölcsönösen megismertük egymás értékeit. A kapcsolatok révén egyre több a közös emlék: az emberek között baráti kapcsolatok alakultak, mely hosszú távú, mély és személyes kapcsolatokkal is gazdagította a két település közötti jó viszonyt. Nagyalambfalvi testvértelepülésünkkel talán még régebbi és még virágzóbb kapcsolatról számolhatunk be. 1989 óta töretlen a kötelék. E kötelék napjainkra már többgenerációssá vált.

Minden településnek, közösségnek vannak megőrzésre méltó értékei, kiemelkedő teljesítményei. Ezek felismerése, gondozása és tovább örökítése a lényege és mozgatórugója a kistérségi bemutatóknak. számtalan bemutatót, kiállítást eredményezett a hungarikummozgalom kistérségi szinten, melynek eredménye olyan rendezvénysorozatot indított el, ahol felléphetnek a hagyományőrzők, elhozhatják termékeiket a kistermelők. Teret kapnak ezeken a rendezvényeken a gyerekek, akik játékos formában, életkori sajátosságaiknak megfelelő programokkal és produkciókkal lehettek részesei a rendezvényeknek. Külön

öröm, hogy nemcsak a települések lakosai, hanem a turisták is nagyon élvezik ezeket a bemutatásokat.

A szanki Értéktár Kiállítótér egy szép színfoltja településünknek, ahová a messziről jövők is szívesen ellátogatnak. Az elkészült helyi értéktár komplex képet nyújt a falu nevezetességeiről, mely az idelátogató turistáknak is biztos támpontot ad arra vonatkozóan, hogy hová érdemes ellátogatni Szankon. Az idelátogatók száma évről évre nő. Tavasztól őszig kiránduló osztályok, csoportos látogatók érkeznek hozzánk, ami kiváló alkalom arra, hogy a vendégek az értéktárban összegyűjtött látnivalóinkat megtekintsék, illetve termékeinket megkóstolják. Elmondhatjuk, hogy a szanki kincsestár 33 értéke olyan komplex, sokrétű és az ideérkezők számára is érdekes települési kincs, hogy akár többnapos programot is tudunk kínálni a távolról érkezőknek. A célunk a helyiek számára értékeink megőrzése, ápolása és megszerettetése, az idegenek számára pedig betekintést nyújtani abba, hogy milyen is a településünk, kik vagyunk, hogyan élünk, hol vannak a gyökereink. Szankon e két fő cél tökéletesen kiegészíti egymást. Azonban egyáltalán nem szabad múlt időben beszélni az értéktárról, hiszen értéktárunk évről évre gyarapodik. Az elmúlt években terjesztettük be a *Büszkeségpontot*, a *Történelmi Emléktárat* és a *Kálvária Emléktárat*. Idén is készülnek olyan turisztikai attrakciók, melyek a jövőben a Kincsestár fényét emelik. A *Kiskun Emlékpark* építési munkálatai megindultak, de tervezzük a *tájház* és *Európa ház* megalkotását is.

Méz- és Meggyfesztivál Szankon

A gyerekekkel, felnőttekkel beszélgetve gyorsan kiderül, hogy léteznek kedvesebb és legkedvesebb értékeink. A képzeletbeli dobogó helyezettei bár változnak, de az elsők között fiatal és idősebb egyaránt megemlíti a Méz- és Meggyfesztivált, melyet 2009 óta minden évben a meggy érésének idején, általában június végén rendez meg Szank. A fesztivál kétnapos, ahol a vendégek megismerhetik és kóstolhatják a helyben készített mézeket és helyben termelt meggyet, valamint az ezekből készült gasztronómiai ínycsengéseket.

A fesztivál specialitásai: a meggybólé, meggy-pálinka, meggy-lekvár, csokis meggy, meggyes rétes, meggyes lepény és a helyi mézkülönlegességek – közöttük a selyemfű méz is. Hagyomány a Meggykirálynő és Méz királyválasztás és a Guinness Rekordkísérlet. A településen kívül legtöbbször a környékről érkeznek a fesztiválra, de az ország más tájairól, még külföldről is idelátogatnak, hogy résztvevők lehessenek a rendezvényen. 2012-től a rendezvény látogatóinak száma meghaladta a kétezer főt.

Szintén megyei értékek között találjuk Gy. Szabó Béla világhírű grafikusművész hagyatékát őrző Képtárunkat. Erre is méltán büszke minden szanki. A világban egyedülálló gyűjtemény rendszeresen bemutatja tárlatain a művész alkotásait. A képtár folyamatosan gyarapszik. A gyűjtemény magját, maga a művész, Gy. Szabó Béla ajándékozta a falu népének 1985-ben. A gyűjtemény azóta is gyara-

podott: idén dr. Konrad Maria Weber, a művész keresztfia közel 200 alkotást adományozott, Ferenczy Miklós, a hagyaték kolozsvári gondnoka pedig 50 különlegességgel gazdagította a gyűjteményt. Így már közel ezer alkotást őrzünk és mutatunk be az érdeklődőknek.

Megyei értékek között találjuk a konyakmeggyet, melyet Szankon az Ízek Háza kézi manufaktúrájában készítenek. Az ideérkező vendégek számára is jól látható módon, üvegablakokon keresztül tekinthetik meg a gyártás folyamatait az ideérkezők.

Szankon kialakult egy közös alap, melyre mindenki büszke, mely összeköti az itt élőket. Az értéktár kapocs a világ felé. Ezek a mi egyedi különlegességeink, amiért érdemes idelátogatni hozzánk. A gyerekek az értéktárat egy mondatban így szokták összefoglalni: „Ezek a mi büszkeségink.”

Szerző: PATKÓS ZSOLT

2006 óta Szank polgármestere. 12 éve dolgozik azon, hogy a pici zsáktelepülés Szank a kistérség ékszerdoboz legyen. Sok területen példaértékű Szank, melyet Patkós Zsolt csak úgy érhetett el, hogy a településért tenni akarókkal együttgondolva alakította ki azt a perspektívát, mely mentén eljutottunk oda, hogy csodájára járnak az elmúlt 12 év produktumainak. E közös munkának egy része a Szanki Kincsestár. Szankért végzett munkájáért Patkós Zsolt 2014-ben átvehette a Bács-Kiskun Megye Köszölgálatáért Díjat.

Jászszentlászló - Civilek az értéktár munka élén

A Helytörténeti és Faluvédő Egyesület szerepe

A Települési Értéktár Bizottság megalakítását 2014-ben az önkormányzat képviselő-testületénél a Helytörténeti és Faluvédő Egyesület kezdeményezte. Az egyesület célkitűzései között eleve szerepelt az értéktár, így amikor a kiskunmajsai Konecsni György Kulturális Központ vezetője (Tóth Viktor) ezt a témát a figyelmükbe ajánlotta, szívesen foglalkoztak vele szervezeti szinten is. Az egyesület tagokat delegált a Települési Értéktár Bizottságba, emellett a bizottság gördülékeny munkamenetéhez szükséges adminisztratív feladatokat is magára vállalta.

A bizottság tagjai a község régi épületeit is nagy értéknek tartják, ezért korabeli fotók alapján igyekeznek számítógépes rekonstrukciókat készíteni róluk. Bánfi Attila tagtársuk már több mint 15 ilyen épületfotót készített, amely nemcsak látványos, hanem ösztönző is. Közülük két középületet emelünk ki: az egyik a Közösségi Ház, amit az önkormányzattól kapott tartós használatra az egyesület, és végzett azóta már több értéktár felújítást is rajta, a másik pedig a Művelődési Ház, amely a község fő kulturális színtere. Emellett régi cukrászdáról, kocsmáról, parókiáról és számos magánépületről is készült látványterv, amely jól mutatja, hogy Jászszentlászlón a századfordulón milyen jelentős építkezések folytak, milyen polgári milió fogadta az ide érkező látogatót. A település tervei között szerepel egy erre épülő sétaút részleteinek kidolgozása is, ahol az érdeklődők egy telefonos alkalmazás segítségével tölthetik le az útvonalhoz tartozó idegenvezetést.

Az értékfeltárás kezdete kérdőívvezéssel és interjúkészítéssel

Az akkoriban munkahelyet váltó, és később a Nemzeti Művelődési Intézet megyei irodavezetőjeként dolgozó Tóth Viktor személyes támogatásával, egy tőle kapott helyi értéket kutató kérdőívet dolgozott át a Helytörténeti és Faluvédő Egyesület a jászszentlászlói viszonyokra.

Ezzel az átdolgozott kérdőívvel kezdték meg a szisztematikus értékfeltárást az egyesület tagjai, emellett megpróbálták igénybe venni a helyben elérhető különböző kommunikációs eszközöket is: például a községi újsággal együtt juttatták el minden postaládába a kérdőívet – sajnos azonban ez utóbbi csekély valódi haszonnal záruló törekvés volt. Emellett a helyi civil szervezeteket és intézményvezetőket is megkereste az egyesület, ezáltal – talán a személyes kapcsolatoknak köszönhetően – már nagyobb volt a megkérdezettek aktivitása, jobb eredménnyel zárult a gyűjtőmunka ebben a körben.

Azokat a személyeket, akiket a helyi értéktárba ajánlottak a lakosok, személyes beszélgetésre, interjúra hívta az egyesület. Kamera előtt nyilatkozott pl. a néhai Nagyistók János citerakészítő, illetve Eördögh András hagyományos tanyasi gazdálkodó, aki többek között a kunfakó lófajta nemesítését végzi évek óta már a településen. Hangfelvételeket is készítettek népi kismesterségekkel foglalkozó iparosokkal, valamint az országos szinten is ritkaságnak számító, helybéli tarogatófűvóka-készítő mesterrel.

A helyi értékek gyűjtése a 2014-es indulás óta folyamatos a településen, így egyre ritkább és majdhogynem feledésbe merült tevékenységekre, tárgyakra, személyekre bukannak a helytörténeti kutatásokra specializálódott civil szervezet tagjai.

A helyi értékek gyűjtése a 2014-es indulás óta folyamatos a településen, így egyre ritkább és majdhogynem feledésbe merült tevékenységekre, tárgyakra, személyekre bukannak a helytörténeti kutatásokra specializálódott civil szervezet tagjai.

Civil szervezetek bevonása az értékfeltárásba és értékmegőrzésbe

Ahogy arra fentebb már utaltunk, az értékfeltárásba minden helyi civil szervezetet igyekeztünk bevonni, ám az ott tevékenykedő emberek csak személyes véleményükkel és információikkal tudták segíteni a munkát, szervezeti szinten nem volt erről egységes véleményük, ajánlásuk.

Az viszont azonnal kiderült, hogy a már felkutatott értékek és történetek pontosításában szívesen vesznek részt, mint ahogy az értékek megőrzésében is! A Helytörténeti és Faluvédő Egyesület kezdeményezte kiállítások, bemutatók aktív részesei voltak, ki-ki a maga „szakterületé-

vel" járult hozzá a közös sikerhez. Hangszeres és énekes csoportok színesítették a műsort, aktivisták tevékenykedtek a kiállítások berendezésében, és voltak, akik a vendéglátáshoz szükséges étel-ital előteremtésében jeleskedtek. Így volt ez a 2015 őszi elsős ízből rendezett helyi értéktár kiállításon is, aminek az egyesület székhelye, a Községi Ház adott otthont.

Jó példa: jaszszentlaszlo.hu – értékek megjelenítése digitálisan

A Települési Értéktár Bizottság tagjai is szükségesnek tartották azt, hogy eddigi munkájuk eredményét a széles nagyközönséggel is megosszák, de igazán akkor vált sürgetővé a feladat, amikor a 2016 őszi tervezett Kistérségi Hungarikum Vetélkedőre készültek. Ez ugyanis elengedhetetlen volt ahhoz, hogy a Kiskunmajsai kistérség településeiről érkező 4-4 fős, felső tagozatos diákokból álló csapatok felkészülését a vendéglátó település értékeiből, helytől függetlenül segítse. A hungarikumokról szóló törvény kategóriáit figyelembe véve alakították ki a weboldal felépítését, az egyes tételeket fotókkal kiegészítve jelentetik meg az időnként frissített községi internetes oldalon.

Terveik között szerepel egy *Helyi Érték Sétány* kialakítása is a Művelődési Ház udvarán, ahol a szabad területen bárki böngészheti a jaszszentlászlói értékeket.

Kiskunmajsa és térsége helyi értékei kiadvány jön létre

A Kiskunmajsa járás helyi értéktárainak gyűjteménye Móricgát és Csólyospálos községek, sikeres hungarikum pályázata révén születhetett meg. A hat települést (Csólyospálos, Jászszentlászló, Móricgát, Kiskunmajsa, Kömpöc és Szank) bemutató kötet egy olyan szerkesztett kiadvány, amely a települések önálló értéktáira támaszkodva, egységes szerkezetben mutatja be a térség értékeit. Léttartalmát 2016-os születése óta már több ízben bebizonyosodott, hiszen az ismeretterjesztés és reprezentációs cél mellett örömmel forgatják az innen elszármazottak, vagy viszik magukkal azok is, akik hazájuktól távol szeretnék megmutatni, honnan érkeztek.

Szerző: MÉSZÁROS LÁSZLÓ

A jászszentlászlói Helytörténeti és Faluvédő Egyesület vezetője 2008 óta szentel kiemelt figyelmet a helytörténeti és falukutatásnak. Az előtte asztalosként tevékenykedő fiatal ember elvesztve munkaképességét, minden idejét hobbijának, a történelemnek szentelte. Alapítója a Helytörténeti és Faluvédő Egyesületnek, kezdeményezője és aktív tagja a Helyi Értéktár Bizottságnak, motorja az egyesületi tevékenységeknek. Így ez a civil szervezet már három helytörténeti képes albumot, két értéktár-, valamint tizenhárom fotókiállítást tudhat maga mögött, amiből az egyik kistérségi vándorkiállítás volt. Tevékenysége ma már túlmutat a község határain, szakmai kapcsolatai kiterjednek a kistérség minden településére, Kiskunfélegyházára és a község eredetéhez kapcsolódó Jász településekre is.

Soltszentimre - Fiala értékörzők kutatják a település értékeit

Soltszentimre település értékörzésében szervezetünk, a „Csonka-torony” Alapítvány 1998 óta vesz részt: gyarapítja és gondozza a 2000-ben kialakított helytörténeti kiállítást, ellátta az Árpád-kori templomrom, a Csonka-torony felújításának koordinálását is. Jelenleg az alapítvány a környezetének rendben tartását végzi folyamatosan, 20 éve szervezi a „Téli esték” sorozatot, megjelentette könyvben *Soltszentimre történetét*, és még több, a települést népszerűsítő kiadványt, képeslapot van.

A KT Bem József Általános Iskola Soltszentimrei Általános Iskolájával, a Soltszentimrei Általános Iskoláért Alapítvánnyal nagyon jó munkakapcsolatot alakítottunk ki. Közösen több, az iskolások számára kiírt pályázaton vettünk részt, majd a hungarikummozgalomba bekapcsolódva a település értékeinek feltárásában is közösen dolgozunk. A „Csonka-torony” Alapítványt bízta meg Soltszentimre Önkormányzata a helyi értéktár létrehozásával 180/2015.számú képviselőtestületi határozatában.

„Fiala értékörzők”

A település egyetlen általános iskolájában fontosnak tartják a hagyományok őrzését, a település értékeinek feltárását, így szívesen vesznek részt a hungarikummozgalomban. Si-

keres pályázataik révén a diákoknak, s a falu lakosságának is sok lehetősége volt a településen kívülre is tekinteni, s megismerni hazánk főbb értékeit – mindezt a Szent Imre települési találkozók is segítik. Csíkszentimrével vált szorosabbá a kapcsolatunk, diákjaink között ennek köszönhetően több tartós barátság is kialakult.

Eddigi eredményeik:

Kezdetek

A település büszkeségét, a Csonka-tornyot rendszeresen látogatják a gyerekek osztálykirándulások, de családi kirándulások alkalmával is. A helytörténeti kiállítás anyagának megismerése tanórákon és szakkörökön is egyaránt fontos tevékenység.

Mindkét helyszínt egyre gyakrabban látogatják családi programként a helyiek, valamint távolba szakadt, látogatóba hazatérő falubeliek és távolról érkező érdeklődők.

Tantervi feladatok között is szerepel településünk megismerése, többek között rajz, földrajz, természetismeret, irodalom, hon- és népismeret, valamint történelem órákon.

A folytatás

Értékgyűjtés: A hungarikummozgalomhoz való csatlakozással a tevékenységünk e téren nagyobb lendületet kapott. Ötlebörze segítségével feltérképeztük, hogy ki, mit tart értéknak. A gyerekek csoportokban dolgoztak, bevonva a településről az érdeklődő felnőtteket is. A feltárt értékeket végül értéktérképre vitték fel, s kiállítást is rendeztek az összegyűjtött anyagból.

Az értékgyűjtő munka folytatásaként elkészült egy kérdőív, melyet közösen állítottunk össze. Az összeállításban részt vettek a pedagógusok, a gyerekek, az érdeklődő felnőttek a településről, a Települési Értéktár Bizottság, a Soltszentimrei Általános Iskolaért Alapítvány kuratóriuma és a Csonka-torony Alapítvány. A kérdőív összeállítása több hetet vett igénybe. A kérdőívet az iskola volt diákjai juttatták el minden családhoz. Az összesítés, kiértékelés után készült el a következő kiállítás. Az összegyűjtött anyag kiadvány formájában is megjelent. Így a településen a diákokon keresztül sok háztartásba el tudtuk juttatni. A csoportok a megvalósítás közben – együtt a fiatalok és az idősebbek – megtapasztalták és elsajátították az együttműködésen alapuló kreatív csoportmunka módszerét.

Szakmai háttér

Az értékgyűjtés során fontos volt a szakmai munka, az értékek megismerése, az értékpiramis felépítésének, a hungarikumokról szóló törvénynek ismerete. Ehhez kapcsolódva szakmai előadások, ismertető programok kerültek megrendezésre. Az előadások segítséget nyújtottak hazánk értékeinek megismerésében. Több előadáshoz gyakorlati bemutató

is kapcsolódott, amelyben a gyerekek szakmai vezetéssel ismerkedtek meg többek között a herendi porcelánnal. A tapasztalatokat szakmai tanulmányutak kísérték, melyen a gyerekek hazánk értékeit ismerhették meg. Csíkszentimrével meglévő testvértelepülési kapcsolatunknak köszönhetően a soltszentimrei Szent Imre kórus tagjai a helyszínen tudhattak meg többet Csíkszentimre értékeiről.

A csíkszentimrei diákoknak is lehetősége nyílt megismerkedni Soltszentimre tanulóival, s a falu értékeivel. Bepillantást nyertek a községet körbeölelő Kiskunsági Nemzeti Park értékeibe, a táj szépségébe, élővilágába.

Tudásátadás

Diákjainkkal részt vettünk, s részt veszünk a *Hungarikum* versenyben is. Az elmúlt évben a

Bács-Kiskun megyei döntőt a mi iskolánk diákjai nyerték meg. A sikereken felbuzdulva az értékőrök szerették volna tapasztalataikat átadni másoknak, így Kiskőrös járás általános iskoláinak csapatversenyt hirdettünk „**Ismerkedjünk hungarikumainkkal**” címmel.

Hét iskolából 20 csapat vett részt az írásbeli fordulón. A döntőbe 11 csapat jutott. Az izgalmas vetélkedő eredménye a sok értékes nyereményen, megszerzett tudáson kívül, hogy a részt vevő csapatok nagy érdeklődéssel készülnek a „*Kárpát-medence kincsei*” vetélkedő fordulóra.

Értéktár

A Soltszentimrei Települési Értéktár munkáját 2015 novembere óta végzi. A település értéktárában szerepel: a Csonka-torony; Szent Imre mellszobor; Benkovszki Zoltán vállalkozó, szikvíz készítő; Bujdosó Istvánné grillázs készítő; Szent Imre Egyházi kórus. 2018. évtől tovább bővült: a Római Katolikus templom, a Református templom, a Római Katolikus parókia, a Helytörténeti kiállítás, a Csonka-színkör, a Szent Imre Pincészet, a Gudmon farm, Ilyés Balázs vállalkozó, Ifj. Szalka József vállalkozó, valamint Kéri Ferenc irodalmi munkásságával és a Betlehem, „Téli esték” előadásorozattal.

Javaslatunkra a Csonka-torony Árpád-kori templomrom bekerült a Bács-Kiskun Megyei Értéktárba.

Az értéktár a www.csonkatorony.hu honlapon érhető el.

A terveink, a munkánk megvalósításában nagy segítséget nyújtott a Hungarikum pályázat.

Szerző: SCHANTLNÉ FARKAS JULIANNA

Pedagógus, a „Csonka-torony” Alapítvány elnöke. Az értéktár munkában a kezdetektől fogva lelkesen részt vesz, irányítja a „Csonka-torony” Alapítvány szakmai munkáját, összefogja az értéktárhoz kapcsolódó feladatokat, pályázatokat.

Szászvár - Civilek a pályán - „életútinterjúk” készültek az értékfeltárás során

Szászvár Nagyközség Önkormányzat kiemelt figyelmet fordít a helyi értékek védelmére, a meglévő építészeti, kulturális, szellemi örökség megőrzésére, az örökül kapott értékek összegyűjtésére és adatbázisban történő szerepeltetésére. Szászvár Nagyközség Önkormányzatának képviselő-testülete 2013-ban határozott úgy, hogy helyi értéktár bizottságot hoz létre annak érdekében, hogy a tudástranszfer, a módszertan átadása, a testvértelepüléseink részére szakértő bevonásával történő szakmai iránymutatások hatékonyan valósuljanak meg, valamint a nemzeti egység és összetartozás helyi szintű érvényesítése, a településen élők magyarságtudatának erősítése, valamint a külhoni értékgyűjtő mozgalom népszerűsítése érdekében.

2014 óta négy nyertes Hungarikum pályázat (önkormányzati és civil szervezet által beadott) garantálta Szászváron, hogy ez a munka maradéktalanul és több szinten megvalósulhasson. Napjainkra elmondható, hogy a helyi, Szászi Értékőrök munkájának köszönhetően a Szászvári Várkastély és Kiss György szobrászművész életútja, munkássága már a Baranya Megyei Értéktár részét képezi, ezen felül felterjesztésre került a nemzeti értéktárba – e beadvány jelenleg elbírálás alatt áll.

A kezdet

A HUNG-2014 C „a nemzeti értékek és hungarikumok gyűjtésének, népszerűsítésének, megismertetésének, megőrzésének és gondozásának támogatására” felhívásra benyújtott nyertes projekt aktivizálta a helyi lakosságot, az értékmentési munkában lelkes szászváriakat az értékek összegyűjtésére, kategorizálására. Az értékőröző munka „motorjai” a polgármester és az alpolgármester, ők indították el a folyamatokat, lelkesítettek, megszervezték a Szászi Értékőrök Munkacsoportot, felügyelték a munkaterv összeállítását, a feladatok szétosztását. A lelkes operatív csoport, a munkacsoport, rendszeresen összeült, javaslatokat tett az életútinterjúkat adó személyekre, részt vettek az interjúkérdések összeállításában, az interjúk elkészítésében, az értéktár-adatbázis összeállításában.

A munka eredményeképpen Szászvár 136 értéket gyűjtött össze.

2015. október 21-én került megrendezésre a Szászvári Értéktár szakmai fóruma, mely egyben a több hónapig tartó munka záróeseménye is volt. „Értékeink Tárháza Szászvár” címmel elkészült a kiadvány, mely a szászvári turisztikai értékeket fotókkal mutatatta be.

A folytatás

A „Nemzeti értékeink” című pályázat célja az értéktári munka módszertanának, tapasztalatainak átadása, a külhoni értékgyűjtő mozgalom népszerűsítése. A támogatást az értékörző munka folytatásához egy kamera vásárlására, valamint egy dokumentumfilm készítésére használta fel Szászvár, illetve a szakmai program megvalósítására. Két testvértelepülésen, Fenyéden és Nemeskajalon a Szászváron már megvalósított Értéktár gyűjtemény került népszerűsítésre, ismertetésre. A módszertan átadása mellett fényképek, videofelvételek és interjúk készültek a helyi értéktár elkészítésének első lépcsőjeként. Szászvár főterén egy közös, fából készült testvértelepülési tábla avatására került sor. A szakmai program keretein belül levetítésre került a három település értékeit és értékörzőit bemutató dokumentumfilm, valamint 2016. augusztus 13-án az érdeklődők megtekinthették a települések kultúr csoportjainak előadásait is. Az elkészült film feltöltésre kerül a legnagyobb videómegosztó portálra, valamint közösségi oldalakra is.

Ifjú Értékörök

A szászvári székhelyű Várbaráti Kör Egyesület a szászvári Kiss György Általános és Alapfokú Művészeti Iskolával együttműködve valósította meg az Ifjú Értékör Programot. A pályázat beadásával az volt a cél, hogy az általános iskolás korosztályt is bevonják a hagyományápolásba, az értékmegőrzésbe, erősödjön meg a tanulók hazaszeretete és a magyarságtudata. A programban szerepeltek Szászvár magyar ajkú testvértelepülésein, az erdélyi Fenyéden és Küküllőkemény-

falván, illetve a felvidéki Nemeskajalon élő gyermekek is.

A program keretében különböző versenyek, vetélkedők valósultak meg – többek között fotópályázat, online vetélkedők, fogalmazási verseny, logótervezés – 2017 januárja és áprilisa között.

A projekt zárónapja (2017. április 28-án) a szászvári Kiss György Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola névadójának tiszteletére szervezett Kiss György-napon valósult meg, melyre a település vezetői, a civil szervezetek képviselői is meghívást kaptak.

A projektzáró nap osztályok közötti helytörténeti vetélkedővel kezdődött, ahol nyolc állomáson változatos feladatokat oldottak meg a csapatok, s a verseny utolsó helyszíne a Szászvári Vár volt. Itt rendezték be a rajz- és fotópályázatra érkezett munkákból összeállított

kiállítás, illetve itt hirdették ki a versenyek eredményeit. A Várbaráti Kör elnöke, Nagy Ildikó avatta Ifjú Értékörké a tanulókat, akik először fogadalmat tettek, majd a helyi értéköri bizottság tagjai emléklappal köszöntötték őket.

Szászvár és térsége értékei

Szászvár Nagyközség Önkormányzata két környékbeli önkormányzattal – Váralja és Vékény –, valamint a környező települések civil szervezeteivel és kézműveseivel együttműködve valósította meg 2017-ben a *Szászvár és térsége értékei* programot. Ezenkívül a Szászvár Települési Értéktár Bizottsággal, a helyi általános iskolával és helyi önkéntesekkel valósult meg a közös munka.

Az elnyert támogatás egyik fő célja az volt, hogy település híres szobrászművésziné, Kiss Györgynek 2019-ben megrendezésre kerülő emlékéve, halálának 100. évfordulója méltó módon előkészítésre kerüljön. Ennek programterve az Értéktár Bizottság tagjai és az Ifjú Értéköri Bizottság részvételével négy fórumon állt össze. 2017. október 27-én a közös munka összhangját megalapozva a Kantár-hegyi Lovas Egyesület közreműködésével csapatépítő nap zajlott a helyi hagyományok jegyében.

A program keretében emléktábla állítására is lehetőség nyílt Kiss György szülőházánál, valamint a volt nyaralója előtt álló, Kiss György által készített és a falnak adományozott Jubileumi Kereszt talapzatán. További siker, hogy a Szent István Községi Házban található Kiss György kiállítás is megújulhatott.

14 fő részvételével az Értéköri Bizottság csapata október 30-án szakmai kirándulás keretében ellátogatott az Esztergomi Bazilikába, az Országházba, a pesti Kerepesi temetőbe, a Hősök terére, hogy közösen megtekinthesse a szobrászművész alkotásait, megcsodálhassák művészi munkáját.

A Szászvári Várkastélyban különböző programok – várlátogatás, tárlatvezetés, előadások – szerveződtek.

A program archiválása és nyilvánosságának megteremtése érdekében, valamint a további értéköri munka segítése céljából egy, a programot bemutató kisfilm és egy kiadvány is készült.

Szerző: MÜHLBERT-RAFFAI RENÁTA

Alpolgármester, az Értéktár Bizottság tagja. 2014 óta folyamatosan, kezdetben képviselőként, több helyi civil szervezet tagjaként, majd 2015 óta alpolgármesterként foglalkozik az értékmegtartó, értéköri munkával. Az Önkormányzat berkein belül indult el a Szászvári Értéktár összeállítás. A testvértelepülési kapcsolatok felelőse, a projektervek összeállításának és a pályázatok előkészítésének és megírásának aktív szereplője.

Mezőberény - Mezőberény értéklisái - avagy legyen igazi „közös munka” az értéktár kialakítása!

Mezőberény Város Önkormányzati Képviselő-testülete 2013-ban Békés megyében az első között hozta létre a Települési Értéktár Bizottságot. Alapja a Városi Könyvtár „MBER” helyismereti adatbázisa, mely ekkor már jelentős számú dokumentumot tartalmazott. Az értéktár létrehozásával cél volt feltárni és bemutatni Mezőberény sokszínű tárgyi, szellemi, gazdasági, turisztikai, kulturális örökségének kincseit. Mindezt bekapcsolni a településen, a megyében élők tudatába, valós, akár a mindennapokban használt értéké tenni, az értékek köré szervezett események, rendezvények felhasználásával, azaz az „élményszerű megélés” lehetőségét nyújtani a résztvevők számára és értékteremtő munkára hívni őket. Cél volt továbbá a piacképes termékek megjelentetésével támogatni a helyi gazdaság szereplőit.

Közös munka után választják ki az értékeket

Az értéktáró munkát kezdetben az egyes értékekre való rácsodálkozás, majd a szinte megszámlálhatatlan érték felfedezésének öröme váltotta fel. A városi rendezvények lehetőséget jelentettek céljaink bemutatására, és mód nyílt az értékgyűjtésről is tájékoztatást adni. Mezőberényben 67 civil szervezet működik, nagyjából 30-35 az aktívák száma, s 12-17-tel működünk együtt. Az első időszakban a Mezőberényi Népfőiskola Alapítvány ajánlotta a legtöbb értéket, majd egyre többen – közösségek, magánszemélyek – csatlakoztak. Nőtt a javaslatok száma, jellege és egyre fontosabbá vált az ajánlattevő, az értékbirtokos, a szakértő szerepe a jogi, gyakorlati és az értékrögzítési eljárás során. Mindez sok tisztázandó feladatot jelentett a bizottság számára, és következetes, folyamatos munkát jelent ma is.

Állandó kiállítás nyílik

A „Mezőberény az első között...” elnevezésű kiállítás és szakmai nap közönségsikere, a megfogalmazott elvárások adták az ötletet egy állandó kiállítás létrehozására a Muze-

ális Gyűjteményben. Itt megtekinthető az értéklistának, az érték teljes leírása és maga az érték is. Munkánknak köszönhetően egyre több konferenciára kaptunk meghívást a jó gyakorlat bemutatására. Pályázati segítséggel összeállítottunk egy „utazó” kiállítást, ahol a kamrabelsőt a stélzsi, a láda, a kolbásztartó szimbolizálja, és benne, rajta az értéktárban fellelhető értékek sokasága. Mindez óvodák, iskolák, hivatali és egyéb helyszínek rendezvényein jelenhet meg.

Külön figyelmet szenteltünk a különböző gasztronómiai bemutatóknak, hisz a mezőberényi három nemzetiség így megmutathatja sajátos értékeit, s erre öt pályázat lehetőséget is adott. A felnőtt korosztály mellett fontosnak tartjuk a gyermekek megnyerését. 2017-ben nagy sikerrel rendeztük meg az „Érték-tér Mezőberényben” programot, ahol óvodások és általános iskolások számára nyújtottunk kreatív, jól megélhető eseménysort, összességében mintegy 1500 gyermeknek és felnőttnek is.

Saját erőből további bemutatókat, kiállításokat rendeztünk. Helyben 17 alkalommal, Békéscsabán 7, Bélmegyeren, Pusztaföldváron, Telekgerendáson, Dobozon 1-1 alkalommal jártunk. 28 kiállítás mellett 14 előadást tartottunk értéktári munkánkról, 17-szer pedig az érdeklődők meg is kóstolhatták a berényi ízeket. A komplex bemutatók jól szemléltették a Mezőberényben folyó értéktári munkát.

ITT és OTT program – Felvidéki és Erdélyi települések támogatása

A helyi és megyei értéktevékenység mellett a testvérvárosokban folyó munkát is segítettük. Mezőberény Város Önkormányzata (Hung -2015/3573 azonosító számú – a Közös Értékeink ITT és OTT!) pályázati forrásokkal vállalta a határon túli magyar és szlovák közösségekkel a hagyományok őrzését, például Gútán a még meglévő értékek védelmét. A mezőberényi képviselők tanácsülésein vettek részt, ahol az értéktári munkát ismertették a képviselőkkel, ezt műhelymunka követte azokkal a résztvevőkkel, akik potenciális szervezői, végzői lehettek a Gútán elinduló tevékenységnek. Mezőberényben „Élő hagyományaink” elnevezéssel disznótort rendeztünk, mely előkészítette a gútai bemutatkozást. A fiatalabb korosztály számára mindkét településen pályázatot hirdettünk „*Megőrzendő értékeink a fotós szemével*” címmel. A pályázat eredményeként 48 pályázótól 195 fotó érkezett. Gútáról

Települési értékek gazdaságfejlesztő hatása

Hogyan mérhető, hogyan mutatható be a kulturális, gazdaságfejlesztő hatás az ilyen értékek esetében? A népi, a nemzetiségi kultúra fokozottabb megjelenése a különböző rendezvényeken, a mindennapokban. Az értéktár aktivitása is lehet mutató: 28 alkalom, 14 előadás, 17 kóstoló. Lakossági aktivitást mutat a javaslatot benyújtók száma: 135 db, 62 magánszemélytől, 51 civil szervezeti és 22 intézményi javaslat. Gazdaságfejlesztő tevékenységeink közül két terméket lehet kiemelni, az egyik a Famíliatészta családi vállalkozás négy száraztésztás terméke, melyet értéktárba vételétől kezdve a Békés Megyei Értéktárba jutásáig támogatott a bizottság.

A másik a Kojak nyalóka, mely több évtizedes múltra visszatekintő családi vállalkozásként került felvételre. A bizottság kezdetektől azon dolgozik, hogy már maga a Települési Értéktárba jutás is termékelismerő hatással bírjon. A közelmúltban támogatásunkkal létrejött Hungarikum Klub javasolta egy logó, megkülönböztető jelzés elkészítését, használatát, mely ki-dolgozás alatt áll.

Szerzők: KÖRÖSI MIHÁLY, MERTZ JUDIT

KÖRÖSI MIHÁLY a Települési Értéktár Bizottság elnöke. A bizottság 2013. évi megalakulása óta vezeti, koordinálja a településen az értékgyűjtő munkát. Nyugdíjas pedagógusként, helytörténészként aktívan kutat, részt vesz a hagyományőrző, helytörténeti gyűjtőmunkában. MERTZ JUDIT közművelődési referens. Az értéktár megalakulásától kezdve szíven viseli az értékgyűjtő tevékenységet, programokat szervez, összefogja a támogatók csoportját, szervezeteit, magas színvonalon végzi az adminisztratív munkát, tartja a kapcsolatot a városon kívüli szervezetekkel.

Gyula - Igényes és alapos munkával épül a települési értéktár

Diákérték Feltáró Klub létrehozása, Diósgyőr–Gyula–Nagyvárad együttműködése

Az ifjúsági közösségeket időről időre igyekeznek a város bevonni, megnyerni az értékek ügyének. Az elmúlt években több pályázat, program szerveződött a téma köré. Az Erkel Ferenc Gimnázium pedagógusainak közreműködésével, három város – Gyula, Miskolc, Nagyvárad – együttműködésével 2015-ben létrejött egy kifejezetten az értékek köré szerveződött középiskolás csoport, a Diákérték Feltáró Klub, Fodor György tanár úr és a Facebook segítségével. A projekt kirándulások, városismertető séták, műemlékes programok, rendezvények, kiállítások, előadások, hagyománytiszteelő játékok, múzeumpedagógiai foglalkozások révén ismertette meg a fiatalokkal az értékeket – közte a várakat, s azok történelmét. A diákok közben önállóan vagy szakértői háttér segítségével a közeljövőben megjelenő értéktári füzetek előkészítésén dolgoztak. Az aktívabb, érdeklődőbb fiatalok a könyvtár és a levéltár, valamint a múzeum szakembereit keresték fel, és kutatásokat végeztek a raktárak kincsei között. Kapcsolatok, barátságok szövődtek a klubfoglalkozások, az értéktár-kutató munka vagy éppen a spontán beszélgetések alkalmával. A gyűjtéssel nyert képi és szöveges információk – ellenőrzést követően – rendre bekerültek az e célra rendszeresített füzetekbe, majd pedig a honlapra népszerűsítés céljából. Rendhagyó órákat szerveztünk iskolaidőben a korról, a várakról, a városi értékekről; tanárok, történészek, segítségével bemutató vetítéseket tartottunk a végvári vitézek életéről, harci cselekedeteikről.

A három település, illetve az iskola és a vár együttműködése volt az egyik kiemelt vállalás. Előkészítő jelleggel mindhárom városban körbejártuk, megbeszéltük, leegyeztettük az ütemezett feladatokat, határidőket, kiválasztottuk a felnőtt és a diák felelősöket, átbeszéltük a teljes pályázati dokumentációt a költségvetéssel együtt. Sikerült elérni, hogy a városvezetők is mellénk álltak, és további segítség érkezett a feladatok megvalósításához (városi mikrobusz biztosítása, diákcsoportok részére étkezések vagy a diák-szabadidős szórakoztató programok megvalósítása).

A vándor roll-up fotókiállítást, a három vár bemutatását történelmi érték témakörében mindhárom helyen kiemelt programként terveztük és valósítottuk meg (a kiállítást régizenei

előadás és természetesen – zenével, versekkel, diákműsorokkal színesített – megnyitó tette teljessé). A kiállítás első állomása Gyula volt, ahol a Parlamenti múzeum igazgatója köszöntötte a diákokat. A nyári múzeumpedagógiai foglalkozások rendkívül népszerűek voltak mindhárom településen, itt is a várakban, a kiállítóhelyeken szakember, szaktanár biztosította az élvezhető, szakmailag megalapozott foglalkozásokat. A közös alkotás, a feldolgozás élménye a következő témakörökben szerveződött: korabeli viseletek, új- és fegyverkészítés, bajnívás, fazekasság, kézműves foglalkozások, korabeli zene. Köztudott, hogy mi magyarok szeretünk jókat enni, inni. Komoly gasztronómiai értékeink vannak, de a bemutatók, ételkóstolások központja azért szinte mindig a kolbász volt.

Hungarikum vetélkedő, Kárpát-medencei első helyezett lett a Gyulai Magvető Református Általános Iskola csapata

2017. május 19-én került megrendezésre a Magyar Parlamentben a Kárpát-medencei Hungarikum vetélkedő nemzeti döntője. Csapatunk a városi, majd a járási és a megyei fordulón való első helyezések után a Kárpát-medencei verseny nemzeti elődöntőjében is sikeresen szerepelt: bekerült az első hat csapatba, megszerelve ezzel a lehetőséget, hogy az Országgházban mérettesse meg magát a nemzeti döntőben. Nagyon szép nyereseményekkel gazdagodtak, hiszen amellett,

hogy megismerhették hazánk nemzeti értékeit – sőt, a jutalmul elnyert ajándékok képeiben többet haza is vihetek közülük –, a járási forduló megnyerése után egy háromnapos erdélyi kirándulás alkalmával, még további értékeket is felfedezhettek.

Az országos döntőbe került csapatok budapesti kétnapos tartózkodásuk alatt a verseny szervezőinek teljes vendégszeretetét élvezhették, hajókiránduláson vehettek részt, megtekintették a Parlamentet és a koronázási jelvényeket. A parlamentben a csapat öt feladatban méretette meg magát, amelyből már az első feladatban a legtöbb pontot sikerült megszerezniük: ez

a kihívás egy kisfilm készítése volt a hungarikumokról, amely osztatlan sikert aratott a zsűri tagjai között. Bemutatták, hogy a hungarikumok mindennapi részét képezik életünknek. A következő négy feladatot is sikerült hiba nélkül megoldani, így Gyula hírnevét öregbítve megszerezték az általános iskolások körében a Kárpát-medence legjobb csapatának járó elismerést.

GyulaiÉrtékek.hu honlap: A látványos és szükségszerű marketing eszköze

A bizottsági üléseken és a folyamatos terepmunka során számtalan digitális szöveg és fotó gyűlt össze, s került később feldolgozásra, amit aztán számítógépen tároltunk. Ez eleve magában hordta a digitalizált anyagok online népszerűsítésének lehetőségét. Így nem véltén, hogy Gyulán,

a Kultúra Magyar Városában – a kétszeres ICOMOS díjas (Hild díjas) településen – úgy gondolták, hogy a téma fontossága és gazdagsága megkívánja egy önálló honlap létrehozását és működtetését. Anno, feltéve magunknak a legfontosabb kérdéseket – vajon mit hogyan kellene csinálni? –, nézegettük a világhálót – gondolva, hogy miért is ne lehetne másoktól tanulni, de miután nem találtunk kellően inspiráló honlapot – magunk kezdtünk hozzá az oldal kialakításához. Az önálló honlap 2016. május 12-től népszerűsíti a gyulai értékeket (<http://gyulaiertek.hu>).

Igyekeztünk egy könnyen kezelhető, látogatóbarát portált létrehozni városunk értékiról. A kék szín, a város színe, a sok mozaikos elhelyezésű fotóháttér jelzi a sokszínűséget, a gazdagságot. Az egyszerű, rajzos, kiemelt fehér vár és hullám jelzi a meghatározó *gyulaiságokat*. A változatos, gazdag tartalom napokra biztosít olvasnivalót. Hét piktogram segíti az eligazodást: kezdőlap, városi értékek – rövidített formában, további értékeink nyolc csoportba sorolva, hungarikumok, aktuális programok, kapcsolat és a linkgyűjtemény. A honlap kiállításokon való népszerűsítésére készítettünk egy nagy posztert is.

A 16 jóváhagyott gyulai érték részletes bemutatása mellett – a szakmai alaposágnak és az informatikának köszönhetően – különböző programtájékoztatók, rövidített szöveges információk, különböző rendezvények és kiállítások fotói, valamint bizottsági tervek is megtalálhatók a világhálón. Gyuláról „kilépve” helyet kaptak még a hazai hungarikumok is. Link segítségével lehet rájuk keresni, utánuk olvasni, érdeklődni felőlük. Eddigi látogatóink száma több mint 10.000 fő volt.

Igényes értéktári füzetek, sorozatként elkészítve

A digitális internetes forma mellett önálló szerkesztett kiadvány idáig Gyulán nem került megjelentetésre. Ennek oka egyrészt a szűkös anyagiakban keresendő, másrészt az eddig el-

fogadott értékek szolid mennyiségének tudható be. A Bizottság véleménye szerint a 16 érték még nem indokolja az összesített kiadvány megjelentetését. Erre a tervek szerint 30-40 tétel befogadását követően kerülhet majd sor. Az idén átörös várható, tervezzük felgyorsítani az értékek befogadását, népszerűsítését.

A történelmi fürdővárosban önálló kiadványok – értéktári füzetek az egyes befogadott értékekről már rendelkezésre

állnak igényes, gazdag képanyaggal szerkesztve. Nívós nyomtatott-sokszorosított A/4 méretű értéktári füzetek készültek. Tartalmuk: címlap, adatlap, pontos részletes leírás, fotódokumentáció, sajtó- és internetes megjelenések, honlapokon, támogató nyilatkozatok, fotós hozzájárulások.

Eddig 16 tétel készült el, 10-10 nyomtatott példány címenként, változó (10–30 oldal) terjedelemben, igényes, színes, attraktív címlappal, sok fotóval, műanyag védő borítással, az értéktárakat életre hívó kormányrendelet és hungarikumokról szóló törvény által előírt tartalmi módon szerkesztve.

Gyulán kiemelten fontos a minőségi megjelenés, hiszen csak így lehet motiválni az érdeklődő személyt, hogy kézbe vegye, elolvassa a kiadványt, s egyben garantálja is a döntéshozó felsőbb szintű bizottsági szakember pozitív hozzáállását az értéktár- és -megőrző munkához.

Talán ez a legjobb és legolcsóbb reklám számunkra.

Szerző: BAGYINSZKI ZOLTÁN

fotográfus, a Gyulai Értéktár Bizottság titkára. Bagyinszki Zoltán esetében elmondhatjuk, hogy szerencsés a találkozás, mivel a 2013 szeptemberében alakult Gyulai Értéktár Bizottság munkájában titkárként közreműködő kulturális menedzser és közművelődési főtanácsos hobbjában nem más, mint a szépség és az érték. A Gyulai Polgármesteri Hivatal munkatársaként, szabadidejében évtizedek óta örökíti meg a történelmi Magyarország értékeit, műemlékeit. Több könyv, sok-sok kiállítás, előadás kapcsolódik a nevéhez. Ma már nyugdíjasként segíti ezt a munkát.

Vésztő - Ifjúsági közösségek az értékek nyomában

A vésztői Sinka István Művelődési Központ, Népfőiskola és Városi Könyvtár Észak-Békés egyik jelentős és fontos közművelődési intézménye, mely szakmai tevékenységének elismerésként 2016-ban elnyerte a Minősített Közművelődési Intézmény Címet. A Sinka István Művelődési Központ impozáns épülete közel harminc éve épült, és a Városházával, valamint a református templommal együtt meghatározója a városképnek. Integrált közművelődési intézmény, melynek része a városi könyvtár, a nemrég alakult népfőiskola, és megalakulásától kezdve helyet ad az alapfokú művészeti iskolának is. Tevékenységének főbb területei: a közösségi művelődési támogatása, a non-formális és informális tanulási lehetőségek biztosítása, a generációk közötti tudásátadás, a helyi értékeken alapuló kulturális gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó képzések, programok szervezése.

Intézmények, egyesületek is bekapcsolódtak az értéktári munkába

A vésztői önkormányzat kezdeményezésére 2013-ban megalakult a települési Értéktár Bizottság, mely egy széleskörű lakossági felmérést követően létrehozta Vésztő Települési Értéktárát. Az elsődleges cél az volt, hogy olyan értékek kerüljenek az Értéktárba, melyeket konszenzusos elismerés övez általában a vésztőiek, vagy valamely helyi társadalmi csoport körében. A feltáró munkában tevékenyen részt vettek a helyi egyesületek, intézmények, egyházak, kisebbségi önkormányzatok, megteremtve így annak a lehetőségét, hogy valamennyi olyan vésztői hagyomány, építészeti, természeti és kulturális érték azonosítva legyen, mely jelen van a helyi emlékezetben. A települési értéktár a meghatározott cél és koncepció mentén folyamatosan bővül, illetve az értéktár bizottság lakossági egyeztetés után új irányokat is próbál követni, melyek a helyi gazdaságfejlesztés követelményeit is figyelembe veszik. A Vésztői Értéktár Bizottság munkája, szakmai tapasztalata több esetben is mintául szolgált a környező települések számára saját értéktárak létrehozásában.

A települési értékfeltárásnak közösségteremtő, közösség-szervező és -fejlesztő ereje is van, hiszen az egyesületek, szervezetek, intézmények egyrészt aktívan részt vettek és vesznek az Értéktárral kapcsolatos tevékenységekben, másrészt több esetben is szakmai stratégiájuk, programjaik központi eleme, vagy helyszíne a vésztői érték. Fontos feltáró munkát végzett a Vésztői Településszépítők Egyesülete, a Vejsze Kulturális Egyesület, az Őszidők, a Szépkorúak, a Barátság nyugdíjas egyesületek, a Vésztői Digitális Fotóegyesület, a Bartók Béla Népdalkör Egyesület, a Vésztői Református Egyház, a kisebbségi önkormányzatok.

A fiatalok is bekapcsolódtak az értékgűjtésbe

Vésztő fiatalabb generációi, a Településszépítő Ifjúsági Csoportja, a Szabó Pál Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, a Kis Bálint Református Általános Iskola diákjai is a kezdetektől aktív részesei voltak a helyi értéktartó folyamatnak, javaslataikkal, pályamunkáikkal, részvételükkel a különböző, a helyi értékekkel kapcsolatos előadásokon, fórumokon hozzájárultak a Vésztői Települési Értéktár létrehozásához, népszerűsítéséhez. Az értéktartás alapkonceptiója az volt,

hogy minél szélesebb körben kapcsolódjanak be helyi közösségek, egyesületek. Kéthavonta civil fórumokat, találkozót, havonta tematikus ismeretterjesztő előadásokat, műhelymunkákat szervez a művelődési központ, melyen a helyi közösségek ismertetik, egyeztetik egymással értéktartó, közművelődési, kulturális tevékenységüket. Július első hétfőjén és augusztus második felében civil kulturális találkozó, helyi és térségi hagyományőrző fesztivál teremt bemutatkozási lehetőséget a művészeti alkotócsoportok, közösségek számára. Ezeknek a kezdeményezéseknek elsősorban az a célja, hogy minél inkább közösségi alapúvá váljon az értéktartás, a helyi értékek azonosítása.

Időszakos és állandó kiállítások az értékekről

A Vésztői Települési Értéktárban szereplő értékekkel kapcsolatosan több időszakos és egy állandó kiállítást is szervezett a Sinka István Művelődési Központ, Népfőiskola és Városi Könyvtár. Fotó- és grafikai pályázatokat hirdetett felnőttek és gyermekek számára, melyeknek pályamunkái rendszeresen nyilvánosságot kaptak. „Vésztő értékei” címmel a művelődési központ galériájában nyílt meg 2017-ben egy állandó kiállítás, mely folyamatosan látogatható.

A helyi oktatási intézmények – a Szabó Pál Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, a Kis Bálint Református Általános Iskola, valamint a Báthori István Gimnázium Vésztői Tagintézménye – diákjai szervezetteren látogatják a kiállítást, ami a helyi értékek népszerűsítése mellett segíti a helytörténettel kapcsolatos órák, foglalkozások tartalmának bővítését, erősíti a gyakor-

lat-közelséget. 2014-ben a Vejsze Kulturális Egyesület kiadásában a Vésztői Digitális Fotóegyesület közreműködésével jelent meg a „Vésztői képekben” című képes kiadvány, mely Vésztő épített, természeti és kulturális örökségét hivatott bemutatni, és ezáltal az értékfeltáró munka hasznos komponensét alkotja. A Vésztői Települési Értéktárral kapcsolatban, minden hónapban ismeretterjesztő előadások kerülnek megszervezésre, ahol helytörténészek, ismert szakemberek, előadók nyújtanak bővebb ismereteket a helyi értékekről, Vésztő történelmi, természeti örökségéről, a helyi egyháztörténetéről, a műemlékvédelemről felnőtteknek és diákoknak egyaránt. A *Vésztői esték* címet viselő előadássorozat több éve nagy népszerűségnek örvend a lakosság körében. Kéthavonta civil fórumok keretében a helyi közösségek, a helyi lakosok egymás között ismertetik, egyeztetik az értékfeltáró tevékenységek alakulását.

Tekergők – Ifjúsági közösségek kerekék és értékek mentén

Az évről évre megrendezésre kerülő nagyrendezvényeken (Vésztői Városnapok, Mágori Fesztivál) civil kulturális találkozók, helyi és térségi hagyományőrző fesztiválok az értékek népszerűsítése központi szerepet kap. A település együttműködő partnerként részt vett a Nemzeti Művelődési Intézet Békés Megyei Irodája szervezésében 2014 őszén megvalósuló „*Tekergők – Ifjúsági közösségek kerekék és értékek mentén*” elnevezésű projektben. A programban olyan helyi fiatalok vettek részt, akik szeretik a természetet, szeretnek kerékpározni, továbbá érdeklődnek a hagyományok és kulturális értékek iránt, és mindezeket szívesen meg is örökítették, egy-egy fotó, film formájában. Munkájuk nyomán a helyi értékeket bemutató kisfilm készült, mely a településen egy közösségi beszélgetéssel egybekötött vetítési alkalmon visszacsatolásra is került, ahol a beszélgetés témája további, filmre vehető értékek köré szerveződött.

Szerző: CSÓSZ FERENC

A vésztői Sinka István Művelődési Központ, Népfőiskola és Városi Könyvtár igazgatójaként dolgozik 2010 óta. 2013-ban tagja lett a Települési Értéktár Bizottságnak, melynek munkájában a mai napig részt vesz. Elnöke a Vejsze Kulturális Egyesületnek és a Vésztőért Közalapítványnak. 2017-ben kezdeményezte a Sinka István Népfőiskola létrehozását, mely szándékai szerint fontos szerepet fog betölteni a helyi értékek feltárásában és gondozásában, emellett szakmai tevékenysége nyomán a kulturális alapú gazdaságfejlesztés része lesz a település átfogó gazdasági-társadalmi stratégiájának.

Karcsa - Civilek főszerepben: Karcsaiak Karcsáért

Szűkebb pátriánk Zemplén, az Alsó-Bodroγκöz, Karcsa e tájegység legősbibb telepőlése.

Amikor megjelent a *Kormányrendelet a magyar nemzeti értékek és hungarikumok gondozásáról*, óriási lehetőséget láttunk benne nemzeti értékeink feltárására, megmentésére. A Karcsai Telepőlési Értéktár megalakulásakor, 2016-ban nem volt semmilyen tapasztalatunk. A tevékenység támogatására a Bodroγκözi Mővelődési Egyesülettől tevékenységi körönként részletes útmutatót kaptunk arról, mit és hogyan kezdjünk győjteni, és szakirodalommal is segítették induló munkánkat.

Karcsaiak Karcsáért Egyesület (KKE) feladatai az értékfeltárásban

Ilyen szerteágázó feladatot azonban nem lehet egyedől végezni, kell egy elhivatott emberekből álló biztos háttér. Telepőlésőnk polgármestere, Milinki László és jegyzője, Dékány Zsolt elhivatottan és meggyőződéssel álltak az értéktár tevékenysége mellé. Karcsán már ekkor tíz éve mőködött a Karcsaiak Karcsáért Egyesület, amely 2006-ban alakult körülbelől 30 fővel. Ez a létszám állandósult, bár a tagok néha cserélődnek. Az egyesület tagságának összetétele vegyes képet mutat életkor és iskolai végzettség szerint is. Sajnos, kevés férfi tagja van az egyesületőnknek, s olykor a szervezeten kívőli civilek is közénk állnak, ha szükség van rájuk. Fő célunkat már az egyesület névadásával megfogalmaztuk: Karcsáért tevékenykedni. Győjtjük, őrizzük és továbbadjuk hagyományainkat, értékeinket. Amikor 2016-ban létrejött a Karcsai Telepőlési Értéktár, természetes volt, hogy Egyesületőnk ennek fejlesztésében is szerepet vállal. A kistelepőlések előnye, hogy mindenkit ismerőnk, s ezt ki is használjuk az értékek győjtésekor. Amikor az értéktár bizottság elfogad egy helyi értéket, az Egyesület feladata ennek minél szélesebb körő összegyőjtése, s az értékek továbbadása.

„Keresetek, kutassatok, mert az egész világ egyetlen nemzete sem talál annyi kincset kultőrájának gyarapítására, mint a magyar.” (Kőrősi Csoma Sándor.)

Ilyen kincs templomunk, mely kör alakő szentélyével, vörös trachitból épített hajójával és csodálatos farag-

ványaival a Bodrogköz gyöngyszeme. A román stílusú rotunda különlegessége, hogy mindössze három ilyen található Európában.

Szeretnénk, ha ez a csodálatos, régi épület, amely a 11-12. században épült, s már megyei érték, bekerülne a

hungarikumok közé. Templomunk egyedisége, kiváló akusztikája miatt sok rendezvénynek ad otthont, melynek szervezői a gyülekezet vezetőin kívül a KKE tagjai. Egyházi rendezvényeinkbe, melyek közösség-szervező, turisztikai szerepet is betöltenek, becsempésszük települési értékeinket is (karcsai betlehemes, szótteskiallítás). Turisták fogadásakor a karcsai nagybélest és hajtóvánkát kínálják a vendégeknek az Egyesület tagjai, ezzel is népszerűsítve gasztronómiai értékeinket.

Falunapokon szintén a hagyományos ételek főzését részesítjük előnyben: főzünk káposztás-csülkös paszulyt, sütünk karcsai kemencés lepcsánkát, hajtóvánkát, de kínálunk otthon elkészített nagybéleket is. A főzésen kívül minden évben színesítjük a rendezvény műsorait karcsai népdalokkal, népballadákkal, táncokkal, ezzel emlékezve a régi szokásokra.

Az idősek napján is mindig szerepel a KKE. A szereplés mellett sokat beszélgetünk a szépkorúakkal, s különleges nótákat tanulunk tőlük. Szívesen mondanak régen használt köszöntőket, melyek olyan jeles napokhoz kapcsolódnak, mint például István nap, János nap, Szent Mihály napja stb. Az egyedül élő idős embereket minden karácsonykor felkeressük, hogy enyhítsük magányukat. Apró ajándékkal kedveskedünk nekik, ők pedig régi családi ünnepek, jeles napok szokásairól mesélnek, s mi figyeljük és lejegyezzük ezeket.

Karcsai vászon szótteseink és varrottasaink szintén megyei értéket képviselnek. Szeretnénk, ha ezek a kézimunkák megmaradnának, ezért gyűjtjük a régi darabokat, s azok mintáit az idősektől. Megtanuljuk a különböző öltésfajtákat, s tudásunkat továbbadjuk ifjúsági tagozatunk tagjainak, hogy megtanulhassák e népi kézművesség alapjait.

Kiállítás nyílt, könyv készült az értékekről

Külön értéként tartjuk nyilván falvédő-gyűjteményünket, melynek bővítése folyamatos.

A gyűjtemény alapítása a karcsai néprajzkutató, Nagy Géza munkája. Sok-sok anyagot gyűjtött össze Karcsa és a Bodrogköz néphagyományairól, az itt élők szokásairól, mindennapjairól, nyelvjárásáról. Ezeket rendszerezte, s tanulmányokban, füzetekben, könyvekben jelentette meg életművét.

A karcsai lakodalmas is a „*Karcsai népélet*” című könyvében jelent meg. A lakodalom fontos esemény volt a családok életében. Miután összegyűjtöttük a lakodalmi szokások teljes menetét, színpadra vittük, s azóta többször is bemutattuk – még a szomszéd településeken is nagyon sok nézője akadt. Televíziós felvétel is készült róla, így széles körben ismertté vált a karcsai lakodalmas.

Minden korosztályt igyekszünk bevonni munkánkba, ezért hoztuk létre a már említett ifjúsági tagozatot. Ha tanulmányaik engedik, rendezvényeinknek ők is állandó szereplői (májusi hagyományok őrzése, néptáncok, lakodalmas, nyárbúcsúztató).

Fokozatosan kezdtük feleleveníteni az ünnepekhez kapcsolódó régi szokásokat. Először a karácsonyi kántálást szerveztük meg, végigjárva azokat a házakat, ahol szeretettel fogadtak bennünket. Régi hagyomány volt a kongózás, amely a télűző mulatsághoz kapcsolódott. Ezt is sikerült visszahoznunk a köztudatba. A húsvéti szokások még élnek ugyan, de a kézműves foglalkozásokon az óvodás korú gyermekeket is bevonjuk a tojásfestés és -díszítés rejtelmeibe.

Karcsán az a mondás járta: „*Ha elmentél a hímesért, vigyél májusfát is.*” Ezt tartottuk szem előtt, amikor májusfákat állítottunk a falu több pontján, amelyeket aztán a turisták szívesen fényképeznek. Ugyanígy hoztuk vissza a köztudatba a szerenád adását is. Az egyesület férfi tagjai május éjszakáján végigjárják a falu utcáit, s régi virágénekeket, szerenád nótákat énekelnek hangszeres kísérettel. Pünkösöd második napján a hagyomány szerint zöldágjárást tartunk a főutcán.

Tájházunk a templom szomszédságában áll. Itt látható értékeink állandó kiállítása, de jutott belőlük a Nagy Géza Művelődési Központba is (falvédőgyűjtemény, fényképgyűjtemény). Tájházunkban helyeztük el az értékeinkről készített kiadványainkat, melyekből 2500-3000 példány készült.

A KKE híre túljutott a település, sőt az ország határain is. Egyre gyakrabban hívnak bennünket bemutatkozni a környező községek rendezvényeire. Leggyakrabban a szlová-

kai településekre vagyunk hivatalosak, ahol évente visszavárják műsorainkat, ételeinket, baráti látogatásainkat (Borsi, Szőlőske, Nagykövesd, Kiskövesd, Csicsér, Kaposkelecsény, Kistárkány).

Országos mércével mérve is jelentős a gyűjtött anyagunk, mely megfelelő gondozás nélkül elvész. Az értéktár megléte óta megnőtt a településre látogató turisták száma, s a helyi érdeklődés is a több évszázados múlt és jelen felé fordult. Egyre többen segítenek a gyűjtésben, a hagyományápolásban. Így nem merülnek feledésbe a népszokások, ünnepi hagyományok, hagyományos ételek.

Szerző: SZABÓ ISTVÁNNÉ

Összegezte, s könyvbe foglalta Karcsa települési értékeit. Két kézirat készült el „Mesél a múlt”, valamint „Karcsa kincsei az értéktárban” címmel. Szabó Istvánné a Települési Értéktár szakmai segítője, egyben az Egyesület tagja. Tősgyökeres karcsai, aki gyermekkora óta részt vett a népi hagyományok gyűjtésében, pályázatok írásában. Pedagógusként nagy gondot fordított a magyar kulturális örökség továbbadására, megismertetésére. Feladatként vállalta az értékek számbavételét, összegyűjtését, dokumentálását. Szakmailag irányítja a településen folyó értékmegőrző munkát, koordinálja az értéktár és az egyesület tevékenységét.

Szomolya – Így műveljük a Helyi Értéktárat

Mottó: „A kultúrát és az értéket, nem kell őrizni, mert nem rab, nem kell ápolni, mert nem beteg. A kultúrát és az értékeket megélni kell.” (Sebő Ferenc nyomán, aki a hagyomány kapcsán fogalmazott így.)

Szomolyán a helyi értéktárnak a kezdetektől a fenti mottóban megfogalmazott elv volt a hitvallása, mert tudtuk, hogy nem lépünk egyet sem, ha csak a bemutatásra helyezzük a hangsúlyt. Szomolya szerencsére „élő” falu, ahol változatos és komoly közösségi élet van, melyet lépésről-lépésre, tudatosan építettünk fel: először nem törekedtünk nagy közösségekre, csak kis baráti közösségeket hívtunk életre. Így kezdődött a helyi értéktárral is. Találkoztunk ketten, és egy-egy pohár helyi bor élvezetes fogyasztása mellett, arról beszélgettünk, hogy mi teszi Szomolyát, ezt a kis (1600 fős) falut egyedivé, mássá, mint a többi települést, meg arról, hogy miért szeretünk itt lakni. Ezt követően négyen jöttünk össze, s most sem dolgozunk többen, mint heten-nyolcan. Összeköt minket, hogy a szakmai közösségen túl barátok is vagyunk, szeretünk együtt lenni. Egy-egy alkalommal magunkkal hozzuk lelki társainkat és a gyermekeinket is, mert a fiataloknak mindig vannak jó ötleteik, egyszerűen másként látnak dolgokat – épp ezért fontosnak tartjuk a többgenerációs együttműködést. Ez az írás arról szól, hogy az együtt töltött négy év alatt mire jutottunk.

A „szomolyai rövidszárú fekete cseresznye”

Szomolya a cseresznye, méghozzá a „szomolyai rövidszárú fekete cseresznye” – ahogy fajtamegjelölése szól – faluja. A gyümölcs direkttermő, mi úgy mondjuk, az isten teremtette ide nekünk. Valaha ennek a léte jelentette az itt élő embereknek az életben maradáást. Az formája is erre emlékeztet, szív alakú. Hogyne lenne hát fontos! A világháborúk és az 50-es évek erőszakos termelőségvetkezeti politikája mégis oda vezetett, hogy a gyümölcs és termőfái csaknem kipusztultak. Isten nem, de mi teremtettünk tehát egy pusztulóban lévő értéket. Mivel ez a gyümölcs a falu nevét is magában hordja, így egyértelmű volt, hogy fontos és fontossá kell tenni mások-

nak is. Nem is az a kérdés, helye van-e a cseresznyének a helyi értékek között, hanem az, hogy miként lehet az egyedszámot növelni, a gyümölcs egyediségét megőrizni. Izgalmas és érdekes munka kezdődött. Kiindulópontunk az volt, hogy 2002. évtől a cseresznyének Szomolyán fesztiválja van. Szakmai munkánk eredményeként a cseresznye helyet kapott a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Értéktárban, valamint a „HÍR” (Helyi Ízek Régiók) termékek között. 2015. évtől része lett a helyi értéktárnak is. (Jól érti a Tisztelt Olvasó, a cseresznye előbb volt része a megyei értéktárnak, s csak később a helyiinek.) A faluhatárokon túli bemutatkozás, nagy, nem várt mértékű érdeklődést váltott ki, a cseresznyénket elkezdtek keresni. Két év alatt – pályázati támogatásokkal – többen elkezdtek ültetvényeket létrehozni. 2015. évtől a termelésbe a helyi önkormányzat is bekapcsolódott a közmunkaprogramon keresztül (mezőgazdasági pillér). A cseresznyével egyetlen nagy gondunk, hogy évente egyszer terem. Sok mezőgazdasági munka nincs is vele, tehát a szüretet leszámítva az év többi szakaszában szinte észrevétlenül van jelen az életünkben. A helyi értékcsapat munkájának eredményeként azonban tavaszoként a virágzást közösségi programmal, a virágzó cseresznyefák között kijelölt pályán folyó versenyfutással köszöntjük. A virágzás után 60 napot követően következik a gyümölcserés és a maga szüret, amit a Cseresznyefesztivállal ünneplünk. A termésfelesleget, mivel mind nem tudjuk magában megenni (pedig így a legfinomabb), feldolgozzuk: lesz belőle cseresznyés rétes, lekvár, szörp, aszalvány, zselé. Az év további szakaszában ezekkel a feldolgozott termékekkel mutatkozunk, ahol lehet: megyenapon, falunapokon.

Tevékenységünk eredményességét mutatja, hogy a cseresznyefák egyedszáma 2017. évben már 5000 db felett volt. (Szomolya aranykorában – az 1930-as években – a fák száma meghaladta a 15.000 darabot.) Úgy érezzük, a cseresznye él, fontos, egyre ismertebb, keresettebb. 2017. évben a cseresznye „Nemzeti Termék” lett, 2018-ban pedig várhatóan „az Európai Unió „eredetoltalma” alá kerül.

A „szomolyai recehímzés”

Hogy mi is az a rece? Mert ez mindig kérdés.

A ma is használatos halászhálók ősi készítési módjához hasonló, de díszítő funkciójú csomózott rece csipke a reneszánsz korban terjedt el. Európában az akkor kialakuló „művészi csipkék” első próbálkozásai közé tartozott. Hajhálónak, főkötnének, viseleti ruhadarabok díszítésére, egyházi és mindennapi használati textíliákon egyedileg, vagy más kézimunká-

val kombinálva alkalmazták. A magyar elnevezés az itáliai közvetítésre utal: olaszul rete = háló, magyarosan rece.

A receszipke a kolostorokból és nemesi-főúri udvarokból a polgárság megjelenésével áterjedt a közrendűek ágy- és asztalneműire, és megjelent a polgári öltözködésben is. Hazánkban legszebb példái a XVI. századtól a

felvidéki ágyelők recebetéteként maradtak fenn. Másik gyakori előfordulásai és jellegzetes típusai az erdélyi szász asszonyok öltözködésében megjelenő, rece szegélyek és rece betétek.

A XX. század fordulóján egész Európában új reneszánszát élte a receszipke a polgári viseletekben, asztal- és ágyneműkön, lakásdíszítő termékként. Magyarországon az első világháború után új lendületet adott a technikának a kézműves termékek iránti figyelem. Formavilágát a trianoni trauma ellenhatásaként jelentkező, népi öltözködési és lakberendezési törekvések újították meg, a népművészetből merített motívumok széleskörű alkalmazásával. Szomolyán a XIX-XX. században jelent meg. Akkoriban a családok summás

munkákat vállaltak, nemcsak határokon belül, hanem azon kívül is. A summások voltak Magyarország napszamosai. A recekészítést vélhetően Olaszországból származott határokon belültre, falunkba is. A summások magukkal hozták mindazt, amit meg lehetett tanulni. Nem más ez, mint háziszóttos, melyek díszesebbjeit el is lehetett adni. Mivel a XX. század közepéig nem volt jellemző a háziaszszonyok munkába állása, otthon a napi munka mellett sokan foglalkoztak recekészítéssel és az eladásával járó kereset-kiegészítéssel. A rece készítése nagy figyelmet, türelmet igényel, sokáig tart. Az asszonyok elhelyezkedésével a munkaerőpiacon, a recekészítés is érhető módon kisebb intenzitással folyt, majd

abbamaradt. Szomolyán rece több helyen található, például a Templom oltárterítője is e népi jellegzetesség szép példája. A háziszóttos készítését 2015-ben már csak az idősebbek ismerték, és egyre kevesebben művelték. A rece élővé tétele kifejezetten egy barátunkhoz köthető, aki nem más, mint Szomolya polgármestere. A recekészítést ő tette a közmunkaprogram részévé, mint helyi értékteremtést. Persze akadt egy nem is olyan kicsi probléma, mert készíteni akkor lehet, ha ismerjük a módját, így meg kellett győzni egy-két mestert, aki át is akarta és át is tudta adni tudását. Ez volt talán a legnehezebb, mert a résztvevőknek mesterré és tanítvánnyá kellett válni, és ez nem megy mindig magától értetődően. Lettek mesterek és tanítványok, s közülük lettek, akik maradtak a közmunkaprogramon belül. Ők dolgoznak most a rece XXI. századivá tételén. Két év óta majdnem 300 rece készült el. Az értéktár csapat válogatja, rendszerezi az elkészült szóttéseket. Közel 100 bemutatható darabunk van, és ezeket igyekszünk be is mutatni a falu határain túl is.

Szerző: KÖVECSES ZSOLT

Szomolya Község Önkormányzatánál dolgozik immáron 15 éve, ugyanilyen régi a kötődése a faluhoz is. Itt alapított családot, s eddigi szakmai múltja és emberi értéke legfőbb érdemének azt tartja, hogy a szomolyaiak befogadták, és „szomolyaiként” kezelik.

Apátfalva – Mozgósítás az értéktárás során: mindenkinek jutott feladat

Apátfalva a régi Csanád megyében, a Maros folyó partján fekvő határ menti község.

Az utolsó telepítésekor (1753) a környékből, Palócföldről és a járságból érkezett az új lakosság. „Nagyon vallásos katolikusok, de ugyanakkor rátartiak, gőgösek és harciasak is.” – tartották róluk az emberek. A környező községektől elkülönülten, szigetet alkotva éltek. Sajátos népviseletük, hímzésük, népdalaik, népi hangszerük, táncuk, bútorfestési stílusuk volt, amihez nagyon ragaszkodtak az 1960-as évekig, majd jött a gyors változás: szabaduljunk meg mindentől, ami régi, ósdi.

Csongrád megyében Tápé után Apátfalvát tartják néprajzi szempontból kiemelkedő fontosságú településnek.

Sokan kapcsolódtak be a faluban az értéktáró munkába

Egyrészt könnyű az értéktári munka, mert megjelent több könyv a faluról, másrészt nehéz, mert sok témáról nincs írásos dokumentum. Szeretni és megbecsülni azt tudjuk, amit ismerünk, ezért legtöbb esetben anyagot kell gyűjteni, s csak utána lehet nekilátni a javaslat megírásának.

Az apátfalvi bizottságban két apátfalvi asszony: Langó Imréné és Csapó Jánosné képviseli a hagyományt, Dr. Marjanucz László a tudományt, Langó Csaba a technikát, és én a kutatást.

Dr. Bárkányi Ildikó a szegedi múzeum néprajzosa segítette az első javaslatokat megírni. Itt említem meg Dr. Tóth Ferencet, aki a makói múzeum nyugalmazott igazgatója, ő

készséggel segít forrássanyagokkal, korabeli iratokkal és támogató levelekkel. Nagy szerencsénk, hogy a makói múzeum igazgatója, Szikszai Zsuzsanna apátfalvi gyökerekkel bír.

A honismereti munka azonban nemcsak az értéktár bizottság létrejöttével kezdődött.

Móricz Ágnes, a kultúrház igazgatója 1981-től tudatosan törekedett a hagyomány köztudatban tartására. Irányításával pávakör

és citerazenekar, valamint néptáncsoportok alakultak.

A faluban többen is próbálták megmenteni a gyönyörű, díszes használati eszközöket: a festett bútorokat, butellákat, a hímzett párnavégeket, citerákat, imakönyveket.

BÍBIC-könyvek: ismerjük meg értékeinket!

Országosan egyedülálló kezdeményezés volt a szellemi néprajz átörökítésére a BÍbic-könyvek sorozat nyolc kötete. Az első hat könyvet 2000-2001-ben adták ki:

- Urbancsok Zsolt: „... Mint fatörzsből gyöngé ága...” - Apátfalva történelme
- Tóthné Hanyecz Katalin: „... Amerre a nap lejár...” - Apátfalva élővilága
- Vargáné Nagyfalusi Ilona: Múltunk szötte örökség - Apátfalva néprajza 1-2. kiadás
- Balázs Katalin: „Mikoron az Úr Jézus a földön járt...” - Apátfalva népköltészete
- Mátóné Antal Júlia: A dáli ugartól Belezig - Apátfalva földrajza
- Vargáné Nagyfalusi Ilona - Vargáné Antal Ilona: Gyí, paci, paripa! - apátfalvi gyermekjátékok

A sorozat nem volt teljes. Az értéktár bizottság elnökeként nagyon fontosnak tartottam, hogy minden könyv elkészüljön. Az önkormányzat biztosította az anyagiakat a befejező kötetek kiadására, ill. második kiadásokra 2016-17-ben.

- A 7. könyv: Szigeti György: „Pátfalvai Rákóczi utcába...” - apátfalvi népdalok

- a 8. kötet: Szigeti György - Gombos András: „Havas Gergé, né havaskodj!” - apátfalvi szokáshagyományok.

Emellett elkészült Vargáné Nagyfalusi Ilona - Vargáné Antal Ilona: Gyí, paci, paripa! - apátfalvi gyermekjátékok 2. kiadása és Urbancsok Zsolt: „... Mint fatörzsből gyöngé ága...” - Apátfalva történelme 2. kiadása is.

A BÍbic-könyvek a felső tagozatos diákoknak íródtak. A címekből és a tartalomból kitűnik, hogy szinte minden tantárgyhoz kapcsolódik egy-egy, s a könyvecskékből a gyerekek „felfedezhetik”, megtanulhatják Apátfalva történelmét, irodalmát, nyelvjárását, földrajzát, természeti környezetét, valamint a tárgyi és szellemi néprajz minden területét. A fejezetek végén kérdések és feladatok vannak, melyek gyűjtőmunkára sarkallják a gyerekeket. A könyvek írói zömmel pedagógusok, többen a helyi iskolában tanítanak.

A második szakaszban kiadott könyveknél bajban voltunk, Szigeti György – az író – elhunyt és nem voltak fotók sem a könyvekhez. Móricz Ágnes, a kötetek szerkesztője tovább folytatta a 18 éve elkezdett munkát. Én éppen akkor kutattam férjem családfáját, így sok idős rokonhoz eljutottam anyósommal. Tőlük sok korabeli, eddig még publikálatlan fotót kaptunk, így már könnyebb lett a könyv szerkesztése.

Mikor új értéktári javaslat írásába kezdünk, új embereket – halászokat, kaskötőt, citerakészítőt – keresünk fel, akik mind idős emberek, és hatalmas életpaszttal, „népi” tudással rendelkeznek.

A falu mélyen katolikus vallású, a helyi plébánossal jó viszonyt ápolunk, több ajánlólevelet is megírt nekünk. Megnyíltak előttünk a História Domus lapjai, és az értéktári kiállításra szobrot, hímezést kaptunk.

Az ártéri kiskertek megírásakor a kiskerttulajdonosok mozdultak meg. Egymást riadóztatták egy adatért.

A pátfalvi emberek növénytermesztéssel foglalkoznak. A petrezselyemgyökér, hagyma, újkrumpli termesztésének és a gazdakör tevékenységének megírásában idős gazdálkodók, földművesek segítettek.

Több, a faluban élő értelmiségi, pedagógus adta ide szakdolgozatát Apátfalváról, abból állítottunk össze több javaslatot. Mozgósítottuk a nyugdíjas pedagógusokat is, pl. a népoktatás, Apátfalva sportja témákhoz.

A hagyományőrző szakkörök vezetőit, a citera, Kardos István vőfély munkássága, Bartók apátfalvi népdalgyűjtése kapcsán kértük meg.

Az értéktári munkába sikerült bevonni az önkormányzati dolgozókat, névsorok, adatok elszármazottak lacímének kikeresésére. A Faluház munkatársai gépeléssel, szkenneléssel segítenek.

A fiatalokat egyénekenként kértük fel támogató levél írására, illetve jól tudtak segíteni a ragadványnevek gyűjtésekor.

Régen a falu fényképésze Dömötör István volt. Az értéktári munka vitt el fiához, előtte nem ismertem a családot. Azóta sok fotót kaptam tőle, és mivel ő kézilabdaedző is volt egykor, most együtt írjuk a falu sportéletét.

A Napsugár Baráti Klub tagjainak összejövetelén is részt vettem, elmondtam, hogy régi dokumentumokat, képeslapokat gyűjtünk. Az Apátfalvi Gazdakör az Apátfalvi Lovasok Baráti Köre, Kerekes Márton Pávákör és Citerazenekar tagságának segítségével a civil szervezetek munkásságát is eredményesen feldolgoztuk.

Az Apátfalvi Cigány Önkormányzat vezetőjével, Károlyi Sándorral is sikerült együttműködést kialakítani. Közösén írtuk meg három cigánysághoz kötődő helyi értékek a javaslatát, valamint több apátfalvi értéknél az előterjesztés szerves része maga a cigány közösség is: pl. Apátfalva sportélete.

Apátfalváról elszármazottakat kerestünk meg a Morelli Edit apátfalvi tűzzománc képei és a ragadványnevek kapcsán, de több idős sportoló is vidéken lakik.

Az értéktári munka egyik hozadéka az új emberi kapcsolatok kialakulása. Egyik legutóbbi szép élményem, amikor Marika néni kissé irigykedve látta a sok fotót a Bíbic-könyvekben, míg végül szólt anyósomnak, felhívva a figyelmet arra, hogy neki is vannak régi fényképei. Azóta kiderült, hogy a kézilabdacsapat tagja volt, országos spartakiádokon vett részt magasugróként, távolugróként – sok szép fotója, érme, oklevele van. Önállóan megírta a násznagytorták ajánlólevelét, és a kézilabdások sikereinek történetét.

Hogyan tudtuk ezt elérni?

Jómagam Makón dolgozom tanítónőként. Minden szabadidőmben az értéktári munkán dolgozom, mondhatni családommal együtt. Az önkormányzat támogatásával, a képviselőtestület pozitív hozzáállásának köszönhetően, az Apátfalvi Hírmondóban mindig megjelenik egy érték leírása, és a Marosvidék folyóiratban is népszerűsítjük a 44 apátfalvi helyi és 9 megyei értékünket. Az apatfalva.hu önkormányzati oldalon, és az apatfalva.com internetes oldalon is közkinccsé tesszük az elfogadott értékek leírását, forrásokat.

Szerző: VARGÁNÉ NAGYFALUSI ILONA

előbb diákként, majd csoportvezetőként vett részt a Csongrád-Megyei Honismereti Diáktáborokban. 1993 óta Makón dolgozik tanítóként. 1994 óta él Apátfalván. Három gyermeke született. Családjával a hagyományos paraszti életmódot éli tovább. A környéken évek óta népi életmódot bemutató táborokat, kézműves foglalkozásokat tart. Ő a Pátfalvai Parasztolimpia kitalálója, játérendszerének felépítője. Ő írta a „Gyí, paci, paripa!” és a „Múltunk szötte örökség” című Bíbic-könyveket.

Mórahalom – Értékes kiadványok, diákok és pedagógusok az értékfeltárás középpontjában

Értékőrök képzése, civil szervezetek bevonása

2014-ben valósult meg az értékőrök képzése Mórahalmon. A képzés résztvevőinek toborzása interneten, illetve a helyi közösségek bevonásával történt. A jelentkezőket interjú keretében hallgatták meg. Némi lemorzsolódást követően végül 12 fő értékőr képzése valósult meg teljes körűen. A képzések nyolc alkalommal, alkalmanként 2 x 1,5 órában zajlottak az alábbi tematika szerint: 1. Hungarikumok történeti áttekintése, 2. Jogszabályi környezet, fogalmak 3. Aktuális hungarikumok 4. Felmérési módszerek 5. Kistérségi ismeretek, kapcsolati háló 6. JADOX, fenntarthatóság 7-8. Közös felmérési módszerek kidolgozása.

A képzést követően gyakorlati tevékenységek keretében az értékőrök felmérést végeztek az elméleti oktatás során tanult ismeretek alapján. Az adatokat a program végeztével összegezték, majd internetes felületen tették közzé az értéktárba való bekerülésre érdemes portékákat.

A települési értéktár munkájába a lakosság bevonásának egyik módja, ha a civil szervezeteken keresztül próbáljuk őket megszólítani. Mórahalmon több civil szervezet végzett aktív tevékenységet, így a Szép Kör Környezetvédelmi és Városszépészeti Egyesület, illetve a Mórahalom Közoktatásáért Közalapítvány, akik a pályázati tevékenységek megvalósításával bevonták a fiatalabb korosztályt, a kisiskolásoktól a középiskolás fiatal felnőttekig.

Civil szervezetek bevonása 2018-ban más irányból is elindult, ugyanis a helytörténeti anyag internetes megjelenítése, a Móra-tár kapcsán a települési értéktár egy társadalmi egyeztetést kezdeményezett. Első lépésként a bizottsági ülésre a civil szervezetek vezetőit hívták meg, majd később egy szélesebb körű rendezvény keretében került bemutatásra az internetes felület, illetve annak tudományos módszertannal megvalósított továbbfejlesztése. A legfőbb cél: a lakosság tudásanyagának integrálása érdekében munkacsoportok jöttek létre, akik felosztották a helytörténeti anyag témaköreit, és arra töreksenek, hogy a meglévő anyagot lektorálják, szükség esetén kiegészítsék. Jelenleg a munka ebben a fázisban van, Mórahalom helytörténeti kiadványai a települési értéktár elemei között szerepelnek.

Foglalkoztató kiadványok készítése diákoknak – Pedagógusok számára szervezett program megvalósítása

A Mórahalom Közoktatásáért Közalapítvány a Móra Ferenc Általános Iskola, Szakképző Iskola és Kollégiummal együttműködésben a Mórahalmi Települési Értéktár diákokkal való megismertetése céljából rendszeresen szerveztek programokat, illetve egy, a programokhoz kapcsolódó foglalkoztató kiadványt is összeállított. A találkozások alkalmával a diákokat – a Nemzeti Alaptantervben meghatározott képzési szakaszokat alapul véve – célcsoportokra osztották annak érdekében, hogy a programokat életkori sajátosságaiukat figyelembe véve lehessen megvalósítani. Külön figyelmet fordítottak a pedagógusok bevonására, hiszen mindennapi munkájuk során nemcsak direkt, hanem indirekt módon is értékeket közvetítenek a diákok felé.

Foglalkoztató kiadványok a korosztályi igények figyelembe vételével az 1-4. évfolyam, az 5-8. évfolyam, valamint a 9-12. évfolyam számára készültek.

A foglalkoztató kiadványok a hungarikummozgalom és a Települési Értéktár működésével kapcsolatos elméleti információkat, valamint a témakörök végén az egyes életkorok sajátosságaihoz igazodó feldolgozó feladatokat tartalmaztak. Az elkészült kiadványok a programok megvalósítása folyamán kerültek felhasználásra, illetve az iskola diákjai ingyenesen kaptak belőle.

A programsorozat bevezetője volt a pedagógusoknak szervezett rendezvény, melyen a hungarikumokról szóló törvény, s a köré szerveződő mozgalom, valamint a Települési Értéktár Bizottság munkájának bemutatása volt a fő cél. A program keretében lehetőség volt az értéktár elemeivel való megismerkedésre, kóstolásra és kötetlen beszélgetésre, melyre meghívást kaptak a Települési Értéktár Bizottság tagjai is.

„Ismerjük meg együtt Mórahalom legendáit” program megvalósítása

Mórahalom város és a Mórahalmi Települési Értéktár első ízben 2014-ben, a város fennállásának 25. évfordulója alkalmából hirdetett pályázatot a településhez kötődő legendák felkutatása és megismertetése céljából.

Pályázni olyan írásművekkel lehetett, melyek dokumentumokkal, vagy megjelölt forrásokkal alátámasztva a településhez kapcsolódó legendát, mondát dolgoznak fel. Külön kritéri-

um volt, hogy a feldolgozott legendához kapcsolódjon egy forrás-felsorolás, mely hivatkozhat írásos, vagy szóbeli forrásra, de akár élő személyre, aki a legendához hitelesnek tekinthető információval rendelkezik. A pályázókat az iskola pedagógusai és a könyvtár dolgozói segítették, a nyertes pályamunkák megjelentek a *Tükörkép* című térségi újságban.

A pályamunkákat elbíráló zsűri tagjai egyöntetű véleményként fogalmazták meg a pályaművek kimagasló értékeként, hogy helyi visszaemlékezésre is építenek, hivatkoznak a településen élők emlékezetére. Mindemellett pontos forrásmegjelöléssel is alátámasztották igényes kutatásukat.

A pályázat itt nem ért véget, folytatása egy évvel később ismét meghirdetésre került az iskolások körében.

Az általános iskolás tanulók korosztályában a nyertes pályamű szerzői csapatmunkában kutattak Móra Ferenc műveiben Mórahalomhoz kötődő utalásokat.

A középiskolás korosztályban „*Rózsa Sándor, Pipás Pista és más betyárok a Homokhátságon*” címmel született a nyertes pályázat.

Prospektus, értéktár bemutató film, értéktár elemeire alapozott mobil applikáció, városjáték

2016-ban készült a Móraalmi Települési Értéktárát, valamint a külhoni értéktárak létrejöttének elősegítését bemutató leporelló, illetve egy 30 perces tájékoztató film, mely a hungarikum rendszert, az értéktárak munkáját, az értékgyűjtés és felvétel módját és a hungarikum pályázatban megvalósult tevékenységeket ismerteti.

A filmet a kistérségi televízió, a Móránét többször is műsorára tűzte, illetve elérhető a morahalom.hu honlapon is.

A települési értéktár bemutatására a korszerű infokommunikációs eszközöket is bevonva készült el egy mobil applikáció, a Miratia városjáték, mely háromféle városnézési programot kínál az értéktár elemeire építve.

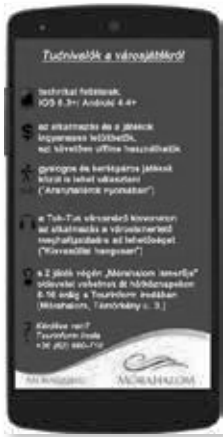
A játék bevezetőjében a következők olvashatók:

„Tegyél velünk egy mesés sétát Mórahalmon!

Mórahalom regélő pásztora úgy vezet körbe minket a város utcáin, hogy közben mesét mond. A mese kapcsán bepillantunk a múlt függönye mögé, érdekes képeket, figurákat ismerhetünk meg a város történetéből, és képet kaphatunk erről az izgalmas, gyorsan fejlődő homokháti kisvárosról. A hangulatos, népmesei jellegzetességeket hordozó történetnek magunk is részesei lehetünk, hiszen a játék minket is próbák elé állít, így a főszereplővel együtt küzdhetjük le az akadályokat, és válhatunk magunk is hétpróbás hőökké.

Lássuk, kinek van mersze belevágni!”

Az applikáció turisztikai céllal működik, illetve az oktatási intézmények tanulóinak figyelmét hivatott felhívni. A turisták a játékot végigjárva a Tourinform irodában elismerő oklevelet és apró móraalmi ajándékot kapnak. A népszerűsítés a szálláshelyeken kirakott,

mobiltelefon formára emlékeztető prospektussal történik (lásd fotómelléklet).

A városjátékhoz kapcsolódóan készült el a Móraalmi Települési Értéktár logója is, mely eszközként szolgálja az értékgyűjtés és megjelenítés közös munkáját.

Szerző: STAMPF MARIANN

A Móraalmi Települési Értéktár Bizottság tagja, a Móra-Tourist Nonprofit Kft ügyvezetője. Korábban pedagógusként szerzett tapasztalatait a programok megvalósításában alkalmazta, a csapatmunkában hisz, ezt igyekszik a mindennapi munkában is alkalmazni. Turisztikai szakemberként a települési értékek szélesebb körű elterjesztésében a turisták felé történő kommunikációt is igyekszik bevonni, ez motiválta a városjáték applikáció elkészítését is.

Pusztaszabolcs - Kapcsos könyvtől az Értékőr Klubig

Pusztaszabolcs Város Képviselő-testülete 2013-ban kinyilatkoztatta, hogy települési értéktárat kíván létre hozni, amelynek elkészítésével a Pusztaszabolcsi Hagyományőrző és Hagyományteremtő Alapítványt bízta meg. Együttműködése a civil szervezettel két évtizedes múlttra tekint vissza: az alapítvány helytörténeti gyűjteményt alapított, településtörténeti köteteket készít, 12 évig fő szervezője volt a Szabolcs Napoknak. 2010-ben a Fejér Megyei Közgyűlés felkérésére munkatársai térségi értéktári konferenciát szerveztek. Két évvel a hungarikumokról szóló törvény megjelenése előtt hatfős alkotócsoportja elkészítette a Pusztaszabolcs Értéktára kiadványt.

Az értéktári munkacsoport felállítása

A helyi óvodák, az általános- és a középiskola már korábbi munkák által megszokott pedagógusaiból

Közösségi videózás

alakult ki a csapat: szakmai projektek mellett dolgoztak a helyi újság szerkesztésében a helytörténeti sorozat szerzőiként, kiállításokat szerveztek a falunapokra. Ádám László vállalta a csoport vezetését, Czöndör Mihályné lett az alapítvány, az önkormányzat, a településen belüli és kívüli értéktári kapcsolatok koordinátora. Csoporttagok: Ádámné Farkas Beáta, Bartókné Piller Magdolna, Molnár Sándor. Mindnyájan ismerik a projekt és a team munkavégzés szabályait, amelyeket közösen az értéktári munkára adaptáltak. Szakirodalom-kutatás, interjúkészítés, fényképezés nem okoz problémát egyik tagnak sem. Elkötelezettség, kreativitás, önállóság, alkalmazkodóképesség, a konfliktuskezelés ismerete, egymás, valamint a településen élők iránti tisztelet, megbecsülés jellemzi a csoportot.

Az önkormányzatnál létrehozott Településfejlesztési és Értéktár Bizottság elnöke Tüke László, majd 2015-től Czöndör Mihály lett. Csányi Kálmán polgármester azon felül, hogy támogatja az értéktári munkát, az egyes projektekben lelkesen dolgozott.

A Kapcsos Könyv gyűjtemény létrehozása

Az értéktári munkatársak tájékoztak a feladatokról. Folyamatos szakmai segítséget kaptak a Nemzeti Művelődési Intézettől és már a kezdetektől Dr. Horváth Zsolttól. Ezek maig biztos pontot jelentenek a munkában. Kiindulási alapként a 2010-es értéktári kiadványt tekintették, annak értéklistáját. Megtervezték a munkát: értéklista, értékek csoportosítása, értékek jellemzőinek kidolgozása, az értékek megjelenítése értéklapokon, azok Kapcsos könyvbe rendezése.

A Kapcsos könyv gondolata Czöndör Mihálytól származik, aki látta már azt az időszakot is, amikor újabb értékekkel bővül a gyűjtemény, illetve egy-egy érték idejét múlja. Elmondható, hogy jó döntés volt a *Kapcsos könyv* kialakítása, mert az értéklapok könnyen kezelhetőek, az egyes értékekhez kapcsolódó új ismeretekkel bővíthetők, jól használhatók. A települési értékek értéklapjai nyilvánosak: az önkormányzatnál a honlapon is megtekinthetők. Az itt élő közösségek, a civilek, a cégek, a vállalkozók kezdetektől részt vesznek az értékelésben. A teljesség igénye nélkül: a Rákellenes Liga Helyi szervezete, az intézmények, a Kulturális Értékmentő-, a Szabadidő- és Sport Egyesület, Pálinkás József magángyűjtő, Bokor Katalin természetgyógyász, Börzseiné Győry Éva népi díszítőművész. A személyes kommunikáció mellett a Szabolcs Híradó, az alapítvány Facebook oldala, Civil Kurázszi Hírlével, önkormányzati fórumok, a Fejér Megyei Hírlap, valamint az NMI Művelődési Intézet hírportálja segítik a közösség tájékoztatását, az egyes emberek, a közösség véleményének megjelenését.

Pusztaszabolcsi értékőr klub megalakítása

Értékőr játszótér

Bevonták a fiatalokat is az értéktári munkába. Lehetőséget kaptak a Művelődési Intézettől a Közösségi videózás (KÖVI) projekt megvalósítására. 36 középiskolás tanult 40 órában videózást, megörökítve „kamaszszemmel” a település értékeit. Közben a Fejér megyei értékőr mozgalomban és a Veszprém megyei értékőr hálózatban is részt vesznek. Megismerték a Bazsó Gabriella és Hoffner Tibor által vezetett értékőr jó gyakorlatokat. 2015 tavaszán Taliándörögdön ifjúsági konferencián határozta el hét fiatal – Bedőcs Attila, Horváth Milán, Láng Leila, Bakonyi Ingrid, Boros Tímea és két kulturális közfoglalkoztatott, Uszkay Réka és Méder Szilvia –, hogy megalakítják a Pusztaszabolcsi Értékőr Klubot. A fiatalok az értéktári munkából is kivették a részüket –

színes személyiségük, humoruk pótolhatatlanná tette jelenlétüket. A zánkai tábor, a különféle látóutak (közte Magyaralmás, Szabadegyháza, Sárosd) a meghatározó élmény mellett egy tanulási folyamatot indított el. A felvidéki értékfeltáró kollégiumban hatfős csoport vett részt. A részvétel élményt, barátokat, Pusztaszabolcsnak pedig egy újabb testvértelepülést, Balonyt adta.

Állandó kiállítás létrehozása, a Hagyományok Háza nyitása

2014. július 27-én ünnepélyes keretek között került átadásra a Kapcsos könyv a Településfejlesztési és Értéktár Bizottság részére. Sikerült ezt összekapcsolni a Hagyományok Háza Pusztaszabolcsi Helytörténeti Gyűjtemény átadásával. Az önkormányzat az 1926-ban épített két tantermes MÁV iskola épületét átadta használatra az alapítványnak, amit hagyományörző és értékfeltáró közösségi térré alakított a közösség. Itt van a helyi értékeket bemutató Értékfal. A megnyitón a jelen lévők a Nemzeti Művelődési Intézet által biztosított Magyar Értékek Vándortévképen hagyhatták kezük nyomát. Több, mint négyszázan vettek részt az átadáson. A Hagyományok Háza 2015-ben Fejér megye értéke lett. A helyi hagyományörző programok mellett széleskörű kapcsolatokat ápolnak az ország különböző területén működő szervezetekkel, közösségekkel: a székesfehérvári, a velencei, a ráckeresztúri, a perkátai hagyományörzőkkel, a pápai Kaszinó tagjaival, a KÖSZI (Közép-Dunántúli Szövetség az Ifjúságért) bázissal, a Kiskunfélegyházai Múzeummal.

Kiadványok sorozata a települési értékekről

A bővülő helyi értékek és a Kapcsos könyv karbantartása mellett fontos, hogy az értékek a települési közösség mindennapjainak és ünnepeinek a részei legyenek. Óvodásoknak kiszabás étetés, az iskolásoknak családfelelős órák, mindnyájuknak hungarikum játszóház és helyi értéksták, települéismereti foglalkozások, versenyek szerveződnek. A versünnepe, kiállítások, kertbarát és kézimunka klubok is lehetőséget adnak az együttlétre. A Szent Imre templom barokk orgonája a koncertsorozat hangszere, s egyben megyei érték is. A Szabolcsi Nyári Fesztivál, a lecsófőzőverseny mellett folyamatosan jelennek meg a helytörténeti sorozat kötetei ünnepélyes bemutatókkal, találkozók. 2017 decemberében a „Gépállomástól a Salináig” (helyi érték a Egykori Salina Iparterületek Pusztaszabolcs) kis ipartörténeti kötet jelent meg, a volt salinások (az üzem volt dolgozói) találkozójaival egybekötve. A közel kétszáz résztvevő jól érezte magát.

Az eddig megjelent 41 kötetben szerepel többek között óvoda, iskola, katolikus és református templom történet, vasút, vasutas családok, kereskedelem, helyi kulturális, civil szervezeti értékleírások, óvodai hagyományőrző jó gyakorlat. A három értéktár-módszertani kötet témája a pusztaszabolcsi, a kisiratosi értéktárak kialakítása, valamint a diákokkal bejárt értékutak leírása. A sorozat megyei érték.

Módszertani segítségnyújtás más településeknek – Iszkaszentgyörgy, Kisiratos

Pusztaszabolcsi és kisiratosi értékőrök Józsa Erika polgármesterrel

Központú módszertan sokszínűsége mellett hatékonyságát az is szolgálja, hogy egyfajta „tükröt” is tart a települések elé.

Mi, pusztaszabolcsiak valljuk: a hungarikumokról szóló törvény útján új alapokra emeljük helytörténeti, hagyományőrző tevékenységünket. Életre keltek, jelen vannak értékeink hétköznapijainkban és ünnepeinkben, megújultak régi barátságaink, kapcsolataink és újakkal gazdagodtunk. Közösségünk erősebbé, örömtelibbé vált.

A pusztaszabolcsi értéktáró munka változatosságának, sokszínűségének titka az azt létrehozó közösségek elhivatottságán, lelkesedésén felül a más szervezetektől kapott sok jó példán nyugszik. A kialakított módszertant és a bevált gyakorlatot öröm átadni másoknak. A Hagymányok Házában mindenki megkapja a lehetőséget, aki értéktári gyakorlaton szeretne részt venni, s kérésre szívesen fel is keresik a közösségeket. Két települést – Iszkaszentgyörgyöt és Kisiratosot – végigkísértek az értékek útján, egészen az értéktár kialakításáig, működéséig. Az élmény-

Szerző: CZÖNDÖR MIHÁLYNÉ

Czöndör Mihályné Pusztaszabolcsban született és él. A munkája mellett mindig a hagyományőrzés volt a szenvedélye. A hungarikumokról szóló törvény kidolgozásának időszakában elköteleződött az értéktár-alakítás gondolata mellett, melybe a kezdetektől bevonja a helyi felnőtteket, fiatalokat. A hazai helyi értéktár mellett a külföldi értéktárakba is tapasztalatokat szerzett.

Csór – Kérdőíves felméréssel és mélyinterjúk készítésével az értékek nyomában

Az értékfeltárást a lakosság véleményének figyelembevételével kezdtük meg. Ennek lényegi módszere először célzott mintán végzett kérdőíves adatfelvétel volt. A munkában diákok is részt vettek. A felmérésben jobbra a nagyobb tapasztalattal rendelkező közép- és idősebb korosztály véleményét érvényesítettük. A kérdőív az értéktárak felmérésében a Lakitelek Népfőiskola által is használt kérdőív módosított változata volt. A válaszokban felmerült új jelenségekre részletesebben is rákérdeztünk. A legszélesebb tájékozottsággal rendelkező adatközlőkkel mélyinterjúkat készítettünk. A hozzájuk legközelebb álló területek bővebb felmérésére összpontosítottunk: gasztronómiai hagyományok, a helyi vendéglátás története, a Csóri Csuka Csárdához kapcsolódó folklór, jeles személyiségek a település életében, a terület jellegzetes növény- és állatvilága, a csóri málnagyár története, a borászati kultúra lehetőségei, a hagyományápoló és -teremtő rendezvények szerepe stb.

Civil szervezetek bevonása az értékfeltárársba

A gyűjtés és feldolgozás során helyi növénytanos szakértő is segítségünkre volt dr. Bazniz Károly személyében; a kérdőíveket pedig Ari Orsolya szociológus is kiértékelte.

Szervezett túrán a település határában fekvő festői Száraz-horognál (Szántay Balázs felvétele)

Az értéktár kialakításába az értéktár bizottság a helyi civil szervezeteket is bevonta: több egyesület is bekapcsolódott a munkába, s az együttműködés azóta is folyamatos. A Jó Barátok Nyugdíjas Egyesület és kórusa felkarolta a helyi népdalkultúra felelevenítését: Buresné Mészáros Edit vezetésével elindult a 2016-ban elhunyt, csóri születésű néprajzkutató, Kisari Sándorné által az 1970-es '80-as években gyűjtött dalok feldolgozása. A kórus szakemberek, néprajzosok bevonásával nemcsak repertoárjával, hanem megjelenésével is igyekszik a helyi, csóri kötődést növelni.

A Csóri Csukások Turisztikai Egyesület tíz éve szervez túrákat a Sárrétre és a Kelet-Bakonyba, belefoglalva azokba a falu két nagy természeti értékét, a csóri Sárrét tájegységet, valamint a Bakonyban a település határába eső sziklás, mély völgyeit: a Szenes- és Száraz-horgot. Az egyesület távolabbi programok mellett több, a falu határában zajló, túra megvalósítója; például a Fehér-Vár-Palota túra csóri szakaszát az egyesület biztosítja.

A 2017-es csóri káposztafésztiválra készült kreatív kompozíció (Fotó: Szántay Balázs)

Tevékenységgel erősítik minden korosztályban a természet szeretetét. Rendezvényeiken távoli természetjárók is részt vesznek. Távolati tervükben szerepel a település határában fekvő hidegháborús bunkerek turisztikai hasznosítása. A túraútvonalak mentén az igen ritka látványosság korhűen berendezve, mint kulcsosház, szállásként az elképzelések szerint akár az Országos Kéktúra útvonalába is bekapcsolható a települést.

A Csör-Truck-Trailer Sportklub tekeszakosztályánál a magyar tekesport egyik jelentős utánpótlásműhelye működik Csehi Sándor irányításával. Az egyesület jelentős közösgé-teremtő rendezvényeket is szervez rendszeresen: többek között a Csóri Amatőr Olimpiát és a Karácsony Kupát, de az augusztusi Csukafesztivál programjában is számos sportverseny szerepel közreműködésükkel.

A település tradicionális szőlőkultúrájával összhangban minden évben megrendezett szüreti felvonulások hagyományosan egyesületen kívüli civil összefogásból valósulnak meg a kistérség több települését is bevonva a rendezvénybe. A legnagyobb helyi civil szervezet, a CSAK Csóri Alkotó Közösség Egyesület számos közösségi programot valósít meg. E programok jelentős része hajdani hagyományos értékeket elevenít fel: így a húsvéti locsolóbál, a májusfaállítás és -kitáncolás, az új kenyér Szent István-napi sütése, a Márton-napi felvonulás és bál, az adventi rendezvények, de az egyesület újakat is teremtett, mint a tavaszköszöntő kiszabáb égetés vagy a Szent Iván éji utcabál. Legújabb projektjükben a faluközpontban található park közösségi célú átalakítását végzik – a tervezésbe a lakosságot is bevonva. Legnagyobb rendezvényüket, a Káposztafésztivált 2015 óta szeptember végén szervezik. A fesztivál a település egyik jelentős tradícióját, az egykori káposztatermesztést és -feldolgozást a káposztás ételeken keresztül idézi fel, a főzőverseny mellett más

programokkal is kiegészülve (káposztaszobrászat, népi játszóház, solymászat, borkóstolás, táncház stb.).

Tájékoztató táblák és film készült a települési értékekről

Az értéktár kialakítása során végzett értékfeltáró munka első eredménye „A Bakony és a Sárrét peremén” című egész estés, 70 perces dokumentumfilm lett (Hári Gyula és Horváth Lajos munkája), amely a falu értéktárba beemelt 16 települési értékét mutatja be mai felvételek, a helybeliektől gyűjtött archív képanyag és riportok segítségével. A film az értékkategóriák logikája alapján fűzi össze a témaköröket (a vendéglátás, természeti értékek, kulturális hagyományok, gazdasági értékek, ipari emlékek s a sport területén). A képsorok és a narrátor szövege a települési értéktárba beemelt témakörök múltját és jelenét is bemutatja.

Már az értékfeltárás kezdetén létrehozta az értéktár bizottság közösségi oldalát, ahol az értéktár kialakításával, bővítésével, programjaival kapcsolatos véleményeket, információkat lehet megosztani. Az értékek megismertetését több csatornán keresztül is vállaltuk. A település honlapján (www.csor.hu) kialakítottuk az értéktár bizottság oldalait (<http://csor.hu/nyitolar.php#Ertektarbizottsag>). Itt helyeztük el a jogszabályi tájékoztatás, úrlapok, időserű programok mellett a település értéktárának képanyaggal illusztrált rendszerét.

A honlappal összhangban vannak a település 14 pontján elhelyezett információs táblák, amelyek az adott érték mellett vagy közelében állnak (például a káposztatermesztés hagyományát feldolgozó tábla az egykori református iskola szomszédságában, a faluból a hajdani káposztáskertekbe vezető út kijáratánál stb.). A táblákon a szöveges és képi információk mellett térképábrát találunk. Ez mutatja a többi tábla helyét is, és útvonalat ajánl a helyszínek bejárására, így akár az idegeneknek is könnyű eligazodást kínál az információk között. A táblák sarkában ún. QR-kódot helyeztünk el, amely megfelelő mobilalkalmazás segítségével, internetkapcsolattal az adott érték értéktári weboldalára irányít át bennünket. Ezzel bővebb és frissebb tájékoztatáshoz is juthatunk akár a helyszínek közti barangolás közben. A település középpontjában, a központi buszmegállónál, a Csóri Csuka Csárda közelében elhelyeztünk egy tájékoztató térképet. A részletes utcaterképen megjelennek a falu jelentős pontjai, mellettük eltérő szimbolikával, jól láthatóan az értéktár elemei is helyet kaptak.

A csóri tekesportot bemutató információs táblát tanulmányozó gyerekek (Fotó: Horváth Lajos)

Létrejön a „Bevezetés a települési értéktárba” című kiadvány

Értékeink legbővebb összefoglalását a *Bevezetés a települési értéktárba* című kiadvány adja, amely 2017-ben jelent meg; benne Hári Gyula egy hosszabb kutatómunka eredményeként dokumentumok és interjúk alapján egy munkaközösség közös munkáját összegezte. A kötet DVD-melléklet formájában „*A Bakony és a Sárrét peremén*” című film anyagát

is tartalmazza. Azáltal, hogy a lakosságnak így több módon is lehetősége adódott az eddig kevésbé dokumentált értékekkel megismerkedni, remélhetőleg újabb lendületet kap a közösség erősödésének folyamata.

Ez már most is megmutatkozik az említett film és kötet sikerében, az értéktár bizottság más programjai iránti érdeklődés növekedésében (1956-os kiállítás, emlékkonferencia és kiadvány; az NMI Művelődési Intézettel közösen

Műhelybeszélgetés a Csóri Értéktárbizottság szervezésében (Horváth Lajos felvétele)

szervezett értékfeltáró műhelyek, a 2017 decemberében rendezett Nagymama konyhája című kiállítás stb.), illetve az új rendezvények iránti igény megjelenésében is.

Az értékfeltárás és az értékek kiemelésének gazdasági haszna a kulturális és természeti adottságok kiaknázásával, a Csóri Csuka Csárda nevének felhasználásával első sorban turisztikai beruházásokkal fejlődhetne tovább – mind a vendéglátás, mind a szállásadás területén.

Szerző: DR. HÁRI GYULA

Nyelvész, levéltáros, a Csóri Települési Értéktár Bizottság vezetője.

Kimle - Értékek a Duna mentén - Kimlei hagyományok és őrzőik

A Mosoni-Duna kanyarulatában, Győr-Moson-Sopron megyében a Mosonmagyaróvárt és Győrt összekötő ősi út mellett fekszik a 2300 lelket számláló Kimle. Azon tíz magyar település egyike, melyet folyó szel ketté. A Mosoni-Dunán átívelő híd a falu szimbóluma, ez a kapocs a Mosoni-sík és a Szigetköz, kultúrák, nyelvek és emberek között. Kimle a találkozások és sokszínűség faluja, ahol a magyarság keveredik az ötszáz éve itt élő horvátsággal és a német gyökerekkel bíró lakossággal, a Szent Jakab zarándokút részeként pedig a hitüket és önmagukat kereső vándorokkal.

Széles körű összefogás az értékmentésért

A Kimlei Értéktár Bizottság 2013. június 27-én jött létre, a képviselőtestület határozata alapján. Tagjai között képviselők is vannak, a *kimlei értékek* megőrzését az egész testület szívügyének tekinti.

A Kimlei Értéktár célja a helyi értékek dokumentálásán túl, azok megőrzése és széles körű ismertetése. Kimle mindig is nagy hangsúlyt fektetett kulturális, természeti, sport, ipari, agrár, épített környezeti és a turizmus, vendéglátás terén fellelhető értékeire, így természetes közösségi igényként merült fel azok megőrzésére egy hosszú távú terv elkészítése. A gazdag helyi hagyománykincs számos helytörténeti és honismereti pályamunka és szakdolgozat alapját képezte, melyek közzétételének gondolata már korábban felmerült.

Az értékmegőrző program szintjei:

1.) Az Értéktár Bizottság első lépése a 60 értéket felsorakoztató értéktár összeállítása volt, majd egy könyvben való összegzése, bemutatása. A partnertelepülésünkkel együtt íródott „*Értékek a Duna mentén - Kimle-Bős*” című könyv 2016-ban egy hungarikum pályázat támogatásával jött létre. Ebben három útvonalra felfűzve mutatjuk be településünk látnivalóit, kulturális és természeti értékeit, és a hozzájuk fűződő mondákat, történeteket. A könyv írásában 14 személy vett részt, a levéltári kutatómunkát dr. Horváth József történész, településünk díszpolgára végezte, beleépítettünk néhány ide vonatkozó korábbi pályamunkát, szakdolgozatot, idős embereket faggattunk a történetekről, eseményekről, melyek egy-egy épülethez, szoborhoz, fához fűződnek.

2.) A továbbiakban 2019 júniusáig egy sikeres TOP turisztikai pályázatnak köszönhetően komoly infrastruktúra is kerül az értéktár program mögé, melynek feladata lesz a jövőben az értékek további publikálása, népszerűsítése, programokkal való megerősítése. 2018 végéig elkészül egy látogatóközpont az egykori iskolaépület felújításával, ahol a tervek szerint egy települési kincskereső térképet kaphatnak majd az idelátogatók a több nyelven már most is létező és tervezett leporellók és képeslapok mellé. Ugyanitt kerékpárt bérelve, térképpel a kézben indulhatnak felfedezőútra. A látogatóközpontban lehetőség nyílik arra is, hogy interaktív módon megismerjék német és horvát nemzetiségi néphagyományainkat, de beöltözhetnek Borbálának, beleülhetnek az egykori iskolapadba, és megtekinthetik az egykor itt élt tudós papok munkáit is.

3.) A pályázat keretében 2018 végére megújul a csónakház is – a régi község háza épülete –, ahol lehetőség lesz túrakajak és kenu bérlésre, valamint megismerhetik csodás természeti környezetünket. Reményeink szerint ez is az aktív turizmus fellendülését eredményezheti majd a virágzó sárkányhajó sport kiegészítéseként.

Egyedülálló értékünk a Duna-kanyar, amely 8 kilométeren át öleli körbe a falut, a rajta átívelő új híd, és a korábbi híd régi fa szerkezetét magában foglaló, égnek meredő beton pillérek. Az „Evezd körbe Kimlét” rendezvény minden augusztusban vízre szólítja a lakókat és a versenyezni vágyókat is hosszú távú evezésre.

4.) Értékeink gondozására is odafigyelünk. Az elmúlt években megszülettek a műemlékeink és azok környezete. Több éven át tartó folyamat eredményeként újult meg kívül és belül az országos műemlékvédelem alatt álló XIII. századi román kori elemeket is tartalmazó magyarkimleai Sárkány Boldogasszony templom. Egy éven át itt teljesített szolgálatot Rómer Flóris is, valamint Gladich Pál, aki kiemelkedő munkát végzett: ifjúsági folyóiratot szerkesztett, zeneműveket komponált. Emlékük méltó megőrzésére a jövőben igyekszünk koncentrálni. E folyamat részeként 2018. március 15-én felavattuk Rómer Flóris emléktábláját a magyarkimleai plébánia épületén.

Kimle a Szent Jakab és a Szent Márton zarándokút része, a templom mellett kő hirdeti, hogy Szent Jakab sírja a spanyolországi Santiago de Compostelában 2897 km-re van

innen. Számos zarándok érkezik a faluba a jó idő beálltával, akik a templomban, a közelében lévő több mint százéves hársfa árnyékában pihenhetnek meg – a jövőben e céllal a látogatóközpont is tárt kapukkal fogadja majd őket. Az útvonal kimlei szakaszának jelzéseit folyamatosan karbantartjuk.

A Horvátkimlei Szent Mihály templom mellett Mate Mersich tudós papköltő, filozófus emlékműve és sírja megemlékezések helyszíne, a temető felé vezető,

faragott stációkkal díszített háborús hősökre emlékeztető gesztenyefasor pedig minden évszakban sajátos hangulattal örvendezteti meg az arra járókat. A stációk és a gesztenyefák is évente igényelnek értékmentő gondoskodást.

A kulturális értékek, hagyományok gyűjtésében és életben tartásában szinte valamennyi helyi közösség részt vett – a Nemzetiségi Általános Iskola, a nemzetiségi óvodák, a német Abendstern Énekkar, a horvát Mali Dunaj Énekkar, a Magyar Énekkar és a KUD. Konoplje Táncegyüttes, valamint a Horvát és a Német Nemzetiségi Önkormányzat. Az épített környezeti értékek karbantartásában és környezetük szépítésében az egyházközségeken túl a Kimlei Kertbarát Kör, a Kimlei Önkéntes Tűzoltó Egyesület, a Kimlei Sárkányok Víziport Egyesület és a Sporthorgász Egyesület tagjai jeleskedtek.

5.) Kimle legfiatalabb közössége a Kimlei Fotókör, mely a településen élő jó szemű amatőr fényképészeket fogja össze, akik évek óta fotózzák szorgalmasan a falu értékeit, és viszik messzi földre jó hírért. Olasz testvértelepülésünknek, Cartigliánonak köszönhetően 2017-ben részt vettek egy 130 fotóst felvonultató nemzetközi kiállításon Bassanoban. 2018-ban feladatot is kaptak: korábbi évekhez hasonlóan idén is az év során készült fotóikból állítjuk össze a 2019-es naptárunkat – ezúttal nem a természeti, hanem az épített értékeink bemutatására kértük őket.

6.) Értékeink közül kiemelkedik a Borbála-járás. Az Európában egyedülálló népszokás bekerült a *megyei értékek* sorába is. Ebben a formában csak itt, Kimlén maradt fenn a hagyomány, a kimlei horvát közösség élteti és örökíti át a felnövekvő generációkra ötszáz éve. Néhány éve a szokás tágabb körökben való népszerűsítése érdekében egy Borbála estet rendeznek Borbála szépségversennyel. A rendezvényt főként helyi, környékbeli és külföldi horvát közösségek látogatják. December 3-án Barbara/Borbála előestéjén talpig fehér ruhába öltözött felnőtt nők járják a falut, hogy elűzzék a betegséget. Ezen a napon évek óta

az óvodások és az iskolások is Borbálának öltözve imádkoztatják meg társaikat, s osztanak nekik fakalukkal egészséget, kosarukból cukorkát. A kimlei székhellyel működő Szigetköz Mosoni-sík LEADER Egyesület munkaszervezete értékmegőrzésre számos hungarikum pályázatot nyert az évek során. 2015-ben az iskola alapítványával együtt sikeres projekt napokat szerveztek tavasztól nyárig „Horvát hagyományok értékőrzése a generációk útján” címmel. Jelenleg térségi tananyagot szerkesztenek.

Szerző: ELLER GIZELLA

Kimle polgármestere, az értékmentő program szakmai irányítója. A település első embereként, lokálpatriótaként mindig is fontosnak tartotta a falu múltja és jelene közötti kapcsolat fenntartását, mely az értékmentő folyamat lelke. A velünk élő múlt Kimlén a mindennapok része. Erről tanuskodik a színes éves eseménynaptár, az értékek köré felfűzött rendezvények, időseknek és a felnővekvő generációnak szánt hagyományápoló programok.

Kimle - a sokszínű település

A Mosoni-Borai kistérségben, a Moson-magasságyban és Győr-északi felén, az erdővel szomszédos Kimen. A Horvát és Erdélyben is a Mosoni-sík tájegység felhívásának a falu határaitól, mint mindenki gondja a község névénél is átszűrődött. A falu, a helypartokat szelvényes erdők, a helyi kőzetek és a környékbeli erdők egyaránt az értékmegőrzésnek. A Mosoni-Borai egyaránt a vidék történelem, kultúrájának és az értékmegőrzésnek.

A falu egyike a legkorábbi települések között, az 1200 körül, a település a 13. században a királyi birtok volt. A falu a 14. században a királyi birtok volt. A falu a 15. században a királyi birtok volt. A falu a 16. században a királyi birtok volt. A falu a 17. században a királyi birtok volt. A falu a 18. században a királyi birtok volt. A falu a 19. században a királyi birtok volt. A falu a 20. században a királyi birtok volt.

Trónosi kőszék a régi községünk

A Mosoni-Borai kistérségben, a Moson-magasságyban és Győr-északi felén, az erdővel szomszédos Kimen. A Horvát és Erdélyben is a Mosoni-sík tájegység felhívásának a falu határaitól, mint mindenki gondja a község névénél is átszűrődött. A falu, a helypartokat szelvényes erdők, a helyi kőzetek és a környékbeli erdők egyaránt az értékmegőrzésnek. A Mosoni-Borai egyaránt a vidék történelem, kultúrájának és az értékmegőrzésnek.

Minden a Székelyföldön

A Mosoni-Borai kistérségben, a Moson-magasságyban és Győr-északi felén, az erdővel szomszédos Kimen. A Horvát és Erdélyben is a Mosoni-sík tájegység felhívásának a falu határaitól, mint mindenki gondja a község névénél is átszűrődött. A falu, a helypartokat szelvényes erdők, a helyi kőzetek és a környékbeli erdők egyaránt az értékmegőrzésnek. A Mosoni-Borai egyaránt a vidék történelem, kultúrájának és az értékmegőrzésnek.

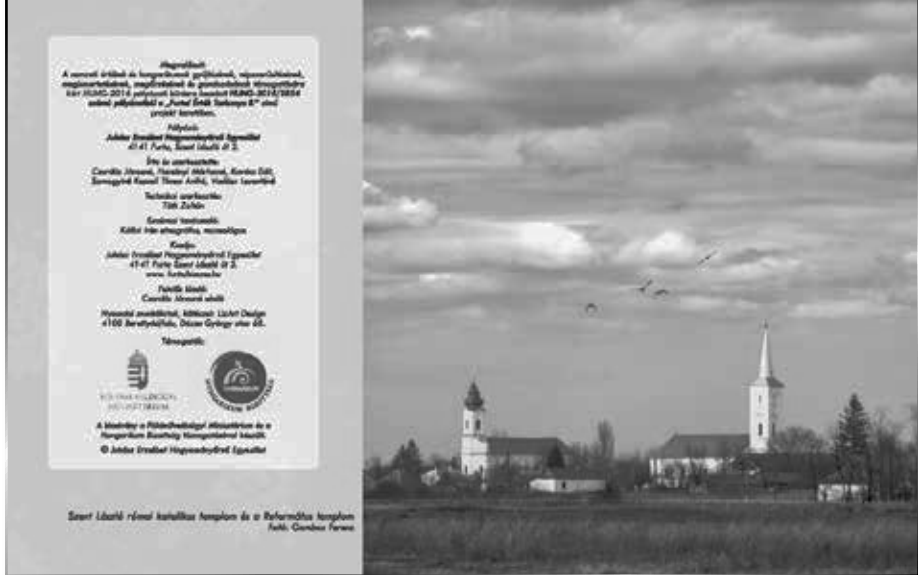
Furta - Mi fér bele egy „Értéktarisznyába”?

Furta település Debrecentől 50 km-re a 47-es számú főút mentén, Bihar déli szélén helyezkedik el. Tiszta időben Nagyvárad hegyei jól láthatóak, este pedig a város fényei világitják meg az égboltot. Mind a mai napig megőrizte a bihari falvak jellegzetességeit és arculatát. A falu házai közül magasodnak ki a Református és a Szent László Római Katolikus templomtornyai. A sziki legelőkön hagyományos juhászokdás folyik napjainkban is. A település hagyományos értéke a *furtai hímzés*, mely a Népművészet Mestere díjjal kitüntetett Varga Dánielné Juhász Erzsébet munkássága által vált országosan ismertté.

A hagyományőrző egyesület szerepe az értékfeltárásban

A Furtai Juhász Erzsébet Hagyományőrző Egyesület 2011-ben 20 fővel alakult meg, tagjaink jelenlegi létszáma 30 fő. Az egyesület elnöke Csordás Jánosné. Fő célkitűzésünk a népi hagyományok felelevenítése, ápolása, átadása a felnövekvő generációnak, mely köré az egyesület az alaptevékenységét is szervezi. Ennek érdekében újjászerveződött a furtai hímzőkör és a citerazenekar. A hímzőkör furtai motívumokkal ellátott terítők, kötők, drapériák, pólók, táskák és egyéb dísz- és használati tárgyak készítésével foglalkozik. Ezeket zsúriztatjuk, majd hagyományőrző rendezvényeken, kiállításokon mutatjuk be a járás, a megye több településén. Bemutatkoztunk már Budapesten, Esztergomban, Kecskeméten és Nagyváradon is. A citerazenekar saját szervezésű hagyományőrző rendezvényeken és más települések értékmegőrző kulturális eseményein is szerepel. A hímző szakkör asszonyai által készített, tradicionális védjeggyel ellátott fellépő ruhájukban és a bihari gyűjtésű népdalcsokokkal mindig nagy sikereket aratnak. Tagjaink között tudhatunk gyékényfonót, citerakészítőt és fafaragót is.

Hagyományőrző programjaink:

Az óvodával közösen tartott hagyományőrző napon a gyerekek megismerkedhetnek a furtai hímezéssel, a citerazenekarral, népi játékokkal.

Húsvét hetében „Húsvétoló” címmel az óvodások és az általános iskolások részére szervezünk programot. Hagyományos tojásfestés, kézműves foglalkozás, locsolóvers-mondó verseny, tojáskeresés, népi játékok teszik színesebbé ezt a napot.

Minden évben megrendezésre kerül a „Hagyományőrző est”, amely során helyi és környező települések hagyományőrző csoportjai mutatkoznak be.

Advent hetében betlehemet állítunk a falu központjában, és ünnepélyes keretek között tartjuk meg az adventi gyertyagyújtásokat.

Rendszeresen részt veszünk kiállításokon, hagyományőrző és gasztronómiai rendezvényeken. Tagja vagyunk a Bihari Népművészeti Egyesületnek, partnerségben állunk a Nemzeti Művelődési Intézzel helyi és környékbeli Önkormányzatokkal. Szoros kapcsolatot ápolunk a berettyóújfalui Bihari Múzeummal és a Berettyó Kulturális Központtal. Az Egyesület legnagyobb kincse és a működéséhez szükséges legfontosabb erőforrása a közösség, mely emberi kapcsolatokon alapul. Az Önkormányzattal, magánszemélyekkel és a helyben működő szervezetekkel való szoros együttműködés közelebb hozza a furtai embereket egymáshoz.

Furtai Értéktarisznya-programok

Büszkék vagyunk arra, hogy sikeresen megvalósítottuk az egymásra épülő hungarikum I, II, III. pályázatot, melyet a Hungarikum Bizottság és a Földművelésügyi Minisztérium írt ki.

2015-ben valósítottuk meg a „Furtai Érték Tarisznya I. Foglalkoztató füzetekkel” című pályázatot.

Kidolgozásra és nyomtatásra került két foglalkoztató füzet – a „*Furtai Barangoló*” I. és II. –, az alsó és felső tagozat számára. A két kiadvány segítségével a gyerekek játékos formában szerezhettek ismereteket Furta helytörténetéről, helyi értékeiről, népszokásairól, hagyományairól. Ennek a kiadványnak a megismertetésére mindkét korcsoport számára akadályversenyt is szerveztünk. A Furtai Értéktárban szereplő helyszíneken jutottak izgalmas információkhoz a gyerekek, s közben használhatták a foglalkoztató füzetet. A kiadványban mindkét korcsoport számára voltak olyan feladatok, amelyek megoldása során saját családjukban is folytathatták a furtai értékek gyűjtését. A program során pályázatok is meghirdetésre kerültek: az alsó tagozatosoknak rajz-, a felső tagozatosoknak fotópályázat, valamint minden tanulót megkértünk tárgyi emlékek gyűjtésére. A legjobbakból az egyesület tagjai a gyerekekkel, a múzeumi munkatársak szakmai irányításával elkészítették a kiállítást. E projekt keretében a gyerekek egyesületünk aktív tagjainak segítségével, a Bihari Múzeum munkatársainak szakmai irányításával a korosztályuknak megfelelő ismeretanyaggal találkoztak, így sajátíthatták el a helyi hagyományokat, bihari szokásokat, ismerték meg saját múltjukat és erősödhet bennük a bihari identitás.

A „Furtai Érték Tarisznya II. – A pásztorok és lelkipásztorok” című pályázat 2016 szeptemberében indult a Szent Mihály napi behajtástól, és a Szent György napi kihajtásig, 2017. április végéig tartott. Célcsoportjai a lakosság, kiemelten az ifjúság, az általános iskola felső tagozatán tanulók, és a megye középiskoláiban tanuló furtai diákok voltak. Két alkalommal hagyományörző délutánt szerveztünk a felső tagozatosok számára. Rákóczi Jenő katolikus plébániai kormányzó mutatta be a Szent László Római Katolikus templomot, Katonáné Varga Olga református lelkész pedig a református templomot. Egy héttel később valósítottuk meg a „Juhász 7 próba” akadályversenyt. A diákok zsíros kenyeret és furtai brill vizet fogyasztottak, s mindenki hazavitt egy jó adag birkapörköltet. E két program során kerültek kiválasztásra azok az érdeklődő gyerekek, akik decembertől március elejéig szakkör keretében helytörténeti előadásokat hallgattak, és helyismereti kutatómunkát végeztek. A diákok interjúkat készítettek helyi idős emberekkel, és összegyűjtöttek egy értékes anyagot, amely a 600 példányban kiadott Furtai Értéknaptár alapjául szolgált. Azok az anyagok, fotók, amelyek nem fértek el a naptárban, az egyesület a projekt keretében elkészült új honlapján láthatók. A diákok április elején tablót is készítettek a záróeseményre, s összegyűjtöttek egy jelentős kiállítási anyagot is. A projekt zárása előtt április elején közös *Húsvétoló* programra vártuk a gyerekeket. Majd egy értéknappal, Szent György napot követően fejeztük be a projektet helyi érték előadással, kiállításmegnyitóval, naptárbemutatóval, a helyi óvodások, a néptáncosok, a diákszínjátszó és az egyesület citerásainak fellépésével kísérve. A projektben részt vevő szakkörös diákok értéktarisznyát – benne furtai hímezéses póló, pendrive és 2018-as könyvjelzős naptár – kaptak ajándékba.

A projektben elkészült a bevezető eseményre a *Juhász 7 próba* színes feladatlap 100 példányban, az egyesület logója és a honlapja (www.furtaihimzes.hu), megjelent 600 példányban a *Furtai Értéknaptár* is, melynek elkezdődött a kiosztása a falu lakói számára. Az egyesület saját forrásából könyvjelzős naptárt készített 500 példányban, s elkészült egy ppt-előadás, ami a projektzáró eseményen került bemutatásra és a honlapon is elérhető.

2017-ben valósítottuk meg a „Furtai Érték Tarisznya III. – Elszármazottak találkozója” című pályázatot, melyre 150 fő látogatott „haza”.

Célunk a kezdeményezéssel az volt, hogy együtt ünnepelhessünk, és – ha csak pár órára is – feleleveníthessük a régi, szép emlékeket, továbbá bemutassuk a falu mai arculatát, s bővítsük a Települési Értéktár anyagát. A polgármesteri hivatal furtai hímzésekkel díszített üléstermében öt Furtáról elszármazott személlyel készítettünk interjúkat a délelőtt folyamán. Kora délután, a furtai utcákon való vonatozás után a vendégek Zsákára látogattak a Rhédey Kastélyba. Visszatérve Furtára a Szent László Római Katolikus templom, a református templom, majd a Gyűjtemények Háza meglátogatása következett. Az esti köszöntők után az Érték Tarisznya projektek bemutatása következett.

A közel egyórás kulturális műsor keretében helyi csoportok mutatkoztak be, majd divatbemutatóra került sor, ahol a napjainkban használatos öltözékeken keresztül ismertettük a furtai hímzés motívumvilágát. Az ünnepi műsor a Komádi Körös-Körül Néptánc-

együttes fellépésével zárult. A találkozó résztvevőit megajándékoztuk 2018-as Furtai Értéknaptárral, egyedi furtai bögrével, pólóval vagy tarisznyával. Egyesületünk teljes tagsága, számos önkéntes és a Furtai Értéktár Bizottság tagjai segítettek a program megvalósítását.

Az egyesület tagjai ezekkel a programokkal adták át a múlt értékeit, és tanították meg a mai fiatalokat tisztelni azokat – hiszen, ahogy Ancsel Éva fogalmazott: *„Ahol elvesznek a tradíciók, ott kilyukad az idő, és elpereg a múlt.”*

Szerző: CSORDÁS JÁNOSNÉ

Csordás Jánosné a Juhász Erzsébet Hagyományőrző Egyesület életre hívója, mely 2011-ben alakult. 2013 óta a Furtai Települési Értéktár Bizottság elnöke. 2016-ban a Nemzeti Művelődési Intézet Non-profit Közhasznú Kft. közösségi koordinátora. Nevéhez fűződik a Furtai Érték Tarisznya I. Foglalkoztató füzetekkel, a Furtai Érték Tarisznya II. és a Furtai Érték Tarisznya III. Elszármazottak találkozója című pályázatok megvalósítása, Kállai Irén etnográfus szakmai vezetésével. A NEA-E-17-0170 számú pályázat által 2018.01.20-án életre hívta a nagy Bihar Citerazenekart.

Báránd - Baráti társaságból hagyományörző közösség

Báránd főterén 2011-ben felújításra került a több évtizede elhanyagolt katolikus plébánia. A település akkori vezetése a plébánia hasznosítását célzó pályázatot az ötleteim alapján írta meg, számítva a későbbi segítségemre. Az alapkonceptió három funkció elérése volt: hozzunk létre egy helytörténeti gyűjteményt, ahol lehetőség van időszaki kiállítások rendezésére is, és legyen az épületben egy turisztikai szolgáltató iroda, amely összefogja a környék turisztikai szolgáltatóit, és segít a lakosságnak üdülése megszervezésében, kiemelten kezelve a falusi turizmust.

Adva volt egy kb. 300 m² nagyságú épület négy teremmel, egy irodahelyiséggel, egy nagy folyosóval, három mosdóval és egy kisebb helyiséggel – teljesen üresen! Az első gondolat az volt, hogy a faluban élő néhány szorgos régiséggyűjtő összeadja a kiállításra a tárgyakat. Szinte 24 órán belül kiderült, hogy ez nem járható út, mert nem mindegyik gyűjtő volt hajlandó megválni gyűjteménye egy részétől. A következő napokban meghívtam a településünkön élő összes civil szervezetet, és kértem, hogy ne csak a vezetők, hanem az aktív tagok is jöjjenek! Természetesen fontosnak tartottam, hogy a falu vezetése is ott legyen. Nem kis meglepetésemre kb. 50 fő jött el az első megbeszélésre. Néhány ilyen civil fórumon alakult ki a végleges ötlet, hogy a megújult épületben ne csak egy helytörténeti múzeum, hanem egy kicsit civil ház, egy kicsit önszerveződő műhely is legyen. Már ezeken a találkozókon látszott, hogy van egy 10-15 fős mag, akik nagyon szeretnének részt venni a mindennapi munkában, az épület belakásában. Ekkor már elneveztük magunkat Múltunk Háza Baráti Körnek, melyből később kialakult a Turizmusért és Hagyományörzésért Egyesület.

A baráti kör szerepe az értékfeltárásban

Szerettünk volna egy minőségi helytörténeti gyűjteményt. Mind az 1100 házba szórólapot juttattunk el, így hirdettük meg a településen, hogy segítőkink a lakosság körében gyűjtenek, fogadják őket szeretettel. Egyben kértük azt is, hogy ismerkedjenek a felújított épülettel, jöjjenek, és hozzák el az általuk fontosnak tartott régi értékeiket. Néhány hónap leforgása alatt 250-300 tárgyat helyeztünk el a földön a nagyteremben. A szaporodó tárgyak meggyőztek bennünket, hogy egy szakembert is be kell vonnunk a munkába.

Egyidejűleg ezen a szórólapon szerepelt az információ, hogy a Facebookon indítottunk egy oldalt *Múltunk Háza* néven, melyhez lehet csatlakozni. Ide régi fotókat és a falu történetével kapcsolatos történeteket vártunk. Mára több mint 700 tagja van a Facebook-csoportnak (Bárándon élők, elszármazottak és nem bárándiak is), valamint több, mint ezer régi, a településsel kapcsolatos fotó került feltöltésre.

2012 elején, az akkor éppen a Debreceni Egyetemen órát adó Bihari-Horváth László muzeológust kerestem fel, aki hallván a kis csapatunk ötleteit és lelkesedését, olyan nagy

örömmel fogadott, hogy az első beszélgetésünk közel háromórásra sikerült. Hozzáértő munkájának köszönhetően állt egységes gyűjteménnyé a tárgyak halmaza. Évekkel később dr. Bihari-Horváth László a hajdúszoboszlói múzeum igazgatója lett, és a mai napig is segíti a munkánkat.

Állandó és időszakos kiállítások az értékek mentén

Mára egyik termünkben Magyarország legnagyobb írógép-kiállítása látható (látogatóink folyamatosan bővítik, jelenleg 120 kiállított darab van). Másik termünkben Bárándon élő emberek szakmáinak bemutatója található: méhész, szövő, és egy berendezett 20. század közepi fodrászműhelybe is bepillanthatnak a látogatók. Utóbbi annyira népszerű, hogy már esküvői fotózás helyszíne is volt. A harmadik, kisebb termünkben rendszeresen időszaki kiállításokat szervezünk. Az elmúlt évek alatt több nagy sikerű kiállításunk volt, amely

a kis csapatunk lelkes munkáját dicséri: a témák között szerepelt kályhacsempe, népi viselet, Fazekas István népi iparművész fazekas termékei és fotókiállítás. Legnagyobb helyiségünkben a „Báránd Hagyományos Paraszi Kultúrája” című kiállítás látható. Igen igényesen elkészített terem, amely rendszeresen helyt ad iskolai néprajzi vetélkedőknek, szakmai bemutatóknak, de különböző köröknek is otthont ad, közte horgoló, csigacsináló közösségeknek, férfi kártyaklubnak, nyugdíjas klubnak.

Balassa Iván Bárándon született néprajztudósunk is berendeztünk egy állandó életmű-kiállítást az épület nagy folyosóján, és 2013-tól hivatalos nevünk *Balassa Iván Falumúzeum*. Talán a professzor úr sem haragudna meg, de olyan népszerű lett a Múltunk Háza név, hogy a váltástól függetlenül a mai napig ez a „becenév” az ismertebb.

Egy nagyszabású rendezvényen szerettük volna bemutatni a falunk lakosság adományait, és a mentorunk által szakmailag is megkomponált állandó kiállításunkat, így 2012 júniusában megszerveztük az első Bárándi Kenyérfesztivált, kiemelve helyi értékünket, a 60 éves, kovászolt, régi magyar kemencében sült bárándi kenyeret. 2018-ban már a VII. Bárándi Kenyérfesztivált szervezzük, mely a környezet meghatározó hagyományőrző és gasztronómiai eseménye lett. Öröködünk afelett, hogy csak és kizárólag népzene, néptánc, kézművesség, népi gasztronómia, hagyományőrzés legyen jelen ezen, a falunknak

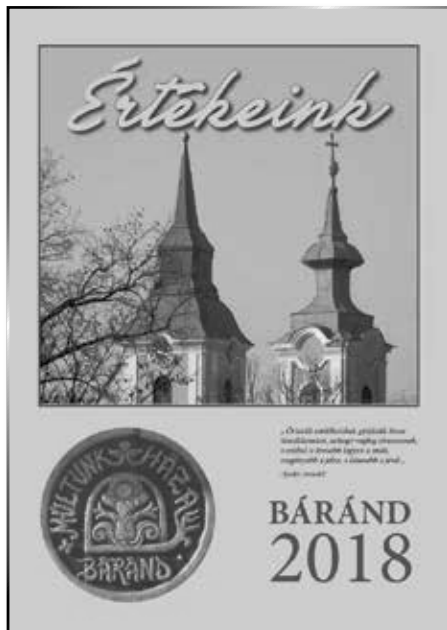
is jeles napon. A program kivíva mára az önkormányzat elismerését is: míg az első kenyérfesztiválokat teljesen civil támogatásból szerveztük, mára már a költségek felét az önkormányzat állja.

Mivel kenyérsütést nem tudunk elképzelni kemence nélkül, a legnagyobb közösségi oldal segítségével meghirdettük, hogy a Múltunk Háza udvarán építünk a lakosság segítségével egy különleges kemencerendszert. A felhívás hatására téglánként adta össze a falu a hozzávalókat – büszkék vagyunk rá, hogy a négy kemence teljes megépítése lakossági közadakozásból épült. Azóta is használja a falu a civil szervezetek összejöveteleire, név- és születésnapokra, de kemencéink szolgáltak céges kapcsolatépítő rendezvényeket is.

Kis csapatunk 2013-14-re kialakította arculatát: ma már – ha lehet, még tudatosabban – a helyi értékek megőrzése mellett tör lándzsát. Ebben a szellemben minden karácsonyra megjelentetjük a Bárándi falinaptárt, melyen mindig más a téma pl. a 12 legidősebb bárándi lakos vagy régi, 20. század eleji képeslapok vagy a helyi értéktárba felvett bárándi értékeink bemutatása.

A legfontosabbnak azt tartjuk, hogy az értékfeltárás közben olyan közösségek jöttek létre, amelyek ma már meghatározzák településünk kulturális, hagyományőrző életét. Az emberek, az önkéntesek sokkal nagyobb lélekkel és nagyobb lelkesedéssel vesznek részt a programokban, és segítenek abban. Az épület fűtés- és villanyszámláját az önkormányzat fizeti, míg az ott folyó munka teljesen civil, és egyesületünk irányítása alatt folyik. Évente 4-5 ezer látogatója van a programjainknak, a segítőink száma kb. 100-150 fő.

Mára a múlt és a jelen találkozott, és egy olyan közösséget hozott létre, amely szívesen viszi tovább az értékmentést. Szívesen szervez a mának programot, hogy a jövő többet lásson és tudjon a múltról!

Szerző: KOROKNAI BÉLA

Egy Hajdú-Bihar megyei kistelepülésen, Bárándon él, ahol 25 éve falusi turizmussal foglalkozik. A közösségi életben való aktivitását, a népi kultúra és értékek iránti tiszteletét, a hagyományőrzés iránti érdeklődését és elkötelezettségét népművelőként alapozta meg pályája kezdetén.

Gáborján - Kapunyitogatótól az első Falukönyvig

Gáborján település, község Hajdú-Bihar megyében, Berettyóújfalu járási székhelytől keletre, a Berettyó-folyó jobb partján. A Nemzeti Művelődési Intézet 2014. év júniusától egy „szunnyadó” közösséget tett aktívvá Kapunyitogató programjai keretében. A Kapunyitogatók alkalmával a Művelődési Intézet munkatársai a személyes beszélgetések, igényfelmérések, települési értékek felelevenítése mellett kulturális és szabadidős rendezvényekkel segítették a közösséget önmagára találásában. A Hajdú Néptánc Együttes fellépése, a táncház, a népi játszótér játékaiknak használata nagy sikert aratott. A bemutatott jó példák és a számba vett saját értékek megmozgatták a település lakóit, létrejött egy aktív mag, egy folyamatosan bővülő közösség, amely tette kesszé vált hagyományaik megőrzésére, értékei feltárására és kulturális életük fellendítésére.

Új lendületet kaptak a közösségek az értékfeltárás során

Kutatás, gyűjtés vette kezdetét, sokan féltve őrzött „kincseiket” tárták fel a közösség számára. Az összegyűjtött értékekből hamar kiállításra alkalmas gyűjtemény alakult ki, amelyet egy Kapunyitogató alkalmával meg is tekinthetett a nagyközönség egy társított kulturális rendezvényen, immár helybéli fellépőkkel. Sajnos a gyűjtemény állandó kiállítás keretében még nem látható, de a Települési Értéktár Bizottság elkötelezett abban, hogy megteremtse a település értékeinek állandó helyszínét.

A Települési Értéktárba sorra kerültek be a feltárt értékek: Gáborjáni Református templom és festett kazettás mennyezete, I. és II. világháborús emlékmű, Bethlen Gábor szobra, fafaragással készült köztéri szobrok, parasztkorok házak, Alföldi Kéktúra települési útvonala, Gáborjáni Hagyományőrző Népzenei Együttes, hagyományos kézműves foglalkozások. Felelevenedtek elfeledett népszokások: 2016-tól újra megrendezésre került a Szüreti felvonulás és multság, valamint a Luca napi bál.

A citerazenekar az értéktárral együtt jött létre

Már az első Kapunyitogató programhoz kapcsolódó beszélgetéseken felelevenedett, hogy a településnek volt egy nagy múltú, közel harminc évig tevékenkedő citerazenekara, amelynek igen sok tagja jelenleg is a faluban él. Hajdan Karakas Iván vezetésével Inci-Finci Népzenei Együttes néven a többségében általános iskolás korú citerások és népdalkör, felejthetetlen élményekkel és sikerekkel gazdagították Gáborjánt. 15 év telt el úgy, hogy

az együttes citerazenéje, népdalai nem hangzottak el élőben. Az archívumból előkerült felvételek, a közösség újraéledése arra serkentette az együttes volt tagjait, hogy folytassák e nemes hagyományt, hozzák vissza a citeraszót, a kedves népdalokat a falu ünnep- és hétköznapjaiba. 2014. június 6-án fellépéssel egybekötve újjáalakult az együttes hét taggal, Gáborjáni Hagyományörző Népzenei Együttes néven. A hagyományok-

hoz híven elsősorban bihari, sárréti és szatmári népdalokkal, citerazenével örvendeztetik a közönséget. Az eltelt időszakban számtalan fellépésnek tettek eleget nagy sikerrel határon innen és túl. 2016 novemberében az Egerben megrendezett Országos Minősítőn Arany minősítést értek el. Az együttesnek jelenleg hét állandó tagja van: Dorogi Anikó, Fábíán Erika, Harangi Sándorné, Mezőné Nagy Gabriella, Sándorné Bunyik Andrea, Szabó-Kovács Ida, Zsiga Lajosné. A Gáborjáni Hagyományörző Népzenei Együttes 2016-ban felvételle került a Települési Értéktárba. Az együttes tagjai a települési értéktárban is aktív szereplők, közülük hárman pedagógusok, munkájukon keresztül igyekeznek átörökíteni értékeinket a fiatalok részére. Az együttes többi tagja foglalkozásuk révén napi kapcsolatban van a falu lakosságával, akik bizalommal viszonyulnak hozzájuk. Mezőné Nagy Gabriella a Művelődési Intézet alkalmazottjaként koordinálja az értéktár munkát, és kapcsolatot épít a faluból elszármazottakkal, ennek köszönhetően sikerült bevonni az értéktár munkába Dr. Lakatos Gyula egyetemi docent is.

Az értékgyűjtés mellett értékteremtés is kezdődött a településen

Gáborjában a kézműves-foglalkozásoknak hagyományai és elismert elemei voltak, az 1800-as évek végéig híres volt szalmakalapfonó iparáról. Sokan foglalkoztak a Berettyó mentén és az erdőkből összegyűjtött vesszőből készült kosárfonással, vesszőseprű-készítéssel. Szövény volt, ahol a népdal mindig szólt. Az asszonyok, lányok a mai napig a legjobb csigatészta készítőik a környéken, több csigacsináló verseny nyertesei voltak. Ezekre a hagyományokra építve határozta el Gáborján Község Önkormányzata Mező Gyula polgármester veze-

kott jó közösséggé váltak, kezük alól minőségi termékek kerülnek ki. Az első évben a termékek nagy része saját felhasználásra és szociálisan rászorulók támogatására készült. A tapasztalatokra építve már a második évtől törekvés lett, hogy az elkészített termékek megállhassák a helyüket a piacon is, az elkészítendő darabok, termékek igazodtak a kereslethez. Minden évben sikerült fejleszteni és fenntartani ezeket a programe-

tésével (aki egyike a korábban említett aktív mag-nak), hogy közfoglalkoztatás keretében újra elkezdte ezeknek a hagyományos foglalkozásoknak a művelését, munkahelyeket is teremtve ezzel a munkanélküliséggel az átlagnál jóval nagyobb arányban sújtott településen. 2015-től a helyi sajtóösszefogásokra épülő közfoglalkoztatási mintaprogramba négy hagyományos kézműves foglalkozás került bevonásra. Az üresen álló, kihasználatlan iskolai tantermek, szolgálati lakások átalakításra kerültek. Szövő-, seprű-, kosár-, tésztaüzem létesült. A dolgozók hamar elsajátították a kézművesség fortélyait, összeszo-

lemeket. A munkavállalók összetétele nagyon ritkán változik, képzésbe történő bevonással a szakmai képzettség is biztosítva lett: 2018 tavaszán a kosárfonó üzemben dolgozó tíz fő kosárfonó OKJ-s szakképesítéssel fog rendelkezni, s hasonló a törekvés a többi programelemnél is.

A szövőben tíz szövőszéken készül a szőnyeg, terítő, a használati és dísz tárgyakhoz szükséges szőtt alapanyag, amelyet varrással tesznek véglegessé. A seprűkötők seprűcirokból három méretben kötnek cirokseprűt, valamint a Berettyó mentén gyűjtött vesszőből vesszőseprűt. A kosárfonóban fűz vesszőből hagyományos népi kosárfonással készítenek ma már több tucatféle terméket (kosár, tálca, italtartó, virágtartó, díszítő elemek). A szárasztésztahoz a lányok,

asszonyok 6-8-10 tojásos tésztát gyúrnak, amelyből készítik a leves- és pörkölttésztaikat (csiga, eperlevél, kiskocka, cérnametélt, nagykocka, lebbencs, széles metélt, reszelt tarhonya, kagyló, orsó). A hagyományosan készített termékeink helyben, környező települések piacain, kiállításokon-vásárokon igen keresettek és népszerűek, egyre több termék kerül értékesítésre.

Falukönyv Írók Köre

A négy év során szerzett tapasztalat, a Művelődési Intézet folyamatos módszertani segítségével arra serkentette a helyi értéktárakat, hogy a feltárt értékeket, a település történelmét, történeteit, hagyományait egy könyv formájában megírja. 2018 januárjában megalakult a Falukönyv Írók Köre, tagjai: citerások, nyugdíjas pedagógusok, polgármester, alpolgármester, református lelképásztor, az értéktár bizottság tagjai. A Falukönyv Írók Köre munkáját Szabó László, az NMI Művelődési Intézet módszertani referense segíti. A Falukönyvben Gáborján első írásos említésétől kezdve kerülnek be a feldolgozott témák, személyes interjúk. A kör tagjai témakörönként elkezdték a gyűjtést, interjúk készítését. Egyre több fénykép, irat, oklevél és személyes interjú feldolgozása van folyamatban. Az elkészülő könyv lehetőséget ad arra, hogy gyermekeink, unokáink megismerjék Gáborján történelmét, hagyományait és tovább ápolják azokat.

Szerző: VOZÁR JÁNOS TIBOR

A Gáborjáni Települési Értéktár Bizottság tagja, köztisztviselő, pénzügyi ügyintéző a helyi önkormányzatnál. Lokálpatrióta. 1998 – 2010 önkormányzati képviselő. 1998 – 2009 között teleházasként már a helyi értéktárás résztvevője. A Gáborjáni Hagyományőrző és Kulturális Egyesület tagja. Jövőbeni feladata a Települési Értéktár digitalizálása, honlapon való publikálása.

Tiszanána - Cselekvő fiatalok az értékörzés útján

Közösség születik...

A Nemzeti Művelődési Intézet Heves Megyei Irodája a 2015-ös évben egy olyan komplex fejlesztő folyamatot indított el a megye dél-hevesi térségében, amely több, egymással szinergiában álló feladatot foglal magába. Az ifjúsági korosztályt megcélózva Tiszanánán indult el a „Mi is Érték vagyunk – Ifjúsági értékör mozgalom generálása Heves megyében” elnevezésű projekt, mely a fiatalok aktivitását és a települések önkéntes ifjúsági csoportjainak munkáját hasznosítva gyűjti össze a lakóhelyükön fellelhető szellemi, természeti, építészeti és néprajzi értékeket.

A Facebookon meghirdetett közösségi csoportba zömében középiskolás diákok és egyetemisták jelentkeztek. A 14-24 év közötti fiatalokat azonnal magával ragadta az értékör mozgalom lényege. A tettvágytól fűtött kis csapat közös munkája azzal indult, hogy összeírták, számukra mi a fontos, mit tartanak értéknek. Mire elkészült az értékleltár, meglepődve tapasztalták, milyen sok ismert és addig fel nem fedezett érték rejtőzködik a településükön, amiket már éppen időszerű volt összegyűjteni és rendszerezni.

Az ifjúsági csoport megalakulásával párhuzamosan létrejött a Tiszanánai Értéktár Bizottság, mely tagjai között helyet biztosít egy ifjú értékörnek is a polgármester és a képviselők mellett. A népes csapat táborának központja a Fekete István Könyvtár és IKSZT. Az intézményben a nyári időszakban hetente találkoznak a diákok, ahol az értékleltár elkészítése után a feladatok elosztása következik. A 4-5 fős csoportok megkezdik a falu fotózását, az épített és természeti értékek archiválását. A „hírességekkel” – Kovács Eszter operaénekes, Tréfás Miklós grafikus

és szobrászművész, Gulyás Imre író, költővel folytatott beszélgetések is részét képezik a helytörténeti értékek felkutatásának. A falu gólyafészkeiről is pontos adataik vannak, hiszen az egyik érték – a fiatalok szerint a falu valamennyi gólyafészke. A munka során rá kellett jönni, hogy rengeteg időt vesz igénybe az értékek gyűjtése, így adódott az ötlet, hogy megszervezzék ez első „Értékőr Tábor”, ami nagyban segíti a munkájukat azzal, hogy napi 8 órában tudnak a kutatással foglalkozni. A napközben fotózott képeket és az elkészített anyagokat a könyvtár számítógépein dolgozták fel. Így a tábor ideje alatt számos írásos, képes anyag készült el, a mozgóképek összeállítására, vágására is itt került sor.

Az ifjúsági értékőr csoport szerepe...

A fiatal értékőrök hamar rájöttek, hogy a település jövője szempontjából fontos a magyar kultúra ápolása, hagyományaink megőrzése. Hiszen a kultúra erőforrás egy kisközösség számára. Olyan energia, amely képes egy települést fenntartani, és ebből az energiából eredményekre, teljesítményekre sarkallhatja az ott élőket. Múltunk tisztelete adhat útmutatást ahhoz, hogy érthessük a jelent és munkálkodhassunk a jövőnkön.

Mindamellet, hogy folyamatosan gyűjtik az értékeket, bővítik az értékek leltárát, dolgoznak az értékek felkutatásán, a település közösségi életének aktív részét is képezik. A falusi megmozdulások, programok aktív szereplői, sőt önkéntes munkájukkal sok esetben segítik a programok lebonyolítását is. Folyamatosan építik a kapcsolatokat más ifjúsági szervezetekkel. A közösségi oldalak célzott használatával igyekeznek régi fotókat, anyagokat gyűjteni községük múltjáról. Részt vettek az I. Kárpát-medencei Értékőr Találkozón Taljándörögdön, ahol hasonló gondolkodású fiatalok között ismerkedhettek az értékmozgalom céljaival, küldetésével, módszertanával, és magukévá tehették az életérzést, amit az értékőrség adhat. Önkéntes munkájukkal nagyban hozzájárulnak a település közösségi életének megtervezéséhez, irányításához, megvalósításához. Az a fajta technikai felkészültség, ami a fiatalok kezében van – hiszen „beleszülettek” a modern kor világába – nagyon jól hasznosítható az értékek

feldolgozásában, archiválásában, dokumentálásában. Az ifjúság előszeretettel dolgozik a számítógépen, készíti a szebbnél szebb képi, írásos és videóanyagokat. Valódi cselekvő közösségé váltak az évek során. Olyannyira, hogy a 2018-as évre egy tiszánai receptkönyv kiadását tervezik: már nagy erővel el is kezdődött a receptek és a nánai ízek összegyűjtése, felkutatása.

Interjúkészítés, kérdőívezés

Az értékőri munka fontos részét képezi az interjúk készítése. A település polgármesterével, a falu legidősebb református (102 éves) és katolikus (90 éves) lakójával, civil szervezetek vezetőivel készítettek interjút, de még a plébános úr, és az Önkormányzati Tűzoltóság parancsnoka is mikrofon elé állt. Az értékőrök meglátogattak idős néniket, akik jellegzetes tiszánai ételeket mutattak be, melyet közösen készítettek és fogyasztottak el. Az ételkészítés minden fázisát az előkészületektől kezdve a tészta kinyújtásán át a leves megfőzéséig, fotón és videón is rögzítettek, miközben interjút is készítettek az „ízőrző” nénikkel. Felkerestek népi mesterségeket még mindig végző időseket is. Megörökítették a kovácsmesterséget, a kötél- és seprűkészítést, faragásokat, de még a kenyérfőzést is. Rengeteg fotó és mozgóképes összeállítás készül minden évben, melyeket feldolgozva meg tudnak mutatni az utókornak. A fiatalok az utca emberét is megszólították. Felmérést végeztek arról, hogy a lakók mit gondolnak a településükről.

Az értékekkel kapcsolatos kérdőíves lekérdézés során a település 100 lakosa nyilvánított véleményt a témával kapcsolatban. Az „Értéktár kérdőívből” hasznos tanácsokat szűrték le a kiértékelés során az értékőrök.

Értékek dokumentálásának módszertana

A helyi értékőrök aktív és agilis fiatalok megszólításával és bevonásával próbálják a csoport létszámát növelni. Igyekeznek egymást megfertőzni az „értékőr életérzéssel”. A személyes kapcsolatok kialakítása és a közösségi beszélgetések erősítik a települési identitást, az összetartozás érzése, a falu szeretete valódi közösséggé kovácsolja az itt élőket. A felkuta-

tott és összegyűjtött értékek nyilvánossá tétele, s a nagyközönségnek való megmutatása is az egyik módszere az értékekkel történő közösségerősítésnek.

A kitöltött kérdőívek eredményképpen jött létre 2016-ban egy Facebook-csoport, a „Tiszanána/Dinnyéshát emlékek /képek”. A zárt csoport tagjai elérik a 850 főt, ami rekordnak számít egy 2500 lelkes kistelepülés tekintetében. A csoport aktív tagjai elszármazott tiszánánaiak, akik régi képeket, történeteket, értékes anyagokat osztanak meg a közösség tagjaival. A Települési Értéktár Bizottság munkájában is részt vesznek a fiatalok, értéktári javaslatokat adnak a bizottságnak. Az értékekhez kapcsolódó helyi cselekvési programok életre hívását indítványozzák.

A lefotózott települési értékeket minden évben helyismereti kiállítás keretein belül mutatják meg a falu lakóinak. Fontosnak tartják, hogy olyan értéknepokat szervezzenek a községben, ahol a települési értékekre való közvetlen fókuszálás, a hagyományos helyi termékek felvonultatása, valamint a helyi érték fontosságának hangsúlyozása egyaránt kiemelt szerepet kap.

Tanuljunk egymástól...

Az értékőri mozgalom szükségse-rűn igényli a hasonlóan gondolkodó és érző csoportokkal való találkozásokat, kapcsolatépítéseket. Hiszen jó egymástól tanulni, jó tapasztalatokat gyűjteni, és még jobb megosztani a sikereket egymással. A tiszánánai értékőrök Nagyrédére is eljutottak a Művelődési Intézet jóvoltából, ahol megismerkedhettek a helyi fiatalokkal, megtekinthették a helyi értékeket, és még egy élő társasjáték bemutatására is sor került, emellett a Nógrád megyében található Szurdokpüspökiben részt vettek a Művelődési Intézet Heves Megyei Irodája által szervezett Térségi Ifjúsági Értékőr találkozón.

Az ifjúsági szakmai találkozón a Tiszánánán működő ÉRTIFI csoport megoszthatta értékőri tapasztalatait és bemutatta munkáját más ifjúsági közösségeknek. A jó hangulatú, és élményekben gazdag találkozó végén egy jövőbeli közös Értékőr tábor igénye már közvetlen célként fogalmazódott meg mind a szervezők, mind a résztvevők részéről.

Szerző: LÁZÁRTÜNDE

A Fekete István Könyvtár, Kulturális és Szabadidő Központ vezetője. 1990 óta településén építi a közösséget, munkájával az itt élő fiatalok és idősebbek hétköznapjait, ünnepeit igyekszik tartalommal megtölteni. A könyvtári munka mellett a helyi művelődési szokások gondozását, gazdagítását, a hagyományok feltárását, helytörténeti kutatásokat, közösségépítést és közösségfejlesztési folyamatok generálását is végzi. Az ifjúsági korosztályt megcélözva 2015-ben indult Ifjúsági Értékőr Csoport helyi mentora.

Aldebrő – Nemzetiségi értékek az értéktárban

Az egyesület szerepe az értékfeltárásban

A Német Nemzetiségi Egyesület 2005 augusztusában azzal a céllal alakult, hogy a német származású elődök hagyományait, kulturális örökségét megőrizze, illetve továbbvigye, emellett kutatja a település létrejöttének körülményeit, a német ősök származási helyeit és támogatja a német oktatást a helyi iskolában. Az aldebrői Általános Iskolával aktívan közreműködik a helyi értékek felkutatásában, feltárásában, valamint más civil szervezetekkel is együttműködik.

Az értékfeltárásba igyekszünk mindenkit bevonni – ennek érdekében a lakosságot tájékoztatjuk arról, milyen módon tehetnek javaslatot az értéktárba történő felvételhez. Honlapunkon (www.aldebro.hu) a főmenüben található a települési értéktár, ahol megtekinthetők az értéktárban már szereplő értékek, valamint a javaslattételhez szükséges lap is letölthető.

A német közösség fontosnak tartja az értékek gyűjtését, aktívan közreműködnek, személyes megkereséssel végzik a gyűjtőmunkát, valamint egyénileg is tesznek javaslatot. Lelkes kis közösség jött létre, akik kutatják, gyűjtik a település értékeit és dokumentálják azokat. Községünk lakosainak mindig fontos volt a múlt emlékezete, a hagyományápolás. Az egyesület szeretné folytatni értékőrző programját, így folyamatosan figyeljük a lehetőségeket, hogy forrást nyerjünk a megvalósításhoz.

Az egyesület és a Német Nemzetiségi Önkormányzat közös célja a helyi értékek meghatározása, dokumentálása és közzététele, valamint támogatja azt a törekvést, miszerint az összegyűjtött értékek, a község múltjáról szóló történetek, korabeli fotók, a gasztronómiai hagyományok, a specialitások egységes könyvbe rendezéséről szólnak.

Sikeres pályázat az értékfeltárás megvalósításához

A Német Nemzetiségi Egyesület Aldebrő-Tófalu a Földművelésügyi Minisztérium által „A nemzeti értékek és hungarikumok gyűjtésének, népszerűsítésének, megismertetésének és gondozásának támogatása” című 2016-ban kiírt pályázati felhívására benyújtott „Aldebrői értékgyűjtés az aldebrői iskolások és testvértelepülések tanulói bevonásával” című pályázata

1 827 340 Ft vissza nem térítendő támogatásban részesült.

2016 márciusában az aldebrőiek utaztak Nagykendre, Aldebrő erdélyi testvértelepülésére. Itt részt vettek a „Kend értékei” című rendezvénysorozaton, ahol megismerkedtek Nagykend értékeivel. Közreműködtek Kend község helyi értéktárának elindításában. Megtekintették a csuhéfonással készült híres helyi kézműves termékeket, mely nagyon népszerű és elterjedt az ottani lakosság körében. Jellegzetes kézműipari termékek a törökbúzalapiból (csuhéból) készült tárgyak: szatyrok, falvédők, lábas alátétek, lábtörölők, kenyeres-gyümölcsös kosárák. Megismerhették a helyi jellegzetes Királyleányka bort is. Az egyesület meghívta a nagykend gyerekeket, hogy vegyenek részt az *Aldebrői Értékek* című rendezvénysorozaton, így 2016 szeptemberében több fős csoport látogatott pár napra Aldebrőre. Részt vettek a *Debrői Hárslevelű Szüreti Napon*, látogatást tettek a Gazdaházban, ahol a helytörténeti és néprajzi kiállítás látható. Kirándulást tettek nemzeti emlékhelyünkre, az Egri Várba, ahol szakmai vezetéssel megtekintették az elmúlt évek fejlesztéseit. Októberben aldebrői iskolás gyerekek utaztak Erdélybe, ahol megismerkedtek az ottani értékekkel, közös programok keretében a helyi iskolásokkal. Kipróbálták a csuhéfonást, és kürtöskalácsot is készítettek, természetesen segítséggel, de nagy élvezettel és érdeklődéssel. Rajzverseny keretében a gyerekek lerajzolták, hogy számukra mi az érték a településükön.

Ez a pályázat lehetővé tette, hogy az értékek feltárásába, gyűjtésébe bevonva a tanulókat, a fiatalok felfedezzék lakóhelyük kincseit, illetve más települések értékeit, és az eljövendő generációk számára megmentsék az igazi értékeket, a mostani nemzedék pedig megszeresse a hagyományainkat. Nagyon fontos a határon túl élő honfitársaink megismerése, magyarságtudatuk acélozása, az egymásra való odafigyelés, a hivatalos kapcsolatokon kívül az emberek, családok közötti kötelékek erősítése, megőrzése, barátságok, ismeretségek kialakítása, elmélyítése, egymás értékeinek bemutatása és megismertetése.

Kiállítás és kiadvány hirdeti a település értékeit

Aldebrő értékeit tekintve nagyon sokszínű: a község szempontjából meghatározó jelentőségű, a községhez való tartozást kifejező egyedi kulturális alkotásokkal, hagyománnyal, gasztronómiai, borászati, természeti és építészeti értékekkel rendelkezik. Aldebrő Község Képviselőtestülete 2015. október 28-án tartott ülésén létrehozta a Települési Értéktár

rat. 2017. szeptember 12-én a Népházban került sor az „Aldebrő értékei továbbélése” című kiállítás megnyitójára, melynek célja községünk értékeinek bemutatása, megismertetése és népszerűsítése minél szélesebb körben. Büszkék vagyunk értékeinkre, melyek közül kiemelkedő nemzeti értékünk a *Debrői Hárslevelű bor*, mely már a Magyar Értéktárban is szerepel.

A meghirdetett Aldebrő értékei című rajzversenyre sok fiatal adta be alkotásait, melyekből a legszebbek szerepeltek a kiállításon és díjazásban is részesültek. Nagyon fontos, hogy a fiatalok is tudatában legyenek az őket körülvevő értékekkel, hiszen az ő feladatuk lesz majd azok megőrzése és továbbadása.

A kiállítás egész szeptember hónapban látogatható volt, és igen sikeresnek és népszerűnek bizonyult a helyi lakosság, valamint az aldebrői és a környékbeli iskolák tanulói körében is.

Kiállításunkkal megmutathattuk községünk összetartó erejét, és amennyiben igény és lehetőség adódik, szívesen elvisszük más településekre is jó példaként arra, hogy értékeink gyűjtése, őrzése mennyire fontos és meghatározó egy közösség életében, az identitás erősítésében.

Az Értéktár értékeinek megőrzése, fenntartása, hasznosítása stabil alapot képezhet a jövőben az itt élőknek, elősegítheti életminőségük javulását, valamint a fiatalokban erősítheti az itthon maradási, a szülőföldhöz való ragaszkodást, esetleg bevonhat más fiatalokat a letelepedéshez.

Az Értéktárban kiemelkedő helyen áll a debrői hárslevelű bor, mely már ismert és elismert a helyi és a tágabb értelemben vett piacon egyaránt. A Debrői Hárslevelű Szüreti rendezvény középpontja a hárslevelű bor, mely vonzó turisztikai célpont. A HÍR védjegyet elnyert sült derelye és az aldebrői fojtott élénkíti a gasztronómiai turizmust.

Szerző: BORSCHÉ KORNÉLIA

Az Aldebrői Települési Értéktár Bizottság tagja. 2013 óta dolgozik Aldebrőn az önkormányzatnál. Több mint tíz éve él a községben és bár nem született aldebrői, hamar megragadta ennek a kis falunak a szépsége és értékei. Közreműködött a helytörténeti és néprajzi kiállítás létrehozásában és kialakításában. Ez alatt az időszak alatt alaposabban megismerkedett Aldebrő múltjával és ezáltal jelenével is. Aktívan részt vesz a község kulturális életében is, hiszen a Kulturális Bizottság tagja is. Szívesen képviseli a községet minden olyan fórumon, ahol népszerűsítheti Aldebrő értékeit, nevezetességeit, hiszen minden lehetőség a bemutatkozásra a falu jó hírnevét szolgálja.

Szihalom - Ahol a múlt, a jelen és a jövő értékeit őrzik

A XIX. században, illetve a XX. század fordulóján Magyarországon ipartelepek, a Duna fölött vashidak, szerte az országban vasutak épültek, Budapest nagyvárossá fejlődött, képzőművészek próbálták a kor kifejezési formáival nemzeti művészetet teremteni Münchenből, Párizsból, Bécsből kapott inspirációkhoz kapcsolódva. Ugyanebben az időben, ugyanabban az országban több ezer parasztfalu népe sajátos népi kultúrát, népi művészetet hozott létre. A paraszti művészetnek ez a virágzása még közel van: egyes tanúi közöttünk élnek. Másfelől a jelen s a közelmúlt gyors, mélyreható változásai már távol vitték, történeti távlatba állították azt a paraszti világot, mely ennek a művészetnek kerete és éltetője volt. Ez a paraszti művészet számunkra magyarok számára igen jelentős. A modern magyar társadalom gyökerei nem kis mértékben az egykori paraszti létbe nyúlnak vissza. Modern nemzeti kultúránkat, az irodalmat, zenét, művészetet közvetlen és közvetett kapcsolatok szövedéke fűzi a népi kultúra örökségéhez. Amikor nemzeti identitásunkat, történelmi személyazonosságunkat keressük, újra és újra vissza kell nyúlnunk a népi kultúrához.

Hagyományőrzők közössége őrzi és gyűjti az értékeket

A „TOBÁN” Hagyományőrző Népművészeti Egyesület 2002. évben alakult Heves megyében, Szihalom községben, a helyi népi hagyományok és népi kultúra megőrzése, ápolása céljából, s jelenleg 72 tagja van. Az egyesület tevékenysége a népi hagyományok, szokások felkutatásával és összegyűjtésével indult. Az egyesület tevékenységének jelentős részét képezi a szihalmi népi kultúra értékeit bemutató és enteriőr kiállítás keretében

megtekinthető tájház, és az abban elhelyezett gyűjtemény gondozása, a még fellelhető tárgyi emlékek felkutatása, összegyűjtése és kiállítás alá rendezése. A tájház gyűjteményes anyagához jelenleg 5.000 db tárgy tartozik – a gyűjtemény állandó és időszakos kiállítások keretében tekinthető meg. A kiállítás anyaga hitelesen mutatja be a XX. század elejének paraszti életmódját, lakókultúráját, viseletét, használati és gazdálkodási eszközeit.

Az egyesület kiemelkedően fontos célja az összegyűjtött népi hagyományok és szokások hagyományőrző programok keretében történő feldolgozása. Ennek megvalósítására az egyesület keretén belül működik a 40 főt magában foglaló hagyományőrző gyermek, ifjúsági és felnőtt táncsoport. A repertoárban szerepelnek a történeti Magyarország jellegzetes tájegységeinek táncaiból álló színpadi koreográfiák: szatmári, mezőségi, széki, rimóci, somogyi, sárközi, bagi, magyarbódi táncok koreográfiája. Az egyesület egész estét betöltő koreográfia keretében feldolgozta az egykori lakodalmi szokásokat „Szihalmi la-

kodalmas" elnevezéssel, kezdve a lakodalmas ételek feltalálásával, eredeti vőfélyszövegek beiktatásával, népviseletbe öltözött lakodalmi résztvevőkkel. A színpadra vitt menyegző egyedi és autentikus élményt nyújt valamennyi látogató számára. Ezen koncepció keretében kerül megrendezésre Szihalom községben évente – az idei évben már 12. alkalommal – a hagyományos paraszti lakodalom menetét térben és időben autentikusan követő hagyományőrző lakodalom rendezvény.

Falutörténet: Szihalom anno

Az egyesület közreműködésével került megjelentetésre és bemutatásra 2007-ben „SZIHALOM ANNO *Fejezetek a falu múltjából*” címmel falutörténeti monográfia, 2010-ben pedig a „*Lakodalomtól a lakodalmasig*” elnevezésű kiadvány, amely a szihalmi lakodalom történetét, viselethagyományait, étkezési- és ajándékozási szokásait mutatja be a turisztikai jellegű „lakodalmas” megjelenéséig, majd 2013-ban a „*Szihalmi népi hímzések története*” elnevezésű kiadvány.

Az egyesület tagjai aktív résztvevői a helyi katolikus egyházközség ünnepi rendezvényeinek is, így az egyházi ünnepeket a népviseleti ruhákba öltözött tagok még ünnepélyesebbé teszik.

Az egyesületen belül működő táncsoport a fent megnevezett műsorokat nagy sikerrel mutatta be Szihalom község és a környékbeli települések falunapi és civil szervezeti rendezvényein, Eger városban, a tájházba ellátogató csoportok részére és rangos nemzetközi fesztiválokon. Az egyesület táncsoportja minden évben, folyamatosan bővülő tevé-

kenysége eredményeként, 25-30 alkalommal vállal folklór előadás bemutatást, amellyel a helyi és kistérségi civil közélet meghatározó szereplőjévé vált, sőt, több alkalommal vett részt nemzetközi folklórfesztiválon is. (2006. év CSALHÓ Nemzetközi Folklórfesztivál, 2007. év Nemzetközi Töltöttkáposzta Fesztivál – Parajd, 2007. év Magyar Napok Regensburgban)

A táncsoport 2009. évben az Olaszországi Potenza városban vett részt nemzetközi néptáncfesztiválon, továbbá szintén 2009. évben a Krakói Magyar Napokon képviselte hazánkat, 2010. évben pedig a Montenegrói Budva városban vett részt Nemzetközi Folklor Fesztiválon. 2011. évben Erdélyben Kézdialmás településen és Csehországban, Prágában, 2012-ben Erdélyben Hadad községben megrendezett fesztiválon, 2013-ban Lengyelországban, Czersk városban és térségében megrendezett nemzetközi folklorfesztiválon, 2014. évben Törökországban, Yalova városban megrendezett nemzetközi folklorfesztiválon, 2015 és 2016 évben Erdélyben, Hadad községben megrendezett fesztiválon, 2017. évben Montenegróban, Sutomare városban szervezett nemzetközi folklorfesztiválon öregbítette Szihalom jó hírét.

2007-ben az egyesület elnyerte A Prima Primissima Heves Megyei Területi Díját, 2016. évben pedig „Heves Megyéért” díjra érdemesült.

Az egyesület együttműködési megállapodás alapján testvérkapcsolatot létesített a Füleki RAKONCA egyesülettel és az erdélyi Kézdialmási, illetve a Hadadnádasdi néptáncsoporttal. Az együttműködés alapján a közös szakmai programok mellett sok közös emlék és személyes barátság köti össze a csoporttagokat.

Szerző: DR. JOÓ CSABA

Szihalom községben született. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának elvégzése után Egerben megalapította saját ügyvédi irodáját, a JOÓ Ügyvédi Irodát, ahol egyéni ügyvédként tevékenykedik. A szülőfalu iránti elkötelezettség alapján hozta létre az azonos szellemi és közösségi értékeket valló helyi polgárokkal 2002-ben a TOBÁN Hagyományőrző Népművészeti Egyesületet, valamint a helytörténeti kiállításnak otthont adó tájházat. Jelenleg már második önkormányzati ciklusában szolgálja alpolgármesterként is a helyi közösség érdekeit. 2015. évben megkapta a Magyar Kultúra Lovagja címet, 2017. június 4-én pedig Nyitrai Zsolt miniszterelnöki megbízott „Országgyűlési Képviselő Elismerő Oklevél” kitüntetést adott át részére. 2017. augusztus 20-án Szihalom Képviselő Testülete a „Szihalom Község Díszpolgára” címet adományozta részére.

Kisújszállás - Gyűjtők, őrzők és megújítók

Egy egész közösség szerkeszti az értéktárat

Amikor 2014 nyarán megalakult a Kisújszállási Települési Értéktár, ekkor már hosszas szervező- és gyűjtőmunkán voltunk túl. A város önkormányzata hónapokkal előtte létrehozta a háromfős Kisújszállási Értéktár Bizottságot, amely tevékenysége első lépéseként megkérdezte a városukat szerető kisújszállásiakat: melyek azok a természeti, épített, kulturális, művészeti és egyéb értékeink, amelyek érdemesek arra, hogy a helyi értéktárba bekerülhessenek? Melyek azok, amelyek nélkül kevesebb, velük együtt azonban több a város?

Mint már annyiszor, most is a helyi kulturális és hagyományőrző közösségek fogadták el az elsők között a közös munkára szóló invitálást. Két alkalommal is sor került olyan fórumra, amelyen több, később helyi értéké minősített értéket mutattunk be az érdeklődőknek, mintegy ajánlásként, a további gondolkodás céljából. Ennek eredményeként az Értéktár Bizottság egy több mint száz elemből álló értéktárat állított össze, mely azonban – hangsúlyoztuk – nem lezárt összegzés, hanem nyitott a további, valamilyen szempontból helyi értéknek minősíthető természeti, tárgyi és szellemi javak iránt. Még ugyanabban az évben további lakossági javaslatok eredményeként mintegy százharminc értékre bővült az értéktár.

A Kisújszállási Városvédő és -Szépítő Egyesület szerepe az értéktárban

Az értékek gyűjtésének, megőrzésének és egyben megújításának folyamatából kiemelkedett a Kisújszállási Városvédő és -Szépítő Egyesület munkája. A város egyik legnagyobb és legaktívabb, a szó legnemesebb értelmében lokálpatrióta egyesülete az elsők között nyújtotta be javaslatait. Részt vettek abban a munkaszakaszban is, amelyben meghatározták, hogy az egyes

Csipkeverés

értékek milyen szempontból lehetnek fontosak, azaz van-e helyi, megyei, ágazati vagy országos jelentőségük. Később, 2014 végére további értékekkel bővítettük az értéktárat. A Kisújszállási Települési Értéktár alapjait az eddig összegyűjtött értékek alkotják.

Az értékek úgynevezett „azonosítása” után – együttműködve a városvédőkkel – hozzáltunk az értékekről szóló anyaggyűjtéshez. Ez hosszú és részletekbe menő, sajátos kutatómunkát jelentett és jelent ma is. Míg ily módon zajlott az értékek összegyűjtése, megfogalmazódott az a szándék is, hogy ezzel párhuzamosan számos értékünket be is mutathatnánk a lakosságnak, nem kell várni az értékek jellemzőinek megfogalmazásáig. Ezzel máris élővé és elérhetővé tehető mindaz, amiről már kétséget kizáróan tudtuk, hogy ott a helye a Települési Értéktárban. Kiállításaink, bemutatóink, hímezőink, csipkeverőink, szalmafonóink, foltvarró kézműveseink (mind részei az értéktárunknak) új lendülete mind azt üzenete, hogy az értékeket mielőbb vigyük be a köztudatba, és tudatosítsuk azokat a helyi és az idelátogató lakosságban is.

Az egyesület maga is végzi értékőrző és értékteremtő munkáját. Kiadták a Kisújszállás város 2012-ig tartó történetéről szóló könyvet, a város szobraitól, épületeiről szóló, *Séták Kisújszálláson* című képes füzetet, és ami a legnagyobb örömet jelentette: az „*Ablakos kalácstól a Vízen kullogóig*” című színes receptkönyvet.

Fesztivál, kiállítás, könyvbemutató az értékekről

Kiállítás és tapasztalatcsera a nagykunsági hímezésekről

A Kisújszállási Értéktár 2015 óta jelen van a Kisújszálláson hagyományos szeptember végi rendezvényen, a Kivilágos Kivirradtig Fesztiválon. Kiállítások, kézműves-foglalkozások, a városban működő művészeti csoportok fellépésével, hagyományos ételek bemutatásával és kóstolójával láttatja, hogy számos eleme élő örökséggé vált. A Debreceni Tímárház-

ban eddig kétszer kapott lehetőséget a bemutatkozásra a Kisújszállási Értéktár, a felkérés a Debreceni Értéktár Kisújszállásra szóló meghívásával viszonztuk.

A város kézművesei – hímzők, csipkeverők, foltvarrók, szalmafonók, kosárfonók – aktív értékőrző közösségei városunknak. A különböző bemutatók újabb és újabb alkotások készítésére inspirálják őket. Így történt ez 2016 őszén, amikor a nagykun, a szűcs- és a szűrhimzés átörökítésére vállalkoztak, mondhatni a huszonnegyedik órában, e hímzéseket ugyanis már nagyon kevesen gyakorolják, s így elveszőben vannak azok autentikus elemei. A Nagykunság hímzőit közös bemutatóra hívták, később pedig reprezentatív, ismeretterjesztő, a hímzések iránt kedvet ébresztő könyvet készítettek e témában, „Kunrózsától a bokorvirágig” címmel. Így őrzik meg és mentik át e három szép hímzés világát.

Helytörténeti füzetek sorozat

Az alig tizenkétezeres alföldi kisváros, Kisújszállás könyvekben rögzített tudásanyagban is bővelkedik. Számos értékes könyv látott már napvilágot, közülük több a helyi értéktár részévé lett. Közülük e helyen kiemeljük az immáron egyedülálló **Helytörténeti füzetek** című könyvsorozatot. Első kötete valóban egy vékonyka, alig 38 oldalas füzet volt, 1995-ben. Ez volt a szellemi magja a mára 38 kötetre nőtt sorozatnak. Szellemi műhelynek is nevezhetjük abban az értelemben, hogy e sorozat maga köré gyűjtötte a helyi író, gondolkodó, szellemi értékeket őrizni szándékozó személyeket. Tartalmas és különösen a kisújszállásiak számára rendkívül értékes szellemi alkotássá vált e könyvsorozat és annak minden egyes darabja: legyen szó egy-egy közösség bemutatásáról, egy-egy város-történeti időszak eseményeinek összefoglalásáról, családtörténetekről, az I. és II. világháború áldozatainak, vagy éppen 1956-nak az emlékezetéről, városunk irodalmi hagyományairól, személyes visszaemlékezésekről és így tovább. Legújabb kötete „Kisújszállás 1848/49-ben” címmel 2017-ben jelent meg.

Kisújszállás szellemi kultúráját számos helytörténeti kiadvány őrzi

A város szellemi értékei több más helytörténeti jellegű könyvben is helyet kaptak. A „Kisújszállási Nagykun Kalendárium”, mely 1992 óta, évente jelenik meg, a város krónikáját adja. A „Kisújszállás arcai” című könyvből az olvasó a város építészeti értékeiről tájékozódhat. A „Más vót az ílet...” a város 1945-ig tartó történetét idézi fel korabeli képekkel – hogy csak néhányat említsünk.

54 féle sütemény fotója és leírása egy kiadványban

Az „Ablakos kalácstól a Vízen kullogóig - Hagyományos sütemények Kisújszálláson” című kiadványt bátran nevezhetjük hiánypótló munkának, hiszen a helybéli jellegzetes süteményes recepteket mindaddig ilyen igényes tartalommal és gondos kivitelezésben még senki sem készítette el. Ötvennégyféle sütemény - melyből több része az értéktárnak - leírását és fotóját találjuk meg e könyvben, melyet a Kisújszállási Városvédő és -Szépítő Egyesület adott ki 2016-ban, 2018-ban pedig már a harmadik kiadása fog megjelenni. A könyv címadó két süteménye, a kunsági pereccel kiegészülve egyaránt helyi érték.

Az „Ablakos kalácstól a Vízen kullogóig” című könyv a hagyományos kisújszállási sütemények könyve, benne helyi értéket jelentő sütemények receptjeivel

Szerző: DR. HABIL. KOVÁCS TIBOR

Történelem-földrajz szakos tanár, területfejlesztő szakgeográfus, magyar-német geográfus szakfordító. 2003-ban doktorált, 2013-ban pedig habilitált a Debreceni Egyetemen. 2000-től 2007-ig dolgozott az Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökségnél, közben egy évig tevékenykedett Magdeburgban tartományi minisztériumokban. 2007 óta az egri Eszterházy Károly Egyetem Turizmus Tanszékének egyetemi docense. 2014 októbere óta Kisújszállás társadalmi megbízatású alpolgármestere.

Mezőtúr - Helyi közösségek - közösségi értékek

Szabó András városi képviselőként 2013 őszén kezdeményezte az értéktár bizottság létrehozását. Ezt a kezdeményezést a képviselőtestület támogatta és elfogadta. Az alakuló ülés 2014. április 16-án történt, amelyen a bizottság tagsága (az elnökkel együtt öt fő) elfogadta a működési szabályzatot, illetve meghatározta a feladatokat. Ezt követően a bizottság felhívást tett közzé a Mezőtúri Városi Televízióban, illetve a helyi újságban, és tematikus formában kérte a helyi értékek feltárását a lakosságtól. Ezzel párhuzamosan felkereste a városban működő civil szervezeteket, akiknek tájékoztatást adott a felterjesztés módjáról, és ehhez szükséges adatlapokat osztott ki. A részt vevő civil szervezetek a következők:

- Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület
- Újvárosi Hagyományőrző Klub
- Mongol-Agrár Zrt. Népdalköre
- Szivárvány Népzenei Egyesület
- Nagyothallók Irodalmi Klubja
- Városi Nyugdíjas Klub
- Impro Fotóklub

Ezeknek a civil szervezeteknek a tagsága kezdettől fogva aktív részt vesz az értéktár gyarapításában, az értékek feltárásában és a felterjesztésekhez szükséges kutatómunkában. Az értékelterjesztések kezdettől fogva folyamatosan érkeznek, az értéktár jelenleg már 35 elemet tartalmaz, melyek közül nyolc a megyei értéktárba is bekerült. Az elemek állandóan frissülő listája megtalálható Mezőtúr hivatalos honlapján, illetve a Túri Fazekas Múzeum jelenleg is készülő új honlapján, mely utóbbin fokozatosan feltöltésre kerülnek az egyes elemek részletes leírásai is.

Könyvek, kiadványok Mezőtúr értékeiről

A bizottság a kezdetektől rendkívül fontosnak tartja, hogy a helyi értékek minél szélesebb körben ismertté váljanak. Ebben a folyamatban kiemelt szerepet játszanak a különféle kiadványok, melyek profiljukhoz illeszkedő mértékben mutatják be a helyi értékeket. Néhány az érintett kiadványok közül:

- Mezőtúri képeskönyv (2014)
- Lámpás - A Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület negyedéves honismereti, közművelődési és irodalmi lapja (2012 óta)
- Sárarany. Barangolás egy agyagból lett városban (2014)
- Túri Fazekas Múzeum katalógusa (2013)
- Túri Kalendárium (2015 óta)

Az értékek megismertetésében szintén komoly és hathatós szerepet kapnak a különféle előadások és bemutatók, a korosztályos vetélkedők. A bizottság elnöke 2016-ban a városban működő általános iskolák részére két helyszínen kiállítással egybekötött bemutatót és előadást tartott. Emellett a bizottság évente egy alkalommal az iskolák felső tagozatos tanulói részére az értéktári elemek megismerését és népszerűsítését szolgáló vetélkedőt rendez ötfős csapatok részére. Ugyanilyen céllal idén 2018-ban először kerül megrendezésre a nyugdíjas korosztály részére hasonló tematikájú vetélkedő 11 csapat részvételével.

A helyi értékek megismertetésének további eszköze a négy darab 50 cm x 70 cm-es, az értékeket bemutató tabló, melyeket a bizottság készített el. Emellett a „Mezőtúri fazekasság” és a „Badár család munkássága” elemek témájában állandó városi kiállítás jött létre. Az e témákban illetékes Túri Fazekas Múzeum egyébként a kerámia kultúra országosan is egyik legnagyobb adatbázisával rendelkezik.

Értékes értékek – a múlt hagyományai a jelenben

A bizottság és a városvezetés színvonalas közösségi programok segítségével a gyakorlatban is igyekszik az értékeket megismertetni. Még az Értéktár Bizottság létrejötte előtt, 2009-ben került fel az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség magyar listájára a „Mezőtúri fazekasság”, így ez évtől folyamatos a mezőtúri részvétel a Szellemi Kulturális Örökség program magyarországi igazgatósága által szervezett munkában. 2015 óta minden novemberben megrendezésre kerül a „Csiganap”, vagyis a csigatészta készítés ha-

gyományának felelevenítése. Ezen az eseményen – minden alkalommal nagy érdeklődés mellett – bemutatásra kerül a Mezőtúrhoz talán leginkább köthető tésztaféle készítésének folyamata. A résztvevők saját kezűleg készíthetik el a csigatészta, mely a helyszínen megfőzött hagyományos húslevesbe kerül, tovább gyarapítva ezzel a témát érintő gyakorlati ismereteket. Ezek kiegészítéseként a rendezvényen bemutatásra kerülnek a csigatésztahoz kapcsolódó népi szokások és hagyományok is. Rendszeresen kiírásra kerül az ország legrangosabb fazekas pályázata, a Badár Balázs Országos Fazekas Pályázat, melyen 2015-ben 20 településről 31 pályázó vett részt, ezzel igyekezve életben tartani az egykor országos hírű, az idősebb Badár Balázs révén pedig világszerte is ismertté vált mezőtúri fazekasság hagyományait. Az évente minden augusztusban lezajló Túri Vásárbán (amely önmaga is mezőtúri sajátosság) hagyományosan újra és újra megrendezésre kerül a „Kézművesek Udvara” elnevezésű rendezvény, amely nagy érdeklődés mellett az egykor rendkívül gazdag mezőtúri iparos hagyományokat mutatja be. Mezőtúron 2015 óta működik a Kézműves

Ház, amelyben folyamatosan rendeznek több korosztály részére különféle foglalkozásokat heti és havi rendszerességgel. Ezeken az alkalmakon az érdeklődők Pusztai Zsolt vezetésével megismerkedhetnek a régi népi és iparos foglalkozásokkal, tevékenységekkel, mint például a hímzés, szalmafonás, gyertyaöntés, korongozás, mézeskalács-készítés stb.

Az Értéktár Bizottság munkájának társadalmi haszna, közösségépítő és -fejlesztő, illetve gazdaságfejlesztő hatásai kézzelfoghatóak. Ennek példája a többi között, hogy a városi általános iskolák közül kettőben (a Kossuth Lajos Általános Iskolában és a Rákóczi úti Általános Iskolában) is komoly érdeklődést mutatnak a gyermekek az értékőrzés iránt. Az előadások, a bemutatók és a vetélkedők hatására önállóan, a maguk elhatározásából fogtak gyűjtésbe, és olyan kiállítást szerveztek, amelynek a helyi értékek megőrzése volt a témája.

A gazdaságfejlesztő hatás főképpen abban mutatkozik meg, hogy a helyi termelők több, az értéktárban szereplő élelmiszert és kézműves terméket is felvettek az általuk készített termékek listájára. Ezek a túri topogó, a túri perec, a csigatészta, a birkapörkölt, a különféle fazekas termékek, melyeket a hagyományos helyi rendezvényeken – elsősorban a Túri Vásárban és a Karácsonyi Vásárban – elérhetővé tettek a közönség részére. A termelők ezzel a tevékenységgel nemcsak a helyi értékek megismertetésében, hanem a fennmaradásukban is segítséget nyújtanak.

Szerző: SZABÓ ANDRÁS

1952-ben született Mezőtúron. A szegedi tanárképző főiskolán szerzett matematika-rajz-testnevelés szakos diplomát, és tanári hivatásának négy évtizedes gyakorlása mellett 25 éven keresztül volt városi képviselő is. Aktív közösségi személyként napjainkban is számos helyi, hagyományteremtőnek szánt közösségi rendezvény ötletgazdája és megszervezője. A 2007-ben alakult Bodoki Fodor Helytörténeti Egyesület és a 2014-ben létrehozott Mezőtúri Városi Települési Értéktár elnöke.

Komárom - Települési helytörténet az iskolában

A „híres” Komárom, mely a Duna két partján fekszik, egy város, mely két országban terül el. A két Komárom számos történelmi és kulturális értékkel bír: az erődök városa, Jókai és Lehár szülővárosa, a felvidéki kitelepítettek emlékvárosa. A város turisztikai látványosságai közismertek, de ezen túlmenően még sok érték rejlik épületeiben, kultúrájában és környezetében. A komáromi önkormányzat 2013-ban hozta létre a Komáromi Értéktár Bizottságot, melynek feladata a helyi nemzeti értékek azonosítása, regisztrálása, és a területi határokat meghaladó nemzeti értékek felterjesztése a megyei vagy ágazati értéktárba. Komárom különleges helyzetéből adódóan kapcsolatban áll testvérvárosa, Észak-Komárom Város Értéktárával és a Felvidéki Értéktárral.

Az értéktár bizottság megalakulásáról a városi televízió híradójából és a városi újságból értesült a lakosság. A javaslatételi űrlap felkerült a város honlapjára, de elhelyeztünk néhány kinyomtatott példányt a közösségi tereken is.

Az első javaslatok civil szervezetektől és intézményektől érkeztek. Nem volt meglepő, hogy ezek olyan nyilvánvaló komáromi értékek, mint a dél-komáromi erődrendszer, a Brigetio, az Erzsébet híd, a komáromi gyógyvíz és a Magyar Lovas Színház, melyek azóta a megyei értéktárban foglalnak helyet. Az első lendület után azonban egy kicsit ritkult a javaslatok beküldése. Megállapítottuk, hogy a városi honlapon nehezen található meg a felhívásunk, látványosabb megjelenés kellett. Az értéktárat a város honlapjának főoldalára tettük, és a már a felvett értékek felsorolása is egy kattintással elérhetővé vált.

Gondoltunk azokra a komáromi lakosokra is, akik nem internethasználók, őket más módon kellett tájékoztatnunk. A városi televízió rendszeresen tudósított az értéktár bizottság tevékenységéről, az értékek bemutatásáról. A civil szervezetek meghívták az értéktár bizottság tagjait, hogy beszéljenek az értékgyűjtő mozgalomról, továbbá előadásokat tartottak az értéktárról a városi könyvtárban is. A rendezvényekről a komáromi városi televízió is tudósított, így az információ a szélesebb közönséghez is eljutott, a mozgalom egyre nagyobb nyilvánosságot kapott.

Komáromi helytörténet az iskolában

A komáromi Kultsár István Szakközépiskola felvette Pedagógiai Programjába a történelem tantárgyhoz kapcsolódóan a helytörténet tantárgyat. A tantárgy bevezetése előtt az iskola megbízott egy tanárokból, helytörténészekből és muzeológusokból álló szakmai csoportot, hogy írjanak a helytörténet tanításához egy tankönyvet. Komárom történelme igen gazdag, és számos helytörténeti kiadvány látott már napvilágot, de eddig egyik sem töltött be tankönyvi szerepet. 2016. év elején elkészült városunk helytörténeti tankönyve. Ezzel hiánypótló mű jelent meg, mely a kezdetektől napjainkig tárgyalja a „két Komárom” múltját. A Duna két partján lévő települések történelme, lakosainak élete a kezdetektől fogva összekapcsolódott, maga a helytörténeti mű párhuzamosan írja le a Duna jobb, illetve a bal partján elterülő városrészek történetét. A gazdagon illusztrált tankönyv az eseménytörténet mellett számos érdekességet is közöl. A mellékletben a két város címerének ismertetése, a Klapka-induló, városi díjak, elismerések és kronológia segítik a tájékozódást. A Kultsár iskola tanárai szerkesztettek egy munkafüzetet is a tankönyv használatához. Ez az oktatási célra szánt helytörténeti kötet, a helytörténeti órák, foglalkozások hozzájárulnak a fiatalok komáromi kötődésének megerősítéséhez, alakításához. A könyvvel nagy segítséget kapott a komáromi értékgyűjtő mozgalom is. Örömmel tapasztaltuk, hogy a Komárom tankönyvet nemcsak az iskolások forgatják, de felkerült a családok könyvespolcára is.

Települési értékek kiállítása a múzeumban

Már 28 érték szerepelt a komáromi értéktárban, amikor 2016-ban a 25. Komáromi napon kiállítást nyílt a Komáromi Klapka György Múzeumban az addig összegyűjtött komáromi értékekből. Számadó Emese múzeumigazgató és munkatársai ötletesen, a tőlük megszokott magas szakmai színvonalon állították ki helyi kincseinket. A tablók és a kiállított tárgyak által megismerhettük, hogy milyen volt az a híres komáromi vizahalászat, melyek a Jézus Szíve római katolikus templom művészeti értékei, s hogy a herkálypusztai csatatéren Európa legna-

gyobb lovascsatája zajlott 1849. július 2-án. Hol van Komáromban a Kincseink Helytörténeti Tanösvény, az Oldalazó kiserőd, és miért jelentős a Szent Pál-sziget. Természeti és ágazati értékeink a téltemető virág, a „komáromi buko” galamb és Komárom ivóvízbázisa. Értéktárunk elemei a komáromi dalok és népdalok gyűjteménye, de még inkább a Klapka-induló, mely a két Komárom közös indulója, közös nemzeti értéke, ugyanúgy, mint a komáromi szekeresgazdák viselete és életmódja.

A kiállítás célja nemcsak az értéktárba felvettek bemutatása volt, hanem egyben felhívás a további gyűjtőmunkára, újabb helyi értékek ajánlására, hogy Komárom kincsestára minél teljesebb, gazdagabb legyen.

Ez a kiállítás a széles közönséggel ismertette meg az értéktár elemeit, hiszen a múzeumlátogató felnőtt lakosság mellett óvodai, iskolai csoportok, osztályok látogatták, vagy vettek részt múzeumpedagógiai foglalkozásokon. Meg kell említenünk a kiállítás idegenforgalmi jelentőségét is.

Könyv és film született az értékekről

A múzeumban kiállított értékek, kiegészítve a 2016. június 30-ig bekerült újabb elemekkel, egy időszaki kiadvány formájában is eljutottak a lakosághoz. Az „Érték és Hagyomány” című kiadvány 10.000 példányát a Komáromi Újság mellékleteként és a turisztikai pontokon ingyenes olvasmányként terjesztettük. E kiadvány nemcsak egy csokorba gyűjtve mutatta be komáromi értékeket, de ötleteket adhatott a további értékgyűjtő munkának. 2017-ben megjelentettük az „Érték és Hagyomány” 2. részét, bemutatva az értéktár újabb elemeit, s ez jelenleg olvasható és letölthető a város honlapjáról is.

A Komáromi Városi Televízió bemutató filmet készített a komáromi értéktár elemeiről, melyben egy-egy értékről a városi Értéktár Bizottság tagjai beszélnek. A filmet bemutatta a Komáromi Városi Televízió, és DVD formátumban megtalálható a város kulturális intézményeinél.

Az értékgyűjtő munka közösségteremtő, összefogásra ad alkalmat. Jó volt látni az egyes értékgyűjtőket, ahogy csoportba szervezkedve közösen elkészítettek és beadtak egy-egy javaslatot. Szép példája az összefogásnak az egyik új egyesület munkája, akik mielőtt az értéktárba

javasolták volna a szőnyi vasútállomás ipartörténeti emlékéit, a szakállas sorompót, gondosan felújították azt, és rendezték a környezetét is. A szőnyi Gyürky-kastély – a jelenlegi kórház – épülete és a Szentháromság-szobor műemléki jelentőségű, de a kórházkert botanikai értékei miatt külön bekerült az értéktárba. Azóta civil mozgalom indult, hogy évente az elvadult kórházkeretet megtisztítsák, hogy ismét park, később tanösvény lehessen.

Összegezve a helyi értékek feltárásának Komáromban alkalmazott módszereit; hangsúlyozom a folyamatos média jelenlétet, az interneten való megjelenést, beleértve a közösségi oldalon létrehozott csoportokat is, a szakmai és civil szervezetek közötti folyamatos konzultációt, és nem utolsósorban az emberekkel, a helyi lakossággal való találkozási alkalmakat. Szervezhetünk előadásokat, kiállításokat, közösségi programokat, de egyszerűen beszélgethetünk is! Nagyon fontosnak tartom a gyerekek és fiatalok bevonását az értékgyűjtő munkába, a nekik szervezett vetélkedők, táborok, helytörténeti séták, kerékpártúrák stb. hozzájárulnak szellemi gazdagodásunkhoz, és erősítik a lakóhelyhez való kötődésüket.

Mi komáromiak gyakran idézzük Kecskés László helytörténész mondatát, melyet minden értékörzőnek ajánlok: *„Ne csak szeresd, tudd is miért szereted szülőföldedet!”*

Szerző: GYÖRGY KÁROLYNÉ RABI LENKE

Tanár, könyvtáros. A komáromi Jókai Mór Városi Könyvtárban dolgozott a könyvtárszakma minden területén, de igazi terepe a Jókai- és helyismereti gyűjtemény gondozása, és helyismereti tájékoztatás volt. Munkásságát sokan ismerik, jó szakmai kapcsolatban áll ma is a magyar és a határon túli magyar könyvtárosokkal, kutatókkal. Önálló publikációi mellett társszerzője több helytörténeti kiadványnak. Több szakmai szervezet tagja, a Komáromi Értéktár Bizottság elnöke.

Kesztölc – Ízörzők, receptek és népdalok a települési értéktárban

A Kesztlöci Települési Értéktár Bizottság 2015 szeptemberében kezdte meg a működését. Az alakuló ülésen megalkottuk Szervezeti és Működési Szabályzatunkat és kitzűttük azokat a feladatokat, amelyek végrehajtásával teljes képet tudunk alkotni településünk értékeiről.

Az értéktár tagjai különböző szakterületek jeles művelői, van köztük közművelődési, építészeti, hagyományőrzéssel foglalkozó zenei szakember, helytörténész és fotós. Mind jól ismerik falunkat és környezetünket.

Több civil szervezet is működik a faluban, amelyek célkitűzései között szerepel a múlt emlékeinek és eseményeinek feltárása, őrzése és a hagyományápolás, de ez a terület leginkább a Virágzó Kesztlöc Egyesület munkájában nyilvánul meg jelentősebben.

Virágzó Kesztlöc Egyesület szerepe az értékfeltárásban

A Virágzó Kesztlöc Egyesület működteti az Erdészház Turistaszállót és a szálláshoz kapcsolódóan túravezetővel kirándulást szervez a pilisi hegyekbe. Kínálatai között szerepel községünk múltjának a megismertetése, így felajánlja az érdeklődők számára a tárlatvezetéssel egybekötött látogatásokat a tájházba, a helytörténeti és bányászattörténeti gyűjtemény megtekintésére és a templom bemutatására. Így a helyi értéktár kiemelt értékeit megismerhetik a faluba érkező vendégek. A Megyei Értéktár részét képezi három helyi értékünk, a Klastrompusztai Pálos kolostor templomának romjai, az I. világháborús emlékművünk és Közép-Európa egyik legnagyobb mozaik oltárképe, Nyilasi Tibor munkája.

Az egyesület és az értéktár szorosan együttműködik a falu történetének feltárásában. Az önkormányzattal együttműködve rendezték meg az I. világháborúra emlékező kiállítást, melynek központi témája Vojáček Pál naplója volt. Vojáček Pált az olasz frontra vezényelték 1914 októberében, ekkor 23 éves volt, nős és két kislány édesapja. Naplóját megsebesülése után anyanyelvén, szlovákul írta. Hangneme nagyon lírai. A napló alapjául szolgált egy első világháborús kiállítás létrejöttének, aminek címe: Álomban hű feleségemhez futottam. Az egyesület jóvoltából sor került a napló videofelvételére is, így, aki megnézi az értéktár bizottság által összeállított kiállítást, hallhatja és láthatja magát a naplót is.

Ízörzők – kesztölc-i receptekről készült kiadvány

Kesztölc szlovák nemzetiségi falu, így az értékörző tevékenységben különös hangsúlyt kapnak a nemzetiségi szokások, hagyományok. A Virágzó Kesztlöc Egyesület oly módon

lett partnere az értéktárnak, hogy saját programjában mindig találkozzunk egy-egy értéktári elemmel is. A 2017-ben Kesztlőcön forgatott „Ízörzők” című műsor Róka Ildikó szerkesztésében szinte teljes egészében a szlovák nemzetiségi hagyományokra épül. Kiemelt területe a gasztronómia, amely párosult történeti és kulturális elemekkel. Feladatunk az volt, hogy mutassunk be hat eredeti kesztölci ételt. A főzésben különböző korú tősgyökeres kesztölci asszonyok vettek részt. A műsor során betekintést nyerhet-

tünk a helyiek családtörténetébe, a régi korokba, az ételkészítési szokásokba és hagyományokba, hiszen a főzőasszonyok között szerepelt anya és lánya, nagymama és unokája, szomszédok és a falusi lakodalmakban főző szakács is.

Itt csatlakozott az értéktárhoz a Virágzó Kesztlőc Egyesület, melynek tagjai végig jelen voltak a forgatáson. Követték a főzés folyamatát, lejegyezték azt, és kikérdezték az egyébként is szlovákul beszélő asszonyokat az étel elkészítésének csínja-bínjáról. Különböző kommunikációs felületeken hírt adtak a forgatásról, törekedtek arra, hogy az egész faluközösség részese legyen az eseménynek. Az Ízörzők műsorra kerülése előtt már elkészült a szakácskönyv, amelyet a Virágzó Kesztlőc rendezvényein népszerűsítettek.

A gyakorlati alkalmazására is sor került, hiszen ez az egyesület hagyományteremtő céllal augusztus 10. környékén *Csillaghullás* címen nyári mini fesztivált szervez. A szakácskönyv tematikájára építve minden évben elkészít egy ételt, melyet megkóstolhatnak a fesztivál résztvevői.

Maga a szakácskönyv több receptet tartalmaz a műsorban bemutatotthoz képest, mert az előző Bárkányi Valkán Zoltán kesztölci születésű író tollából került ki. A gyermekkorra, édesanyja ételeinek ízeire és illatára visszaemlékezve még egy pár recepttel bővítette a gyűjteményt. A mindössze tízoldalas könyvecske 12 eredeti kesztölci receptet tartalmaz, részletes magyar leírással és szlovák elnevezésekkel. A műsort megelőzően az Értéktár Bizottság kérte a falu lakosságát, hogy javasoljanak a múltból olyan ételeket, amelyeket érdemes napjainkban is megtanulni a kezdő háziasszonyoknak is. Így került sor az élesztős palacsintára emlékeztető desszert elkészítésére, amely a legnépszerűbb lett. A kesztölciak számára is hihetetlen volt, hogy a lakodalmos paprikást nem fűszerezzük, csak pirospaprikával ízesítjük. Szinte természetes a falubeliek számára, hogy a karácsonyi otyát egyszerűen megvásároljuk a községi adventi vásáron, holott az elkészítése – a szakácskönyvből és a műsorból is kiderül – nem is annyira bonyolult, mint gondolnák.

Az Ízörzők szakácskönyv a jövőben bővülni fog újabb receptekkel, hiszen ezt a közösséget a Virágzó Kesztlőc Egyesület tovább működteti, és az igényeknek megfelelően újabb és újabb ételek főzése és elkészítése, kóstoltatása valósul meg.

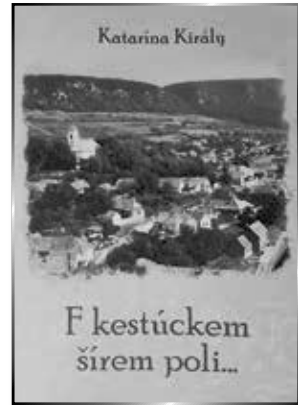
Kesztlöci szlovák népdalok gyűjteménye készült

Az értéktár bizottság döntése alapján a gyűjteményt a Pávakörrel együtt a Megyei Értéktár kiemelt értékei közé kívánja sorolni.

A kesztölci Pávakör 1971-ben alakult. 2016-ban ünnepelte fennállásának 45. évfordulóját.

Az együttes nemcsak a szlovák népdalokat adja elő autentikus módon, de őrzi és építi a községünkben élő szlovák hagyományokat. Évről évre eljátsszák a farsang végét jelentő „Bógötmetést”, de nagy szerepük van a falusi munkához kötődő népdalok előadásával szüretkor, aratáskor és lakodalmak idején. Repertoárjuk a „bölcstől a koporsóig” terjed. Fontos szerepe van a kórusnak: az egyházi ünnepek alatt szlovákul hangzanak el a karácsonyi énekek, a húsvéti Passió és a temetési dalok között is szerepel a szlovák nyelvű. A dalok többségét nagyszüleik, sőt dédszüleik énekelték, tőlük tanulták a legtöbb kesztölci eredetű dalt. Az együttes létszáma jelenleg 14 fő. A dalokat szintén a kesztölci hagyományoknak megfelelően a jellegzetes és a magyarországi szlovákok körében egyedülálló tájnyelven éneklék. A kesztölci tájnyelvet a nyugat-szlovákiai dialektusok közé soroljuk, amelyre jellemző, hogy némely mássalhangzó lágyítása, ellentétben a többi szlovák nyelvi dialektussal elmarad.

A „F kestúckem sírem poli” című népdalgyűjtemény a Pávakör tagjainak jelenlegi repertoárját öleli fel. Gyűjtésüket 2013 és 2016 közötti időszakban Dr. Király Katalin végezte. Elsősorban arra a népdalkészletre fektette a hangsúlyt, amely széles körben ismert volt. Ezek a dalok a földművesek és a bányászok életéről szóltak. Többségében szerelmes, lírai, katona- és csekélyebb számban szokásdalok. Az idősebb korosztály képviselői a török időkről, a háborúról, a vagyonbéli különbségekről és a tragikus szerelemről szóló balladákat is felidéztek. A gyűjteményben található dalok funkciójuk és műfajok szerinti besorolást kaptak. Altatók, gyermekdalok, szokásdalok, katonadalok, szerelmi dalok, párosító dalok, balladák, munkavégzéshez és szakmához kapcsolódó dalok, mulatós, tréfás és csúfolódó énekek.

Szerző: RADOVICS ISTVÁNNÉ

Nyugdíjas iskolai igazgató és helytörténész. A kesztölciek bizalmából jelenleg képviselő és alpolgármester. Kiemelt feladatai: az Értéktár Bizottság és az Esélyegyenlőségi Bizottság vezetője. Helytörténészként több munkája jelent meg, legjelentősebb a Kesztlöc története című forrásfeldolgozás. Az Értéktár Bizottság elnökeként arra törekszik, hogy a meglévő értékeket megmentsse és megőrizze az utókor számára. Különösen fontosnak tartja a község szlovák hagyományainak átadását és életben tartását, és ezekben a feladatokban a fiatalok aktív bevonását.

Buják - Értéktár Klub a hungarikummozgalom megvalósításáért

„...már második napja vagyunk Bujákon nézve, kutatva annak kulturális életét örülve, csudálkozva azon, hogy milyen gazdag ennek a falunak a néphagyománya, hogyan pompázik a lányok hímezett, bodros-fodros pruszlikja, fordított tulipán alakú szoknyája.”

(Jövendőnk, 1957. Tóth Kornél írása)

A Bujákért Alapítvány szerepe az értéktárban

Az Értéktár Klub 2014 telén jött létre, az akkori Bujákért Közalapítvány kuratóriumi tagsága és a Nemzeti Művelődési Intézet Nógrád Megyei Irodája kezdeményezésére. A sok jó szándékú ember, a települési Értéktár Klub keretében folytatta értéktár, hagyományokat felidéző és tudásátadó munkáját. A falu lakói örömmel támogatták ezt, szívesen csatlakoztak és vállaltak aktív tevékenységeket, tehát személyes érintettségre alapozhattunk.

A siker, az öröm ösztönzést ad arra, hogy újabb természeti és épített kincseket fedezzünk fel, kutassuk a tehetséges embereket, régi egyházi és világi szokásokat, hajdani eseményeket elevenítsünk fel, jegyezzünk le, hogy az értékek ne menjenek veszendőbe, és örökössé hagyassuk őket a jövő nemzedék számára.

Értékeink feltárása helyi időseink interjúztatásával, fotók és leírások gyűjtésével zajlott. Ezen alkalmak során megtudhattuk - *többek között* - például, hogy hogyan vitték régen a gyermeket a keresztelőre, hogyan ismerkedtek a fiatalok a fonóházakban, vagy hogy milyen színű az a *halavány*. Fény derült arra is, mit volt szokás enni újév napján, mikor vették elő a *kutyaköszörűt*, milyen színű szoknyát viselhet a leány pünkösdkor, illetve, hogy mi az a *cifratyúk*?

Az értékőrző és -gyűjtő munka nem maradt településünk határain belül, évente többször összekapcsolódunk a környező községek hasonló irányú törekvéseivel.

A Közkincs Kerekasztal tagjai: Palotás, Csécse, Szarvasgede, Tar, Jobbágyi, Szurdokpüski, Egyházasdengeleg és Buják. Ezek a műhelymunkák és szakmai napok kölcsönösen hozzájárulnak ahhoz, hogy megismerjük egymás értékeit, munkáját, jó példáit.

Településünk bővelkedik olyan közösségekben, akik rendezvényeink kapcsán továbbadják azt a tudást, amit időseink ránk hagytak. Így kívánjuk életben tartani és átadni a következő generációk számára.

Az értéktárást segítő közösségeink

Az értéktáráásban szerepet vállalt a Bujáki Cseperedő Óvoda, a Szent-Györgyi Albert Általános Iskola közössége, a Bujáki Erdészeti, az Egyházi közösség, a Bujáki Sport Klub, az íjászok csapata, focisták, egyéni sportolóink, a hagyományörző csoport, az Apraja és Nagyja Táncsoport, a Romungro Táncsoport, a Buják Roma Nemzetiségi Önkormányzata, a közösségi szolgálatot teljesítő diákok, Buják Község Önkormányzata, a Bujákért Alapítvány, a Bujáki Értéktár Klub, valamint a Glatz Oszkár Művelődési Központ és Könyvtár dolgozói.

A bujáki Cseperedő Óvoda közösségével sok ponton összekapcsolódik tevékenységünk. A kicsik bevonása az értékörzésbe, hagyományaink tiszteletének megalapozása már az óvodában elkezdődik. Ugyanígy a Szent-Györgyi Albert Általános Iskola pedagógusaival, az iskola közösségével is szoros az együttműködés. Legyen szó nagyrendezvényről, ünnepegekről, hagyományörzésről, bármilyen közös célról.

Szervezett kirándulásaink során a bujáki erdészettel kapcsolódunk össze. Természeti értékeinket vezetett túrán mutathatjuk be a túrázóknak. Az erdészeti tanósvény minden fontosabb látnivalót érint.

Bujákon nagyobb egyházi ünnep elengedhetetlen népviseletünk nélkül. Kicsik és nagyok egyaránt ünnepi díszben pompáznak. A körmenetekre az idősebbek öltöztetik a fiatalokat: szakértő tudói a viselet minden darabjának.

Településünk sportolói szép eredményekkel büszkélkedhetnek, Buják értékeinek fontos részét képezik ezek a sikerek is.

A „Bujáki Hagyományörző Csoportot” és az „Apraja és Nagyja” néptáncsoportot sokféle ismerik már. Messzire viszik népviseletünk szépségét, Buják jó hírét -bujáki rendezvény nélkülük elképzelhetetlen.

Buják Roma Nemzetiségi Önkormányzatával teljes az együttműködés. A Romungro néptáncsoport is aktív résztvevője rendezvényeinknek.

Az 50 órás közösségi szolgálatot teljesítő diákok a Bujákért Alapítvány foglalkoztatásával kapcsolódnak tevékenységünkhöz. Nagyon sok értékörző munkába be tudjuk vonni őket, és örömmel tesznek eleget efféle feladatoknak.

Buják Község Önkormányzata, a Bujákért Alapítvány és a Bujáki Értéktár Klub tagjai mind hozzájárulnak településünk értékeinek feltáráshoz. Mindezen tevékenységeket a Glatz Oszkár Művelődési Központban igyekszünk összefogni.

Értéktárástunkban, értékörzésünkben minden alkalommal nagy szerepe volt tevékeny segítőinknek és a fentebb felsorolt szervezeteink tagjainak.

Már hagyománnyá váló „Húsvét Bujákon” rendezvényünkön részesei lehetnek látogatóink a hagyományos locsolásnak kútvízzel, bujáki húsvéti ételeket kóstolhatnak,

kipróbálhatják a kutyaköszörűt. A húsvéti népszokások felelevenítésében időseink vannak segítségünkre.

Leghíresebb ünnepünkön, A „Bujáki Vasárnapon”, amely 2018-ban már 35. alkalommal valósul meg, az átadott tudás a néptáncban is megmutatkozik.

Az Esterházy Községi Tér – állandó kiállítás az értékekből

2017 júliusában felújításra került az egykori plébánia épülete, ami közel egyidős volt a mai templommal. A településhez kötődött Szent-Györgyi Albert, valamint az Esterházy család is meghatározó szerepet játszott a település történetében. Az Esterházy Községi Tér gyűjtőhelyévé vált a helyi értékeknek. A külső és belső térben számtalan érdekes tárgy található: a pincegaléria a szőlészet és borászat eszközeit ismerteti meg a látogatókkal, a kiállítás feltárja a kulturális és vallási örökség emlékeit, valamint Buják múltját idéző fotókat is bemutat. Mindez a teljesség nem csak arra alkalmas, hogy megismerjük egy település múltját. A jövő is ott rejlik a közösségi tér falai között, hiszen az Esterházy Községi Térben kialakított helyiségek konferenciáknak adnak otthont, ahol a jövő tervei bontakozhatnak ki. Örömmel mutatjuk meg kincseiket az érdeklődőknek.

Esterházy Községi Tér

A Bujáki Szüreti Nap

Az 1920-as évek óta folyamatosan tartottak a faluban szüreti felvonulásokat. Ezt a hagyományt a mai napig őrizzük, néhány éve Szent Mihály napjához igazítjuk. A „szüretit” megelőző napon termény betakarítási, hálaadó szentmisével kezdődik a rendezvény. Másnap a mulatozás a főszerep, amikor is végigvonulnak az utcákon kicsik és nagyok népviseletben.

„...szőlőföldek akkoriban a *Kanyóba*, a *Nyugába*, a *Bukri hegyen*, az *Őrhegyen* voltak...”
 „... a felvonulásban volt lovas kocsi, szamaras kocsi, cigánylányok beöltöztek, táncoztak...”

Egy beszélgetés alkalmával megtudtuk Opolcsik Ferencné Mancsi nénitől, amikor a szüreti mulatságról kérdeztük:

„... errefelé termett *otel-ló*, *fehér delevári*, a *delevári* az olyan volt, mint most a *cseme-geszőlő*, vagy *konkordi*, meg *izabella* is volt...”

„...a szagos szőlőt nagyon kellett kezelni, az kevés ember-nek volt...”

A Bujáki Búcsú

Templomunk védőszentje Tours-i Szent Márton. Itt található Magyarország egyik legszebb és legnagyobb, a szentet ábrázoló barokk oltárképe. A kultusz fogalmkörébe soroljuk a búcsús körmenetet az ünnepi viselettel, az ünnephez kapcsolódó egyházi és népi szokásokat, a Márton-napi ételeket. Egyik helyi alkotónk Tours-i Szent Márton emlékezetére elkészítette szobrát, amely a templomkert előtt vigyázza a falu népének mindennapjait. 2017-ben Szent Márton csontereklyéjével egészült ki a kultusz, amelyet bujáki papnövendékünk ajándékozott a templomnak.

Szerző: VARGA KÁROLYNÉ ANDREA

A bujáki Glatz Oszkár Művelődési Központ és Könyvtár vezetője. Korábban is a művelődési házban dolgozott, és már több éve bekapcsolódott Buják kulturális közösségi életébe. Munkája során fontos számára az értékek összegyűjtése és leginkább ezek közikincsé tétele. Hisz a közösség értékteremtő erejében, a személyes érintettség, a megszólítás fontosságában. Buják legnagyobb kincsének, a település tevékeny összetartó erejét tartja.

Drégelypalánk – Közösségek aktív bevonásával indult az értékgyűjtés

Településünkön közösségi alapú feltárást végeztünk: a művelődési házban működő kis, helyi közösségekből alakult munkacsoport tervezte meg a feltárást, velük állítottuk össze a kérdőíveket, melyeket a fiatalok hordtak szét. A bevont szervezetek: Szondi Nyugdíjas klub, Drégelypalánki Hagyományörző csoport, Fiatalok klubja, Drégelyvár Alapítvány, „Szondi vitézei” középkori hagyományörző csapat

A kulturális közfoglalkoztatott munkatársak feladata volt a személyes interjúk készítése, beszélgetések lejegyzése, kiválogatása, a feltárt értékek helyszíni dokumentálása – feladataikat csoportmunkában és egyénileg is végezték.

Az értéktár bizottság irányításával a munkacsoport látta el a gyűjtött adatok rendszerezését, leírások, az adatlapok pontosítását, a fotók és a háttérgyűjtésből feltárt archív képek kiválogatását.

Hang- és videofelvételek is készültek engedéllyel, ezeket a kulturális közfoglalkoztatott munkatársak szétválogatták, rendszerezték, valamint elkészítették az értéktérképet is.

Az interjúzás során felkeresték a helyi tudásörzőket, meghatározó személyiségeket, a civil szervezetek képviselőit: a nyugdíjas klub vezetőjét, a hagyományörző csoport tagjait, a nyugdíjas iskolaigazgatót, a sekrestyést, a régi helyi termelőségvetkezet főkönyvelőjét stb.), és az időseket, akik általában nagy örömmel meséltek a település történetéről, régi időkről, elfeledett emlékekről.

A helyi lakosokkal készített interjúkat rögzítették kép-, szöveg- és hanganyag formában egyaránt. Egészen különös esetek is előfordultak: például Korcsok József 94 éves helyi lakóval készített interjú kapcsán a fotókat az adatközlő sajtó kezűleg látta el leírással.

Az interjúkészítés eszközei: diktafon, fényképezőgép, jegyzetfüzet voltak.

A beszélgetéseket csoportosan vagy közösségi beszélgetés formájában végezték (pl. nyugdíjas klub, hagyományörző csoport összejövetelén), de legtöbbször a tudásörző otthonában folytatták le, ahol a saját környezetében jobban megnyíltak az emberek (ebben az esetben mindig egyeztetünk előzetesen időpontot).

A kérdőívezést nyári gyakorlaton és diákmunkán részt vevő fiatalok végezték. Gyűjtést végeztek a településen még élő szokásokról, hagyományokról is, amelyek fontos és értékes elemei voltak az értéktárásnak.

Helyi mondákat, regéket, történeteket, verseket is gyűjtöttek – például Drégely váráról szóló helyi mondákat, legendákat, igaz történeteket, de régies elnevezéseket, dűlőneveket is.

Az *50 óras közösségi munkában* részt vevő középiskolás fiatalok leginkább az anyaggyűjtésben és annak rendszerezésében tevékenykedtek serényen: fotóztak, archiváltak, anyagot válogattak, kiállítást rendeztek, plakátkészítésben és szórólapozásban működtek közre. Az értéktár rendezvények előkészületeiben és lebonyolításában is vállaltak feladatot. Többen gyűjtöttek saját nagyszüleiktől fotókat, leírásokat. Elmondásuk alapján ez külön élményt jelentett számukra, sok mindent megtudtak nagyszüleik, dédszüleik történetéről, életéről. Sőt, a fiatalok egyik képviselője az *I. Értéktár bemutatón* személyesen be is számolt a munkájukról, a tapasztalataikról, élményeiről a falu közössége előtt.

A munkacsoport végül összegezte, értékelte, kiválogatta a bemutatni kívánt értékeket az értéktár bizottság szakmai irányításával. Ezt követően került bemutatásra az elkészült értéktár a településen.

A végső anyag összeállításában dokumentálásában, fizikai berendezésében fiatal kulturális munkások vállalták a legnagyobb részt.

Létrejött a települési értékek kiállítása

Az értéktáras kiállítások előkészítésében és az értéktár rendezvény lebonyolításában szintén a munkacsoport tagjai tevékenykedtek az értéktár bizottsággal.

Az értéktár gyűjtés aktivizálta a helyi közösségeket, összetartó csoportokat formált. A fiatalok és az idősebb korosztály remekül együttműködött egymással.

A gyűjtés eredményeként könyvelhetjük el, hogy további programok szerveződtek, többek között családi nap régi szokások, hagyományok (kukoricafosztás) felelevenítésével, melyen az idősek adták át tudásukat a gyermekeknek.

Közel egyéves munka eredményeképpen 2015 júliusában volt az *I. Értéktáras kiállítás* a Szondi Kiállítótér és Turisztikai Központban. Időszakos kiállításnak terveztük, de mivel színvonalas és igen gazdag anyag került bemutatásra, egy része megmaradt állandó kiállításnak a turisztikai központban lévő Tájszobában.

2017 augusztusában került megrendezésre a *II. Értéktáras kiállítás* a drégelypalánki Művelődési Házban a Szent István ünnep és az aratási felvonulás után.

A néphagyományokról, a viseletről, a falu meghatározó személyiségeiről készült fotókiállítást több százan tekintették meg.

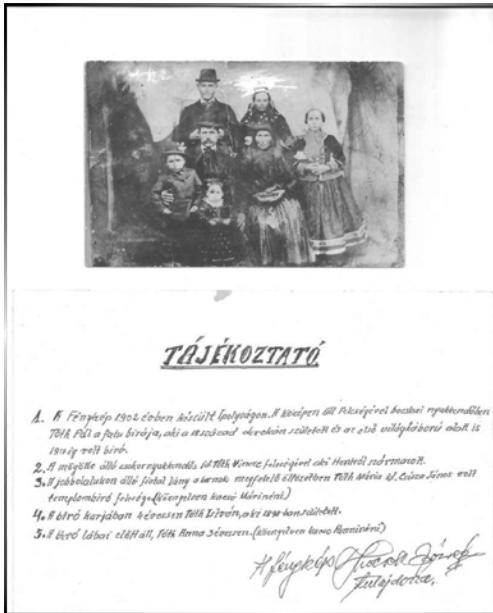
A kiállítási anyagok egy része szintén a turisztikai központba került, az elkészült fotóanyagot pedig archiváltuk, s így bármikor újból bemutatatható a tárlat.

A település honlapján hangsúlyos helyen szerepel az értéktár. Könnyen megtalálható a www.dregelypalank.hu oldalon: a főcímsor 2. menüpontja, Helyi értéktár címszó alatt.

Azóta is rendszeresen (kb. kéthetente) teszünk közzé anyagokat – fotókat, szöveget, leírásokat, érdekességeket – közösségi oldalakon, leginkább az [3Dregelypalánk Facebook-oldalon](https://www.facebook.com/3Dregelypalank).

A helyi „Apró(d)hírek” újságban az évszaknak, ünnepeknek megfelelően közlünk le anyagot az értéktáras gyűjtésből, a Nyugdíjas klubban pedig több alkalommal volt vetítés az elkészült kisfilmekből.

A gyűjtés során kiemelt jelentőséggel bírt a helyi közösségek szerepvállalása, különös tekintettel az alulról jövő kezdeményezésekre.

A gyűjtésnek köszönhetően hasznosult a helyi tudás, a kiállítások által aktivizálódtak a helyi közösségek, büszkékké lettek értékeikre a helyiek. Drégely vára és a Szondi várjáték Nógradikum Díjat kapott. Erősödött a helyiek identitástudata, a tájhoz, településhez való kötődése. Rengeteg olyan érték került elő, amelyről nem is rendelkezett pontos információval a lakosság. A közös emlékezet, a hagyományok felidézése erősítette a faluhoz, a helyi közösséghez való összetartozás érzését.

A helyi értéktáras anyag megőrzése a helyben élő közösségek számára azért fontos, hogy az ember értse és értékelje, megbecsülje lakóhelyének múltját és jelenét.

Drégelypalánk történelmi múltú település, közkedvelt kirándulóhely, évente 15 000 fő látogat el Drégely várához. A helyi értéktár bemutatásával felhívjuk a hozzánk érkező látogatók, turisták figyelmét a helyben meglévő természeti, történelmi, néprajzi értékekre.

Szerző: PÁSZTOR ILDIKÓ

A Drégelypalánki Helyi Értéktár Bizottság elnöke, művelődésszervező, közösségfejlesztő. 2015. augusztusáig a drégelypalánki Művelődési Ház és könyvtár vezetője. 2015. szeptember 1-től a Drégelypalánki Közművelődési és Turisztikai Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója, a Szondi Turisztikai Központ vezetője. Nyugat-Nógrád nyolc településén mentorálásával alakítottak ki települési értéktárakat a közösségfejlesztésben alkalmazott módszerekkel, a lakosság bevonásával. Szívügye a vidékfejlesztés, a helyi közösségek aktivizálása, a kulturális örökségvédelem és értékmegőrzés.

Érd - Hungarikum Klub alakul az értékek feltárásáért

Érden, ezen a Budapest agglomerációjába tartozó településen szinte az egész Kárpát-medencei történelem jól követhető, földrajzi helyzetéből adódóan ugyanis a város igen gazdag történelmi ereklyékben. Határában található az ősemléktelepnek otthont adó Fundoklia-völgy, de magasodnak itt a hallstadti-kultúrából származó halomsírok is, emellett sok érdekes látnivalóval és ismerettel szolgál a Római út, a kastély történelme, Mátyás király Kutyavára, a középkori török megszállás emlékeként fellelhető Minaret, vagy éppen a Szent Mihály-templom.

Az Érdi Hungarikum Klub indulásáról

A 2012-ben az Országgyűlés által elfogadott Hungarikum törvényről először 2013 tavaszán hallott a Brunczvik házaspár. Az Ága-Boga Nagycsaládosok Érdi Egyesülete révén Lakiteleken részt vettek egy kétéves népfőiskolai képzésen, s a képzés előadói által megfogalmazott célok felkeltették az érdeklődésüket. Így hazatérésük után elkezdték szervezni az Érdi Hungarikum Klubot, melyhez nagy segítséget jelentett a szintén Lakiteleken megrendezett szakmai nap. Ezek eredményeként 2013. június 20-án 24 alapító taggal megalakult az Érdi Hungarikum Klub. Az érdi értékek gyűjtését elkezdték, az alapító tagokon keresztül segítséget kértek az Önkormányzattól és intézményeitől: a Magyar Földrajzi Múzeumtól, a Szepes Gyula Művelődési Háztól, a Csuka Zoltán Városi Könyvtártól és az Érdi Ipartestülettől. Széles körben népszerűsítették a hungarikummozgalmat: a sajtó és a helyi televízió közreműködésével, kérdőívekkel megkeresve embereket, hogy minél többüket megnyerjék az értékek gyűjtésének.

Kiállítások és barangolások az értékek mentén

2014-ben egyhetes táborot szerveztek a témában fiataloknak, akik a program során megismerték Érd nevezetességeit, itt élő szakértők bevonásával olyan értékekkel találkozhattak, amelyek eddig rejtve voltak előttük. 2014 tavaszától minden évben meghívást kaptak az Érdi Ipartestület által szervezett Nyitnikék kiállításra, amelyen díszvendégként vett részt a Klub. Itt jó alkalmuk nyílt előben is megmutatni magukat az embereknek. Egy-egy

ilyen rendezvény alkalmából gyakran több új taggal is bővült a klub. Beszélgetéseik során érezhetően felkeltették az emberek érdeklődését, és elnyerték a rokonszenvedésüket. 2015 őszén lehetőséget kaptak a Pest Megyei Értéktár Bizottság tagjától, Harkai Lászlótól a *Pest Megyei Értéktár-Érdikum közös kiállítás és konferencia* megrendezésére Érden.

A konferencia aprólékos előkészítő munka után, 2016 elején valósult meg. Különlegessége az volt, hogy a tárgyi értékek megismerése mellett lehetőség nyílt azon érdikumok bemutatkozására is, amelyek szellemi értéket képviselnek. Így a kiállítás minden napján délután előadásokat láthatott a közönség, amelyeken kulturális örökségünk e szegmenséből is ízelítőt kapott. 2017 tavaszán kiválóan sikerült a helyi értékek bemutatása a *Pest Megyei Értéktár-túra* során. Négy olyan értéket látogattak végig a vendégekkel és az érdeklődőkkel, amelyek addig bekerültek a Pest Megyei Értéktárba: a Magyar Földrajzi Múzeumot, a Magyarok Érdi Vásárát, a Fundoklia-völgyet és a török minaretet.

Örülök, hogy ennek szervezésben, előkészítésében mi is részt vehettünk. A programba egy kicsit becsempésztünk néhány más érdikum előadását is: a Szirmok Pedagógus Női Kart, a Bukovinai Székely Népdalkört és a Magtár Néptáncgyűtest, az Érdi Kamarazenekart, Csuka Zoltán költészetéből ízelítőt, megmutattuk Ófalu más jellegzetes műemlékeit, köztük – a szintén érdikum – Szent Walburga-szobrot. Tisztán látszott, hogy ezek csak töredékei Érd nevezetességeinek. A szakértők személyiségére, tudására is büszkéek lehetünk, hiszen ők is a mi „érdiségünket” gyarapítják.

A jelen: az értéktár klub működése folyamatos

Működésünk alapja a minden hónap utolsó csütörtökén megtartott klubösszejövettel lett. Honlapot is indítottunk, melyet a középiskolások kötelező önkéntes munkájának felhasználásával próbálunk élővé tenni. Ennek érdekében együttműködési szerződést

kötöttünk a helyi középiskolákkal. Az időközben megalakult Érdi Értéktár Bizottsággal jó kapcsolatunk alakult ki, kölcsönösen segítünk egymásnak. Az első ülésükön – 2013 novemberében – sikerült mindjárt hat értéket beemelni a Helyi Értéktárba.

Folyamatos az értékgyűjtés, melyre egyre több polgártársunkat sikerül megnyernünk. A havi beszélgetések alatt egyre újabb és újabb értékek merülnek fel, melyeket javaslatként a Bizottság elé tárunk. Részt veszünk a városban megrendezésre kerülő minden társadalmi és kulturális eseményen, ezáltal bővítve ismertségünket és építve kapcsolatrendszerünket. Van, hogy a meglévő értékeket kell megóvnunk, felhívni a figyelmet a megőrzésre. A helyi önkormányzatnál elértük, hogy létrehozzanak egy érdikum referens posztot. Erre azért van szükség, mert így közvetlenebb a kapcsolat köztünk és a város vezetői között.

Kiváló kapcsolat alakult ki a helyi médiával is. Rendszeres Érdikum rovatot olvashatnak a helyi polgárok az Érdi Újságban és a havonta megjelenő Kertváros magazinban. Az Érdi Városi Televízió is rendszeresen tudósít az Érdi Hungarikum Klub eseményeiről.

A jövő: folyamatosan bővíteni a települési értékekről szóló ismereteket

Szeretnénk felvenni a kapcsolatot a környékbeli települések hasonló szervezeteivel tapasztalatcsere céljából. Megalakítottuk, és fent szeretnénk tartani az értékőr hálózatot. Feladatuk az értékek folyamatos kontroll alá helyezése. Szeretnénk szabadtéri galériát létrehozni a MÁV kihasználatlan hirdetési felületeinek felhasználásával. Elkezdtük ennek megvalósítását. Távollabbi tervünk Érden: feléleszteni a népfőiskolai mozgalmat. Ehhez szélesebb összefogásra lenne szükség, de a múlt kötelez, mivel itt Érden működött a KALOT Népfőiskola egykori központja.

Végezetül köszönetet mondunk mindenkinek, aki az Érdi Hungarikum Klub eddigi rövid életében segítséget nyújtott nekünk a helyi értékeink felismerésében, feltárásában és közkinccsé tételében, s hálával tartozunk a programok megvalósításában segítséget nyújtó minden szervezetnek, szervezőnek, előadónak, kiállítónak és fellépőnek is.

Szerző: BRUNCZVIK ATTILA

1970-ben született Budapesten. Gyermekkorától kisebb megszakításokkal Érden él. Iskoláit Érden és Budapesten végezte. Családot is Érden alapított. Feleségével, Ildikóval négy gyermeket nevelnek. Végzettségét tekintve villamosmérnök. 2013-ban együtt alapították az Érdi Hungarikum Klubot, melynek tagjai tevékenyen részt vesznek a helyi értékek felkutatásában és katalógizálásában szorosan együttműködve az Érdi Értéktár Bizottsággal. A Klub rendszeresen szervez helyi szinten programokat, melyekkel igyekszik népszerűsíteni a hungarikummozgalmat.

Göd - Helytörténeti értékmentés egy helyi közösség által

A 2014. évben a József Attila Művelődési Ház kiemelt céljává vált a Felsőgödi Tűzoltó Szertár civil összefogással való felújítása, valamint az elmúlt 100 év helytörténeti anyagának összeállítása.

Ne hagyjuk veszni!

A művelődési ház minden évben megrendezi a Kulturális Örökség sétát, melynek egyik állomása mindig a Tűzoltószertár épülete volt. Hosszú ideig sajnos csak egy kis lyukon lehetett bekukucskálni az épületbe, így tudtuk, hogy sok „rég”i holmi van oda bezárva, de nem igazán történt semmi érdemleges, csak jöttünk évről évre leskelődni sétáink alkalmával a fali hiátuson át. A helytörténet kutatóinak köszönhetően, akik feltárják múltunk minden hagyatékát, megőrizték az önkéntes tűzoltók emlékét.

Mivel az épület szomorúan rossz állapotban volt, az önkormányzat le akarta bontani, s a benne lévő tárgyakat egy múzeumnak adományozni. Ekkor jutottunk arra az elhatározásra, hogy:

Kérjük el!

2014. március 3-án volt az első helyszíni bejárás, mikor a lehegesztett ajtókat megnyitottuk, s a váci tűzoltóparancsnokkal megtekintettük a Szertár értékeit. A parancsnok úr véleménye szerint óriási értéket képvisel mindaz, ami itt fennmaradt. Ekkor döntöttünk úgy, hogy állandó kiállítást hozunk létre benne. Egy hét múlva már képviselő-testületi határozatunk volt arról, hogy a művelődési ház megkapja az épület üzemeltetését az önkormányzattól.

Tiszteljük a múltat!

Addigra már megismertem a Szertár múltját és az önkéntes tűzoltók tevékenységét. Nem szerettem volna, ha az épület és a benne elhelyezett állandó kiállítás költségeinek fedezetére pályázati, önkormányzati vagy egyéb támogatás biztosította volna a fedezetet. Ez nem lett volna a hely szelleméhez méltó. Annak idején az alapító tagok a saját házukra vettek fel kölcsönt, jelzálogot, hogy a Szertár megépítésével értékeket tudjanak menteni. Hát ekkor döntöttem úgy, hogy másképp csinálom. Kíváncsi voltam arra, hogy a mai emberek, a mostani közösségek vajon képesek-e arra, mint elődeink.

Legyünk élharcosai az ügynek!

Civil összefogást hirdettünk abban a szellemben, ahogyan az épület 100 évvel ezelőtt épült, hogy tisztelettel adózhassunk mindazok előtt, akik egykor önzetlenül, hosszú évekig áldozták fel szabadidejüket és pénzüket a település és környékének lakossága és anyagi javának megmentése érdekében.

Vonjuk be a lakosságot!

Az épület felújítását tavasszal kezdtük meg. A magánszemélyek munkájukkal segítették ezt, a vállalkozók a felújításhoz szükséges anyagokkal. Szinte az egész épületet fel kellett újítani: tetőszerkezet megerősítése, cserepezés, kéménybontás és építés, belső statúróbontás, lambériázás, gipszkartonozás, hidegburkolás, festés és mázolás, teljes körű villanyszerelés, járda- és kerítésépítés. Legfőbb támogatónk a Piarista Szakképző Iskola, Gimnázium és Kollégium ács és kőműves osztálya volt, rengeteg szakmunkát végeztek az épületen. A felújításhoz szükséges anyagokat a Piramis Építőház Kft. biztosította díjtalanul. A járdaépítés munkálatait és költségét a Penta Kft. biztosította, a Fakusz H-B. Kft pedig ellátott minket a belső munkálatokhoz szükséges munkaeszközökkel. Minden nap meleg ebédet kaptunk a Széchenyi Csárda jóvoltából, de hoztak a civil szervezetek klubtagjai süteményeket, szendvicseket. A kapcsolattartást a lakossággal az internet segítségével oldottuk meg.

Engedjük, hogy más is tehessen érte!

63 regisztrált önkéntes dolgozott azon, hogy az évszázados, muzeális értékű felszerelések a nagyközönség előtt is láthatóak legyenek.

A kiállítás helytörténeti anyagának összeállítására felkértük Láng József helytörténészt. Munkáját a 2010. évben újrászerveződött Retró Ady klub segítette. A klub 1962–1977 között működött, mára a nosztalgia jellegű klubestek fokozatosan a helytörténeti értékméntés irányába tolódtak. Ma száznál több regisztrált tagja és elismert közéleti súlya van a városban.

A művészek összefogása nagy ajándék!

Sajnos nem minden anyagot tudtunk szponzoráció révén megszerezni, ezért „Emlékhely a bátraknak” címmel adománygyűjtő akcióba kezdtünk. Bányai Alfonz gödi szobrász felajánlotta, hogy díjtalanul elkészíti azt a bronz emléklakettet, melynek árusításából tudnánk fedezni a fennmaradó kiadásokat. Az emléklakettet megvásárlók névsora szintén látható a kiállításon.

S mialatt a munkák folytak, a helytörténeti anyag készítése sem állt meg.

Néhány szó az 1910-1995-ig működött Önkéntes Tűzoltó Testületről

1910. június 26-án megalakult a Felsőgödi Telepesek Önkéntes Tűzoltó Testülete.

A Testület létrehozása, személyi és tárgyi feltételeinek megszervezése főként Eisler (később Lászlóffy) Emilnek (1884–1970) köszönhető. Kezdetben elnök, később mint titkár egészen 1970-ig, haláláig tevékenykedett.

Az alakulás után az Önkéntes Tűzoltó Testület elnöksége az alapító és pártoló tagok tagsági díjából, valamint a vezetőség személyi vagyonára felvett 10 év alatt törlesztendő kölcsönből megvásárolhatta Köhler István tűzoltó szerelvények gyárában a tűzifecskendőt, lajtoskocsit, létrákat, valamint az egyéb eszközöket és ruházatot.

Az 1911. és 1912. években tartott nyári multságok bevételei a mindenkor esedékessé vált tőketörlesztés és kamat befizetésén felül lehetővé tették, hogy a Tűzoltó Testületben működő tagok és a lakosság összefogásával, adományaiból egy kisebb méretű tűzoltó szertárt és őrszobát építhessenek.

A Testület eredményesen végezte munkáját, járási tűzoltó versenyeken is előkelő helyen végzett.

A község testületi jegyzőkönyvei és a hitelesnek számító visszaemlékezések alapján a 85 év alatt valószínűleg száz főt is meghaladó tagok közül többen emberöltő mértékű időt töltöttek önkéntes tűzoltói szolgálattal.

Működésük utolsó 30 évében 111 tüzesetet jegyeztek fel, melynek fele az avaron és a lakóépületekben keletkezett. Nagy értékű károcodást időbeni jelzés esetén – egy-két kivétellel – mindig sikerült megakadályozni.

A dokumentumok 1995 májusában megszakadtak, a Gödi Önkéntes Tűzoltó Egyesület megszűnése a homályba veszett.

Törekedjünk a teljességre és az igényességre!

2015 tavaszán a szertárban a kocsik felújítása történt, mialatt a nyomdai munkálatok is lázasan folytak. A környékbeli önkéntes tűzoltókkal arra vállalkoztunk, hogy eredeti állapotában állítjuk helyre a tűzoltókocsikat. A húszévnnyi zárva tartott állapotnak köszönhetően minden alkatrészt megtaláltunk!

Mutassuk be!

A Felsőgödi Önkéntes Tűzoltó-szertár Emlékhely megnyitását 2015. május 3-án, Szent Flórán (a tűzoltók védőszentjének) előnapján rendeztük „Emlékhely a bátraknak” címmel.

Köszöntőt mondott Markó József polgármester.

A kiállítást: Béres Ferenc tűzoltóparancsnok, a Magyar Tűzoltó Szövetség Hagyományörző Tagozatának elnöke nyitotta meg.

A legfőbb támogatók díszoklevelet kaptak. Minden önkéntesnek emléklappal és Véninger Margit kerámikus által készített kerámia plakettel köszöntük meg a munkáját.

A Sziertár felújítási munkálatain a Piarista Szakképző Iskola rengeteget dolgozott. A megnyitóra sem jöttek üres kézzel: egy kovácsoltvas „tűzoltójelvényt” kaptunk ajándékba. Köszönet érte!

Az ünnepség végén ökumenikus áldást mondott: Marton Zsolt római katolikus plébános, aki megszentelte Véninger Margit által készített és felajánlott Szent Flórián-szobrot.

Közreműködött a Pomázi Önkéntes Tűzoltózenekar

A kiállítás kívül...

Talán azt a példás összefogást tekinthetjük szakmailag és emberileg is a legsikeresebbnek, amelyet helytörténeti értékmentésünk során a Felsőgödi Tűzoltószertár megnyitásának és a „Felsőgödi Önkéntes Tűzoltók öröksége” című állandó kiállítás létrehozásának munkálatai során tapasztaltunk. Munkánkat a hagyományos értelemben vett értékek közvetítése mellett végeztük. Kimerítő, de igen tartalmas és szép munka volt!

...és belül

Szerző: SZABÓ IMRÉNÉ ZSUZSA

A Gödi Művelődési Ház igazgatója. Közművelődési szakember, közösségfejlesztő. 25 éve látja el a településen a közművelődéssel kapcsolatos feladatokat. Munkája szerteágazó: tervezi és szervezi az intézmény kulturális programjait, összefogja a településen működő civil szervezeteket, helytörténeti feltáró munkák kidolgozását és azok bemutatását is végzi. Több nagyszabású kiállítást szervezett, a helytörténeti értékmentést munkájának kiemelkedő jelentőségű tevékenységének tekinti.

Mesztegyő - Egy élhető falu

„Eleven emlékezet” Mesztegyőn – „Mentés másként!”

Somogy megyében, a Marcali-háton, a Balatontól 20 km-re délre, csodás természeti környezetben helyezkedik el az 1400 lelkes település, amit a 68-as főút hosszában vág ketté. A településen kiemelkedő értéket képvisel a barokk templom és ferences kolostor épü-

letegyüttes, benne a csodás Dorffmeister freskókkal, alatta a Hunyady és ferences kriptákkal. A Honi Faluház – valamikori fiúiskola –, benne a több ezer darabból álló helytörténeti és néprajzi gyűjtemény. A SEFAG Zrt. tulajdonában lévő keskeny nyomközű, 9 km hosszúságú erdei

vasút, a Duna-Dráva Nemzeti Parkhoz tartozó Boronka-melléki Tájvédelmi Körzet páratlan növény és állatvilágával, valamint a Hunyady család által a XIX. században kialakított mesterséges halastórendszer. Mesztegyőn a közösségi-kulturális élet főbb eseményei az évkörön végigvonuló nagyrendezvények, mint a 2018-ban immár 19. alkalommal megrendezésre kerülő Rétesfesztivál, a 32 éve szervezett Kárpát-medencei Honismereti Ifjúsági Találkozó, az Erdei vasút napja, a Tűzserészek emléknapja, a Házaspárok napja, a Falufarsang, a Szent Donát napi pinceáldás-nyitott pincék napja, vagy az Óévbúcsúztató.

A múlt – A „falu lámpása” Kövesdi Tiborné Gizi néni munkássága – a Tanító

A település jeles, köztiszteletben álló alakja Kövesdi Tiborné, aki egyszersmind megalapozta a későbbi aktív közösségi életet. 1961-ben az oktató-nevelő munkája mellett a fiatal pedagógus időben felismerte a falusi ember kulturális igényeit, erősségeit, lehető-

ségeit: megalakította a honismereti szakkört, a Berzsényi Dániel Néptánc Együttest, és egy hagyományőrző felnőtt közösséget is létrehozott. Elültetve évtizedek alatt szinte minden generáció képviselőiben a település értékeinek megismerését, megbecsülését, szeretetét.

Elhivatott munkájának köszönhető, hogy 1977-től a régi fiúiskolából közösségi szintér majd faluház vált, mely otthont adott a helytörténeti gyűjteménynek is. Ettől az évtől honismereti, kézműves táborok szervezésében, mesztegyői helytörténeti kiadványok szerkesztésében, kiadásában is közreműködött.

Helyi népszokásokat gyűjtött és dolgozott fel, egyetemi, főiskolai szakdolgozatokat mentorált, s a helytörténeti dokumentumok kutatások lefolytatására nyújtottak lehetőséget. 1986-tól indult el a Kárpát-medencei Honismereti Ifjúsági Találkozók sorozata, s vele a határon túli kapcsolatok kiépítése. 1996-tól működik az Erdei iskola és óvoda program, melynek keretében táborok valósulnak meg, a megfelelő infrastruktúra mellett, 75 férőhellyel. Testvértelepülési kapcsolatok kiépítésére és erősítésére is sor került az erdélyi Nagyalambfalvával, illetve a vajdasági Horgossal. Gizi néni 40 év aktív tanítói tevékenysége folyamán, nemcsak kapcsolatot épített a mesztegyői családokkal, hanem sokukat bevonta a helyi értékek megismerésébe, feltárásába, megőrzésébe, ezáltal ébresztve nemzeti öntudatra a településen élőket.

Értékfeltáró, értékmentő tevékenységét, Mesztegyő életének, még élő hagyományainak, történelmének alapos feltárását – az adatközlők, a helytörténeti dokumentumtár segítségével, levéltári kutatásokkal kiegészítve – őrzik és hűen tükrözik az értékes főiskolai, egyetemi szakdolgozatok, diplomamunkák.

Szakdolgozatok témakörei, kutatási területek

- Jeles napi szokások Mesztegyőn
- Temetési szokások és hiedelmek Mesztegyőn
- Falusi turizmus Mesztegyőn
- Somogy megye egyesületi életének feldolgozása
- A mesztegyői barokk templom és zárda története
- Zene és népszokások Mesztegyőn
- Népi mesterségek – a szövés
- Mesztegyő története és néprajza
- Az egyház szerepe Mesztegyőn
- Volt egyszer egy iskola – Faluház – Gizi néni munkássága

- A mesztegyői óvoda története
- A Hosszúvízen élők életmódja, életkörülményei
- Erdei iskola programok a Boronka-melléki tájvédelmi körzetben
- A Honismereti és Tájvédelmi Egyesület a magyarságtudomány szolgálatában
- Mesztegyő lámpása – Kövesdi Tiborné
- Karhatalmi vérengzés Marcaliban
- Kövesdi Tiborné – egy mesztegyői tanító-népművelő élete és munkássága

Gálné Jáger Márta – Mesztegyő – 100 magyar falu könyvesháza kiadó

A Somogy Megyei Levéltár főlevéltárosa, Gálné Jáger Márta írta meg alapos kutatómunka, helyi lakosokkal készített interjúk, visszaemlékezések, családi iratok, fotók felhasználásával Mesztegyő monográfiáját.

A könyv főbb fejezetei kitérnek az újkőkortól a honfoglalásig tartó időkre, a hűtlen Zerechenek, Gordovai Fanchok történetére, a település életére a török kiűzésétől a polgári forradalomig. Szó esik benne az 1840-es mesztegyői zendülésről, Koller József plébános vitészségéről, Mesztegyő és a Hunyadyak viszonyáról. Megismerhetjük a templom, az iskola és a faluház történetét.

Az értékes szakdolgozatok, valamint a Mesztegyőről szóló könyv anyaga komoly segítséget nyújtanak a települést, annak értékeit megismerni vágyó helyi lakosnak, és minden, a téma iránt érdeklődő helytörténeti kutatónak, érdeklődőnek.

A jelen – Éltető szokások, hagyományok mentén: a Honismereti és Természetvédő Közhasznú Egyesület tevékenysége

Az egyesület az 1961 óta működő szakkört 1991-ben váltotta fel, s a tevékenysége azóta is folyamatos. A falu értékeit feltáró, hagyományait megismertető, a népi kultúrát bemutató, azt képviselő szervezet. A helyi közművelődési feladatellátásban főszerepet vállaló közhasznú civil szerveződés a Faluház háttéregyesületeként segíti a honismereti értékmentő, őrző és annak átadását célzó tevékenységet, pályázatokkal, rendezvényekkel támogatja

Mesztegyő kulturális életét. Az egyesület keretein belül működik a Honi Hagyományőrző Nyugdíjas klub, valamint a HONI Néptánc Együttes.

Honi Hagyományőrzők – „Újra hasznossá válni – újra élni!”

A közösség 1961-től folyamatosan működik, 1990-től főként a nyugdíjas korosztályt tömöríti. A Mesztegyőn összegyűjtött szokások, hagyományok feldolgozása, közművelődési feladatellátás – ünnepek, rendezvények, szervezése, megvalósítása – a legfontosabb feladata. Tevékenysége hozományaként az idős emberek megtapasztalhatják az életörömet, a közösségi életérzést, s a magasabb célokért cselekvés jótékony hatását a mentális egészségre.

A hagyományőrzők olyan népszokásokat dolgoztak fel, mint az aratás, a tollfosztó, a bolondlakodalmas, a halottas, a betlehemes, a kotyulás, a regölés, a farsang, a falusi disznóvágás, a vénlánycsúfoló, a lánykérő vagy a szüret-pincseszer. A szépkorúak kistérségi, megyei színjátszó és hagyományőrző rendezvényeinek évek óta Mesztegyő a házigazdája. Vidám bemutatóik, előadásaik a Dél-dunántúli régióban, megyeszerte, határon túl, testvértalálásokon egyre népszerűbbek, keresettebbek.

HONI Néptáncosok – „Itthon tartani – itthon maradni!”

A néptáncsoport ugyancsak 1961 óta működik folyamatosan, főként helyi, Mesztegyői fiatalokkal. A hosszú évtizedek alatt szinte minden korosztály érintetté vált ebben a közösségépítő tevékenységben. Komoly szerepet játszik a helyi identitás és kötődés erősítésében, és Somogy néptáncincsének bemutatásában. A néptáncsoport sikeresen szerepel az Együd Árpád versenyeken – arany- és ezüstminősítésekkel büszkélkedhet, számos fellépéssel és bemutatóval öregbítik a település jó hírét itthon és külföldön. 2005-től tánc-táborok valósulnak meg, koreográfusi, szakmai támogatással. Az együttes a működését pályázati lehetőségek, támogatások felhasználásával biztosítja – 2017-ben a Csoóri Sándor Alap volt a fő forrás. A civil szervezet legfőbb célkitűzései a szakmai fejlődés biztosítása, a helyi kötődés erősítése, a szabadidő kulturált eltöltése, a kulturális paletta sokszínűségének biztosítása és a fiatalok itthontartása.

Programjaink – kiállításaink

- Helytörténeti – néprajzi – mezőgazdasági gyűjtemény- állandó kiállítás – 1977
- Kárpát-medencei Ifjúsági Találkozók – 1986
- Erdei iskola programok, táborok – 1996
- Rétesfesztiválok – 1999

- Együd Árpád Emlékversenyek - 1990-es évek
- Néptánc táborok záró bemutatói - 2005
- Kövesdi Tiborné Emlékversenyek - kistelepülések néptáncsoportjainak és hagyományőrzőinek
- Somogyi Szépkorúak kistérségi-megyei bemutatói - 2013
- NMI- Helyi Értéktár kiállítás - 2015. december
- www.mesztegnyo.hu - Mesztegyői Értéktár

Mesztegyői Települési Értéktár

2016-ban a több évtizede folyó értéktáró és értéktáró törekvések összefogásaképpen hozta létre Mesztegyő a Települési Értéktár Bizottságot, majd a helyi Értéktárat, csatlakozva ezzel a Hungarikum törvényhez, annak szellemiségéhez.

Szerző: Kövesdiné Panyi Antónia

Művelődésszervező. A Faluház, a Honismereti Egyesület - HONI Néptánc Együttes, Honi Hagyományőrzők - vezetője 2002 óta. Kövesdi Tiborné utóda, aki a lehetőségeket, adottságokat, a településen élők igényeit figyelembe véve alakítja a helyi társadalom értéktáró, értéktáró, értéktáró tevékenységét, a közösségi művelődés lehetőségeinek tárházával.

Kaposvár – A város Rippl-Rónait választotta

Nárciszünnep a Rippl-Rónai-villa parkjában

és tagjai közé fogadta. Ezt követően rendszeresen szerepelt közös és önálló kiállításokon, 1900-ban ezüstérmet nyert a párizsi világkiállításon. Sikerei ellenére elhagyta Párizst, visszatért hazájába, majd 1902-ben szülővárosában rendezte be első, saját tulajdonában lévő otthonát.

Ő a legjobb példa arra, hogy tehetséggel és kitartással lehet valaki próféta a saját hazájában is, mert a honi képzőművészet megújítójaként itthon is megismételte, sőt túlszárnyalta párizsi sikereit. Elismertsége napjainkig töretlen.

Így könnyen belátható, hogy a címben – „Kaposvár Rippl-Rónait választotta” – a szavak sorrendjét megcserélve is igaz állítást kapunk: *Rippl-Rónai Kaposvárt választotta*, szülővárosában teremtett otthonát, művészete ebben a közegben teljesedett ki.

Programok, kiállítások, fesztiválok az érték szolgálatában

Rippl-Rónai „választása” révén a város hatalmas, napjainkban is érvényes, megkérdőjelezhetetlen szellemi értéket örökölt, mellyel kötelességünk jól sáfárkodni.

Az évek során mindig akadtak olyan tisztelői – dr. Martyn Róbert, Bernáth Aurél, Takács Gyula, Horváth János –, akiknek köszönhetően a város sosem feledkezett meg híres fiáról. Ennek ellenére sokáig még az itt élők többsége sem tudta, ki is az a Rippl-Rónai József, akiről az utcát és a teret, ahol járnak, elnevezték, akinek a szobra mellett nap mint nap elszietnek.

Rippl-Rónai József, a magyar festészet első modern mestere 1861-ben született Kaposváron. A festészetet Münchenben, majd Párizsban tanulta. A sikert a Salon du Champ-de-Mars-ban kiállított Öreganyám című festménye hozta meg számára – a Nabis képzőművész-csoport felfigyelt rá,

Sokat köszönhetünk a már említett tisztelőknak, mert nélkülük ma jóval nehezebb lenne a helyzetünk. Érdemes felidézni egy-egy olyan eseményt, mely jelzi, hogy Rippl-Rónai halálát követően milyen módon őrizte emlékét Kaposvár.

1927 őszén a város által adományozott díszsírhelyen temették el a Keleti temetőben, s egy év elteltével már utca viselte a nevét. Először 1936-ban, majd 1952-ben állítottak szobrot emlékére. Róla nevezték el a Somogy Megyei Múzeumot, és 1978-ban a művész egykori otthonában, a Róma villában – melyet dr. Martyn Róbert szinte eredeti formájában őrzött meg – megnyílt a Rippl-Rónai József Emlékmúzeum.

2001-ben a művész születésének száznegyvenedik évfordulója alkalmából Kaposvár sétálóutcájában megrendezték az első Festők Városa Hangulatfesztivált.

2009-ben a Fő utcában Trischler Ferenc pécsi szobrászművész alkotását, Rippl-Rónai József „csacsifogatos” szobrát, 2010-ben az Ady Endre utcában Gera Katalin „Ady Endre és Rippl-Rónai József találkozása” című alkotását avatták fel. A Somogy megyei múzeum 2010-ben rendezett tavaszi tárlata Rippl-Rónai és a Nabis kapcsolatát mutatta be.

A Rippl-Rónai kultusz kialakulása

A Rippl-Rónai-kultusz kialakításában fordulópontot jelentett 2011. A város polgármestere a január 23-án tartott ünnepi közgyűlésen jelentette be, hogy a festőművész születésének 150. évfordulója alkalmából ezt az esztendőzt Rippl-Rónai József emlékének szenteli Kaposvár. Az emléké minden programja azt szolgálta, hogy a köztudatban elválaszthatatlan egységként kapcsolódjon

Fényfestés a Rippl-Rónai Fesztiválon

össze a „Kaposvár” és a „Rippl-Rónai” név. Ezzel mintegy deklarálta a város, hogy a jövőben Rippl-Rónai József szellemi és tárgyi hagyatékára építve alakítja Kaposvár kulturális imázsát.

Az ünnepi programok közül kiemelkedett a „Rippl-Rónai 150” címmel megrendezett életmű-kiállítás, melynek tizenháromezer látogatója volt. A tárlat rendkívül szép kivitelű, tartalmas, kétnyelvű katalógusa a kiállítás zárása előtt elfogyott. Ilyen nagy sajtóérdeklődésre kiállításaink történetében még nem volt példa.

A város új helyi „termékei”

2011-ben újabb Rippl-Rónai-mellszoborral gazdagodott a város, Horváth Balázs keramikus- és szobrászművész alkotását a Rippl-Rónai-villa parkjában állították fel.

Az emlékvé során egyedi tervezésű és igényes kivitelű emléktárgyak készültek. A Rippl-Rónai festményeivel, illetve az emlékvé logójával díszített jegyzetkönyveket, puzzle-kat, dízsálakat, táskákat és a kávécukrot nagyon kedvelte a közönség, de a legnépszerűbbek a kis Rippl-Rónai csokik voltak.

Az emlékvé egyértelmű sikere bizonyította, hogy Rippl-Rónai művészete napjainkban is megkérdőjelezhetetlen értéket jelent, melyre hosszú távon is érdemes, és lehet is építeni.

2013 júniusa újabb mérföldkönek tekinthető. Ekkor döntött a város önkormányzata a Kaposvári Települési Értéktár létrehozásáról, melybe elsőként Rippl-Rónai József teljes életművét, illetve a Rippl-Rónai Múzeum gondozásában lévő tárgyi hagyatékát vette fel az értéktár bizottság.

Ez a döntés megerősítette azt a 2011-ben meghatározott célt, mely szerint Rippl-Rónai József festőművész munkássága jelenti Kaposvár kulturális imázsának alapját.

A látogatóközpont 2013-tól ad otthont a művész által tervezett, s az eredeti dokumentumok alapján újra elkészített Andrassy-ebédlőnek. Ez a munkája híven bemutatja művésztének sokoldalúságát, iparművészeti zsenialitását. Az eredeti alkotás sajnos a történelem viharában elpusztult. Az Andrassy-ebédlő elnyerte az „Év kiállítása” rangos szakmai díjat.

Decemberben Rippl-Rónai IC néven új InterCity-járat indult Kaposváron át Budapest és Zágráb között. Az első szerelvényt délutáni indulásakor a Keleti pályaudvaron, megérkezésekor a kaposvári vasútállomáson köszöntötték a „*Rippl-Rónai hazatérése*” című ünnepi műsorral.

Hagyományteremtő szándékkal a villánál 2014 tavaszán szervezték meg az első nárciszünnepet.

Az év májusában már Rippl-Rónai Fesztivál néven rendezték meg a szemléletében megújult Festők Városa Hangulatfesztivált. A fesztivál keretében „*Szépíteni kívánta a vilá-*

Rippl-Rónai József: Kunffyné virágos kalapban, 1908

got...” címmel tartottak Rippl-Rónai József iparművészeti munkásságát bemutató konferenciát. A konferencia előadásából később kiadvány is készült.

Júniusban Kaposvár testvérvárosában, Csíkszeredában nyílt kiállítás Rippl-Rónai József városunkban őrzött anyagából.

Egy régi elképzelés valósult meg, amikor 2015-ben a budapesti Gourmet Fesztivál nyitórendezvényeként hivatalosan bemutatták a Rippl-Rónai-süteményt, Pataki Ádám cukrászmester alkotását. A sütemény ízvilágában és készítésének módjában izgalmasan keveredik a somogyi és a francia hagyomány. A süteményt néhány kaposvári cukrászat készíti, s a fesztiválok idején a legnagyobb iránta az érdeklődés.

A kaposvári önkormányzat 2016 májusában, a Rippl-Rónai Fesztivál beharangozása-ként képkiallítást rendezett a Kaposvár felé vezető legforgalmasabb somogyi és baranyai főutak mentén: hús óriásplakáton mutatták be Rippl-Rónai József munkásságát. A rendhagyó tárlat egy hónapig volt látható.

A fesztivál megnyitása előtt a Kaposvári Egyetem művészeti szakos hallgatóinak tervei alapján fiatalok színes krétával Rippl-Rónai képeit varázsolták a Kossuth tér díszburkolatára. Akciójuk nagy sikert aratott. A fesztivál megnyitóján jelentették be, hogy az egyetem művészeti kara felvette Rippl-Rónai József nevét.

Szerző: JÁGERNÉ KATONA ZSUZSANNA

2009 óta dolgozik Kaposvár Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatalában, kulturális referens, a város kulturális intézményeinek munkáját koordináló Kulturális Tanács elnöke. A Rippl-Rónai-emlékév kezdeményezője, programjainak összeállítója.

Rippl-Rónai képeivel rajzolták tele a Kossuth teret.

Géberjén – Fiatal Értéktörzők, civil közösségek az értékek útján

Hitvallásunk: „*ahol az ember aratni akar, ott először vetni kell, és ahol az ember aratott, ott ismét vetni kell*”

Géberjén 528 fős kistelepülés Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Polgárai fontosnak tartják, hogy az egyén és a közösség viszonya erős legyen, és ez alapján nemcsak a helybeli közösség-szervezésben vállalnak szerepet, hanem a határon túli magyar nemzetrészekkel való szakmai és személyes kapcsolatok építésében is. Székelyföld szívében fekszik az 1400 fős erdélyi testvértelepülésünk, Homoródalmás. Géberjén fő vonzereje a környezet festői szépsége. A géberjéniek a természeti és kulturális értékeken alapuló turizmust tekintik kiterjesztési lehetőségnek.

Turisztikai értékek vonzzák a látogatókat

A turisztikai attrakció látogatóközpontja a géberjéni Jékey-kúria, a fejlesztések gazdaságélénkítő és munkahelyteremtő hatása vitathatatlan. A beruházás keretében elhelyeztek egy látogatható vízimalmot a Holt-Szamoson, a Sulyom tanösvényen kialakításra került az Ogre-tanya – ahol Shrek, Fiona, a Sárkány, a Szamár és a többiek várják a mocsári otthonukban a gyerekeket. Kialakításra került egy négy évszagos műjégpálya is. A Holtágon lehetőséget kínálnak a kenuzásra, csónakázásra, az élményszolgáltatások körét vízibiciklik és kerékpárok bérbeadásával szélesítik. A Holt-Szamos igazi horgászparadicsomnak számít, az érintetlen táj látványa a madarak, békák vízi szonátája fűszerezi a horgászélményt.

Ifjúsági tagozat alakult az értéktár bizottság mellett

Géberjén Község Képviselőtestülete 2015. augusztus 26-án a Magyar nemzeti értékek-ről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. Tv. 3.§ (1) bekezdésben kapott felhatalmazás alapján a települési értékek azonosítása, a helyi értékeket tartalmazó gyűjtemény létreho-

zása, gondozása a megyei értéktárral történő kapcsolattartás érdekében 45/2015 (VIII.26.) Kt. számú határozatával létrehozta a Települési Értéktár Bizottságot 4 fővel, majd a Nemzeti Művelődési Intézethez kapcsolódóan megalakult a Bizottság Ifjúsági Tagozata 9 fővel.

Nagyon fontos szerepet vállal az értékmentésben a településen működő Gabrien Néptánc és Hagyományőrző Egyesület.

A helyi fiatalokból álló egyesület 2007 óta aktívan tevékenykedik a településen. Célul tűzték ki a géberjéni és a szatmári hagyományok megőrzését és továbbadását a jövő generációja számára. Egyesületük az évek során igen fontos szerepet töltött be a településünk és a térség életében egyaránt. Büszkén mondhatják el magukról, hogy fiatalos, lendületes táncaikkal a szatmári vidék fő rendezvényeinek rendszeres fellépői. A tánc és a hagyományőrzés mellett arra törekednek, hogy különböző rendezvényekkel, programokkal színesítsék Géberjén kulturális életét. A „*Pendelyben-gatyában-szoknyában-Szatmárban!*” elnevezésű fesztiváljukat 2014 óta minden év szeptemberében megrendezik. A rendezvényre a térségben működő néptáncgyűttesek fiataljait várják, akik egymásnak és az érdeklődőknek mutathatják be a színpadon néptáncudásukat. A fesztivál célja ízelítőt adni a Szatmári kistelepülés, Géberjén turisztikai, természeti és népi hagyományok, gasztronómia értékeiből. Vállalva az átörökítést a fiatalabb generáció számára, így a hagyományainkat nemcsak ápoljuk, hanem meg is éljük őket! A délelőtti folyamán zajlik a „*Szatmári Étkek*” gasztronómiai versenye, ahol a szatmári ízeké a főszerep. A főzőcsapatok finomságait neves zsűri minősíti, majd ezt követi a szatmári néptáncosok találkozója, hol a térségben működő néptáncgyűttesek mutatják meg a színpadon néptáncudásukat.

Unokáink is folytatni fogják...

Géberjén Község Önkormányzata és a Gabrien Egyesület a 2015. évben a Nemzeti Művelődési Intézettel karöltve „*Unokáink is folytatni fogják...*” címmel egy közösségfejlesztési folyamatot indított el a településen. Az elinduló folyamat célja az értékgyűjtés módjának kidolgozása, a településen élő idősek birtokában lévő tárgyi értékek archiválása, valamint szellemi archívum kialakítása a régen működő csoportokról, mesékről, nótákról. Kedvcsiná-

lóként egy műhelynapot szerveztünk, ahol szakemberek segítségével keltettük fel az érdeklődést a helyi fiatalokban az értégyűjtés iránt, és nyertük meg adatközlésre az idősebb generációt. A folyamat során a fiatalok megismerkedtek a kérdőívezés módszerével, a régi fotók, tárgyi emlékek digitalizálásával. A géberjéni fiatalok nagy izgalommal szervezkedtek, megbeszéléseket tartottak, egyeztettek a helyi önkormányzattal, valamint a Nemzeti Művelődési Intézet Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Irodájával. A projekt egyik fontos állomása volt, hogy a fiatalokból álló csapat közös délutánra invitálta a folyamat során megkérdezett helyi nyugdíjasokat. A nyüzsgés apropója, hogy az interjúzások során szerzett élményeket, tapasztalatokat megköszönjék a fiatalok mindazoknak, akik fogadták őket, és információkat adtak Géberjén község hagyományairól.

A 2015. március végén kezdődő folyamat során a helyi fiatalokból egy – időközben kilenc főre növekedett – csapat stabilizálódott, akik hét interjút készítettek, a beszélgetéseket szakember segítségével közösen feldolgozták, majd digitalizálták, illetve dokumentálták. Gyűjtéseikből egy kisebb kiállítást is szerveztek, amit a meghívottak megtekinthettek.

Élő hagyományként maradt fenn a helyiek nagy kedvence, a *Szüreti felvonulás és bál*, mely kortól és nemtől függetlenül megmozdítja még a szomszédos település lakóit is. A helyi fiatalokból verbuválódott csapat betanulja a szüreti táncot, majd a felvonulás napján szépen feldíszített lőcsős szekerekkel, lovasokkal, hintókkal, kisbíróval – szüreti viseletben – a szomszédos településekről is toborozzák az esti bálba a népeket. A *csősz-*

leányok pendelyt, fehér bő szoknyát – szélén nemzeti színű szalaggal díszítve –, inget, piros, díszített mellényt, zöld kötőt, fejükön szépen díszített pártát viselnek. A *csőszfiúk* árvalányhajás vagy nemzeti szalaggal körbekötött kalapot viselnek, szűkszárú csizmanadrágot, bőrcsizmát, fehér bő ujjú inget, melynek széle nemzeti szalaggal kivarrt, s mellényt.

A közfoglalkoztatási program is az értékmentés szolgálatába állt

A gyűjtési folyamat során megerősítést nyert, hogy nagyon sokan foglalkoztak régen hímzéssel, főként keresztzemes hímzéssel a településen. Erre építve Géberjén Község Önkormányzata idén már harmadik alkalommal indította el a helyi sajátosságokra épülő közfoglalkoztatási programját. A Belügyminisztérium által támogatott programban a település

közfoglalkoztatottjai különböző keresztszemes motívumokkal ellátott ajándéktárgyat készítenek. A termékek nagyon népszerűek a lakosság körében, illetve a környékbeli vállalkozók, szervezetek is előszeretettel válogatnak a kész ajándéktárgyak közül, emellett saját elképzelésre rendeléseket adnak le. A csapat „Szamosi Szemezgetők” fantáziánéven megtalálható a Facebook közösségi oldalon. Így meg tudjuk őrizni a régi motívumokat, fennmarad a keresztszemes hímzés művelése, helyben készült termékekkel az értékmentés még gazdasági hasznot is hoz.

Újabb fejlődési szakasznak tekintjük, hogy a 2016 májusától 2017 áprilisáig tartó „Nagyapám kincse” program keretében létrejött „Roma–nem roma Interkulturális Útvonal és attrakciók alapjainak megteremtéséért” című projektben érdemlegesen tudtunk részt venni. A projektben másik hat településsel együtt bevont partnere voltunk a hodászi Közművelődési és Vidékfejlesztési Programiroda Egyesületnek. A kezdeményezés célja a helyi roma és nem roma kulturális, táji értékek feltárása és azok népszerűsítése volt. A megvalósítás alatt kiemelten figyeltünk arra, hogy rögzítsük azokat a módszertani tapasztalatokat, amelyek révén a programot átadhatjuk, elvihetjük más közösségeknek is.

Az értékmentésben a roma és nem roma fiatalok közvetlenül és közvetetten egyaránt megtapasztalták a kulturális diverzitás előnyeit. Erősítettük a programban részt vevő fiatalokban, hogy a mások kultúrájához való közeledés csak úgy lehetséges, ha megtanulják a saját kultúrájukat tisztelni, a másokéban is az értéket meglátni, és a régmúltban gyökerező hagyomány közösségteremtő ereje előtt fejet hajtani.

Szerző: MÁTÉNÉ VINCZE ANDREA

Géberjén polgármestere, a polgármesteri tisztséget 2012 óta látja el társadalmi megbízatásúként az 528 főt számláló kistelepülésen. Főállásban a Szatmári Síkság LEADER Egyesület munkaszervezet vezetője, és vidékfejlesztőként tevékenykedik a térségben. Alapító tagja, majd 2014-ig elnöke a géberjéni Gabrien Néptánc és Hagyományőrző Egyesületnek. Elkötelezett a helyi és szatmári értékek megőrzése, a hagyományok tovább örökítése mellett.

Medina - Értékes értékgyűjtés Tolna megyében - Medinai értékösvényen járni jó

A Medinai Helyi Értéktár tevékenységében elhivatott a helyi és a magyar kultúra feltárása, megőrzése, továbbadása iránt a közösségek erősítése, a helyi identitás és a település lakosság megtartó képességének és vonzerejének növelése érdekében.

Medinai Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület szerepe az értékfeltárásban

Az egyesület és a helytörténeti kiállítás 2010-ben alakult meg. A helyi kulturális értékmegőrzésben, a hagyományőrzésben és -ápolásban, az értékfeltárásban, valamint továbbadásban vállalt szerepe Medina jövőjének alapja. A Cselekvő közösségek kiemelt projekt keretében szervezett Közösségek Hete országos rendezvénysorozaton is részt vett az egyesület. A háromnapos medinai programsorozat egyik elemét a minden generációt megszólító helytörténeti vetélkedő képezte. További szerepe a helyi értéktár kialakításában, valamint a helytörténeti vetélkedő szervezésben és lebonyolításában is jelentős.

27 szépkorú életének összegyűjtése – „A bölcsék tisztességet örökölnek”

A Medinán élő szépkorú lakosok életének feljegyzését Vén Attila, Medina polgármestere kezdeményezte. Az életutak gyűjtését, feldolgozását Révai Lilla Irén a Medinai Település Értéktár Bizottság tagja végezte négy lépcsőben. Ő válogatta ki a 80. életévüket betöltött

emberek neveit, és egyeztetett velük időpontot. A személyes beszélgetés hanganyag, fénykép, jegyzetelés alapján lett digitalizálva. A lejegyzett életutakat személyesen olvasta fel az életút szereplőinek, majd korrigálta őket, s a felolvasás után személyesen átadta a műveket. A beszélgetéseket mindig lelki gondozás követte. A település a szépkorú lakosai tiszteletére hársfákat ültetett.

Medina szépkorú lakosai, az életút szereplői Medina örökségei, gyöngyszemei, büszkeségei, a legbölcsebbek és egyben bölcs tanácsadók. A történelem tanúi, értékhordozók és továbbadók. Életük bizonyosság a bátorságról, kitartásról, a mindent eltűrő és remélő szeretetről. Ők a sok veszteséget átélők, magyarságukat és a magyar, illetve szerb családi hagyományokat megőrzők. Példamutatóak igaz hitük megtartásában, gondjaik megoldásában, akik a gonosz napokban is emberek maradtak. Összetartó, szeretetteljes közösség tagjai. Erkölcsi és emberi értékeket továbbvivő értékrend megtestesítői.

Települési értékeken alapuló oktatóanyag alapjainak kialakítása

A települési értékeken alapuló oktatóanyag fővédnöke dr. Andrásfalvy Bertalan. Az anyag hat Tolna megyei település – Medina, Kölesd, Harc, Sióagárd, Szedres és Tengelic – helyi kulturális és természeti értékeit veszi számba. Célja az helyi kulturális örökség élményalapú megismertetése, visszatanítása, e tudásnak a jövő generáció számára könyv, mozgókép és mobil applikációs formában továbbadása, és a közművelődéshez kapcsolódó feladatok ellátásának támogatása. A helyi értékeken alapuló tudatos építkezés támogatja a vidék megtartó erejét, a helyi identitás és a társadalmi kohézió erősítését, a kulturális turizmust, a kulturális alapú gazdaságfejlesztést és az aktív társadalmi szerepvállalást. Hozzájárul a szomszédoláshoz és a települések közötti együttműködés kialakításához.

Medinán teremnek a muzsikuskok – A zenélés közösségre nevel

Tolna megyében Medina település jellemzően egy olyan falu, ahol egyszerre sok zenész él, és a múltban több hivatásos, illetve amatőr zenészt is nevelt. Ez a hely nemcsak fekvése miatt, hanem a zenei kultúrája miatt is különös atmoszférával rendelkezik.

A zenészek utánpótlásával a falu zenei hagyományainak hosszútávú továbbélését tervezik biztosítani, annak a szellemiségnek a jegyében, mely szerint a zenélés közösségre nevel.

A zenei örökség továbbadását, a helyi kis közösség zenei és művészeti nevelését, illetve oktatását több helyi zenész és a polgármester is támogatja: több mint három évvel ezelőtt e célok érdekében alakult meg az ifjúságot felkaroló citera-, ének- és gitárszakkör. A szakkörök repertoárjukat minden fellépés előtt az alkalomhoz és ünnepkörhöz igazodva bővítik.

Az oktatásban részt vevő pedagógusok már régen felismerték azt, hogy a zene emberformáló erővel bír: kihat a személyiségre, nemesíti az ízlést és a magatartást, továbbá fogékonytá tesz a szépség befogadására.

A citeraszakkör vezetője szerint a citera a legegyszerűbb magyar hangszer, a többi hangszerhez képest viszonylag könnyű rajta elsajátítani a magyar népzene alapjait és a hangszer használatát, így annak használóját azonnali sikerélményhez juttatja. Ők prím, tenor és bőgő citerán játszanak három oktáv hangterjedelemben.

A zenei hagyományok továbbadása mellett a helyi általános iskolában hamarosan meghirdetésre kerül az újabb citeraszakkör.

A kis zenészek lelkesedése máig töretlen, több alkalommal kísérik hangszereik játékát saját énekléssel is. A gyerekek fokozatosan sajátítják el a hangszer használatát, idővel pedig saját hangszerre is szert tesznek. A zenélés közben igazi közösségi élményt élnek át.

A gitárszakkör alapítójának elmondása szerint a megtanulandó anyagról mindig közvélemény-kutatást tartanak. A szakkör résztvevői lelkesedése óriási, és már minden tagnak saját gitárja van. Eddig több magyar slágert tanultak meg és adtak elő, mindig elsöprő sikerrel.

A furulyaszakkör a medinai általános iskolában indult Lindauerné Ózdi Zsuzsanna tanítónő közreműködésével, szintén a zenei oktatás keretében, melynek tagjai alsó tagozatos gyerekek.

A Miss-Sió Református Kórus tagjainak célja, hogy minél többször csendüljenek fel Istent dicsőítő dallamok, alkalomnak (egyházi vagy világi) és közönségnek (fiataloknak vagy idősebbeknek) megfelelően. Hitvallásuk szerint Istenről beszélni, vele járni nem csak a templomban lehet – legyen szereplője mindennapi életünknek.

A templomi akusztikának, atmoszférának köszönhetően csodálatosan zengenek a többszólamú, méltóságteljes dallamok.

A Medinai Dukátok szerb táncsoport a szerb hagyományokat élte. Fellépéseikkel színesítik Medina kulturális életét, és hozzájárulnak ahhoz, hogy élő hagyományok nyújt- sanak kapaszkodót a mindennapokban. Zenészeik és koreográfusuk is Horvátországból járnak a csoporthoz.

A medinai zenei tagozat jelentősége egyrészt abban áll, hogy lehetőséget ad a zenetanulásra, és biztosítja a kulturális javakhoz történő hozzáférést. A fiatalok számára összetartó és megtartó erővel bír, hiszen gyökeret eresztenek, s gyökereik táptalaját a helyi értékeken is alapuló kultúra adja. Emellett a helyi kulturális élet aktív szereplőivé is váltak: rendszeresen részt vesznek a nemzeti ünnepeken, anyák napján, Községek Hetén, Medinai Művészeti Napokon, Pincesori mulatságokon vagy a falukarácsonyon.

Medina jövőképe a helyi értékeken alapuló közösségfejlesztési folyamatok további generálása, ahol a közös zenélése a főszerep, illetve a Helyi Értékklub és Hungarikum klub működtetése, valamint a szomszédos települések közötti szorosabb együttműködés kialakítása. Medina kulturális életének felvirágoztatása és a lakosság minél szélesebb körű bevonása is a jövőkép értékes részét képezi.

Szerző: RÉVAI LILLA IRÉN

A PTE Illyés Gyula Karán általános iskolai szakon, német műveltségterületen szerzett diplomát. A Helyi Értéktár megalapításával, négy éve pedig a helyi értékek gyűjtésével és rendszerezésével, annak népszerűsítésével, illetve az összegyűjtött értékek bemutatásával foglalkozik. Medina település közösségi programjainak szervezését is évek óta ő tartja kézben. A környező települések helyi és természeti értékeit összefoglaló oktatási anyagot is készített. Feladata a helyi kulturális aktivitás és a kulturális élet szervezésében való részvétel ösztönzése. Közösségfejlesztő mentorként kapcsolatokat épít ki a településeken a lakossággal, civil szervezetekkel, kulturális intézményekkel, azok munkatársaival, kulturális szakemberekkel, településvezetőkkel. Ösztönzi a helyi részvételt, bátorítja a civil kezdeményezéseket, feltárja a helyi értékeket, közreműködik a cselekvési tervek elkészítésében.

Györköny – Hagyományőrző civileké a főszerep az értékfeltárásban

Györköny Tolna megyében található német nemzetiségű település. A 2018-as év jeles dátum a település életében, mivel kerek háromszáz éve, hogy Meszlényi János földesúr újratelepítette Györkönyt.

A község lakossága az évek alatt sok értéket teremtett. Ha ezeket az értékeket nem gyűjtik össze, nem jegyzik fel, a homályba vesznek. Ezt ismerte fel Kuti Imre helyi pedagógus az 1980-as évek elején, akinek kezdeményezésére helytörténeti szakkör keretében összegyűjtötték az ősök emlékeit. A helyi tanács vásárolt egy nádtetős házat, az idős asszonyok és urak berendezték a hagyományoknak megfelelően. Nagy öröm volt az egész településen, mikor 1983-ban átadásra került a múzeum. A gyűjtemény büszkesége a településnek, mert olyan értékeket mutat be az utókornak, melyek – szakértők szerint is – ritkaságszámba mennek.

Komoly értékfeltárási munka indult már 2013 előtt is

Kuti Imréné, a Györkönyi Értéktár Bizottság elnöke a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai napján hallott először az értéktárakról. A hallottak megerősítést, inspirációt adtak addigi munkájához, hiszen a Györkönyi Hagyományőrző Egyesülettel – melynek alakulása óta (1995) titkára – már közel két évtizede végezték a helyi értékek, a település múltjának, tárgyasult emlékeinek gyűjtését. Az egyesület a jelen közösségi ünnepeiben és aktív mindennapjaiban is részt vállal. Fő tevékenysége a hagyományok ápolása, összegyűjtése. Kiemelkedő közösségi eredménye, hogy német nemzetiségi táncscsoportot és vegyeskört hozott létre, melyek azóta is, több generációt nevelve működnek eredményesen.

Az egyesület 1996-tól elindította a kézimunka klubot, ahová a kötni, horgolni, szőni, fonni, és egyéb hasonló technikákat alkalmazni szerető emberek jönnek össze azóta is minden csütörtökön. Az elmúlt időszakban sok minden változott, de a cél, a csoport missziója ugyanaz maradt. A fő hangsúly azoknak a dolgoknak a megtanításában és továbbadásában van, melyeket szeretnének megőrizni az utókornak: például tutyi- és zokni kötés, vállkendő/berlinerkenő horgolás.

1997-ben az egyesület tagjai nagyot gondoltak, és összegyűjtötték a településen még fennmaradt tradicionális sváb ételek receptjeit. Német nyelvre fordították, szerkesztették, és a Teleház létrehozásával, kiadták az „Így főz(t)ünk Györkönyben” (So Koch(t)en die Jerkinger) című receptgyűjteményt. A szakácskönyv sikerét újabb kiadványok követték. A gyűjtő, kutató munkába egyre többen kapcsolódtak be, újabb és újabb ötletek, igények fogalmazódtak meg. „Györkönyi viseletek” (Die Jerkinger Tracht) címmel gazdagon illusztrált könyvecskében örökítették meg a hétköznapi viselettől az ünnepi öltözéken át a menyasszonyi viseletig a helyi „módit”. Straub Károlyné vezetésével németszakkör keretében gyűjtötték össze a helyi német szólásokat, mondókákat, melyekből szintén megjelent egy válogatás könyv formában, „Sitten und Bräuchen” címmel – a gyűjtemény kiadását a Györkönyi Német Önkormányzat támogatta.

Az egyesület 2005-ben „Így él(t)ünk Györkönyben” című programsorozatot indított útjára. Tizenkilenc alkalommal hívták, várták a település lakosait közös beszélgetésre, emlékezésre. A programokon az idős emberek meséltek a régi időkről, olyan ma már távolinak tűnő tevékenységek felidézésével, mint a libapasztorkodás. Az előadásokhoz mindig készítettek egy, a témához illeszkedő speciális ételt

– például sült libát párolt káposztával, „piszkos” burgonyával. Az élményalapú tudásátadás, az emlékek átörökítése kiegészült egy-egy aktív cselekvéssel is: a résztvevők ízelítőt kaptak olyan kézműves tevékenységből is, egy alkalommal például kenőtollat készítettek. Ezeken a találkozókon alkalmanként több mint nyolcvan vettek részt a kisgyermektől a szépkorúakig.

Egy ragyogó ötletből építkezve az egyesület a györkönyi önkormányzat támogatásával 2013-ban az egész települést megmozgatta. A község történetét feldolgozva több állomást alakítottak ki faluszerte, amit végiglátogatva minden érdeklődő megismerte, megélhette a régmúlt dicsőségét, vagy éppen a borús, gondokkal terhelt időket. Ez a „kor-túra” adta a nemzetiségi nap vázát.

Az évek során a Györkönyi Hagyományörző Egyesület kitartó és következetes munkájának köszönhetően a györkönyi emberekben a helyi értékek iránti elkötelezettség, a múlt megismerésének igénye, a jelen értékes megélése és a jövő iránti felelős tevékenység szándéka mélyen meggyökeresedett. 2013-ban széles társadalmi bázisra támaszkodva, az önkormányzat támogatását élvezve megalakult a Györkönyi Értéktár Bizottság.

Kézimunka klub alakul a településen

2017-ben vetődött fel a gondolat, hogy jó volna a Népművészeti Egyesületek Szövetségének „A reformáció történelmi és kulturális öröksége az élő népművészetben” című pályázati kiírására készíteni egy közös alkotást. Sokat töprengtek a kihíváson, végül segítséget kértek Komjáthi Tamásnéól (Tolna megyei Népművészeti Egyesület). Ági megnézte a régi ruhákat, és azt javasolta, hogy zsinórdíszítéssel kellene elkészíteni az oltár és a szószék terítőit, mivel ez a dísz minden ruhán megtalálható. Ehhez a mintát is megrajzolta.

A kézimunka klub tagjai nekiláttak a zsinórhorgolást feleleveníteni, majd horgolni. Így készült el a kész garnitúra. Munkájukat elismerve a készítők, sőt a település dicsőségére a Budapesti Történelmi Múzeumban a „Reformáció 500” kiállításon a pályázatra elkészített oltárterítő kollekció is helyet kapott.

A elismerés újabb lendületet adott a csoportnak. Lelkesen kísérleteztek, a régi viseletek díszítésénél használt zsinórhorgolási technikát újszerűen, újfajta textiliákon is alkalmazták. Így készültek már olyan használati tárgyak, melyek ezzel a zsinórhorgolással vannak díszítve: többek között könyvborító, kabáthajtóka. A helyi viseletek szabásvonalait és zsinórdíszítését szeretnék átörökíteni és megújítani úgy, hogy az a ma embere számára is divatos legyen. Szeretnék, ha fiataljaik az ünnepeken a helyi hagyományokat őrző ruhákban tudnának megjelenni. A Kézimunka klub segítségével szeretnék a gyerekekkel is megismertetni eme technikákat. Jelenleg az asszonyok a régi szabásminták alapján a tervezés folyamatát végzik. Az egyesület tervei között szerepel egy olyan vállalkozás elindítása, melyben e technika alkalmazásával készítenének modern viseleteket, kiegészítőket.

Fejlődés indul a györkönyi pincehegyen is

Györkönyben a többségében német ajkú lakosság a II. világháborúig főként szőlőtermesztéssel és borkészítéssel foglalkozott. A falu keleti részének löszös domboldalán – a talaj adottságait kihasználva – sorra épültek a többségükben boltozat nélküli pincék. A pincék egységes stílusban, hozzátartozó terület nélkül sorakoznak szorosan egymás mellett. A világháború után a szőlőültetvények és a pincék nagy része gazdátlanra vált, állaguk rohamos romlásnak indult. A nyolcvanas években felismerte a falu vezetése a pincehegyi építkezés nagy értékét, így tanácsi, majd önkormányzati rendelettel védetté nyilvánították az épített örökséget.

1987-ben a MTV Natura Szerkesztősége „Szebb, emberibb környezetért” díjban részesítette a Pincehegyet. 1990-ben Európai Falumegújítási díjra érdemsült, majd 2007-ben Építészeti nivódíj első helyezettje lett a györkönyi Pincehegy. 2017-ben a Tolna Megyei Értéktár Bizottság a Györkönyi Pincehegynek Tolnaikum díjat adományozott.

A Pincehegyen megindult egy fejlődés, sok prэшáz megújult, több borász borkóstoló szervezésébe fogott, valamint a falusi szálláshelyeket is elkezdtek kialakítani.

2006-ban létrejött a Györkönyi Pincehegyért Egyesület, mely a régi pincehegyi szokásokat gyűjti össze, valamint a Pincehegy építészeti szabályzat betartását védi, és sok társadalmi munkát végez a szép környezet fenntartásáért. Egy évben több rendezvényt is szervez, ahol a helyi értékeket mutatják be, kóstoltatják meg a közönséggel. Ilyen értékőrző esemény a „Gácsérok és újborok” rendezvény, ahol a délutáni borkóstoló mellé a Tunken brotot kínálják – ehhez a borkorcsolyához a kacsasütés közben a még nem zsíros sütőlebe mártják a kenyeret –, este pedig a sült kacsá mellé párolt káposztát és „piszkos” krumplit tálalnak.

Szerző: KUTI IMRÉNÉ

A Györkönyi Értéktár Bizottság elnöke, művelődésszervező, az NMI Művelődési Intézet Tolna Megyei Irodájának vezetője. 1986-tól 2016 májusáig dolgozott a györkönyi Tolnai Lajos Művelődési Otthonban, mint népművelő, könyvtáros, teleház, eMagyarország Pont, valamint FIP Pont vezető. Aktívan részt vesz több györkönyi civil szervezet munkájában: alapítás óta elnökségi tagja az 1989-ben létrejött Tolna Megyei Tolnatáji Szövetségnek. Szintén az alapítás (1995) óta ellátja annak a Györkönyi Hagyományörző Egyesületnek a titkári teendőit is, ami egy pályázat segítségével létrehozta a Györkönyi Teleházat. Emellett a 2000-ben létrejött Magyar Teleház Szövetség Dél-Dunántúli Regionális Tagozatának is alelnöke. 2004-óta vezeti a Györkönyi eMagyarország Pontot; megalakulása óta elnöke a 2008-ban létrehozott Duna Összekötő Leader Egyesületnek. Tagja a 2011-ben létrehozott Paksi Kistérségi Közművelődési Egyesületnek. 1998-óta önkormányzati képviselő.

Gencsapáti - Hagyományőrző programok az értékgyűjtés szolgálatában

Értéktár megalapozása: családtagok visszaemlékezései, interjúk készítése szépkorúakkal, kézművesekkel, hagyományőrökkel

Gencsapátiban 2008-ban indult az értékfeltáró-értékőrző folyamat kistérségi szinten: a kezdő lépések során egy olyan adatbázis létrehozása történt meg, ami feldolgozta a helyi alkotók, művészek tevékenységét és az épített, illetve szellemi kulturális örökségünk elemeit.

A másik újabb lökést a Bogyiszlói „Muharay Elemér Népművészeti Szövetség programja” adta nekünk, aminek köszönhetően a viseletek, gasztronómiai, stb. témakörben mélyedhettünk el. Itt került sor a még fellelhető viseletdarabok, fotók összegyűjtésére, rendszerezésére.

A helyi hagyományok, szokások feldolgozásai – az idén 80 éves – Gencsapáti Hagyományőrző Néptáncgyűttes műsoraihoz kapcsolódóan felgyűjtésre kerültek. Több egyetemi szakdolgozat született a gencsapáti lakodalmas (a szokás feldolgozását 18 interjú alapozta meg), legénycéh, tuskóhúzás, karácsonyi ünnepkörhöz tartozó dramatikus szokások témakörökben.

A hungarikumokról szóló törvény – Értéktár Bizottság megalakulása

Az értéktár pályázatok újabb lehetőséget adnak az értékeink terjesztésére, átörökítésére és megőrzésére. A értékgyűjtés érdekében létrehozott szakmai bizottságunk különböző kiadványokat adott ki, kiállításokat és más, a helyi értékek köré szerveződő programokat szervezett. A település nem szokványos falunapot, hanem „ÉRTÉK és Közösség” címmel a helyi értékeinket, alkotó közösségeinket bemutató rendezvényt hozott létre.

Mi jelent meg rólunk

Az értékfeltáró folyamat részeként elindult a településről megjelent összes írásos dokumentum (újságcikk, hír, könyv, levéltári jegyzetek, utalások stb.) összegyűjtése, rendszerezése. Egy olyan bibliográfia létrehozását tűztük ki célul, amely megkönnyíti és segíti a további kutatásokat, feldolgozásokat.

Felvételek, interjúk készültek az összes kézművessel, alkotóval (fafaragó, mézeskalács készítő, szövő, tojásfestő mesterek) kiemelve a tojásfestőinket, akik a karcolásos technikát alkalmazva olyan, a 19. század második felétől írásosan is bizonyított mintakincssel rendelkeznek, ami azóta is egyedülálló és egyedi.

Elkezdődött az épített emlékek – kastély, Szentkút, Ördögkő, szobrok, emlékművek, régi malmok – történeti kutatása családtagok visszaemlékezései, fotói, valamint a fellelhető levéltári és megjelent dokumentumok alapján.

Ez a munka még jelenleg is folyamatban van, mert mindig új információval gazdagodik az anyag.

Külön elem volt a hungarikum pályázatban a gencsi és a Nyugat-magyarországi legénycéhek, valamint céh hagyományok feldolgozása, amelyben szakmai partnerünk a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség.

Kiadás előtt áll az „Ebből csak ki lehet halni” című, a 80 éves Gencsapáti Hagyományőrző Néptáncegyüttes történetét feldolgozó kiadvány, melyhez 21 interjú készült különböző korosztályok bevonásával.

Átörökítés – általános iskolások, generációk bekapcsolódása az értékfeltárásba

A „gencsapáti néptánc műhelyben” több mint százhuszan táncolunk az óvodás gyerekektől a hagyományőrzőig. Szakmai programjaink iránt – a táncháztól a Gencsi Söprűig (utóbbin 3000-en biztos voltunk 2016-ban) – igen élénk az érdeklődés. Külön kiemeljük a Vincze Ferenc szólótáncversenyt, amelyre 63-an öt korcsoportban 37 produkcióval neveztek 2016-ban. Idén 5. alkalommal rendezzük meg a megmérettetést a célkitűzéssel, hogy a helyi és vasi táncagyományt népszerűsítsük. Együttesünk hagyományőrző tevékenységéért elnyerte a Muharay Elemér- és a Csokonay Vitéz Mihály-díjat.

Gencsapátiban működik 1992-től a Vasi Népdalstúdió Tanai Erzsébet, a Népművészet Ifjú Mestere vezetésével, aki generációkat tanított és tanít a népi éneklésre három csoport-

ban (Kökörccsin, Boróka, Csicsergő). Olyan előadók kerültek ki a műhelyből, mint Bognár Szilvia népdalénekes.

A betlehemezés, a lucázás, a legényavatás, a szüreti felvonulás és a farsang mind élő hagyomány Gencsapátiban. 2017-ben a 14. Gencsapáti Nemzetközi Betlehemes Találkozó alkalmából a Kárpát-medence különböző tájairól érkezett hagyományőrző csoportok saját dramatikus szokásaikat mutatták be templomunkban és a térség kulturális helyszínein. Ez az igazi nemzetegyesítés! De még fontosabb talán az, hogy ilyenkor több generáció is betlehemezik a településen óvodásoktól a hagyományőrzőkig.

A gencsapáti tojásfestés (kaparás-karcolás) elsajátítására képzést szerveztünk a Művelődési Ház és Könyvtárban. A tanítómesterünk Császár Józsefné tojásfestő népi iparművész.

Gencsapáti Értéktár Bizottsága pályázati felhívást tett közzé a helyi értéktár feldolgozására, ami megkötés nélkül, bármilyen művészeti formában létrejövő alkotás lehetett. Egyetlen iránymutatója az volt, hogy az értéktár elemeit használja fel. Ebből a feldolgozásból, átértelmezésből született egy nagyon izgalmas, sokszínű világ. Megtalálható benne a szakrális Szentkút, az Ördögkő nevű római oszloptöredék, a gencsapáti tojásfestés hagyománya, a gencsi néptánc és Legénycéh hagyománya – ezek mind a Megyei Értéktár részei is egyben. Rajz, fotó, filmpályázat keretében minden korosztályt megszólítottunk. 56 alkotás érkezett felhívásunkra, amely önmagában is jó eredménynek mondható, de a gyermekek, csoportok, családok alkotásai minden várakozásunkat felülmúlták.

Gencsapáti Értéktára honlap és kiadvány

Megvalósítottuk a gencsapatiertekar.hu honlapot, amely új felülete az értéktár bemutatásának, terjesztésének. Feltöltöttük az értékeket, galériát, kapcsolati felületet alakítottunk ki. Új kezdeményezésként felkerültek a falusi életről megkapó őszinteséggel és tisztasággal valló, a Gencsapáti élők gyermekek által (1981–1993 között) készített linómetszetek, amelyek országos és nemzetközi elismerést hoztak a diákoknak és a Gencsapáti képzőművészeti műhelynek.

Gencsapáti Értéktára

Két kiadványunk jelent meg eddig a helyi értékek bemutatására, 2016-ban pedig új pályázati támogatásunknak köszönhetően megvalósítottuk az Őrvidéki Értéktár létreho-

zását, bemutatását és terjesztését is. Segítettünk partnerünknek, a Burgenlandi Magyar Kulturális Egyesületnek kiadványai megjelentetéseiben, kiállításainak létrehozásában, (1000 db 56 oldalas színes kiadvány, 10 db rollup), illetve a kapolcsi, gencsapáti, oriszigeti bemutatók szervezésében.

Talán a legfontosabb a következő generációk szempontjából a helyi értékeket, épített és szellemi kulturális örökségünket bemutató és feldolgozó *munkafüzet* megvalósítása, amely leírásokkal, képekkel mutatja be és oktatja a helyi értékeket.

Hagyományos helyi népviselet bemutatása – épített örökségek megújítása a településen

Gencsapáti, illetve a Vas megyei népviseletről sajnos csak a múzeumokban, illetve könyvekből lehetett tájékozódni (no meg néha a padlásokon), és e forrásokból is csak töredékesen. A vidék nagyon hamar polgárosodott, így csak nehezen lelhető fel a köznép ruházódásának a felső társadalmi rétegektől gyökeresen különböző változata. A néptáncegyüttes fellépőruhái rekonstruált darabokból állnak. Régi fotók, a Savaria Múzeumban és a környékbeli helytörténeti gyűjteményekben fellelhető viseletek (pl. főkötők, pusztacsaládi férfi viselet, gencsapáti zsinóros csizmanadrág, ing, mellény, vaskeresztesi, szentpéterfai, csepregi viseletek összegyűjtése) alapján tervezték meg őket a szakavatott mesterek. A kutatómunka 1998 óta folyamatosan folyik Gencsapátiban, s eredményeként a pusztacsaládi mellény mai viseletként is rendkívül népszerű lett.

Az épített örökség megújítása a településen

Az elmúlt négy évben önkormányzati és pályázati források bevonásával felújítottuk a Szentkút stációit – váratlan, örömteli fordulatként a munkák során ráakadtunk egy 1906-ban elásott idő kapszulára is, melyben a gondnok összeírta az adományozók, segítők, kivitelezők teljes névsorát.

Emellett megújítottuk az Apáti Hósi emlékművet, illetve az Apáti templom előtti teret is – ezen a helyen egy fafa ragó felajánlásának köszönhetően Szent István szobrot is avathattunk. A

megszépült teret a falu 6 éve elhunyt volt plébánosáról, Miszori Zoltánról – aki igazi közösségépítő személyiség volt – neveztük el.

Szerző: VARGA ALBIN

A Gencsapáti Értéktár Bizottság elnöke. Huszonhat éve dolgozik a gencsapáti Művelődési Ház és Könyvtár igazgatójaként. 25 éve vezeti a Muharay és Csokonai díjas Gencsapáti Hagyományőrző Néptáncgyűttest, elnökségi tagja a Muharay Elemér Népművészeti Szövetségnek, 2014-től a Pannon Térségfejlesztő Egyesület elnöke. A Gencsapáti Pünkösdi Fesztivál, a „Gencsi Söprű” Néptáncfesztivál, a Vincze Ferenc Szólótáncverseny és a Gencsapáti Nemzetközi Betlehemes Fesztivál elindítója.

Csehimindszent - Községi értékgyűjtés - A fiatalok bevonása az értékfeltárásba

Nagyi tulipánosládája - elődeink hagyományai

A Csehimindszenti Mindszenty József Általános Iskola diákjainak értékgyűjtő munkája irányította rá a figyelmet Csehimindszenten az értéktár bizottság létrehozásának fontosságára. Gyűjtésük ösztönözte a lakosságot, hogy felfigyeljen a helyi értékekre, hogy bekapcsolódjon azok ápolásába és őrzésébe. Folyamatos kapcsolatban álltak a falu idősebb lakóival, az Idősek Klubja tagjaival. A Csehimindszenti Mindszenty József Általános Iskola kezdeményezésére, a tanulók értékgyűjtésének köszönhetően is történnek értékelterjesztések a települési értéktárba. Csehimindszenten különösen jelentős a gyerekek bevonása az értékgyűjtésbe. 2015-ben a Nemzeti Művelődési Intézettel közösen a „Nagyi tulipánosládája - elődeink hagyománya” címmel szervezett program keretében hagyományörző napot tartottak az emlékház udvarán átadott községi kemence mellett. Ennek keretében a 24. órában még fellelhető népi kézművesség szépkorú művelői adták át tudásukat a fiataloknak. Ez a program azóta is minden tavasszal és ősszel megismétlődik.

Helyi közösségek szerepe az értékfeltárásban

A Csehimindszenti Mindszenty József Általános Iskola, a Csehimindszent Jövőjéért Alapítvány támogatásával, a helyi önkormányzattal és a helyi IKSZT-vel karöltve folyamatosan szervez olyan programokat, amelyekben minden alkalommal jelen van a hagyományörzés, a helyi értékek bemutatása. Minden közösségi programon szerepel a csehimindszenti Asszonykórus, a Pöttyös Hagyományörző Csoport és az általános iskola hagyományörző csoportja is.

2017-ben „Hagyomány- és értékörző hét” keretében az általános iskolában a „800 éves Csehimindszent” című előadást hallhatták a diákok, illetve a helyi értékekről és hungarikumainkról szóló kvízzjátékot, élő társasjátékot játszhattak. Az Idősek Klubja tagjai meséltek a tanulóknak a régi faluról. A Mindszenty Emlékház körbejárása során megismerték a bíboros életútját. Egy túra keretében a pedagógusok és a tanulók az önkormányzat régi térképein felfedezték, régi elnevezésű dűlők nyomába eredtek. A gyerekek hagyományokat, helyi értékeket ábrázoló rajzokat készítettek a kiírt rajzverseny során, amelyeket a helyi Idősek Klubja tagjai bíráltak el.

2017. augusztusában az alapítvány és az önkormányzat közös hagyomány- és értékörző, egész napos rendezvényén a Mindszenty Emlékházban kenyérsütés, rétesütés, vajköpü-

lés, cekkerkötés mellett a vendégek megtekinthették Mindszenty szülőházát, megismerhették életútját, valamint a Mindenszentek templomot, mint kulturális és építészeti örökséget. A program során közösen megsütötték, majd elfogyasztották a friss kenyereket. A hat kenyér közül egyet Déri Péter esperes az augusztus 20-i szentmisén megáldott, majd a hívek a mise végén megkóstolták.

Ezzel egyben hagyományt is kívántak teremteni, és ezután majd minden évben közösen meg is főjék sütni az új kenyeret a Mindszenty ház udvarán álló kemencében.

Az értéktárás, értékmegőrzés munkálatait, a hungarikumok megismerését nagyban támogatták a Földművelésügyi Minisztérium által kiírt HUNG pályázatok, amelyeket a község civil szervezete az iskolával közösen minden alkalommal sikeresen megpályázott. A pályázati támogatásból olyan eszközökhöz jutottak a gyerekek, amelyek elősegítették a hagyományok élővé tételét. Például a vajköpüléséhez köcsögöket, a cekker és lábtörő kötéséhez kereteket, a rendezvényekhez asztalokat, padokat, a gyűjtőmunkához diktafonokat, tableteket tudtak beszerezni.

A templomban minden hónap 29-én ünnepi szentmisét és körmenetet tartanak Mindszenty bíboros tiszteletére, illetve boldoggá avatásáért, amelyre egyre többen érkeznek.

Az iskola minden évben megrendezi a Mindszenty emlékversenyt, amelyen a megye iskoláiból egyre több csapat méri össze tudását községünk nagy szülöttének az életéről, munkásságáról, a gyermekekhez közel álló feladatokban.

Az értéktár bizottság, a település döntéshozói és közösségeinek közös célja, hogy Csehimindszentet a Vasi Hegyhát zárandokhelyévé, egyik kulturális és tudományos központjává tegye.

Dokumentumfilmek készítése a település értékeiről

A diákok és pedagógusok közösen elhatározták, hogy öt témában – iskola-történet, Mindszenty-kultusz, Pöttyös Hagyományőrző Csoport története és a helyi épített örökség – dokumentumfilmeket készítenek a faluban. Az 5-8 perces kisfilmek elkészültek. A filmek készítésével az volt a cél, hogy Csehimindszent értékeit, a községet megismerhesse mindenki, aki még nem jutott el a faluba, hogy ezután készletet érezzen egy látogatásra.

Kiadvány készült a települési értékekről

Déri Péter esperes gondozásában, 2016-ban megjelent kiadvány címe: *Mindszenty bíboros szülőfalujában*. A kiadvány tartalma:

- A Mindenszentek plébániatemplom története
- A templom leírása
- A templom harangjainak a története
- A templom előtti kőkereszt
- Mindszenty Emlékház

A kiadvány részletes leírást ad a települési értéktárban szereplő értékekről.

Egy prospektus jelent meg 2500 példányban a közelmúltban Csehimindszent értékeiről, hagyományairól. Fő témakörei között szerepel többek között a páratlan természeti környezet, a falu 800 éves történelme, vagy Mindszenty József emlékezete a településen.

2500 példányos képeslap is napvilágot látott, amelyen a Mindenszentek plébániatemplom a kálváriával, az oltárkép (amelyet Dorffmeister István festett 1793-ban, a sekko pedig Závory Zoltán munkája), illetve Mindszenty József szobra és a Mindszenty emlékház látható.

Csehimindszentiek is részt vettek a hegyháti szakrális kisémlékekről készült album létrehozásában.

Végül a Gyöngyösi Zsuzsanna és dr. Horváth Zsolt szerkesztésében megjelent „*Vasvár kollégium*” című kiadványban a falu értékei és értékörzői is szerepelnek.

Bérbaltavár település ösztönzése a települési értéktár megalakítására

A helyi iskolából indult gyűjtőmunka ösztönözte Bérbaltavár községet is, hogy értéktárat hozzon létre, mivel a Csehimindszenti Mindszenty József Általános Iskolába Bérbaltavárról is járnak gyerekek. Bérbaltaváron ennek kapcsán helyi népdalokat, népszokásokat gyűjtő videoanyag készült. Megalakult a települési értéktár, amely már a község értékeit jegyzi.

Az értékek gyűjtésével olyannyira „megfertőződtek” a diákok, hogy a mai napig újabb feljegyzésekkel érkeznek az iskolába.

Szerzők: LÁSZLÓ JÁNOSNÉ, FUKSZBERGER IMRE

László Jánosné a Csehimindszenti Mindszenty József Általános Iskola igazgatója, a Csehimindszent Jövőjéért Alapítvány kuratóriumának elnöke, Csehimindszent Község Értéktárának elnöke. Fukszberger Imre Csehimindszent polgármestere, a Mindszenty Társaság tagja, a Vasi Hegyhát Önkormányzati Társulás elnöke.

Káld – Értékek feltárása indult határon innen és határon túl

Települési Értékklub kialakítása – Káldi Napraforgók Egyesületének szerepe az értékfeltárásban

Káld Község Önkormányzata képviselő-testületének határozata alapján 2014 decemberében az Ügyrendi Bizottság feladatköre kibővült a települési értéktár létrehozásával és annak gondozásával kapcsolatos feladatokkal.

Az önkormányzat 2015. év elején pályázatot nyújtott be a Földművelésügyi Minisztérium felhívására a településen található, helyi értéktárakban, Magyar Értéktárban, Hungarikumok Gyűjteményében még nem szereplő nemzeti értékek gyűjtésére, rendszerezésére, a nemzeti értéket alátámasztó dokumentumok felkutatására, javaslatok készítésére az értéktárba történő felvételre, szakmai program, tapasztalatcsere szervezésére. A pályázat sikeres volt, a település 1 499 500 Ft-ot támogatást nyert a település értékeinek feltárására, dokumentálására.

A Települési Értékklub 2015. május 4-én alakult meg, együttműködve a Nemzeti Művelődési Intézet Vas Megyei Irodájával, a Káldi Napraforgók Egyesületével és mindazokkal, akik javaslattal, ötlettel éltek a települési értéktárba történő érték felvételével kapcsolatosan.

A Települési Értékklub fénykép és dokumentumgyűjtésbe kezdett, melyeket archiválni és digitalizálni kellett, majd az őszy folyamán egy kiállítást rendezett az összegyűjtött anyagból. A település értékei a kald.hu honlapon jelentek meg, és váltak nyilvánossá. Felhívást tett közzé a lakosság körében, kérve őket, hogy tegyenek javaslatot értéktárba veendő értékről. A beérkezett javaslatokról az Értéktár Bizottság dönt, s határozatáról írásban értesíti a javaslattevőt. Elfogadó döntés esetén a települési értéktárba felvett helyi érték adatait a bizottság közzéteszi a honlapon.

A Települési Értékklub havonta egy alkalommal, minden hónap első hétfőjén 18.00 órától tartja megbeszéléseit a Kultúrház kistermében.

A Káldi Napraforgók Egyesületének tagjai rendszeres résztvevői az Értékklub fórumainak.

Közösségi szolgálatos diákok és az egyesület tagságának bevonásával kérdőíves felmérésbe kezdtek. Rendszereztek a gyűjtött anyagot, kiállítási tablókat készítettek, és kiadványt jelentettek meg „Káld Értékei 2017” címmel. Ez utóbbi tevékenységre az Egyesület

pályázatot nyert. A Káldi Napraforgók Egyesületének tagjai javaslatokat is tettek települési értéktárba felveendő értékre. Az Egyesület tagjainak segítségével továbbélnek a hagyományok, népszokások a településen.

Értékkeremtő munkába is kezdett az Egyesület, néptáncot tanulnak, és bemutatják a község rendezvényein. Az Egyesület felelevenítette a „káldi sapka” táncot is.

A Káldi Napraforgók Egyesületével az Önkormányzat 2017-ben közművelődési megállapodást kötött.

Települési értékeket bemutató kiadványok készítése

Két nyomtatott kiadvány készült Káld település értékeinek bemutatására.

A Földművelésügyi Minisztérium és a Hungarikum Bizottság támogatásával, nemzeti értékek és hungarikumok gyűjtésének, népszerűsítésének, megismertetésének, megőrzésének és gondozásának támogatására meghirdetett pályázat keretében 2016-

ban és 2018-ban tudta megjelentetni az Önkormányzat a Káld értékeit bemutató ismeretető füzetet, második alkalommal javított változatban. A füzet készítői az Értéklklub aktív tagjai, többségében magánszemélyek, akiknek fontos településük értékeinek megőrzése, hagyományainak átadása. A füzet bemutatja a települési értéktárba felvett értékeket. A füzet szerkesztését az önkormányzat diákmunkás és kulturális közfoglalkoztatott bevonásával végezte.

A Káldi Napraforgók Egyesülete az Új Európa Alapítvány KÖSZI programja és Káld Község Önkormányzata támogatásával jelentette meg kérdőíves felmérés alapján kiadványát. Ehhez segítséget nyújtott neki a Csíkszentimrei Népfőiskolai Egyesület, ők hasonló módon tárták fel Csíkszentimre értékeit. Az adatgyűjtést középiskolás diákok segítették, akik közösségi szolgálat keretében végezték a kutatómunkát. A kérdőíves felmérés kiterjedt a természeti értékekre, épített környezetre és az ehhez fűződő mondákra, tárgyi emlékekre, a faluban jellemző foglalkozásokra és az ezekhez kapcsolódó tárgyakra, szabadidős tevé-

kenységekre, ételekre, italokra, feledésbe merült szokásokra, hagyományokra, jellemző népviseletekre, a helyben használatos hangszerekre.

Bejcgertyányosi Értéktár kialakításának segítése

Bejcgertyányos község Kálddal határos, lakóinak száma 462 fő. A két település határvonala a Farkaserdőben húzódik, az erdő mindkét település lakói számára érték.

Bejcgertyányos Község Önkormányzata pályázatot nyújtott be a Földművelésügyi Minisztérium felhívására a nemzeti értékek és hungarikumok gyűjtésének, népszerűsítésének, megőrzésének és gondozásának támogatására kiírt felhívásra, ebben partnerszervezetként felkérte Káld Község Önkormányzatát. Bejcgertyányos polgármestere felvette a kapcsolatot Káld polgármesterével. Ezt követően a Bejcgertyányosi Értéktár Bizottság tagjai részt vettek a Káldi Értéktár ülésén, ahol módszertani tájékoztatást kaptak arról, Káldon hogyan működik az értéktármozgalom. A Bejcgertyányosi Értéktár Bizottság elnöke részére küldtünk anyagokat, mintákat, bemutattuk a Káld település honlapjára feltöltött értékeket. Ezt követően a Bejcgertyányosi Értéktár Bizottság önállóan végezte feladatát, kezdte el értékeinek gyűjtését, rendszerezését.

2018. márciusában közösen valósítottuk meg az „Értékeink a Farkaserdő térségében” című projektet Csíkszentimre, Bejcgertyányos és Gyertyányos (Gaberje) településekkel. A program során valamennyi település értékei bemutatásra kerültek.

Aktív kapcsolat Csíkszentimrével

2008. augusztus 12-én Csíkszentimre és Káld község testvértelepülési megállapodást kötött, mely alapján a két település vezetői kinyilvánították, segítik egymást, hogy a polgáraik közt a közigazgatási, kulturális, oktatási-nevelési, gazdasági és civil együttműködés tovább erősödjön. A települések képviselői, civil szervezetek tagjai az 2008–2010-es években rendszeresen látogatták egymást. Káld és Csíkszentimre települések közt 2018-ban tíz éve áll fenn a testvértelepülési kapcsolat. 2008 augusztusában Csíkszentimréről 40 fő érkezett Káldra, ahol kirándulással, kiállításal, kulturális programokkal várták a testvértelepülés lakóit, s találkozó során szó volt az európai polgárok együttműködési lehetőségeiről is.

2009-ben az általános iskola részéről és a képviselő-testületből összesen négy fő látogatott a Csíkszentimrei falunapra. Ennek keretében megismerhették a települést, az ottani önkormányzati rendszert, bepillantást nyerhettek kulturális életükbe. 2010 nyarán

négyfős küldöttség érkezett Csíkszentimrérről a Káldi Falunapra. 2010 novemberében Káldról a tűzoltó és polgárőr egyesület, valamint az asztaltenisz szakkör képviselői utaztak Csíkszentimrére. Az utazás célja az volt, hogy megismerjék az ott hasonló tevékenységi körrel rendelkező civil szervezetek munkáját. 2015 őszén

hattagú küldöttség utazott a képviselő-testület, az önkormányzati hivatal és a Káldi Napraforgók Egyesülete részéről Csíkszentimrére. 2015-ben a települési értéktárak révén új kapcsolódási pontot találtak a települések vezetői. 2016-ban két nagyszabású rendezvényre került sor az értékgyűjtő munkának és pályázati támogatásnak köszönhetően. Káldon Csíkszentimre értékeit ismerhették meg az érdeklődők, valamint a falunapi rendezvényen néptáncot mutattak be a csíkszentimrei táncosok és a Káldi Napraforgók Egyesületének táncosai, Káldon székelykaput avattak. Csíkszentimrén együtt ünnepelték augusztus 20-i nemzeti ünnepünket, ahol szintén felléptek a káldi táncosok és Káld Települési Értéktára is bemutatkozott. 2017-ben Káld település küldöttsége utazott Csíkszentimrére az augusztus 20-i nemzeti ünnepre – a találkozó célja a helyi értékek, hagyományok bemutatása volt. 2018. március 15-18 között a csíkszentimrei fiatalok aktív résztvevői voltak az „Értékeink a Farkaserdő térségében” című programnak. Bemutatták településüket, hagyományaikát, tapasztalatcserére is sor került.

Szerzők: DR. SCHMIDT JÓZSEF, PALLÓSI CSABÁNÉ

Dr. Schmidt József, Káld község polgármestere, gyógyszerész. Káldon él és dolgozik. Fontosnak tartja a település értékeinek, felkutatását, megőrzését. Pallósi Csabáné aljegyző, igazgatásszervező. 10 éve dolgozik Káld településen. Részt vesz a települési értéklklub munkájában, az értékek rendszerzésében, dokumentálásában.

Gyöngyösmente – Az elsők között jött létre a Gyöngyösmenti Tájegységi Értéktár

A Tájegységi Értéktár Bizottság létrejötte

2015 júniusában a „Művészek lelkes falvai” című, Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett programsorozat záróeseményén ültek le először közösen tervezni a Gyöngyösmente és Kőszeg-hegyalja kilenc településének döntéshozói, civil szervezeteinek vezetői, hogy a hungarikumok rendszerének keretein belül tegyenek örökségük megőrzéséért. Már ekkor elhatározták, hogy megalakítják Vas megye első Tájegységi Értéktár Bizottságát és azt, hogy ennek célja olyan kezdeményezések felkarolása lesz, amely a tájegység aprófalvainak fennmaradását és fejlődését szolgálja. A bizottság formálisan 2016. november 10-én jött létre. A megalakuláskor jelen voltak a kilenc település polgármesterei, továbbá valamennyi hagyományőrző civil szervezet és csoport vezetői is, jelezve a szándék erejét.

Az értékfeltárás módszertanának leírása

A hét Gyöngyös-menti településen, melyen eddig még nem szerepeltek nyilvántartott értékek (Gyöngyösfalu, Lukácsháza, Kőszegpaty, Pusztacsó, Nemescsó, Kőszegszerdahely, Kőszegdoroszló), az UTIRO Térségfejlesztő Egyesület, a helyi civil egyesületek és érdeklődő magánszemélyek bevonásával kérdőív kitöltéssel és fórumok megrendezésével határozták meg az értékeket, majd az erre kidolgozott alapra építették a tájegységi Hungarikum pályázatukat. A munkában mentortelepülésként részt vett – az értékgyűjtésben már előbbre járó, elismert, megyei értékekkel rendelkező – Cák és Gencsapáti.

Az értékmegállapító előkészítő fórumokon, a tájékoztatókon a helyi lakosságot mobilizáltuk, településenként felkértük őket, hogy nevezzék meg, kiket tartanak értékeiket jól ismerőknek, s kik hajlandóak közülük kérdőívvezetésben részt venni. A kérdőívek részletesen tartalmazták a települések élő és élettelen, személyekhez és hagyományokhoz köthető

értékek felméréséhez szükséges kérdéseket. Átlagosan településenként 30 fő töltött ki adatlapot, melyen minden kérdésre 3 értékmegnevezést vártunk el tőlük. A kérdőívek tartalmát összesítettük, az értékekre adott szavazatokat összesítettük, súlyoztuk és minden kategória esetén az első három, leg-többször megnevezett értéket listáztuk, és terjesztettük a helyi értéktár bizottságok elé. Ők ezeket megtárgyalták, majd a bizottsági elnökök segítségével előterjesztettük azokat a települési képviselőtestületek felé. A testületek a testületi üléseken megszavazták, és hivatalosan a települési értéktárba emelték saját értékeiket. A bizottsági elnökök, akik maguk is a Gyöngyösmenti Tájegységi Bizottság tagjai, a Tájegységi

Értéktárhoz felterjesztették saját, térségi érdeklődésre is számot tartónak vélt értékeiket, melyet több ülésen megvitatva fogadtak el.

Az így elfogadott értékek az UTIRO Térségfejlesztő Egyesület által gondozott tájegységi értéktár kiadványba kerültek, melyet ünnepélyes záró rendezvényen mutattak be és adtak át minden település képviselőjének. Az értéktáró és népszerűsítő munkánkat a 2017-es Hungarikum pályázat keretében folytattuk. A kiadványból 2. (javított) kiadás jelent meg több ezer példányban, melyek az iskolák, óvodák és a helyi civil szervezetek közreműködésével jutottak el az idős, térségi lakosok otthonába is. E kiadványokat és azok tartalmát olyan nagyobb rendezvényeken is bemutatták, mint a „Kőszegi advent” és a „Gencsapáti betlehemes találkozó”, így a tájegység értékeinek híre a szélesebb megyei közvéleményhez is eljutott. Az értékek a pályázati támogatásnak köszönhetően már filmen, narrációval ellátva, feliratozva a Youtube videomegosztóról is letölthetőek, megismerhetőek. A Bizottság a tájegységi értékek megőrzéséről és szélesebb körben történő megismertetéséről gondoskodik. Összeállítja a tájegységi értékek gyűjteményét, és ennek a bővítését tűzte ki távlati céljával, de folyamatosan javaslatot tesz a megyei értéktárba, a Hungarikumok Gyűjteményébe való felvételre.

Programok, rendezvények népszerűsítik a tájegység értékeit

A helyi iskolák, formális és informális ifjúsági közösségek bevonása mind az értékgyűjtés során, mind a tájegységi értéktár kiadvány terjesztése során megtörtént. Az iskolákban a gyerekeket rajzpályázat és fórumok útján is megkérdezték, hogy mit tartanak értéknek

a településükön és környékén. Ebből a fiatalos nézőpontból felgyűjtött adathalmazból a fiatalok másik csoportja közreműködésével született egy nagy molinó, amin a helyi fontos dolgokat rajzolták, festették fel a gyerekek. Ezt ma már a helyi iskola minden nagyobb rendezvényen kihelyezik a szülők, rokonok számára a fiatalok kreatív megközelítéseinek és tudásának bemutatására. A helyben élők ezen tevékenységek segítségével jobban megismerték azokat az értékeiket, melyekre méltán büszkék, s amelyek már nyomtatott, illetve film formában is elérhetőek. A tájegységre érkezőknek pedig a feltáró munka eredménye segít az eligazodásban, a helyi látnivalók, értékek megtalálásában.

A „Lukácsházi Kemencés Napok”, mely maga is tájegységi érték, a téli „Böllerverseny” és az őszi „Aszaló nap” évente két alkalommal biztosít nyilvánosságot a helyi termelőknek, kézműveseknek, értékközvetítőknél. A kísézőprogramok során bemutatják a tájegység szellemi és természeti értékeit, fejlődését.

Az UTIRO Térségfejlesztő Egyesület a LEADER pályázatok útján szerzett források belső elosztását a hungarikumok rendszeréhez hasonló belső civil szervezetek számára kiírt pályázat segítségével, a települések közötti igazságos paritásos rendszerben szervezi meg. Fő szempont a támogatás odaítélésében, hogy melyek azok a rendezvények, megmozdulások, civil kezdeményezések, amelyek az értékek bemutatására és gyarapítására épülnek.

Az UTIRO Térségfejlesztő Egyesület LEADER pályázataival mellett a „Túzrólpattant...” EFOP Közösségfejlesztési pályázatában, olyan közösségi terek megalakítását és közösségi programok létrehozását segíti, amelyek tájegységi értékek gyűjtését és bemutatását, arra alapuló közösségfejlesztéseket segítik.

A létrejött közösségi megmozdulások a Gyöngyösmenti tájegység területén, néhány kivételtől eltekintve zömmel elöregedő népességű, csökkenő lélekszámú kistelepüléseken, illetve a magtelepüléseken, Lukácsházán szerveződnek, ezért a megvalósuló programok, fesztiválok, melyeken az értékeket a középpontba helyezik, fontos szerepet töltenek be a települések népességmegtartó és a fiatalokat helyben tartó erejének fokozásában, a helyi és térségi közösségépítésben.

A Gyöngyösmenti Tájegységi Értéktár Bizottság munkájában minden települési értéktár bizottság képviselője részt vesz. Általánosan elmondható, hogy a Helyi Értéktár Bizottságok elnökei képviselik saját települések értékeit és fogalmazzák meg közösen elvárásaikat és programjaik, pályázataik tematikáját. Munkájuk célja, hogy a tájegység minden lakosában tudatosítsák a helyi értékeink ismeretének, megőrzésének fontosságát.

A Gyöngyösmente térségében konszenzusosan, polgármesterek által hitelesítetten, csak olyan stratégiai terveket fogadnak el, amelyek a települések összességének bevonásával és egyetértésével készültek, és amelyek a települések gazdasági fejlődését is segítik a helyi értékek örökségének figyelembe vételével.

Szerző: BOLFÁN CSABA

Mint az UTIRO Térségfejlesztő Egyesület munkaszervezet vezetője, a Hungarikum pályázatok formába öntője és a lebonyolításuk koordinálója segítette a Gyöngyösmenti Tájegységi Értéktár létrejöttét és annak népszerűsítő kampányának levezetését. A térségi LEADER Akció Csoport vezetőjeként elkötelezett híve a települések értékeinek feltárásának, megismerésének és lehetséges hasznosításának is. Több mint 30 éves aktív agrár és vidékfejlesztési szakmai munkájának ideje alatt a környezettudatosság, a helyi emberek hagyományainak őrzése és közösségeinek erősítését tartotta szem előtt. Okleveles agrármérnök, „Óvári Gazdász”, Szakközigazdász, Gyógy és Fűszernövény termelő és feldolgozó szakmérnökként tudását gyarapítva az Őrvidék hagyományainak őrzésében dolgozik a mai napig is. Nevéhez fűződik a Lukácsházi és Gyöngyösmenti Tájegységi Értéktárban szereplő Őrvidéki kerített ház, a Biotájház felépítése és működtetése. Hivatásának tekinti a népi gasztronómia népszerűsítését, s hagyományos főzési technikáink, mint a füstölés, kemencés sütés, agyag-főzőeszközös ételkészítés.

Polgármestertől a bizottsági elnökiig Értékőr fiatalok a közéletben

A Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért – KÖSZI

A Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért (KÖSZI) 1998-ban alakult. A taliándörögdi székhellyel rendelkező egyesületet a környéken tevékenykedő ifjúsági szervezetek hozták létre azzal a szándékkal, hogy szövetségük segítse a települések közötti együttműködéseket, tapasztalatcserét és a térségben élő fiatalok életét. A KÖSZI helyben irodát is működtet, melyben életre keltette a „KincsesHáz” Veszprém Megyei Értékek Házát és Pannon Ifjúsági Népfőiskolát.

Fiatalok aktív szerepe az értékfeltárásban

A hungarikum törvény előkészítésekor a fiatalok kivételével minden társadalmi csoport szerepet kapott az értékgyűjtési folyamatokban, ezáltal az a korosztály maradt ki a mozgalomból, akiket a jövőben leginkább érinteni fog értékeink fennmaradásának ügye. A Pannon Ifjúsági Értékőr Program ezért indult útjára 2011-ben Veszprém megyében kísérleti projektként. Célja a települési értékek felkutatása a helyi fiatalok bevonásával. A program során a fiatalok, felnőtt segítőkkel karöltve dolgoznak a helyi értékek összegyűjtésén: leírásokat, fotókat és kisfilmeket készítenek az általuk fontosnak vélt értékekről. A kezdetek óta az Értékőr Programhoz több mint 300 fiatal csatlakozott Veszprém megyén kívül más belföldi régiókból, és a határon túli magyar lakta területekről is.

„Ki őrizné, ha nem mi?” – hangzik természetes őszinteséggel az értékőrök egyik jelmondata. A fiatalok szerepe az értékgyűjtésben saját jövőjük építésének szempontjából bír hatalmas jelentőséggel. A fiatalok a helyi értékek továbbörökítését olyan módon képesek megfogni, ami a későbbi generációkat is elérheti, megérinthesi. Az értékgyűjtő munka során saját tapasztalataikra alapozva, saját nyelvükre lefordítva a hallottakat, látottakat kortársaik irányába is képesek közvetíteni az információkat, ezáltal a jövő nemzedéke más szempontok alapján építheti tovább környezetét és

települését. Az értékfeltáró munka során a fiatalok nemcsak magukkal az értékekkel kerülnek közvetlen kapcsolatba, hanem a velük együtt élő idősebb generációkkal is, ennek hatására a generációk közötti szakadék némileg csökken, továbbá a tapasztalatok megosztására is lehetőség nyílik. A fiatalokban a helyi értékek megismerésén keresztül erősödik az identitástudat, melynek kialakulása által növekedhet a helyben maradási hajlandóság.

Értékőrök lettek – aktív közéleti szereplőkké váltak

Értékőr közösség

bennük a közéleti szerepvállalásra való hajlandóság. A fiatalok megbecsülése a településeken sok esetben olyannyira felértékelődött, hogy némelyek szerves részévé váltak a helyi közéletnek, illetve tudásukra támaszkodva lehetőséget kaptak civil vezetőségi tagságra, a képviselő-testületben való szerepvállalásra vagy a helyi értéktár bizottságban való részvételre. A program által kinevelt fiatalok néhány éven belül az egyes települések vagy térségek jövőjét meghatározó személyiségeivé, kulcsfigurákká válhatnak. Erre jó példaként szolgálnak a Veszprém megyében tevékenykedő értékőrök, akik közül Tábori Ferenc az Értékőr Programban való részvétel után indult a helyi önkormányzati választásokon és Hárskút polgármesterévé vált; Holczer Balázs, aki Pula település alpolgármestereként van jelen a helyi társadalmi életben; Bárdos Zoltán, aki Nemesvámoson képviselőként és értéktár bizottsági elnökként vállal részt a közéletben.

Az értékőrök jelenléte nagy hatással lehet a településeken kialakításra kerülő értéktárak életére. A belföldi 57 fiatal értékőr közösség településeiből, 31 önkormányzat döntött helyi értéktár létrehozásáról (2017. októberi adat). Kiemelkedő eredményként jelenik meg az is, hogy 10 fiatal olyannyira elnyerte a településén lakó közösség bizalmát, hogy a helyi értéktár bizottságban is helyet kapott, továbbá, hogy Taliándörögdön a testület az ifjúsági egyesületre bízta a települési értéktár működtetését.

A Taliándörögdi Értéktár működtetése: Bölcsék tanácsa, Taliándörögdi Értékek Ünnepe

Az első fiatalok által működtetett értéktár egy Veszprém megyei kistelepülésen, Taliándörögden jött létre. A település 2012-ben csatlakozott az értékőr mozgalomhoz. A helyi önkormányzat először úgy döntött, hogy a településnek nincs szüksége értéktárra, ez a döntés azonban a későbbiekben megváltozott. A vezetőség, látva a fiatal értékőrök munkáját, úgy döntött, hogy mégis kíván értéktárat létrehozni és ezt a Dörögdért Ifjúsági Egyesületre bízta. A fiatalok 2014 áprilisában egy csapatépítő hétvégét töltek együtt a szomszédos Kapolcson, melynek keretében felvázolták az értéktár működtetésének folyamatát. Az együtt töltött idő során arra jutottak, hogy ők maguk nem rendelkeznek annyi tapasztalattal, hogy döntsenek a helyi értékekről, ezért a folyamatba bevonják a település köztisztelőiben álló személyeit is és létrehozzák a helyi „Bölcsék Tanácsát”. A javaslattevési folyamat során maguk a fiatalok készítik el helyi szintű kutatómunka keretében az értéktári ajánlásokat, majd összehívják a „Bölcsék Tanácsát” és velük együtt döntenek az értéktárba kerülésükről. Az értéktárba elsődlegesen 4 értéket választottak be, majd ez később az I. Taliándörögdi Értékek Ünnepe kerület bővítésre újabb 4 elemmel. A helyi értékek az ifjúsági egyesület honlapján érhetők el (www.die-dorogd.webnode.hu).

Módszertani segítségnyújtás hazai és határon túli közösségek számára

A Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért szervezet egyik fő feladatákként tekint az értéktár munkáinak népszerűsítésére, illetve a kistelepülések segítségére az értéktárak létrehozásának és élettel való megtöltésének folyamatában. A KÖSZI értékgyűjtésben jártas szakemberei és az értékőr fiatalok nemcsak Veszprém megyében, de a megye és az országhatárokon túl is tevékenykednek. Fejér megyén kívül, Baranya, Bács-Kiskun és Heves megyében is léteznek értékőr csoportok. A határon túlról Kárpátalja (Nagydobrony környéke), valamint az erdővidéki Barót és Kisbacon is csatlakozott a mozgalomhoz, akik Erdély első települési értéktárával büszkélkedhetnek.

Az értéktár népszerűsítésére és segítségére a szervezet több különféle kiadványt is létrehozott, melyek között megtalálható az Értékőr Program módszertanát bemutató füzet és DVD; a helyi, a megyei értékeket és a hungarikumokat bemutató, bővíthető Értékek Könyve, továbbá az értéktárak létrehozásának folyamatát lépésről lépésre bemutató módszertani segédlet is.

Értékbolt – Értékpiramis társasjáték

A „KincsesHáz” Pannon Ifjúsági Népfőiskola és Értékek Házában 2016 novemberében nyílt meg az Értékbolt. A boltban fellelhető termékek szorosan kötődnek a térséghez, illetve az Éltető Balaton-felvidékért Egyesület vidékfejlesztési munkájához, ami spanyol mintára létrehozta a „Vidék Minősége – Éltető Balaton-felvidék” védjegyet is, mely a területükhöz tartozó 59 településről fogja össze a termelőket, a kézműveseket és a szolgáltatókat. Fontosnak tartjuk a Balaton-felvidéki, Veszprém megyei értékteremtők piacra jutásának segítségét, hogy alkotással, feldolgozással tölthessék idejüket.

A térség termelőinek alkotásain kívül a boltban megtalálható az Értékpiramis társasjáték is, melyet a KÖSZI-bázis fiatal munkatársai és önkéntesei alkottak meg, a hungarikumok, Veszprém megye és Taliándörögd helyi értékeinek játékos módon való megismertetésére.

Szerző: KÖSZI

A KÖSZI értéktartó szakmai programjai a „KincsesHáz” Pannon Ifjúsági Népfőiskola létrehozásában teljesedtek ki. A Népfőiskola szakmai tevékenységének koordinátorai: Hoffner Tibor és Bazsó Gabriella. Hitük a kitűzött célokban, hitük a fiatalokban, valamint sok éves (településfejlesztés, közösségfejlesztés, vidékfejlesztés, ifjúságsegítés, közművelődés területeken szerzett) szakmai tapasztalatuk és a térségben való hitelességük a programok sikerének alapja.

Nemesvámos – Ifjúsági klub – Állandó kiállítás – Határtalan értékgyűjtés

Ifjúsági klub szerepe az értékfeltárásban

Az értékfeltárás folyamata Nemesvámoson 2011 szeptemberében kezdődött, helyi lakosok és főként a Nemesvámosi Ifjúsági Klub tagjainak bevonásával. A projekt fő célja az volt, hogy a fiatal és idősebb generációknak felhívja a figyelmét az eltűnőben lévő települési értékekre.

A fiatalok önként vállalva, a települést járva gyűjtötték és dokumentálták a helyben fellelhető értékeket. Felkutatták a grillázstorta készítésének mestereit, és dokumentálták annak elkészítését.

A Betyár csárdáról fotókat és videót készítettek, ezzel is népszerűsítve Nemesvámos egyik legkiemelkedőbb látványosságát. Az újdonsült értékőrök létrehoztak egy webes felületet, melyeken az összegyűjtött helyi értékeket kategorizálták. A programban részt vevő fiatalok egy alapszintű videó- és képszerkesztő képzésen vehettek részt, melyek segítségével könnyebben dolgozhatták fel az összegyűjtött képi és videoanyagokat.

A térségben Nemesvámost az értékőr-zászlóshajójaként jellemezték, mivel a program 2011-ben először Nemesvámoson indult el, és vált sikeressé.

A programot fiatalokkal foglalkozó képzett szakembergárda – Dr. Horváth Zsolt, a Pannon Térség Fejlődéséért Alapítvány elnöke, valamint Hoffner Tibor és Bazsó Gabriella (KÖ-SZI) – koordinálta.

Számos interaktív, játékos feladattal, tanulmányi kirándulásokkal segítettek és tették érdekesebbé az értékőrök munkáit.

Nemesvámoson ennek az értékőrző folyamatnak köszönhetően 2013-ban megalakulhatott a Települési Értéktár Bizottság.

Állandó kiállítás létrehozása a településen

Nemesvámos Község Önkormányzata a Földművelésügyi Minisztérium Hungarikum Bizottságának pályázatán 2015-ben közel kétmillió forint támogatást nyert.

A megvalósítás az önkormányzat partnerszervezetével, a Pannon Térség Fejlődéséért Alapítvánnyal történt.

A „Nemesvámos kincsei – Új értékekkel és egy kiállítótérrel bővül a település” című pályázat részeként javaslatgyűjtő fórumok, a települési értéktárba felvett értékekről fotódokumentációk, fotógalériák valósulhattak meg. Az értéktár létrehozásában nagy szerepe volt a település közösségének. A fórumokra meghívást kaptak a településen működő egyesületek, civil szerveződések, vállalkozások.

A Petőfi Sándor Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola tanulói kérdőívek kitöltésével segítettek az értékgyűjtést. A pályázat lezárásaként és az elért eredmények bemutatásaként a Polgármesteri Hivatal nagytermében egy mini-kiállítás, továbbá a megyei értéktárba is felvett Vámosi Betyárcsárdában a települési értékeket bemutató kiállítótér is létrejöhett.

Időközben az önkormányzat megvásárolta a régi református iskola épületét, ami helytörténeti gyűjteménynek ad helyet.

Határtalan értékgyűjtés – módszertani segítségnyújtás Tusnád, Újtusnád és Csíkverebes településeknek

2006. augusztus 11-én született a megállapodás Tusnád község és Nemesvámos község testvértelepülési kapcsolatáról, majd 2011. augusztus 20-án a településeket képviselő polgármesterek, Sövényházi Balázs és Rafain Endre ünnepélyes keretek között megerősítették a kapcsolatot.

A két település önkormányzatai, valamint a településeken élő emberek baráti kapcsolatot ápolnak.

A Földművelésügyi Minisztérium által meghirdetett, „Határtalan értékgyűjtés a Kárpát-medencében” című, önkormányzat által benyújtott pályázat támogatásban részesült.

A pályázat keretében 2016 májusában Dr. Horváth Zsolt, a Hungarikum Bizottság

Veszprém megyei koordinátora szakmai irányításával ötnapos műhelymunkára Tusnádra utazott Nemesvámos delegációja, ahol átadták tapasztalataikat erdélyi testvértelepülésüknek.

Az értéktárás érdekében élénk érdeklődés mellett lezajlott fórumot szerveztek. Fialoktól és idősektől egyaránt lehetett hallani a település múltjáról és jelenéről szóló történeteket, melyek hol könnyeket fakasztottak, hol pedig megnevettették a résztvevőket.

A helyi iskola diákjai kiemelkedően szerepeltek a hungarikumokról szóló vetélkedőn.

A közös munka eredményeként számtalan érték került feltárára, ilyen például a székelykapu-faragás mestersége, a kockás lilium, mint természeti érték, Imets Fülöp Jákó munkássága, aki a helyi iskola névadója, a 40 éves múltra visszatekintő fúvós zenekar, a székely pityóka és a pityókás házikenyér.

Felvételek készültek a helyi templomokról, Keresztes Rudolf fényképeiről és festményeiről.

A 2016. augusztus 6-án megrendezett településnapon egy kiállítás keretében mutatták be a nagyközönségnek Nemesvámos – Tusnád – Újtusnád – Csíkverebes értékeit, valamint az önkormányzat által kiadott, szintén a támogatásból megvalósult közös kiadványt, „Határtalan értékgyűjtés a Kárpát-medencében” címmel.

Közel ezer kilométer választja el Nemesvámost a testvértelepüléstől, mégis mindkét településnek ugyanolyan fontos az értékek feltárása, megőrzése és egymás értékeinek megismerése.

Vámosi Lencse- és Hurkafesztivál

A települési értéktárba a Vámosi Lencse- és Hurkafesztivál is felvételt nyert.

2013-ban valósult meg első alkalommal a fesztivál, és azóta minden évben hagyományosan február második hétvégéjén megrendezésre kerül.

Fő attrakciója a hurkakészítő és a lencseétel-főző verseny. A fesztivál célja a hagyományápolás, ezen

belül is a hurkakészítés tradíciójának megőrzése, illetve a lencse népszerűsítése. A lencse nagyon régi kultúrnövény, az egyik legértékesebb hüvelyes növény. Kiemelt helyet foglalt el a hagyományos népi táplálkozásban.

Nemesvámost a történelem folyamán gyakran hívták „lencseországnak”, mivel kitűnő, páratlan lencsetermő vidék volt. Ennek is köszönhető, hogy sokféle helyi specialitás készült lencséből.

A fesztivál kiemelt szerepet biztosít a helyi, valamint „A Vidék Minősége – Élhető Balaton-felvidék” védjeggyel rendelkező termelőknek, akik a rendezvény helyszínén kialakított vásártéren mutathatják be termékeiket.

A gasztronómián kívül kézműves foglalkozások, gyermek- és kulturális programok várják az érdeklődőket. A kulturális programban minden évben bemutatót tart a két helyi értéktárba felvétel nyert csoport, a Borostyán Népdalkör és a Lencseszemek Asszonykör.

A fesztivál modern köntösben mutatja be a település értékeit, hagyományait. Mind közösségépítésben, mind turisztikai szempontból rendkívül fontos szerepe van a település életében.

Szerző: BÁRDOS ZOLTÁN

Nemesvámos Község Önkormányzatának képviselőjeként aktívan részt vesz a település közösségi életében. A helyi újság szerkesztésén kívül az Önkormányzat által kiadott, Nemesvámos ahol élünk című könyv szerkesztésében is szerepet vállalt. A Nemesvámosi Települési Értéktár Bizottság elnökeként kezdetektől fogva résztvevője a közösségi értékgyűjtésnek. Fontosnak tartja Nemesvámos fejlődését, emellett szívügye a hagyományok ápolása és az értékek megőrzése.

Bakonyjákó – Kéz a kézben magyar és sváb

Bakonyjákón a hagyományok, értékek fontossága nem volt kérdés elődeink idejében sem, és ma is elköteleztettek vagyunk az értékőrző tevékenység mellett.

2013-ban a Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett, a helyi értéktárak létrehozását népszerűsítő rendezvénysorozat során Bakonyjákót kérték fel, hogy legyen a pápai járás házigazdája. Az említett rendezvényen szerzett tapasztalatok, élmények hatására létrehoztuk az értéktárat, és megindult egy lelkes értékfeltáró munka, amellyel szeretnénk volna megfertőzni a fiatalokat is, hiszen ők az a korosztály, akiknek majd átadhatjuk a stafétabotot.

Fiatal értékőrök – értékes iskolák

A helyi értéktárak kialakítását támogató sikeres Hungarikum pályázatnak köszönhetően egy nagyon tartalmas és színvonalas értékfeltáró projektet sikerült megvalósítani 2015-ben.

A „Kéz a kézben magyar és sváb – Fiatalokkal értékeink nyomában Bakonyjákón” című projekt célja volt a településen élők-elsősorban a fiatalok-bevonásával bakonyjákói magyar és sváb értékek feltárása, gyűjtése, rendszerezése, archiválása.

A célok megvalósítását szakmai partnereink – a Nemzeti Művelődési Intézet, illetve a taliándörögdi KÖSZI (Közép-Dunántúli Szövetség az Ifjúságért) – kollégái segítették. Már a projektnyitó rendezvényen, az értékgyűjtés háttérének és fontosságának megvilágítását követően megindult az értékgyűjtő munka: összegyűjtöttünk néhány bakonyjákói értéket a résztvevőkkel. A jelen lévő fiatalok kézbe vehették a technikai eszközöket, fényképezőt, videókamerát, és interjút készítették a falu egyik legidősebb asszonyával, így már első alkalommal sikerült felkelteni a fiatalok érdeklődését, megszólítani, megnyerni őket a további együttműködéshez.

Ellátogattunk a projekthez csatlakozó fiatal értékőr jelöltekkel a Veszprém Megyei Értékek Házába, Taliándörögdre, ismerkedtünk a település értékeivel, illetve a Veszprém megyei értékekkel. Szituációs játékokban gyakoroltuk a videóinterjú-készítés fogásait. A programban a taliándörögdi fiatal értékőrök is részt vettek, ami további lendületet adott a mi fiataljainknak is.

Haladva a korról létrehoztunk egy értékőr csoportot a Facebookon, hogy így is erősítsük az összetartozás érzését, illetve könnyebben tudjuk tartani a kapcsolatot a fiatalokkal.

A projektet az értékek gyűjtésével, archiválásával folytattuk. A videointerjúk készítését, illetve vágását a fiatalok végezték. Minden munkafolyamatot kellő szakmai felkészítés előzött meg (téma kiválasztása, interjúalany felkérése, technikai eszközök használata, helyszín kiválasztása, kamera beállítása, kérdések előzetes összeállítása, riporter, operatőr szerepe, filmvágás technikája, fortélyai). Két interjú készült el a sváb esküvői népviseletről és a kapcsolódó szokásokról. A szakmai segítségnek köszönhetően

ezt a munkafolyamatot is sikeresen zártuk, így a fiatalok mintát és információt kaptak a későbbi önálló munkához. Két fiatal értékőrünk – mindannyiunkat meglepve – videointerjút készített nagyapjukkal a „*Harmonika hagyománya*” címmel.

Elkészült egy projektzáró film a KÖSZI bázis közreműködésével, amely hűen tükrözi a közös munka hangulatát, és betekintést ad az értékfeltáró tevékenységbe.

A projekt végén bemutató kiállítást szerveztünk az átadásra került Falumúzeum épületében. Egyik értékőr társunk magára öltötte a már említett esküvői viseletet is. A kiállítást nagy érdeklődés övezte: a fiatal értékőrök és a programba bevont nyugdíjasok fogadták a teremben az érdeklődőket és válaszoltak a projekttel és az értékekkel kapcsolatban felmerülő kérdésekre.

Azt gondolom, minden fiatal és idősebb résztvevő érezte, hogy számítunk az ötleteire, kreativitására, mindenkinek fontos a munkája, amivel a közös cél megvalósulását, a közösséget támogatja.

Értékpiramis Társasjáték

A Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei irodája sikeres pályázatának köszönhetően újabb projektben dolgozhattunk együtt a bakonyjádi fiatal értékőrökkel.

A KÖSZI – szakmai partnerünk és segítők az értékőr munkában – fiataljai egy társasjátékot fejlesztettek ki, amely a

helyi, megyei és országos értékekre épül. A játék lényege, hogy a társasjátékokban már megszokott módon, a játéktáblán bábukkal haladva, kérdésekre válaszolva különböző értékek puzzle képeit, illetve annak darabjait lehet megvásárolni a megszerzett tallérok segítségével.

Ebben a projektben az volt a feladatunk, hogy kérdéseket állítsunk össze Bakonyjával, illetve az itteni helyi értékekkel kapcsolatban, így elkészülhetett egy olyan társasjáték, amelyben az országos és megyei értékek képein túl a mi településünk ó értékének puzzle képeit is gyűjthetik a játékosok. A fiatalok – főként középiskolás diákok – kreativitására nagy szükség volt a kérdések és a választható válaszok összeállításában. Ismét sikerült közelebb kerülni értékeinkhez, támogattuk egymást ötleteinkkel, és közben észrevétlenül tovább erősödött közösségünk. Jó érzés elmondani, hogy egy olyan társasjátékkal játszhatunk, amelyben szülőfalunkkal és értékeivel ismerkedhetünk.

Kiadványok

A település értékeiről eddig két kiadványt sikerült összeállítani. Mindkettő LEADER közösségi célú eszközbeszerzés pályázatok kötelező marketing elemeként készült el 2015-ben.

„*Bakonyjákó értékei*” című, 24 oldalas kis kiadványunkban több helyi értéket mutatunk be, olyan értékeket is, amelyek feldolgozását már elkezdtük, az értéktárba viszont még nem kerültek felvételre. 17 értéket mutatunk be szöveges leírással és képekkel.

A „*Bakonyjákó képekben*” című, igényesen kivitelezett képeskönyv archív fotók segítségével, tematikus rendszerben mutatja be a település életét. Ajánlás és bevezető gondolatok után következnek a különböző témák, minden téma elején magyar és német nyelvű rövid szöveg világítja meg a képek hátterét.

A 220 oldalas könyv archív felvételei közt találunk képeslapokat, családi felvételeket, iskolai, fiatalkori képeket, bepillantunk a katonaéletbe, esküvői hagyományokba, a hagyományörző csoportok munkájába, az egyházi életbe, megismerhetjük a szakrális emlékeket, a bakonyi népi építészet emlékeit, a megélhetéssel, a ki- és betelepítéssel kapcsolatban megőrzött képeket, dokumentumokat. A képek sorát színes felvételek zárják napjainkból.

Békás község mentorálása az értéktár kialakításában

Békás község helyi értéktár kialakításában kérte a jákóiak segítségét. A békási projektindító rendezvényen a résztvevők megismerték a Bakonyjácón eddig végzett lelkes értékgyűjtő tevékenységet. Békási értékőr jelöltek látogattak el Bakonyjácóra, megtekintették a falumúzeum épületét, szó esett az alkalmazott módszerekről, tapasztalatokról.

Az együttműködés, a közös élmények kölcsönösen pozitív irányba mozdítják a további munkát: a jákói fiatalok példája motiválja az értékőrzésre nyitott békási fiatalokat, a fiatal jákói értékőröknek pedig sikerélményt jelent, hogy ők segíthetik az értékgyűjtésben még nem jártas társaikat.

Szerző: TAKÁCSNÉ TOMPOS RITA

Születése óta Bakonyjácón él. Két gyermek édesanyja. Tanulmányait Budapesten, a Kossuth Lajos Gimnázium német nemzetiségi osztályában, majd a győri Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolán végezte. 2010. októbere óta Bakonyjácó polgármestere. Fontos számára az értékek, hagyományok megőrzése, továbbörökítése, a közösség építése, megtartása.

Alsóörs – Községek együttműködése az értéktárás során

Virágpompás tavasz, fénygazdag nyár, aranyló ős, egészséges tél. Szőlőérlelő lankák, gyümölcsöskertek, partokra néző szelíd dombhátak. Ez a Balatoni Riviéra csodálatos tavunk északi oldalán. Pannon derű, történelmi hangulat lengi be e széparcú tájat. Fő csábítóereje a fejlett fürdőkultúra.

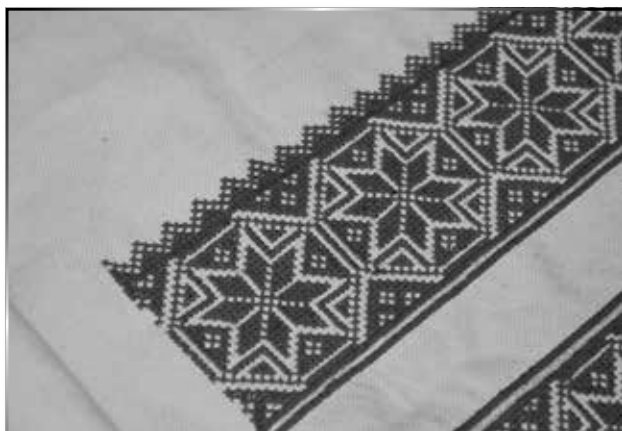
E partszakasz gyöngyszeme a Veszprém megyei, 1850 fős Alsóörs, a Somlyó-hegy oldalára épült ősi település. Vendégváro üdülőhely hatalmas fővenystranddal, selymes vízzel, kényelemmel.

Élményszerű látványt kínál az ősközség vörösköböl rakott patinás parasztportáival, régi házaival. A határban számos szőlőbeli borház, barátságos pince római kori alapfalakra épült. Már a középkorban kiváló, kedvderítő borok termettek itt. Azóta bányászták, faragták a faluhatárban a jellegzetes permi vörös homokkővet, s halászták szakértelemmel a halban gazdag balatoni vizeket.

A lakosság tisztelettel őrzi múltjának emlékeit. Az 1848-as magyar szabadságharc alsóörsi hőseinek dicsőségét, Endrődi Sándor (1850-1920) híres költőnk kultuszát. Nagy becsben tartja XIII. századi gótikus és barokk stílusjegyekkel ékes, messze látszó templomát, valamint a középkori gótikus udvarházat, ismertebb nevén a Törökházat.

Elsők között hozták létre az értéktárat Veszprém megyében

Az alsóörsi települési értéktár azt követően jött létre, miután a Veszprém Megyei Önkormányzat – felismerve a nemzeti összetartozás, a megyei identitástudat erősítésének lehetőségét –, támogatta a megye értékeinek egy megyei értéktárban történő összegyűjtését. 2013-ban döntött a Veszprém Megyei Közgyűlés a Veszprém Megyei Értéktár és a Veszprém Megyei Értéktár Bizottság létrehozásáról. Ennek hatására az Alsóörsi Helyi Értéktár Bizottság 2014. január 31-én alakult meg.

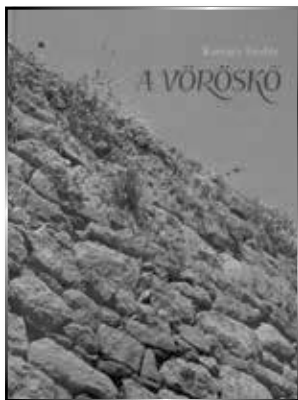

Az alakuló ülés és az azóta tartott ülések, fórumok nyilvánosak, ahol a lakosság és a helyi civil szervezetek megjelentek. Ötleteikkel, javaslataikkal segítik a helyi értéktár bizottság munkáját (pl. Sirály Nyugdíjas Klub, Polgári Nyugdíjas Egyesület, alkotóközösségek: Alsóörsi Csipkeműhely, Tündér Ujjak Kézimunka Kör).

Két helyi értékük gazdagítja Veszprém Megye Értéktárát: kulturális örökség kategóriában a Balaton-felvidéki vert csipke, a természeti környezet kategóriában pedig az Alsóörsi permi vöröskő.

Könyvek, kiadványok, rendezvények az értékek mentén

Fontosnak tartják értékeik népszerűsítését nívós kiadványok formájában, ezért is jelentette meg Alsóörs Önkormányzata 2014-ben Albrecht Sándor és Zórád Ferenc „*Alsóörs képeslapokon*”, valamint 2015-ben Kovács Endre „*Vöröskő*” című könyvét.

Folyamatban van a Balaton-felvidéki vert csipkét és az Alsóörsi Csipkeműhely tevékenységét bemutató könyv előkészítése, amely a tervek szerint 2018-ban kerül kiadásra.

Nagyobb rendezvényeken, fesztiválokon kiállítások keretében mutatják be a 15 éves Alsóörsi Csipkeműhely alkotásait és a helyi értéktár bizottság tevékenységét.

Az alsóörsi permi vöröskővel összefüggésben nyaranta már hagyományos, nemzetközivé emelkedett kőfaragó tábor kerül megrendezésre, amely lehetőséget biztosít a kőszobrászok részére ennek a kőzetnek a megmunkálására. A tábor és az ott született alkotások nagy érdeklődést váltanak ki mind a településen lévő vendégek, mind az állandó lakosok körében is.

2017. november 24-én Alsóörs adott otthont az NMI Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodája által szervezett II. Veszprém Megyei Értékünnepnek, ahol lehetőséget kaptak helyi és megyei értékeik bemutatására.

Közös együttműködés a Zoboraljai Értéktár kialakításáért

Felvidéken testvértelepülésük Kalász (Klasov), amely tagja a Zoboralji Régiónak. 2014 óta a népművészetben keresztül történik a testvérvárosi kapcsolat megerősítése.

2016-ban a település hungarikum pályázatot nyert, melynek célja Zoboralja bekapcsolása a hungarikummozgalomba, az értékmentés, a méltán híres zoboralji hímző- és csipke-kultúra megmentése volt.

A pályázatnak köszönhetően megalakult a Zoboralji Tájegységi Értéktár, amely a Felvidéki Értéktár részét képezi. A Csipkeműhely tagjainak aktív részvételével elkezdődött a helyi értékek feltárása és megőrzése, a majdnem feledésbe merült zoboralji hímzés és csipkeverés visszatartása-visszatartulása.

Májusban az Alsóörsön megrendezett csipketábor alatt megalakult a Zoboralji Örökségünk Őrzői Hímző- és Viseletkészítő Műhely, amely 2017 végén lett hivatalosan bejegyzett civil szervezet (egyesület). A csoport tagjai a Zobor környéki kistelepülésekről járnak a heti foglalkozásokra (Kalász, Pográny, Nyitrageszte, Kolon, Alsóbodok).

A Csipkeműhely tagjai, Szuperné Bohus Judit hímző népi iparművész, csipkeverő vezetésével több alkalommal is részt vettek különböző rendezvényeken a zoboralji településeken, ahol előadásokkal, kiállításokkal, kézműves bemutatókkal igyekeztek felhívni a figyelmet arra a kincsre, amit az ott élők a kezükben tartanak.

2017-ben újabb sikeres NEA pályázatnak köszönhetően, „Örökségünk – Rendezvényekkel az értékek mentén Zoboralján” címmel (NEA-NO-17-SZ-1038), a zoboralji hímző csoport szakmai előrehaladását tudták segíteni. A program keretében több szakmai továbbképzés, rendezvényekhez kapcsolódó kiállítás és előadás valósult meg. A pályázat keretében vásárolt anyagok (pl. lenvászon, takácsvászon, hímzőfonalak) a sikeres zsűriztetést és az anyaországi országos hímző pályázatokon való minőségi részvételt tették lehetővé. Egy kis kérdőíves kutatást is végeztek a zoboralji településeken (Pográny, Nyitrageszte, Kolon, Zsére, Nagycétny), ahol a helyi értékeket igyekeztek felmérni (épített, természeti, gasztronómiai, kulturális értékek, helyi hagyományok) a helyi lakosok-

kal történt beszélgetések során. A munka további folytatásához gyűjtöttek régi hímzéseket, motívumokat, mintákat.

A Műhely tagjai folyamatosan zsúriztatik alkotásaikat, jelenleg 10 db „A” és 9 db „B” kategóriás minősítésű alkotással rendelkeznek. Legfőbb céljuk, hogy mint csoport elérjék a népi iparművész címet.

Folyamatosan részt vesznek az országos pályázatokon, kiállításokon:

- 2017-ben A Magyar Kézművességért (AMKA) pályázatán Budapesten, a Duna Palotában kiállításra került az anyaguk.
- 2018-ban Békéscsabán, a Textiles Konferencián (ahol a kiírás Külső-Magyarország népi kézműves hagyományainak megjelenítése volt) a csoport különdíjban, tagjuk, Balkó Ildikó viseletével kiemelt nagydíjban részesült.
- Készülnek a mezőkövesdi Kisjankó Bori és Százzrózsás hímzőpályázatokra.

Óriási öröm, hogy a csoport ilyen rövid idő előtt ilyen hatalmas sikereket ért el, mindezek mögött rengeteg munka, szakmai alázat, önzetlenség, hit és közös akarat áll.

„Az a hagyomány, melyet őseinktől örököltünk, és mi joggal birtokolunk, az az egész emberiség számára kincs, a vele való bánás szolgálat.”

(Pap Gábor)

*„Áldott legyen, bárhol is él, minden igaz magyar,
Angyal kísérije lépteit, ha Szózatot szaval.
Áldott legyen mindörökre e vérrel szentelt föld
Áldott legyen minden időben a piros, fehér, zöld.”*

Szerzők: HEBLING ZSOLT, SZUPERNÉ BOHUS JUDIT, MIHALCSIK MÁRTA

Hebling Zsolt a dinamikus fejlődő, mintaértékű fejlesztéseket megvalósító település polgármestere. Szívügye a helyi alkotó kisközösségek és a minőségi kulturális programok támogatása. Szuperné Bohus Judit Gránátalma-díjas hímző népi iparművész, csipkeverő, mézeskalács készítő. Szakmai vezetője az Alsóörsi Csipkeműhelynek, a Paloznaki Hímzőkörnek, a Felsőörsi Hímzőműhelynek, a Tótvázsonyi Hímzőműhelynek, a Csepeli Hímzőkörnek és a Zoboralji Örökségünk Őrzői Hímző- és Viseletkészítő Műhelynek, melyek számtalan országos díjat és elismerést nyertek el gyönyörű alkotásaikkal. Mihalcsik Márta az NMI Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájának módszertani referense. 2013 óta végzi a települések értéktáró munkájának szakmai-módszertani segítségét, aktívan részt vesz a helyi értéktár bizottságok munkájában és értékalapú programjaik megvalósításában.

Városlőd – Nemzetiségi értékek a Bakonyban

A Veszprém megyei Városlőd a Bakony szívében, a Torna patak völgyében fekszik. A jelenleg 1400 fős településről az Árpád-kori királyok „vadásziparadicsomáról” először 1240 körül tettek említést a dokumentumok. A XIV. században Nagy Lajos király mezővárosi rangra emelte, s az általa idetelepített karthausi szerzetesek több megyére kiterjedő birtokainak központjává tette. A kolostor a rendnek ajándékozott Hölgykő várának köveiből épült fel, 1554-ben lerombolták, nehogy a törökök erődítménynek használhassák. A XVIII. században betelepített frankok és bajorok a karthausi templom megmaradt alapjára, falmaradványaira építették fel közös templomukat. A betelepülő németek magukkal hozták szorgalmukat, kitartásukat, szakértelmüket és kultúrájukat, amely a mai napig megmutatkozik a helyi kulturális életben, hiszen a község lakosságának 70%-a német származású. 1830 körül Stingl Vince és Károly a településen egy kőedényműhelyt alapított, melyből országos hírvű kőedénygyár lett.

A település kulturális élete igen élénk: az 1960-as évek elején német nemzetiségi néptáncscsoport, majd négyyszólamú vegyeskar alakult, 1964 óta minden évben megrendezik a svábbált. 1988-ban megnyitotta kapuit a nemzetiségi tájház, 1990-től partnerkapcsolatot létesítettek a németországi Wiesthal községgel. Jelenleg is több civil szervezet munkálkodik a helyi és környékbeli német nemzetiségi és egyetemes kultúra, hagyomány művelése, megőrzése, fejlesztése, a nyelv elsajátítása és ápolása, tárgyi emlékek megóvása céljából (Falumúzeumért Baráti Kör, Városlődért Alapítvány, Városlődi Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület). A 2019-es tanévtől a helyi német nemzetiségi iskola és óvoda is a helyi német nemzetiségi önkormányzat fenntartása alá fog kerülni.

Az elsők között jött létre a települési értéktár

Települési Értéktár Bizottságuk 2013 második felében alakult meg. Az értéktári munka kezdetén bizonytalanok voltak abban, hogy a Városlődön fellelhető, többségében a német nemzetiséggel valamilyen formában összefüggő értékek mennyire tekinthetők a törvény szerinti nemzeti értéknek. Különböző fórumokon, tájékoztatókon azonban választ kaptak rá, hogy a nemzetiségi értékeknek is teljes jogú helye van az értéktárban. Jelenleg 23 értékük került felvételre (természeti és épített örökség, kulturális örökség egyaránt szerepel benne), a további javaslatokon dolgoznak. Nagy büszkeségük, hogy négy értékük bekerült

a Veszprém Megyei Értéktárba: a karthauzi kolostor és tárgyi emlékei Városlődön, az Érdy Kódex, a Városlődi Kőedénygyár motívumai és termékei, valamint a Városlődi Német Nemzetiségi Tájház.

Értékalapú projektek a Nemzeti Művelődési Intézet mentorálásával

Tevékenységet felerősítette az, hogy a Művelődési Intézet több, értékalapú projektet valósított meg a településen:

- 2015-ben a települési értéknapok keretében szakavatott előadók segítették a munkájukat, képet kaptak az értéktár adta lehetőségekről és a fiatalok bevonásának fontosságáról.
- 2015-ben a Kapunyitogató programsorozat keretein belül bemutatkozott az értéktár bizottság. Rajzpályázatot hirdettek a gyerekeknek a helyi értékek megjelenítésére, ezeket ki is állították, valamint egy fotókiállítás keretében bemutatták az értéktárban szereplő értékeket.

- 2016-ban a Megyei Értékünnepeken gazdag értékaszttal mutatkozott be településük Herenden, megjelenítve a megyei értéktárba bekerült értékeiket is.

2016 decembere és 2017 áprilisa között egy nyertes Hungarikum pályázat keretében új értékek gyűjtésére kaptak 1.500.000 Ft támogatást. A pályázatot a Városlődi Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület adta be együttműködve az értéktár bizottsággal és a helyi általános iskolával.

A támogatásból számítógépet, multifunkciós nyomtatót, tableteket, irodaszereket vásároltak és egy zenekari hanganyag digitalizálása is megtörtént.

Az értékgyűjtés teamekben zajlott diákok és felnőttek részvételével. A projekt keretében négy téma került feldolgozásra:

- A svábbál
- Az iparoskör
- Városlőd zenei múltja
- A városlődi táncsoport története

Minden témán két általános iskolás diák egy felnőtt mentor irányítása alatt dolgozott. Munkájukat néprajzos szakember segítette és értékelte. Meghatározott terjedelmű tanulmányt, dolgozatot állítottak össze az adott témában, valamint irodalmi forrásokat, képi és hanganyagot gyűjtöttek, és interjúkat is készítettek. A pro-

jekt zárásaként minden diák színvonalas Power Point előadást tartott témájából a lakosoknak, és gazdag kiállítást állítottak össze fotók, dokumentumok és használati eszközök bemutatásával.

A településen az értékőrző munka más formáinak is nagy hagyományai vannak:

- Több könyv, kiadvány is született Városlőd történetéről, látnivalóiról. A helyi plébánosok, helytörténészek, pedagógusok, egyesületek számos könyvet jelentettek meg Városlőd történetének egyes epizódjairól. E kiadványok kiváló alapjául szolgálnak az értéktári munkának.
- 1988 óta működik a német nemzetiségi tájház gazdag tárgyi felszereltséggel.
- Nagyon aktív a civil élet a településen (pl. Falumúzeum Baráti Köre, Kulturális Egyesület, Városlődért Alapítvány, egyházi kezdeményezések), akik szintén segítik ezt a tevékenységet.
- Aktív művészeti csoportok működnek a községben: a több mint 50 éve, megszakítás nélkül működő vegyeskar és néptáncsoport, a nemzetiségi dalkör, a templomi és az iskolai kórus, az óvodai táncsoport, és a 25 éves Johann's Kapelle Zenekar.
- Rendszeres rendezvények zajlanak az önkormányzat és civil szervezetek szervezésében: évente két svábbál, nyáron a Rozmaring Fesztivál, a sváb lakodalmas, a művészeti csoportok jubileumi rendezvényei, a kórustalálkozók, a megemlékezések, a kiállítások, stb.

A tőlük 15 km-re található, szintén német nemzetiségi település, Magyarpolány 2017-ben nyertes Hungarikum pályázatot valósított meg. Ennek megvalósításában kérte Városlőd, mint mentortelepülés segítségét és együttműködését, hogy hasznos tapasztalataik és tanácsaik révén saját értéktárukat megalakíthassák.

Októberben részt vettek a magyarpolányi projektnyitó rendezvényen, ahol lehetőségük nyílt bemutatni eddigi munkájukat. A Magyarpolányi Értéktár Bizottság is ellátogatott hozzájuk két alkalommal: tapasztalatcserét folytattak az értéktári munka folyamatáról, nehézségeiről, eseményeiről, sikereiről.

Az értéktárunk létezik és él!

- Az értékek gyűjtése és rendszerezése számukra azért fontos, mert
- ez egy új, törvényes keretek közé került fóruma az értékgyűjtésnek
  - hálózat jellegű országos kezdeményezés, amely eszmei és akár anyagi lehetőségeket is ad – ahogy mondani szokás: „lemaradsz, ha kimaradsz!”
  - egy népszerűsítési fórum, amely viszi a település hírért és turisztikai vonzerőt jelent
  - elektronikus formában is gyűjtött, digitalizált anyag, amely bárki számára elérhető és segíti a helyi értékek minél szélesebb körű megismerését.

Szerzők: FREUND ÉVA, CSEKÉNYI ISTVÁN, MIHALCSIK MÁRTA

Freund Éva a Pécsi Tudományegyetemen végzett közgazdászként, 10 éve egy nemzetközi vállalat pénzügyi részlegén dolgozik kontrollerként, illetve főkönyvelőként Ajkán. Munkája mellett a Városlódi Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület gazdasági felelőse és szervezője, valamint a Városlódi Vegyeskar tagja. A Helyi Értéktár Bizottság megalakulása óta a bizottság elnöke. Csekényi István polgármester felmenője az 1700-as években kerültek a faluba, és mint német ajkú földművesek-iparosok segítettek a török megszállás után újjáépíteni az országot. Családja hétköznapijainak is éltető eleme a helyi értékek összegyűjtése, hagyományaik archiválása és továbbadása a gyermekek-unokák számára. Mihalcsik Márta, az NMI Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájának módszertani referense. 2013 óta végzi a települések értéktár munkájának szakmai-módszertani segítségét, aktívan részt vesz a helyi értéktár bizottságok munkájában és értekelapú programjaik megvalósításában.

Lenti - Értéktörzők klubja Zala megyében

Lenti az ország délnyugati csücskében, a szlovén határ közelében három tájegység: Őrség, Göcsej, Hetés találkozásánál fekszik, dombokkal, völgyekkel tagolt, tájképi értékekben gazdag vidék. Városunk nemcsak termálvize és gyógyászati szolgáltatásai, hanem környékének néprajzi értékei, a szőlő-, bor- és gasztronómiai kultúra fejlődése miatt is számottevő turisztikai vonzerővel bír, melyre jelentős idegenforgalom települt. Két éve felépült a 4 csillagos szálloda, bővült a Gyógyfürdő, a közmű - és kerékpárút hálózat. A város az elnyert pályázati forrásoknak köszönhetően jelenleg is intenzív fejlesztés alatt áll.

Lenti Város Önkormányzati Képviselő-testülete a 2013. június 26-án tartott ülésén kinyilvánította arra irányuló szándékát, hogy a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló törvény és a kapcsolódó kormányrendelet alapján élni kíván a települési értéktár létrehozásának lehetőségével és Települési Értéktár Bizottságot hozott létre 2013. szeptember 1. napjával.

A Bizottság azonosítja a településen fellelhető nemzeti értékeket, létrehozza a települési értéktárat és nyilvántartás céljából megküldi azt a megyei önkormányzat részére. A Lenti Települési Értéktár a város területén fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjtemény lesz. A Bizottság a helyi értékeket feltáró, közkinccsé tevő és értékmegőrző munkájába bevonja a civil élet helyi szereplőit, iskolákat, intézményeket, illetve megyei közművelődési feladatellátás országos módszertani intézményét, továbbá értékek gyűjtésével, megőrzésével, hasznosításával foglalkozó szakmai és civil szervezeteket. Munkájáról félévente beszámol az önkormányzatnak.

Múltörző értékek Lentiben

A Lenti és Térsége Vidékfejlesztési Egyesület 2016-2017. év során a HUNG-2016 kiírásra benyújtott „Múltörző értékek Lentiben” című pályázata keretében értéktábort szervezett

Lentiben és a szlovéniai Dobronakon: 2016. július 18-tól öt napon keresztül 16-19 éves fiatalok ismerkedhettek meg a helyi települési értéktárba bekerült értékekkel, a táborban 7 fő vett részt. A mézeskalács készítésével, s a mesterség hagyományaival Hermanné Rusznyi Margit, a vesszőfonás, kosárfonás hagyományaival Dulics Margit, a hetési szőtessel és készítésével Hácskó

Imréné Zsuzsa vezetésével ismerkedtek meg a résztvevők. Ellátogattak Lengyelne Csondor Katalin Serény Gyógynövény Műhelyébe, ahol a gyógyító növényekről és azok felhasználásáról beszélgettek. Kirándultak a természetbe, növényt gyűjtöttek, felkeresték a Lenti városrészeiben található haranglábakat, köztük a lentiszombathelyi szoknyás haranglábát, és ellátogattak a Mária-fához is.

Az Értéktábor résztvevői által gyűjtött és megismert értékekből készült kiállítás megnyitójára 2016. július 25-én került sor. A kiállításmegnyitóval egy időben gasztronómiai programként ételkóstolóra is sor került. A tájegységre jellemző ételeket készítettek és kínáltak a résztvevőknek: babos répát füstölt hússal, szilvalekváros kukoricamálét, dödöllét, tejfölös gombucát, marhapörköltet, kerkai csirkemell falatkákat, göcseji sertéstekercset és tökmagolajos krumplisalátát kóstolhattak a megjelentek.

2016. augusztus 22-től öt napon át zajlott a munka a Muravidéken, a táborban 6 fő vett részt. A PannArt dobzonaki kézműves ház adott otthont a tábornak, ahol az őshonos kézművességet, az újonnan megszerzett tudásukat mutatták be a foglalkozásvezetők.

Értéktábor alakul

A pályázat megvalósítása során létrehozott Értéktábor Klubban két állandó mentor – Kovács Zoltán és Német-Baksa Judit – segítségével az érdeklődő diákok közös munka keretében elsajátították a nemzeti értékek gyűjtéséhez szükséges ismereteket és új értékek gyűjtését, feltárását Lentihez kötődően. A projektpartner Lenti Gönczi Ferenc Gimnázium és Szakgimnázium diákjai közül felhívásunkra 15 fő jelentkezett, akik a helyi értékekkel, hungarikumokkal kapcsolatos elméleti ismeretek mellett több gyakorlati foglalkozáson vettek részt és kutattak többek között a Zalai Hírlap archívumban, feldolgoztak egy képeslap-gyűjteményt, összegyűjtötték az információkat a helyi haranglábokról. A féléves program eredménye, hogy létrejött a Digitális Értéktár, amely a gyerekek kincskereső, múltörző munkája által gyarapodott.

Vetélkedősorozat fiataloknak

A 2017 márciusában szervezett helyi vetélkedősorozaton kilenc csapat vett részt, itt a középiskolás diákok szélesebb körét szólítottuk meg – a három fordulóból kettőt levelező formában, egyet pedig egy vetélkedő formájában rendeztünk meg, így lehetőség volt a résztvevőknek széleskörű információt szerezni a nemzeti értékekről helyi, megyei és országos szinten is, és felmérni tudásukat ezen a területen.

Az önkormányzat 2015-ben 300 példányban jelentette meg a „Hungarikumok és a nemzeti értéktár megőrzésének, népszerűsítésének támogatása” előirányzat terhére nyújtott támogatás keretében a „Helyi értékek Lentiben” című kiadványát, amely 50 oldalon mutatja be a település értékmegőrző törekvéseinek eredményét. A Települési Értéktár az elmúlt időszakban jelentős számú helyi értéket vett fel, többek közt az agrár- és élelmiszergazdaság területén (tökmagolaj, kockás kotuliliom, vadpörkölt dödöllével), az épített környezet kategóriába bekerültek a Lenti vár és a szoknyás haranglábak, az egészség és életmód kategóriájába Lenti Gyógyfürdő gyógyvize, Szent György energiapark, míg az ipari és műszaki megoldások körét gyarapítják a hetési szőttes, veszszőfonás és a viaszöntés. A bekerült értékek közérdeklődésre tartanak számot, hasznos munka van bennük, egyediek, fenntartandóak. Célunk továbbra is a helyi lakossággal megláttatni a helyi közösség speciális értékeit, bevonva őket az értékgyűjtő munkába, hogy annak eredményeit és Lenti városát minél többen ismerhessék meg.

Szerző: HORVÁTH LÁSZLÓ

Kötődése Lentihez több évtizedes: 1974-ben itt végezte a gimnáziumot, majd főiskolai tanulmányait befejezve is Lentiben, a korábbi 2.sz. Általános Iskolában, a jelenlegi Vörösmarty Mihály Általános Iskolában kezdett dolgozni 1979 augusztusától beosztott nevelőként, majd 2000 augusztusától igazgatóként 2010. októberig. Testnevelőként feladatának tekintette a sportélet segítését – két évtizedet dolgozott a Zala Megyei Diáksport Tanács elnökségében, polgármesterként is koordinálja a város és a kistérség diáksportjának életét. 1994-től folyamatosan Lenti Város Képviselettestületének tagja, 2010-ig a művelődési- és sportbizottság elnöke. 2010-ben választotta a térség 50 településéből álló Lenti Központú Kistérségi Társulása a Társulás elnökévé, 2015-től a Lenti és Térsége Vidékfejlesztési Egyesület elnökeként is támogatja a térség 42 településének fejlesztési törekvéseit. 2010 októberétől Lenti polgármestere.

Zalamerenye - Értékmentő programok indulnak Zala megyében

Értékmentő program elindítása – fotók digitalizálása, tablók készítése

Zalamerenye Község évezredes múltra tekint vissza, jelenét tekintve pedig egy jellegzetes kistelepülés. A dél-zalai térségben, a Kis-Balaton szomszédságában, Zalakaros mellett helyezkedik el a 200 lelkes település. A község egyre gyorsuló ütemben veszítette el lakosait a XXI. század első évtizedéig, majd azóta lassú növekedés jellemzi.

A település különleges tárgyi emlékei közt kell megemlíteni a pálos rendi szerzetesek vízimalom épülete mellett a páratlan berendezésű Szent Mihály templomot, valamint a község határában a Mata-völgyi tavat. Kiemelkedő rendezvényei a székely testvértelepülést, valamint több nemzetiség képviselőit is vendégül látó Falunapja, valamint az alternatív színházi produkciókat felvonultató nyári színházi

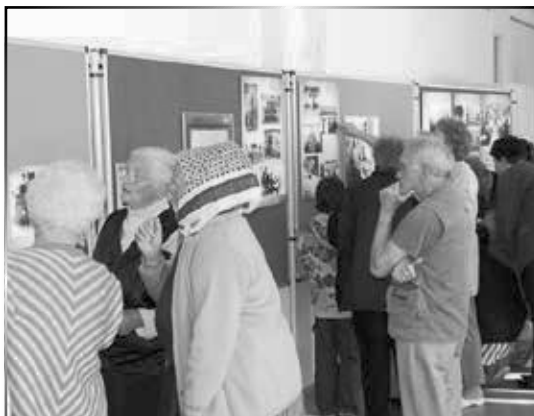
estjei, koncertjei. A falu védőszentjéhez kapcsolódó Szent Mihály Napi búcsúhoz kötődik a Helyi Értéknep, amely most már közel évtizedes múltra tekint vissza.

2008 és 2010 közé tehető a kezdetei annak az az értékmentő programnak, melynek eredményeként megvalósulhattak a fentiekben leírt rendezvények. A település polgármestere a falugondnokkal és a hivatalsegéd munkatárssal közösen felkereste a település minden családját, és ott elbeszélgettek a családtagokkal. A találkozásoknak hála 1.200 db fotót gyűjtöttek össze a családoktól. A fotográfiai keletkezési dátuma felölelte az egész XX. századot. A gyűjtőmunkát követően a fotók digitalizálása és tartalmukat szem előtt tartó csoportosítása történt. A létrejött csoportok alapján pedig elkezdődött a tematikus alapon szerkesztett tablók összeállítása. A kész tablókat 2010. évben mutatták be a közösségnek, amelynek tagjai az eredményt látva további fényképeket ajánlottak fel, s ennek eredményeként újabb tablók születtek.

Állandó kiállítás – Zalamerenye öröksége

A „Zalamerenye Öröksége – Heritage of Zalamerenye” kiállítás 2010 óta folyamatosan megtekinthető, s azt egyre bővülő tartalom jellemzi. 12 tablóval indult, mára a számuk 21-re bővült. Ezekhez kapcsolódik további 3 db értéktári tabló, valamint a 3 db üveges-fekvő vitrinbe kihelyezésre került, könyvgyűjteményünket bemutató nyomtatványok. A tematikusan szerkesztett tablók közt a régmúlt Zalamerenyéjét bemutató településfotók mellett

bepillantást kapunk a korabeli családok mindennapjaiba, ünnepeibe, a közösségi élet települési eseményeibe. Külön tablót kapott a településen majd három évtizedig szolgálatot teljesítő Tanító, aki a helyiektől a „Mester” megszólítást érdemelte ki. Höfler Rajmund tanító úr a '40-es évek végén esett áldozatául a terrornak és a gyűjtés során kerültek elő az életpályájához kapcsolódó fényképek. A zalamerenyei lakosok bemutatása

mellett külön tablón ismerhetik meg a két nagy világégéshez kapcsolódó helyi emlékeket. Frontokon készült fotók mellett bevonuló regrutákat, táborigazgatókat, kórházban ápolott sebesülteket, szabadságuk idején hazalátogató honvédeket ábrázolnak a felvételek.

Az állandó anyagok mellett időszaki kiállítások bővítik a bemutatót. 2014-ben az I. világháború kirobbanásának emléke, 2015-ben térségi festőművészek alkotásai, 2016-ban a „Víz és Zalamerenye” téma kapcsán állítottak össze időszaki kiállítást.

A Helyi Értéktár elemei 2017-ben kerültek be a kiállítási anyagba, s annak bővülése elősegíti a település örökségének gyarapodását, s egyre nagyobb figyelmet fordít az értékek mentésére és a mindennapi ismeretekbe történő visszaállítására.

Kültéri táblák az értékek mellett

A „Zalamerenye Öröksége - Heritage of Zalamerenye” kiállításához kapcsolódóan készült beltéri táblák alapján kezdetektől fogva az volt az elképzelés, hogy meg kell jelenni a mindennapi életben is az Értéktár elemeinek. Ezért született az a döntés, hogy az indító értéktári elemek - egyháztörténelmi múlt, vízkincs, rákászat - a beltéri táblák mellett, szabadtéren is állandó bemutatást kapjanak, még hozzá olyan környezetben, amelyhez

leginkább köthetők. Az elkészített táblák közül az egyháztörténelmi a régi plébánia - iskola - templom határolta helyen, a rákászatot bemutató a patakparton, a vízkincssel foglalkozó pedig a tóhoz vezető út mellett került kihelyezésre.

A képekkel gazdagon illusztrált táblák felirata magyar nyelvű, de 2018-ban elkészülnek a német és angol nyelvű kiegészítő táblák is. Ugyancsak gyártás alatt van a könyvkincseket bemutató kultéri tábla is, amelynek kihelyezésére a 2018. évi Helyi Értéknap nyújt lehetőséget.

Helyi Értéknap a településen

2010 óta folyamatosan minden évben megrendezésre kerül olyan rendezvény, melynek célja a zalamerenyei hagyományok egyes elemeinek bemutatása, a helyi emlékezet ápolása. Ezek a programok kapcsolódtak a helyi fotógyűjteményhez, a Szent György Napi csordakihajtáshoz, a falu védőszentjének, Szent Mihály arkangyalnak ünnepéhez, az I. világháború kirobbanásának 100. évfordulójához.

2015 óta rendszeresen megszervezésre kerül a Helyi Értéknap, amely tematikáját tekintve törekszik a helyi értékek ápolása mellett azok tágabb térségi szinten történő beágyazására. Ezért minden rendezvényre jellemző, hogy a helyi hagyományörzők bemutatása mellett sor kerül térségi értékek felvonultatására, legyen szó a népi gasztronómia elemeinek bemutatására – dödölle, kisbalatoni halászlé –, vagy a fafaragás, használati eszközök készítésére. Például 2017-ben a helybéli és környékbeli népdalkörök, hangszeres csoportok fellépése mellett a zalaegerszegi leánykórus is bemutatta népdal repertoárját.

Az egész napos rendezvény szervezése során különböző típusú programok kerülnek a forgatókönyvbe. A hagyományápolás helyi képviselői mellett bemutatkoznak térségi amatőr művészeti csoportok, elhangzanak az értéktári elemekhez kapcsolódó előadások, ételbemutató ismerkednek elődeink étkeivel és olyan művészeti produkciók kerülnek színpadra, melyek gyökereiben kötődnek Dél-Zalához.

Szerző: ÓDOR LÁSZLÓ LAJOS

Zalamerenye polgármestere, személyéhez fűződik a települési értéktár kialakítása. A 12 évi települési szolgálatot megelőzte tanári pályája, amely során dél-zalai, falusi iskolákban oktatott. Történelem-földrajz tanári diplomája mellett, népművelői diplomával is rendelkezik. További sikeres tanulmányokat folytatott a Pécsi Tudományegyetemen és a Keszthelyi Georgikonon. Vidékfejlesztési szakemberként elkötelezett híve a kistelepüléseknek, és azok fennmaradásáért dolgozik. Munkájában támogatják zalamerenyei munkatársai és csodálatos családja.

Gyenesdiás – Gyenesdiásikumok gyűjteménye készül

Gyenesdiás idegenforgalomban érdekelt Balaton-parti település, így elemi érdeke volt, hogy a látogatók, vendégek számára érdeklődést keltsen, bemutathassa értékeit. Természetesen a Balaton tó, az általa nyújtott attrakciók, strandok, kikötők, a természeti környezet, kirándulóhelyek, turistautak, a műemlékek, gasztronómia és borok jelentette értékek mellett sok más is van, amire a településen élők büszkék, a közösség javát, az itt élők önbecsülését, identitását szolgálja.

A Hungarikum törvény megszületése, a Nemzeti Művelődési Intézet, majd az NMI Művelődési Intézet nemzeti értékeket népszerűsítő előadásai, a meghirdetett pályázatok arra sarkallták az önkormányzatokat, művelődési intézményeket, civil szervezeteket, hogy vegyenek részt az értéktáró munkában.

Közösségek megszólítása – civil szervezetek bevonása

Gyenesdiáson az Önkormányzat megbízta e feladattal a Gyenesdiási Köz-Kultúra Alapítványt (2015). E szervezet megalakította a Települési Értéktár Bizottságot. Az alapítvány – nagyrészt pályázat megvalósításaként – értéktáró munkát végzett, felvette a kapcsolatot a helyi értékként számba veendő kincsek kezelőivel, tulajdonosaival.

A kulturális közfoglalkoztatott tevékenysége egy részét is a helyi értékek számbavétele képezte. Ehhez kutatást végzett, interjúkat készített – ha nem is igazán formálist –, de legalábbis a helyieket, a környezetben élőket kikérdezte. Kiscsoportos foglalkozásokon a válaszokat értékelték az érdekeltek.

2015 szeptemberében – a HUNG-2014 C jelű pályázat támogatásával – egy 32 oldalas kiadvány és 5 kisfilm (5-22 perces) készült. A kiadvány és a film generálta nagyobb ér-

deklődés a helyi közösségeket fogékonyabbá tette a téma iránt. Klubok, körök, művészeti közösségek kapták feladatuk és vállalták a helyi értékeink megnevezését, feltárását.

Az első helyi értéktárba történő felvétel előkészítéseként 2017-ben a TÉB két értéktáró fórumot tartott,

ahova meghívta a lakosságot, és külön kérte az aktívabb közösségeket az azokon való részvételre. E fórumokat követően – a TÉB 2018. január 31-i ülésén – 26 helyi érték regisztrálása történt meg. Természetesen ezzel csak az első fontos lépést tette meg a közösség, a következő feladat az újabb helyi értékek felkutatása – ezek közül jó néhányat a fórumokon meg is neveztek – leírása, majd regisztrálása, valamint a már regisztrált helyi értékek néme-lyike, esetleg többsége megyei értéktárba történő felterjesztése.

Gyenesdiásikumok gyűjteménye

A már említett HUNG-2014 C (3176/2015/NAKVI) pályázati forrásból nyújtott 1,5 millió Ft támogatásból a Gyenesdiási Köz-Kultúra Alapítvány 32 oldalas kiadványt készített 2000 példányban, színes műnyomó papírra, Gyenesdiást, valamint több értéket bemutató sok fotóval és szöveggel. A füzetecske több fejezetcím alatt tárgyalja a helyi értékeket – nagyjából megfelelően a Hungarikum törvényben is szereplő nemzeti érték kategóriáknak. 33 értéket tartalmaz a kiadvány, többet, mint amit később a TÉB elfogadott. Részben a regisztrált helyi értékek néhány esetben csoportosítva vannak, részben néhány természeti érték a regisztrált helyi értékek között nem szerepel, de a kiadványban igen. A Gyenesdiásikumok köréből kikerült – azaz regisztrálva helyi értéként még nincs és már nem is lesz – a talán legkülönlegesebb helyi érték, a Vaszkó-féle öntöttvas-gyűjtemény. Ezt az 500 db-os, nagyrészt kályhákból álló gyűjteményt a Magyar Állam 2016-ban megvásárolta, és ma a Ganz Ábrahám Öntödei Gyűjtemény része, a váci Tragor Ignác Múzeum Pannónia Ház kiállítóhelyén látható.

A füzetecske – bár nem idegenforgalmi prospektus – népszerű települési kiadvány is egyben, hiszen az érdeklődő olvasó számára sok gyenesdiási vonatkozású információt tartalmaz.

Diós települések fesztiválja

Gyenesdiás két település összevonásából keletkezett, Gyenes a Dénes személynévből, Diás a diós/dió névből eredhet. Utóbbi valószínűségét nemcsak az etimológiai szótár, de az itt honos és gyakori dió, diófák is indokolják. A Forrásvíz Természetbarát Egyesület kezdeményezése volt 2007-ben, hogy egy „Diós települések fesztiválja” rendezvényre elhívjon több, nevében dió, diós szót, jelentést hordozó települést. Programokat is rendezett hozzá: dió a művészetben kiállítás, a részt vevő települések bemutatkozó műsora, botanikai ismertető a dióról, és természetesen a gasztronómia is szerepet kapott: diós sütemények versenye, gulyásfőzés, forralt bor (október végén) és más finomságok – még ha utóbbiak nem is tartalmaztak diót.

Az első ilyen találkozáson részt vett Diósviszló, Diósjenő, Diósgyőr, Dióskál, Diósd és természetesen a házigazda Gyenesdiás is. A találkozó olyan jól sikerült, hogy a „stafétadió”

– egy futball labdánál is nagyobb, diófából faragott dió – már a találkozó végén elgurult a következő évi találkozó helyszínére.

A fesztivál 2010-től már nemzetközivé terebélyesedett, először Diósjenőn vett rész Bihardiószeg és Diósförgepatony is, valamint később csatlakozott Zentagunaras (Délvidék-Szerbia), ahol nem a magyar településnév, hanem a szerb Novo Oralovo (Újdiós) tartalmazta az elnevezést. A bihardiószegi fesztiválon ott volt a moldvai csángó Diószén és az erdélyi Diósad település képviselője is.

A rendezvények időpontja általában a nyár második fele, esetleg kora ősz. E program a rendező település számára (is) fontos esemény, sok helyen más települési rendezvénnyel együtt tartják. Diósjenőn Jenő nappal együtt, Diósdon ekkor volt az Őszibarack fesztivál,

Gyenesdiáson a Keszegfesztivállal együtt valósult meg. Ahol nem valami helyi rendezvénnyel, például falunappal együtt folyt, ott is más kulturális eseményt időzítették erre az alkalomra – például tájház avatást. A Gyenesdiáson ren-

dezett fesztiválok alkalmával valamelyik – másik – diós település művésze, vagy kollektívája kiállítását rendezték meg.

Egy-egy ilyen rendezvény hangulatát nehéz lenne leírni, a baráti légkör, ismerkedés egymással, megismerni egymás erősségeit, jó példáit, az önkéntesek áldozatos közreműködése – úgy a fogadó, mint az utazó települések képviselői részéről –, és az eltelt idők alatt szerzett közös élmények nagy összetartást jelentenek településeink között.

Szerző: HÁRSFALVI GYÖRGY

Klubkönyvtárvezető (1992–), okleveles humán szervező (1996–), a Gyenesdiási Köz-Kultúra Alapítvány kuratóriuma elnöke (1998–), önkormányzati képviselő (2006–). A művelődési intézményben és az alapítványban – sokszor egymással átfedésben – végzi feladatait; a helyi klubok, körök fenntartását, tevékenységük szervezését, koordinálását, a közösségi élet fejlesztését, a helyi gyűjtemény fenntartását, kulturális és idegenforgalmi rendezvények, fesztiválok szervezését, lebonyolítását.

Gyenesdiási süteménysütők a diósjenői fesztiválon

Felvidék

Digitális értékgyűjtés a Felvidéken – a felvidéki települések értéktárainak módszertani segítése

Értékek gyűjtése, digitalizálása – intezet.sk, csemadok.sk

A Csemadokban fokozatosan kialakuló szakmai intézet (2004–2007) már 2006-ban megkezdte az Ág Tibor népzenei publikációinak digitalizálását, majd ezek digitális publikálását, amelyhez 2013-ig fokozatosan további adatbázisokat csatolt a népművészeti, közművelődési gyűjtések feldolgozása során. Az intézmény jogi helyzetéből adódó névváltozások során ezek az adatbázisok is szerkezeti változásokon estek át, s egyre inkább a településekhez kötődtek. Ezt a folyamatot két gondolat erősítette: az egyik emlékek és értékek mentése a generációk számára (nagyszüleinktől örököltük, unokáinknak készítjük); a másik, hogy hogyan tudjuk az értékeket elérhetővé tenni a jövő generációi számára?

A hungarikumokról szóló törvény módosítása előtt már kialakítottuk a Felvidéki település-mustra adatbázis összesítőnkét, amely a településekre

koncentrált adatbázis összefoglalónkat jelenti. 2015-ben a Felvidéki Értéktár Bizottság (FÉB) megalakulása idején éppen ez a „digitális háttér” emelte be a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézetet az alapítók közé, s jelölte ki az értéktármozgalom intézményi háttérének.

A FÉB tevékenységének beindulása után megkezdődött a települési-, tájegységi értéktárak és bizottságok megalakítása, ezzel együtt a ma még a helyi közösségi emlékezetben élő értékek feldolgozása.

A FÉB 2015. októberi megalakulása óta 10 tájegységi és 36 települési értéktár bizottság jött létre, mintegy 110 települést összefogva, amelynek eredményeképpen 87 települési érték, 23 tájegységi érték, 28 felvidéki érték lett a Felvidéki település-mustra adatbázis összesítőbe regisztrálva, illetve 9 a magyar nemzeti értéktár kategóriába javasolva.

Felvidéki település-mustra adatösszesítő

A Felvidéki központi értékregiszter digitálisan a Felvidéki település-mustra összesítőben jelenik meg, 24 a településekhez kapcsolódó adatbázis tartalmaként az alábbi kategóriákban:

1. HAGYOMÁNYOK

Szöveges gyűjtések / Szlovákiai Magyar Népzenei Adatbázis / Népzenei gyűjtések adatbázisa / Szlovákiai Magyar Szövegfolklor Archívum / Szlovákiai Magyar Néptánc Adatbázis / Népi játékok / Kvizek / Felvidéki magyar értéktár

2. JELEK

Emlékhelyek a Felvidéken / Publikációk / Folyóiratok / Rendezvények, ünnepélyek / Csemadok fotóarchívum / Régi fotók a Felvidéken

3. KÖZÖSSÉGEK

Csemadok szervezetek megalakulása / Csemadok alapszervezetek / Művészeti együttesek / Csemadok területi választmányok / Könnyűzenei együttesek / Értéktár Bizottságok

4. SZEMÉLYISÉGEK

Országos rendezvények eredményei / A Szövetség személyiségei, kitüntetettjei / Jeles felvidéki személyiségek / Kézművesek adatbázisa

5. SZLOVÁKIAI MAGYAR ADATBANK (Települési adatok 1880 és 2011 között)

Ezekbe a kategóriákba rögzített értékeket tekinti a FÉB felvidéki magyar értéknek abban a szellemben, hogy a települési és tájegységi értéket pusztán rögzíti, míg a magasabb szintű érték szakmai bírálaton esik át, amely a FÉB javaslata alapján jut el a magyar nemzeti érték, esetleg a hungarikum címig.

Az értékgyűjtés rendszere két év alatt kialakult. Értéktár bizottságok működnek, alakulnak; az értékek száma gyarapodik, s ami öröndetes, emelkedik az értékőrök száma, a közösségek az értékhez kapcsolódó rendezvényeiket számon tartják, megünneplik. Most már a „minden értéknek legyen közössége” időnek kell a való és a digitális világban, ennek kombinációjában megjelennie.

Pályázatok, vetélkedők, fiatalok bevonása

Tevékenységünkben elsődlegesen a fiatalokkal (iskolákkal) való együttműködésre törekszünk, hisz ők lesznek azok, akik átveszik a stafétát, és válnak elhivatottá az értéktármozgalomban.

FELVIDÉKI ÉRTÉKŐRZŐK VETÉLKEDŐ ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPISKOLÁSOKNAK (2016)

2016 novembere és 2017 januárja között 24 hattagú csapat vetélkedett, majd az elért eredményeik alapján 17 csapat vett részt a döntőben. Az eredmények: 32 személyiség, 22 recept helyi értéként bejegyezve.

Csapatjáték:

A játék kiindulási pontjai: a család, a gazda, a rokonság, a kaláka, a szezonmunka / a focicsapat és az öt erősítő drukker. A játék szerkezete: kérdés-feleletes játéklap, Google rövidkódos játéklap; egy-egy személyiség életútjának a feldolgozása, feltöltése a központi regiszterbe; tájjellegű ételek bemutatása.

Drukkerjáték:

A feladatmegoldásban az iskola csapatát segítve a többi diák és mások is részt vehettek. Az iskola játéklapokat kapott, amelyeken felvidéki magyar képzőművészekről feltett kérdések szerepeltek. A tanulók a játék megfejtése során (célkód: Google űrlap) kisebb ajándékot választhattak maguknak, és sorsolásban vettek részt. Ezen kívül egy tallért adományozhattak csapatuknak, amelyet a játék megfejtése során választottak ki. A drukker (5.025 fő) ezzel segíthették az iskola közösségét, a csapatát a felvidéki döntőbe való jutáshoz.

HÉTKÖZNAPI HŐSEINK – ÍRJUNK TÖRTÉNELMET! 2016-2018

Szakmai projekt az alapiskolák és középiskolások helytörténeti kutatásai megszervezéséhez és lebonyolításához. Háromtagú csapatok 8 személyiség életét dolgozták fel.

PÁLYÁZAT AZ ÉRTÉKTÁR BIZOTTSÁGOKNAK 2017-2018

Közösségek foglalkoztatása 22 részt vevő csapattal. Téma a Felvidéki Település-mustra kijelölt adatbázisainak feltöltése: régi fotók (697 db), kiadványok (41 db), helyi értékek (245 db), kiadványok (42 db), adatkiegészítések (22 db) – összesen 1.005 adat.

Irány a Macskarév – társasjáték az értékekről

Mit is gerjeszthet az egymásra rakódó kisebb játékok sora? Az adatbázisaink kijuttatása, megismertetése során készült több típusú, gyermekeknek szóló társasjátékunk, melyet a házi nyomdánkkal állítottuk elő.

Három játékot készítettünk elő, míg elérkeztünk a „nagy” játékunkhoz, az „*Irány a Macskarévhez*”:

1. a *Keresem a párom párosító játék*, amelyben a csicsói Hét vezér szoborpark fejedelmi szobrait párosítottuk szövegekkel,

2. a *Rakj össze bennünket* – kisebb gyerekeknek, különböző, a helyi hagyományhoz kapcsolódó négyrét vágott képeket kellett összerakniuk,

3. *Kopjafák a Felvidéken* – pexeso (memóriakártya) – 28 településről.

Ezeket a játékokat kisebb közösségekben, iskolában teszteltük, de nagyobb gyártást nem értek meg. E tapasztalatok után vágtunk bele az Irány a Macskarév társasjátékunk megvalósításába.

A játék célja, hogy megismertesse a Csallóköz lakóit magával a Csallóközzel, és másoknak is meséljen Európa legnagyobb szárazföldi szigetének történelméről és népi mondáiról. A játékban nemcsak az a lényeg, hogy a start mezőről a célig jusson az ember, de ehhez teljesíteni kell egy feladatot is, kvízkérdésekre kell válaszolni. Így nemcsak egy izgalmas játék részesei lehetnek a játékosok, de tanulhatnak is, hiszen a 100 darab kvíz-kártya több játék után ismétlődhet, így akarva akaratlanul ragad rá a tudás a játékosokra. A kártyákon szereplő kérdések összeállításához a játék megalkotóinak nagyban segítségükre voltak Csaplár Benedek, Ipolyi Arnold, valamint a 20. század Csallóköz-kutatója, Marczell Béla gyűjtései, amelyek a játék által még jobban megmaradnak az utókor számára.

Szerző: HUSZÁR LÁSZLÓ

1951-ben, Rétén született. Az általános iskolát szülőfalujában végezte. A szenci Magyar Tannyelvű Gimnáziumban érettségizett, majd nevelőtanárként a Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karán, 2008-ban kulturális mediátorként az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán végzett. 1977-től pár év eltéréssel a Csemadokban dolgozott. 2003-ban kezdeményezője a Csemadok Művelődési Intézete megalakításának. A Szlovákiai Magyar Művelődési Intézetnek megalakulásától igazgatója. Kialakítója az Intézet szakmai adatbázisainak. 2015 októberétől a Felvidéki Értéktár Bizottság szakmai alelnöke. A Magyar Arany Érdemkereszt tulajdonosa.

Nagymegyer - Értékes kiadányok őrzik a település értékeit

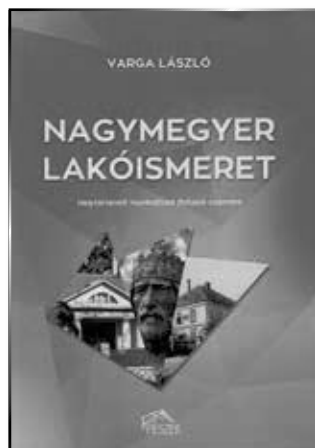
Nagymegyer a Csalóközben található, lakosainak 75%-a magyar nemzetiségű. Az értéktár bizottság 2017-ben alakult, viszont kulturális értékeink felmérése, gyűjtése már jóval korábban, a múlt század hetvenes éveinek végén elkezdődött.

Az értéktár bizottságunk a múlt év végéig a felmért, rendszerezett értékek közé sorolja a település területén az 1980-ban létrehozott tájházat, 1990 óta a településen létrehozott 35 műemléket és emléktáblát, a városi temetőben található 16 védett sírt, és a múlt évben összegyűjtött 20 hagyományos nagymegyeri ételt.

Ezeket a helyi értékeket az elmúlt öt évben négy kiadványban mutattuk be: a „Nagymegyeri séta” címmel három nyelven megjelentett tájékoztatóban, „Nagymegyer – lakóismeret” című, fiataloknak szóló helytörténeti munkafüzetben, Nagymegyer város kiváltságainak 550. évfordulója alkalmából megjelentetett könyvben, vagy a nagymegyeri hagyományos ételeket bemutató kiadványban. A felsorolt munkák kiegészítik a településről korábban megjelent monográfiát, illetve egyéb helytörténeti kiadványokat.

Ezek témakörüket tekintve átfogják Nagymegyer történelmi múltját a 19. és a 20. században. Köztük az 1848/49-es történelmi eseményeket, az I. és a II. világháború hatását a kisváros életére, a zsidó és a magyar lakosság tragikus éveinek történetét csakúgy, mint a nagymegyeri énekkar, illetve a Csemadok szervezet, a katolikus egyház és a nagymegyeri gimnázium történetét.

1996 és 2018 között visszaemlékezéseim szerint közel harminc helytörténeti kiadványt jelentettünk meg városunk történelméről.

Hagyományos ételek bemutatója Nagymegyeren

Az értéktár bizottságunk közösen a Nagymegyeri Nyugdíjas Szervezettel a múlt év júniusában hirdette meg tájházunk udvarán a hagyományos ételek bemutatóját. A részvételt egy feltételhez kötöttük: a résztvevők az étel receptjét adják le a szervezőknek. A kísérlet a vártnál sikeresebb volt. Egyrészt, mert nagy érdeklődést váltott ki a kezdeményezés, más-

részt, mert 15 hölgy 20 ételének receptjét gyűjtöttük össze. Ezeket a rendezvényről készített kiadványban jelentettük meg. Ennek a rendezvénynek a megszervezését a 2018-as évben is megismételjük, bízva abban, hogy az érdeklődés még nagyobb lesz, illetve hogy tovább bővül az összegyűjtött receptek száma.

Nagymegyeri fiatalok is részt vettek a tájház kialakításában

A harmadik témakör, amire kitérek, az iskolás diákok bevonása a települési értékek megismerésébe.

Pedagógusi pályám kezdetén, a helyi gimnázium tanulóival összegyűjtöttük a település területén, illetve környékén az abban az időben még létező néprajzi tárgyi emlékeket. Ennek alapján a város kérésünkre megvásárolt egy 1836-ban épített nádtetős épületet. Ebben 1980 nyarán a Győr-Moson-Sopron megyei kollégákkal, néprajzosokkal és diákokkal, valamint a helyi gimnázium tanulóival közösen kialakítottuk a város mai napig működő tájházát, amit évente 800-1000 érdeklő keres fel. A négy helyiségből álló épületben kiállított gyűjtemény betekintést ad a 19. és a 20. század első felének paraszti lakáskultúrájába, és megismerhetjük általa a korabeli használati tárgyakat. A tájház első helyisége a tisztaszoba, az itt található mesztergerendán az alábbi szöveg olvasható: *„ezt a házat nemes Lovas István építette feleségével N. Tóth Mikolai Máriával az 1836 esztendőben.”* A tájház további helyiségei a nyitott konyha, a pitvar és egy műhely, ahol főzni is tudtak. A negyedik helyiség eredetileg istálló volt, itt most korabeli mezőgazdasági eszközök láthatók. A tájház udvarán kialakított táblókon a város legfontosabb eseményeit és a tájház kialakításának történetét is megismerhetik a látogatók.

A helyi iskolák tanulói rendszeresen látogatják tájházunkat, aminek fenntartója a városi művelődési központ, én pedig nyugalmazott pedagógusként szívesen kalauzolom őket, mint a tájház gondnoka. A középiskolások minden tanévben a tájházban tartják helytörténeti óráikat, ami nagy öröm számomra.

A további formája az iskolás diákok bevonásának a település értékei megismeréséhez, hogy rendszeresen szorgalmazzuk, hogy a tanulók vegyenek részt a történelmi emlékünnepeken, olyan szakmai vagy közönségprogramokon, amelyeknek középpontjában a helyi értékek állnak.

Erre a városban megvannak a feltételek. Hiszen ma már széles összefogással megemlékezünk az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc eseményeiről, a felvidéki magyarok deportálásának és kitelepítésének napjáról (április 12.), a nemzeti összefogás

napjáról, augusztus 20-ról, október 6-ról és november 2-án az I. és II. világháború hősi halottairól.

A magyar történelmi emlékünnepeken kívül a Bartók Béla emléknep, a Corvin Mátyás Napok, a Nagymenyeri Szent István Napok és a Bessenyei György Kulturális Napok alkalmat és lehetőséget szolgáltatnak a fiatalok számára, hogy megismerjék nemzeti értékeinket, hagyományainkat.

A fiatalok megjelenése ezeken a rendezvényeken összefügg az adott gyermek családi hátterével, a szülők magatartásával, viszonyulásával értékeinkhez, és nem utolsósorban a magyar iskolák pedagógusainak magatartásával.

A nyolctagú értéktár bizottságunknak két tagja pedagógus, akik közreműködésével próbáljuk biztosítani a diákok bevonását a település értékeinek megismerésébe.

Ennek a törekvésnek egyik alapvető feltétele, hogy a helyi magyar tannyelvű iskolák pedagógusai milyen mértékben hajlandók velünk együttműködni, mennyiben mutatnak követendő példát tanítványaiknak azzal, hogy ők is részt vesznek a rendezvényeken, esetleg felkészítik tanulóikat annak küldetésére.

Szerző: VARGA LÁSZLÓ

A Nagymenyeri Értéktár Bizottság vezetője, nyugalmazott pedagógus. Mátyusföldről származik, annak egyik kis falujában, a Galánta melletti Tósnárasdon született. 1974-ben került Nagymenyerre. 1973-2013 között, négy év megszakítással, a Nagymenyeri Magyar Tannyelvű Gimnázium tanára volt. Aktívan bekapcsolódott a település kulturális életébe, 36 évig volt a Csemadok Nagymenyeri Szervezetének elnöke. Munkájáért 2015-ben Csemadok Életmű Díjat kapott. Mint történelemtanárrá lett a település krónikása és helytörténésze.

Kárpátalja

Csap – Kárpát-medencei együttműködés az értéktár létrehozása során

Csap település a magyar-ukrán-szlovák hármashatár mentén fekszik Kárpátalján. 1991-től képezi Ukrajna részét Csap, mint az ország legnyugatibb városa. A településen közel 8000 fős lakosság él, melyből 4000 fő képezi a magyar közösséget.

Értéktár kutatások Kárpátalján

A Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület 2012-től végez értéktár kutatásokat, aktivistákkal strukturált kérdőívek és mélyinterjúk segítségével: ez 10 078 db kérdőívet és több száz órnyi hanganyagot jelent. Esetünkben mindez civil kezdeményezésre történt, az értéktár munkában, kutatásban az önkormányzattól semmilyen támogatást nem kaptunk. Csapon az értéktárás kezdeményezés Molnár Eleonóra, a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület elnökéhez és Balogh Livia az Egyesület alelnökéhez köthető, aki a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Csapi Alapszervezetének elnöke is.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a MÁÉRT tagjai és a Hungarikum Bizottság kezdeményezésére alakult meg a Kárpátaljai Értéktár Bizottság 2013-ban, s ennek következtében kutatói kollégiumok jöttek létre. Széleskörű települési érték/hagyomány adatbázist sikerült létrehozni, magyarországi példa alapján. Meg kell említeni, hogy nagy eltérés van a magyarországi hungarikum feltárás és a külhoni érték/hungarikum feltárás között. Magyarországon a Hungarikum törvény nyújt biztos keretet a kutatások és értéktárások számára, kormányrendeletek által országos szinten kivitelezhető, addig külhoni – esetünkben Kárpátalján – ez civil kezdeményezés által történt, önkéntes alapon, függetlenül az önkormányzatoktól. A kutatásokban nagy szerepe van a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetségnek, amely a magyar közösségek minden korosztályát meg tudja mozgatni, a civil szervezeteknek és az önkéntesek munkájának köszönhetően. A civil kezdeményezés ékes példája a Csap Település Értéktárának létrehozása, mely a nyugdíjas korosztálytól kezdve a fiatalokon át mindenkit belevont az értéktárásba. A kutatás során rájöttünk, hogy az értéktár mellett a legnagyobb feladatunk a néphagyományoknak a továbbvitele. Segített közösségünk múltjának megismerésében, és az egy közösségben való gondolkodást segítette elő.

Kárpát-medencei együttműködés

A Hungarikum pályázat keretén belül lehetőség nyílt a Kárpát-medencei kapcsolatok elmélyítésére, hiszen a délvidéki Kupuszina, a magyarországi Vasvár és Csap együtt nyertek a pályázaton. Közös célunk volt, hogy jobban megismerjük az anyaországi és külföldi értékeket, egymás értékeit, nyílt közösségként munkálkodjunk, és egyre több embert vonjunk be az értéktármozgalomba. Értékőreinknek, a gyerekeknek lehetőségük nyílt betekintést nyerni egymás élő hagyományaiba, szokásaiba, gasztronómiai különlegességeibe.

A kupuszinai látogatás során a helyi hagyományvilág részesei lehettünk. Egymás épített kulturális örökségeit ismerhettük meg, párbeszéd alakult ki, eszmecsere, amely hozzájárult ahhoz, hogy teljes mértékben azonosulni tudjunk a látottakkal. Fontos volt a kutatások szempontjából, hiszen össze tudtuk hasonlítani településeinken végzett kutatások módszertanát, és ez sok esetben hozzájárult az eredményes munkához. 2016 nyara nagy mérföldkő volt, megtartottuk az első Értéknapot Csapon, és Nagydobronyban is megalakult az értéktár. Fontosnak tartjuk, hogy egy zömében magyar település ismerje meg a múltját, hagyományait, nemzetének értékeit, hiszen ezek által tudunk csak munkálkodni magyarságunk jövőjén. A civil kezdeményezés jó példája a Csapi Értéktár Bizottság megalakulása, amely az első volt Kárpátalján, és a KMKSZ Csapi Alapszervezete, valamint a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület által jött létre.

Csap Település Értéktára

A csapi értéknapon mintegy 39 érték került be a helyi értéktárba. „Nagymamáink kincsei” cím alatt az iskola étkezdéjében a kukólevest, a madártej, a sárgatúrót, a tormaleves darás káposztát, Györke Gabriella (Elluska) hústermékeit (a hölgy szintén szerepel az értéktárban), valamint az aranygaluskát, a csörögét kóstolhatták meg az érdeklődők.

Az épített örökségek közül 5 (110 éves parasztház, Csapi Római Katolikus Templom, Csapi vasúti állomás, Csapi vasúti átrakó és mozdonyfordító, Sztálinizmus áldozatainak emlékműve), a gasztronómiai különlegességek közül 20 (angyalbögyörő, aranygaluska,

csipkedli paszuly, habart paszuly, káposztás paszuly, korhelyleves, lapcsánka, kukóleves, csöröge, savanyú káposztás puliszka, táska leves, teperős pogácsa, tojás leves, tormaleves, daraskáposzta, túrós lángelött, madártej, mákos túrós bubájka, pezsgős pogácsa,

rántott leves, sárga túró) kulturális örökség kategóriában 5 (cigány betlehemes, disznótor, Luca napi kapulopás, májusfa álltása, temetkezési szokások) a természeti környezet kincseiből 2 dolog (Morotva, Tisza töltés), került be a helyi értéktárba. Ezekon kívül – mes-

tersége, hagyományörző tevékenysége révén – 7 helyi lakos (Berczik Péter, Györke Ella, Dzjapko Zsuzsanna, Juhász Miklós, Lippei Rudolf, Sütő Mária, Szabó Beáta) is az értéktár része lett. A helyi ételkülönlegességekből Vasvárral és Kupuszinával közösen egy receptes füzet kiadását is tervezzük. Szintén megkóstolhatták a vendégek az értéktárban szereplő Juhász Miklós gulyását is, aki nemrégiben bronzérmert nyert a Kárpát-medencei Halászléfőző Magyar Bajnokságon.

Nagy érdem, hogy ez évben újra megszólalt a csapi római katolikus templomban orgonája, amely több mint 70 évig nem szólt, ez is egyike a csapi magyar értékeknek.

Értéknep Nagydobronyban

A Nagydobronyi értéknepet konferencia keretén belül tartották meg, a kutatások eredményei bekerültek az Értéktár adatbázisába. A konferencia lehetőséget adott arra, hogy a Népfőiskolai Egyesület értékfeltáró munkáját intézményes keretek között mutassák be.

Az értéknepok létrehozása megmutatta, hogy milyen sokszínű a magyar kultúra itt a Kárpát-medencében, megőrizve egyedülállóságát a sláv környezet ellenére is. Magyarországon, ezen belül is a Lakiteleki Népfőiskola és a Hungarikum pályázatok támogatása nélkül nem valósulhattak volna meg az értékfeltáró törekvéseink, és nem sikerült volna ilyen gyümölcsöző kapcsolatot kiépíteni Kupuszinával és Vasvárral.

A munka nem fejeződött be, most kezdődik csak igazán. Kamatoztatni tudjuk a megszerzett tapasztalatokat úgy, hogy ne csak értékfeltáró kutatásokat végezzünk, hanem ami ennél is fontosabb, értékmentéssel foglalkozunk: hogy minden értéknek legyen közösége.

Szerző: DOLINAI ZSUZSANNA

Az Ungvári Nemzeti Egyetemen végzett történelemtanár. 1992. október 7-én született a kárpátaljai Csapon. Középiskolai tanulmányait a 2. Sz. Csapi Középiskolában végezte magyar nyelven. 2015-ben az Ungvári Nemzeti Egyetem, Magyar Tannyelvű Humán-és Természettudományi Karán történész, történelem tanár MA diplomát szerzett. Fő kutatási területe a nemzeti kisebbségek szerepe az ukrán törvényalkotásban, illetve több éve foglalkozik a magyar szokások és hagyományok kutatásával Kárpátalján. 2015-től részt vesz a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület érték- és hagyományfeltáró munkájában.

Erdély

Élő hagyományok Kászonban

Az erdélyi Kászonszék Székelyföld területén található, Alcsíktól délre, a Káson patak völgyében, megközelítőleg 308,1 km² területen. A 17. században a lakosság nagy része a közbirtoknak számító havasi legelőkön és kaszálókon ősi foglalkozásként barmot, juhot és lovat tenyésztett. Állatfeleslegét a csíki és háromszéki vásárokon értékesítette, emellett a közös fenyőerdőiből épületanyagot, tölgy- és bükkerdőiből tüzelőt és eszközfát termelt. A Kászoni-medence 5 faluja (Impér, Altíz, Feltíz, Jakabfalva, Újfalu) évszázadokon át valódi népgyűléseket tartott az altízi piacon, melyek az egykori búcsúkból alakultak ki.

A 19. század vége felé még rendszeresek voltak a kászonszéki vásárokon a kézdivásárhelyi iparosok, a szépvízi cipészek, a madarasi, dánfalvi és korondi fazekasok, a brassói posztósok, a kozmási szűcsök, a haralyi faedényesek, a háromszéki lencsések és a berecki szekeresek. Periferikus fekvéséből és elzárt helyzetéből kifolyólag ez a térség őrizte meg legtovább a székely népművészet hagyományos formáit.

A kászoni medence bővelkedik borvízforrásokban, itt találjuk a Fehérkő, a Kis és Nagy Répát, a Farkas, a Tekeres, a Borvív, a Szalutárisz és a Gubás felszínre törő forrásokat.

Népviselet

A népviseleltre méltán büszke minden kászoni, mert ma is a legünnepélyesebb viselet. A férfi népviselet a katonáskodó életmódról tanúskodik. A fehér posztóból készült székely harisnya szorosan testhezálló, zsinórzata falunként változik. A zsinórzatnak régen rangjelző szerepe volt. A harisnyához zsinórszegésű, félkemény szárú fekete csizma, sima kézelős fehér-gyolcsing, az ingre fekete vagy szürke mellény illik. Szent György napjától az első havazásig fekete kalapot, télen betűrt tetejű báránybőr sapkát viselnek a férfiak. A mel-

lényre posztóujjast vagy kurta zekét, ritkábban hosszú zekét vagy cedelét vettek a hideg időszakban.

A női viselet fő darabjai a rokolya vagy szőtteszoknya és a mellény. A rokolya rakott, alján szélesebb bársony szegővel. A rokolya színes csíkozású háziszöttesből készült, a csíkok szélessége, a színek váltakozása falvanként, életkor és alkalmak szerint változik. A leggyakrabban előforduló színek: piros, fekete, kék, barna. A mellény bársonyból készül, gyöngysor ékkel díszítve. A fehér kötényt virágmintás hímzés díszíti. A

női viselethez is csizma vagy „gombospapucs” tartozik. A lányok haját két ágba fonják, melyekre szalagcsokrot kötöttek. Az asszonyok, menyecskék és idősebbek kontyba rakott haját és fejkendőket viseltek, aminek az anyaga, színe, hímzése életkor és alkalom szerint változott. A kászoni menyecskék a lakodalom éjszakáján a kontyoláskor cepszetet kaptak ajándékba az anyósuktól. Ezt kellett viselni vásár- és ünnepnapokon. Télen a melegét a hárászkendő és nagykendő biztosította.

Régen a mezőgazdasági munka végeztével, főleg a nők Kászoni falvaiból is elmentek szolgálni Budapestre, Brassóba, Bukarestbe, hogy amire a kakukk megszólal, összeszolgálják a tavaszi újrakezdéshez szükséges pénzt.

Hagyományaink Bikaütés Kászonban – a farsang temetése

A csíki falvak nagy részében hamvazószerda reggelén egy szalmabábot temettek el tréfas temetési szertartással. Kászonban a temetést utánzó szokás keretében egy bikaalakoskodó jelképes kivégzésére kerül sor. A szokás megrendezése elsősorban a fiatalok feladata, ha nem rendeznék meg, a hagyományaihoz ragaszkodó falu megszólja őket. A kásznai bikaütés fennmaradásához az is hozzájárult, hogy nem csak egy szűk csoport élte, az egész falu részt vesz benne, tehát a maga módján mindenki megéli az eseményt.

Megrendezésére a farsangi periódus végén, hajdanán a húshagyókeddi nagy táncmultság utáni reggelen, vagyis hamvazószerda reggelén került sor. A II. világháború után a farsangvégi táncmultságot már a kultúrotthonban szervezték meg a legények, s onnan is indultak a *bikával*. A menet élén egy székely ruhába öltözött legény haladt, aki a csoportot vezette. Jelentőségének kiemelésére kezében fokost hordott. Utána egy szalmával betekert eketaligát húzott két fiatalabb legény, amire egy-két cigány muzikusnak beöltözött alakoskodó ült. Őket követve haladt a *gazda*, aki egy kötél vagy lánc segítségével vezette a *bikát*. A veszedelmes *állatot* három-négy legény favillával irányította, fékezte, nehogy elszaladjon.

A *bikát* alakító legény egy szalmafonatból készített ruhába bújt, amelyet hátul jó nagy fark, a fején pedig egy *radinába járó* fekete cserépfazak díszített, amelyre két nagy *kidülledt* szemet pingáltak. A fazak két oldalára eredeti bikaszarvat illesztettek.

A *bika* után sorban felvonulnak a székelyruhába öltözött fiatalok, a II. világháború utáni évektől a menethez a házas emberek csatlakozhattak, majd az 1970-es évektől asszonyok is felvonulnak a *bika* után. A *siratóasszonyokat* napjainkban is férfiak alakítják, beöltözve népviseletbe. A felvonuláson a zenészek talpalávalót húznak, s a fiatalok táncolnak. A *bika* óriási bőgedezés közben neki-nekirohan a nézőknek, mérgesen rázza a nyakába akasztott kolompokat. A *gazda* türelmesen csillapítja, s a *hajcsárok* is segítenek favilláikkal megfékezni az állatot.

Közben a felnőtt nézők pánkóval kínálkodnak, és közben számba veszik, hogy kinek milyen a ruhája, a hajviselete, a párok összetalálnak-e, a farsang idején kinek akadt udvarló, a kapcsolat komolyra fordult-e, kinél lesz majd lakodalom, ki lehet a *bika*, a *cigány*, a *sirató* stb. A nézők között a gyermekek nemigen figyelnek a táncolókra, ők leginkább a *bikával* vannak elfoglalva.

Miután befejezik a táncot, hangos énekszóval és muzsikával indulnak tovább a falu utcáin. A felvonulókat előre kijelölt helyeken *vásárlók* állítják meg, ahol a *gazda* megpróbál túladni a szép bikán. Vásár közben kifigurázzák a szász úriember vásárlót, a furfangos zsidót, de a *gazda* vidáman alkuszik, parolázik a székellyel is. Az elhangzó alkudozások alatt közben áldomást isznak. A kirívó öltözetben megjelenő *cigány* kifigurázza a vásárt. Mivel a *bikát* eladni nem tudják, tovább folytatják útjukat a felvonulás utolsó színhelyére, a Kászon-patak hídjára. Mivel a *gazda* itt sem kapja meg a kért árat a *bikáért*, a kezében levő fejszével ráüt a *bika* fejére, vagyis a cserépfazékra, s az zéttörve darabokban hull a földre. Utána a *bika* a földre esik, s az őt alakító legény gyorsan kibújik a szalmamaszkból. Az ott

lévők meggyújtják a szalmaruhát, a zenészek rázendítenek egy csúrdöngölőre. A siratóasszonyok meg a cigányok szívzsongató módon elkezdik siratni a *meghót* állatot. A *bikát* alakító legény egy csúrdöngölőt jár a tűz mellett, s a többiek is táncra perdülnek. Közben a siratóasszonyok keservesen búcsúztatják az állatot:

– *Á, te drága állat, mire jutottál, csúffá tesznek, csúfot űznek belőled!*

Jaj-jaj-jaj-jaj! Á, te drága állat! Még a dákos sem ad pénzt a bőrodért!

– *Jaj, drága állat, mire jutottál? Megüttek, csúffá tettek! A falu szegyetemre elégetnek, s a patakba vetnek! Jaj-jaj-jaj! Mennyit mulatánk, mennyit táncolunk! Bár ne születnél vóna, s a farsang es tovább tartott vóna!*

– *Jaj, jaj, te drága állat! Milyen gyönyörű vótál! Mikor jöttél ki az estállóból, mennyi bornyú bőgött utánad! Jaj, jaj!*

A siratóasszonyok jajgatása egyre ritmikusabbá válik, s elkezdenek táncszavakat csujtogatni:

Hopp, szűz, korom bűz, ég a leány, mint a tűz!

Apró murok, petrezselyem, a vén asszony veszedelem!

Kicsi nekünk ez a ház, kirúgjuk az ódalát!

A tűz körül táncra perdülnek a siratók, s azzal aztán véget ér a látványosság. Az összegyűlt tömeg lassan széteszlik, de a látottakról tovább beszélnek: „*Látád-e, komámasszony, milyen betyár gazdánk vót ebben az esztendőben? Vót szóbősége, nincs es málé a szájában*” „*No, ezek ügyesek levének.*” „*Figyelted-e, hogy azon a legényen úgy áll a harisnya, mintha reáöntötték vóna?*”

A játékban részt vevő „szereplők” visszamennek a művelődési házba, és ott megbeszéli a történeteket. Utána egészen éjjelig tovább folytatódik farsang utolsó tánca.

Hopp, szűz, korom bűz, ég a leány, mint a tűz!

A *bikát* alakító legény fejére helyezett fazekat itt Kászonban *radinába járó fazaknak*, vagyis gyermekágyas asszony meglátogatására vitt fazéknak nevezték. A radina lényege, hogy a rokonok szomszédok, ismerősök szülés, keresztelés alkalmával egymásnak ajándékol ételeket, kalácsokat, húsokat vittek. Karácsony szenvedéjén (böjtjén) az éjjeli miséről hazatérő székely ember napjainkban is elfogyasztja a Mária-radinát. A születés ünnepe ez esetben is a jövőbe vetett hitet jelképezi, melyet illik méltóképpen megünnepelni.

Nem tartom véletlennek azt a tényt sem, hogy a bikaütés utolsó jelenete a Kászon patakán átvezető hídon történik. A kászoni hiedelmek szerint is a víz elviszi a rosszat, elmosza a farsang idején történt bolondságokat, s utána következhet a józan, komoly böjti időszak. A híd mint színhely az átmenetet is sugallja.

Betlehemezés

A betlehemezés hagyománya 1948-ban szakadt meg politikai nyomásra, és 1989 után újjá éledt. A betlehemezők karácsony és újév között házról-házra járnak, hogy megemlékezzenek Jézus születéséről, hogy megosszák karácsony örömét azokkal is, akik öregség,

betegség miatt nem vehettek részt a templomban bemutatott pásztorjátékon. A betlehemezés szereplői csak férfiak voltak, férfi alakította Szűz Máriát, fiúk a két angyalt. Heródes, a három király és a szolga különböző színű huszáregyenruhához hasonló viseletbe szokott beöltözni, kardot viselnek, az első fején koronát, míg a szolga csákót hord. József és Mária viselete a szentképeken való ábrázoláshoz hasonlítható. Az angyalok fehér köntöst, papírból készített szárnyakat, fejükön glóriát viselnek. Ők viszik a jászlat, benne a kisded Jézust szimbolizáló babával. A pásztorok kifordított subát és kucsmát, arcukon birkabőrből készített szakállt viselnek. A szamár viselete a pásztorokhoz hasonló, fején két birkaful ékeskedik, kezében bojtárbotra erősített hamuval telt zacskót hordoz, a cselekmény alkalmas pillanataiban ezzel érinti meg a háziakat és mókázik. A betlehemes csoport 13 szereplős. Cselekményében József és Mária, a pásztorok Heródes házánál keresnek szállást, Krisztus születését maga Heródes mondja el, belefoglalva a szövegbe a saját ellenvetését is. A három királyt angyal inti, hogy ne térjenek vissza Heródeshez. A cselekmény világi része nagyon rövid. A pásztorok örömeiket táncsal fejezik ki, énekbe foglalják, hogy szereplésükért ajándékot várnak, Isten áldását kérik a házra, mely vendégül látta őket. A házigazda kötelessége, hogy megajándékozza a betlehemezőket, akik házába vitték a karácsony hangulatát, kaláccsal, itallal kínálja meg őket és némi pénzt ad a csoport tagjainak.

Aprószentek

December 27-én a legények elmennek, és fiatal nyírfahajtást (ágot) vágunk, ezt összefonják, és a pálca hegyére virágot tűznek.

A népviseletbe öltözött legények baráti csoportokba oszlanak, és felváltva töltik be a „király” szerepét. Este gyülekeznek a „királynál”, ott elosztják a feladatokat, meghatározzák, hogy honnan kezdik az aprószentekelését vagy „vesszőzést”, milyen sorrendben éneklük a népdalokat. A csoportot vezető király tisztségét a mellére keresztbe kötött fehér és piros szalag jelzi. Régen az

éjjeli aprószentekes csoportokat azok a legények alkották, akik abban az évben be kellett vonuljanak katonának. Ma is általában azonos korú legények gyűlnek össze. Pontban éjfélkor indulnak el, mivel december 28. az aprószentek napja. A legények minden házhoz elmennek, ahol fogadják őket. Viszont

azoknál a lányoknál, ahol nem fogadják őket, eléneklik az „*Ezért a leányért nem adnék egy hagymát, / Ki a legény előtt bezárja ajtaját, / Bezárja ajtaját, összehúzza magát, / A fene egye meg a málészájúját.*” éneket.

Nem illik a lánynak elaludni, és nem fogadni az aprószentekeseket, mert kellett vigyázni a „jöhírére” – ha ez véletlenül mégis megtörténik, a legények amit tudnak, elvisznek az udvarról, előfordult, hogy még a kaput is leemelték és a patakba dobták. Ha a legények elvittek valamit, akkor a leány reggel a szentmise után a templom kijáratánál várja az aprószentekeseket és megérdeklődik, hogy melyik csoport vitte el az adott tárgyat, és azt valamilyen módon kiváltja (általában a legények csókot kértek az ellopott dologért).

Ha a legények nem találják bezárva a leányos ház kapuját, akkor a kapu előtt el kezdik énekelni a következő éneket:

*„Íme midőn mindenk
Bírsággal hívatnak,
Az Agusztus könyvében
Szám szerint íratnak.*

*Elindula József is
A Szűz Máriával,
Istennek erejéből
Terhes mátkájával.*

*Betlehembe hogy juta?
Fáradt állapotban,
Szállásra érkezkedvén
Minden ember Ura.*

*De a sok irigy miatt
Nincs senki barátja,
Ki távolról meglátja,
Ajtaját bezárja.”*

Közben elmennek az ajtó elejébe, ahová addig nem léphetnek be, amíg nem énekeltek el teljesen az éneket. Az utolsó legény, aki a kapun belép, nyitva hagyja a kaput, ezzel jelezve, hogy a következő csoport nem mehet be, amíg ők ki nem jönnek. A lányok a házból hallgatják az éneklést, és amikor a legények eljutnak az énekben a második szakaszig, akkor felgyújtják a villanyt, ezzel jelezve, hogy nyugodtan bemehetnek. Miután a legények bebocsátást nyertek, a király a verset mond jövetelük céljával.

Miután a lányokat megvesszőzik, a legényeket megvendégelik kaláccsal, süteménnyel, borral, szilvapálinkával. Felkötik a lányok a színes szalagokat a vesszőkre. A király botjára két szalagot kötnek, ha ezenkívül valamelyik legénynek a nyírfavessző fonatára két szalag kerül, az vonzódást jelképez, kiváltképp, ha az piros.

A legények éjfélről egész reggel 8 óráig járják a falut. Reggel 8 órakor kezdődik a szentmise, ahová a legényeknek el kell menni. A legények katonás rendben vonulnak be a templomba, a csoportok külön padosra ülnek le, és a király ül a pad szélén. A mise végén a király megy ki az oltárhoz, egyszerre hajtanak térdet, és a király jelt ad, hogy egyszerre katonás sorban vonuljanak ki a templomból. Ilyenkor derül ki az is, hogy ki a legény a talpán, ugyanis a lányos szülők figyelik a népviseletbe öltözött fiúkat, hogy ki lenne jó vejnek, melyik az a legény, amelyik nem dülöngél, vagy nem alszik el a szertartás ideje alatt.

A legények a szentmise után visszamennek a király házához, ahol ebédet kapnak, és tovább mulatnak.

Valószínűleg azért maradhatott így fenn a szokás, mert összefügg a kászoniak katonásodó, határvédő szerepével, illetve a kétlaki életmódjukkal. A farsangtemetést (bikaiütést) követően a határőrzzessel megbízottakon kívül a legények, férfiak, illetve minden munkaképes családtag kivonult a nyári szállásra. Késő őszig – Szent Márton napjáig – ott éltek. A hazatérés után a legelső alkalom a karácsonyi ünnepekör volt, pontosabban az aprószentek éjszakáján adódott, amikor is el lehetett menni számba venni, hogy a lányok mennyit fejlődtek az elmúlt nyáron, és a legények gyakorlatilag ilyenkor választották ki, hogy ki kivel vesz részt a farsangi mulatságokon.

A király verse (két verset is ismerünk):

*„Dicsértessék a Jézus Krisztus!
Adjunk hálát mi teremtő Úrunknak,
Hogy Jézus született kegyes megváltónknak.
Dicséret, dicsőség legyen az Istennek,
Békesség a Földön a jó embereknek.
Jézus születését angyalok hirdették,
Szegény pásztoroknak ők ezt megjelenítették.
Jézus születése után következett egy szomorú nagy nap,
Melyben apák, anyák szívből bánkódtak,
Mert kisdéd gyermeküket mind kardnak hányatták.
144 ezer szentet magukba olvadták.
Mi is elindultunk ezeknek példáját követve
Nyírfaágakból vesszőket kötözve.
Mi azt szétoztanánk, ha bocsájtódna,
Megköszönnénk s azzal továbbmennénk.
Szép piros hajnal jövén örömünkre
Ragyogó napsugár süssön kebletekre,
Házi családjukra, számos éveire,
Boldogítsa Isten s ezzel szavunknak vége.
Ismét utoljára engedelmet kérünk,
Hogy e becses háznál mi megjelenhettünk,*

*Ezt a szokást nem mi kezdtük,
S hogy meg van írva nem is mi végezzük.
Kérjük a becses házigazdát
Bocsássa lányát a kör közepébe,
Hogy vesszőnk végét verjük a fenekébe."*

*„Örvendetes nagy nap Krisztus születése,
Amelyben Szent István életét végezte
S Heródes sok szentjét ölette.
Így szólván és mondván nem kerül semmibe,
Ti pedig katonáim álljatok rendjibe.*

*Mária sírva kiált fel: Ó hatalmas Isten
Mindenek bírója, ne engedd fiúkat végtelen halálba.
Így menté meg Isten a kisdéd Jézuskát,
Nem hagyta elveszni az ártatlan báránykát.*

*Az aprószentekesek elindultak 144 ezeren,
Mi is elindultunk ennek tiszteletére,
De nem dárdákkal, kardokkal,
Ha nem szép hajlandós vesszőkkel.*

*Meghajtom vesszőmet, végezem versemet,
Kicsi mustármagot hoztunk, el szabad-e hinteni?
Mit ágy alá, mit pad alá, mit a lányok szoknyája alá,
Kérjük a lányokat a kör közepébe, vesszőnk végét verjük a fenekére."*

Szerző: ANDRÁS IGNÁC

Székelyföldön, Kászonjakabfalván született 1960-ban. Tanulmányait szülőfalujában kezdte, majd Kászonaltízen, Székelyudvarhelyen, Egerben és Brassóban folytatta, melyeknek során tanítói oklevelet és pszichológiai licenciátust, majd MSc diplomát szerzett. Pedagógusi pályafutását 1979-ben a kászonújfalvi általános iskolában kezdte, majd Kászonfeltízen, Kászonjakabfalván és Kászonaltízen tanított. 1993-tól a kászonaltízi Dr. Lukács Mihály Általános Iskola igazgatója. Helytörténeti és néprajzi kötetei a kolozsvári Verbum Kiadó gondozásában jelentek meg.

Csíkszentdomokos – Hosszú az az út, mely az értékeig vezetett, avagy „Gyökerek tartják az ágat”

Életünkben minden dolog, tárgy, társ, egészség akkor válik értéké, értékessé, amikor elveszítettük, vagy jó úton vagyunk elvesztése felé.

Minden közösségnek tisztában kell lennie értékeivel, legyen az szellemi, tárgyi, személyi, építészeti, természeti, kulturális érték.

Első alkalommal 2008-ban kerültem kapcsolatba az „értékkel”, amikor Márton Áron püspök úr tiszteletére a közösség emlékkiállítását, múzeumot szeretett volna létrehozni. Régi fényképek, iratok gyűjtésére, feldolgozására kértek fel. A múzeum 2010. október közepén lett felavatva, a püspök úr halálának évfordulójára.

A fényképekbe valósággal beleszerelmesedtem, a gyűjtés folytatódott és *Múltidéző* címmel kiállítást készítettünk az összegyűlt anyagokból, és zenés, táncos feldolgozásban jártuk végig elődeink életét a születéstől a halálig. Élettörténetek is elhangzottak, amelyek az évek során mesévé szépültek. Sírva, nevetve lehetett – és lehet ma is – csak végighallgatni őket.

Mesélőfalú honlap született

S ha mese, akkor csíkszentdomokosi mesék. A közösség 17 mesemondója az 1930-as években Belatini Braun Olgának mondott meséket, amelyekből 2013-ban meséskönyv készült: Estefia, Éjfélfia, Hajnalfia címmel. Egyiküket, Albert Andrást, a mesemondót, Péter László magyarországi történész Benedek apóhoz hasonlítja, s a legnagyobb székely mesemondónak kiáltja ki. 2012-ben mi is mesemondóink nyomába eredtünk, közösségi programok keretén belül mesemondóink életéről, meséikről beszéltünk az idősebbeket, közé tettük azokat, és megismertettük a mesékkal a fiatalabbakat. A tevékenységekről tudósítottunk, a meséket megosztottuk, az élettörténeteket elérhetővé tettük a www.meselofalu.ro honlapon.

A „meséltetést”, a fényképek gyűjtését nem hagytuk abba, napjainkban is folyik a munka.

Meséink, élettörténeteink határon túlra is eljutottak: 2015-ben kilenc európai országgal a meséltetés módszereivel ismerkedtünk, jó gyakorlatainkat mi is megosztottuk a „Mesévé szépült élettörténetek” elnevezésű program kapcsán. Értékkereső út volt, csak még nem így neveztük. Hagyományos ételeink, lakodalmas szokásaink nyomába eredtünk, a kézzel hímzett, viselethez használatos kendők elkészítési módjáról, körülményeiről is tudomást szereztünk. Bevált, régi gyógymódokkal ismerkedtünk, „Rózsafüzér-társulatok” (egyházi csoportok) működéséről, generációkról generációra való átörökítéséről is hallhattunk. A nők helye és szerepe sem volt elhanyagolható tény a múltban: tanulni, dolgozni, családot nevelni, háztartást vezetni így együtt, az ötvenes években jött be divatba. Felleltározott „értékeinket” bemutattuk a közösségnek, petróleumlámpa fényénél, hagyományos ételeink kóstolásával idéztük a múltat.

Közös pályázat Magyargéc településsel

Az út lassan az igazi értékkeresés fázisához érkezett. Magyargéc község 2016-ban partnernek kérte fel Csíkszentdomokost értékkereső útjára, és „Mire vagyok büszke Csíkszentdomokoson?” címmel elindult a munka.

Kérdőívek sokasága, értékeink megnevezése, leírása, lerajzolása, azok bemutatása a közösség erejéből jött létre. A bemutató Szent Domokos Napján, 2016. augusztus 8-án volt. Megtalált értékeink fel lettek sorakoztatva: Márton Áron püspök úr, a „nagy” püspök, ki sokaknak példaképe, a Csíkszentdomokosi Római Katolikus templom a középkorból megmaradt keresztelőkútjával, maga a népviselet, az úgynevezett székelyruha, amelynek ma már kinevezett ünnepnapja is van április utolsó vasárnapján. De itt van a Nagy-hagymás hegység vonulatából őrként ránk vigyázó Egyeskö, ahová turisták, hegymászók ezrei látogatnak el, a ma már ritkábban fellelhető székelykapuk, amelyek mintájára ma már épülnek újak is. Továbbá a Garados dombon megtalálható cserevirág, azaz henye-boroszlán, amely védett növénynek számít, a csíkszentdomokosi mesék, amelyek több 1000 oldalon jelentek meg, festett bútordarabok, amelyeket kincsként őriznek tulajdonosaik, Kurkó Gyárfás „Nehéz kenyér” című regénye, amelyet ma már nemcsak az idősebbek, de a fiatalok is olvasnak.

A sor folytatódik – jó úton járunk, jártunk 2017-ben is, amikor Tamási Áron születésének 120. évfordulója kapcsán programsorozatot indítottunk el. Kerestük a múlt értékeit, ismerkedtünk elődeink nehéz életével, fényképeket, „domokosi” szavakat keresve. Több mint 1200 szó gyűlt össze. Közösségi összefogás hozta meg a sikert. Erdei nap és erdei olimpia keretén belül tanulhattak a gyerekek, mérették meg magukat, ismerhették meg a sajt készítésének módját, és élvezhették Ábel vendéglátását.

Idén hungarikumokkal ismerkedtünk és ismerkedünk, saját értéktótót állítva össze, „meséltetve” a közösség hagyományörzőjét, aki a kendermag elvetésétől a reszelt levesig vezetett bennünket.

A tapasztalatok tükrében, a közösség erejében bízva március hónaptól Mátyás király nyomába eredtünk – megismervén őt: újabb értékek birtokába jutunk, juthatunk.

Hosszú az út, s talán nem is lesz soha vége. A fák gyökerei is mélyre nyúlnak, hisz azok tartják az ágakat. Mi is kutatjuk a múltat, hisz ismervén azt, könnyebb lehet a jelen, szebb a jövő.

Szerző: Sándor Edit

A csíkszentdomokosi községi könyvtár könyvtárosa 1990-től látja el feladatát. A könyvtárosi munka mellett népneveléssel, közösségi feladatokkal is foglalkozik. Már a kilencvenes évek elején fontosnak tartotta a néptánc oktatását, a hagyományörzést, gyermekszínházat hozott létre, felnőtt képzési alkalmakat szervezett, népmese órákat tartott. Minden közösségi feladat megtalálja, részt vállal benne. Felelős szerkesztője a helyi újságnak és a meselofalu.ro honlapnak. Értéket keres, teremt.

Vajdaság

Gombos-Bogoja - Közös összefogás eredménye az értéktár létrehozása

Kezdetek és az értéktár megalkotása

Gombos Nyugat-Bácska Duna melletti kis faluja, ahol egy kis magyar közösség, a századokon át tartó betelepítések, a komp, majd a vasút hozta forgalom teljesen egyedülálló népi kultúrát hozott létre. Az Arany János Magyar Művelődési Egyesület fő célja ennek a kultúrának az ápolása és bemutatása. Gombos hagyományőrző közösség, ahol még a '70-es években is sokan népviseletben jártak, és a hagyományok jelentették az élet természetes közegét. A századfordulóra azonban kiderült, hogy ez a sok tudás, a népi élet színfoltjai nyomtalanul eltűnhetnek. Ezt ismertük fel az

egyesületben, és fő célkitűzésünk lett egy tájház létrehozása, hogy ott gyűjtsük össze a még fellelhető értékeket. E gondolatok 2010-ben egy ingatlan megvásárlása után valóságos alakot kezdtek öltetni, és ezek jelentették közösségünkben az országszerte meghirdetett Értéktár mozgalom eszméjének csíráját.

Ilyen előzményekkel kezdte meg működését a Gombosi Értéktár Bizottság 2015 novemberében – Vajdaságban az elsők között. A bizottság tagjai a falu civil szervezeteinek képviselőiből, a tájház és az egyesület tagjaiból, a gombosi önkéntes tűzoltók közül, a plébánia és a méhészegyesület képviselőiből, valamint a helyi önkormányzattól kerültek ki.

Az első kérdőívek kudarca beláttatta velünk, hogy egy elsődleges lista alapján kell bővítenünk az értéktárunkat, és így irányítani a beszélgetést, hogy feltérképezhessük, a bizottsági tagok által összeállított lista mennyire állja meg a helyét a közösségben, és hol kell bővíteni vagy pontosítani. 2015. november 28-án indult meg a munka, melynek eredményeit 2016. június 16-án elküldtük a Vajdasági Magyar Értéktár Bizottság alakuló gyűlésére is.

A 2016 nyarán megnyert pályázat ösztönzésére szeptemberre listába szedtük értékeinket, majd a listát még egyszer átnéztük, beszélgetéseket folytattunk, és egy irányított kérdőív segítségével további értékeket javasoltunk felvételre. Ekkor már látszódott, hogy a lista folyamatos bővítése helyett a továbbiakban inkább a listán szereplő értékek minél alaposabb kutatására, dokumentálására és tudásunk bővítésére kell összpontosítanunk.

Egy közös munka momentumai – egy nyertes pályázat eredményei testvértelepülésünkkel, Ballószöggel (2017 nyara)

A számos közös program és kiállítás helyett most inkább azokról az eredményekről írnék, amelyek a további munkát segítik, és előrevetítik az előttünk álló feladatokat. A kiállítási kellékek beszerzése, illetve több népviseleti darab felújítása és rendbetétele nagy lépést jelent számunkra, mert egyesületünk mindeddig nem rendelkezett komplett öltözettel, amelyet kiállíthatnánk, vagy kiállítás céljára kölcsönadhatnánk. A Tamaskó-émlékszoba megvalósításának öröme sem tartott sokáig, mivel hamarosan rájöttünk, hogy mennyire keveset tudunk a két világháború közti vajdasági magyar közösség e jeles alakjáról, aki sok mindennek az elindítója volt.

A lista elkészültével egy hatalmas munka tárult elénk, amelynek elvégzését az elkövetkező idők feladatának tekintünk.

Két közösség találkozása, együttműködése mindig érdekes, és ez így volt a mi esetünkben is, amikor egy teljesen „új” közösség (Ballószög 1954-ben lett önálló község) és a közelmúltig a hagyományokban élő közösség, Gombos találkozott. A módszerek átbeszélése után az értéktár pontosításában, az értékek kategorizálásában kaptunk tanácsokat. A hasznos tapasztalatcsere által megláttuk, hogyan tudjuk mi mindazt felhasználni, amit már a ballószögiek megcsináltak.

Kiadvány

A pályázat révén sikerült első ízben összegyűjteni és egy kiadványba szedni az értékeinket. A kis kiadvány nagy sikert aratott a közösségben. Most láttuk csak igazán, hogy ezeket az értékeket nem ismerjük teljességükben. Ami természetes számunkra, azt leírni és bemutatni már sokkal nehezebb. Abban a közösség-

ben, ahol még beleszülettünk a hagyományokba – és a szokások, a történetek szájról szájra terjednek – egy sokszínű, több variációból összeálló tudáshalmazból kellett leszűrni és átadni a hiteles információkat az olvasónak. E kiadvány létrejöttét azért tartjuk értéktár munkánk legfontosabb momentumának, mert ezáltal megindultak a kutatások, gyűjtések. Az is teljesen világos számunkra, hogy az eddig összegyűjtött anyag nem végeredmény, hanem további feladatok sokaságát jelenti.

A tájház és a gombos-bogója.com

Ebben a kérdésben mindkét elem a tudás tárháza lett: míg a tájház a maga valója mellett a felkutatott és feldolgozott tárgyi emlékek tárháza, addig a weboldal az írott és hangzó anyag kutatásának eredményeit foglalja össze.

A 2010. évben megvásárolt ingatlan nagyobb felújítások után magába tudja fogadni a gyűjteményt, és további termeket biztosít azon tárgyi emlékeknek, melyek méltón őrzik ennek a közösségnek a múltját, és tovább tudják vinni a jövőbe. A tisztaszoba berendezése rámutatott arra, hogy a tájház kínálatát – ahol csak némán tudjuk bemutatni

a tárgyakat – több tevékenységgel kell kiegészíteni. A weboldal kezdetleges beindítása és kezdetleges felületei egyelőre még nem mutatják azt a szervezési munkát, amely hosszú távú célunk lenne: több fiatal népművész, táncoktató, népzeneész vagy más területen kutatásokat végző fiatal munkáinak helyet adni.

Fogyatkozó közösségünk önmagában nehezen tudja továbbra is fenntartani ezt az örökséget, ezért is nyitott a közösség, hogy ez a tudás, népi színvilág megmaradjon, és örökké hozzáférhetővé váljon azok számára, akik érdeklődnek utánunk, gombosiak után, Bogója után, a falunk és az értékeink után.

Szerző: HAJNAL VIKTOR

Gomboson született és nőtt fel. Büszke rá, hogy egy hagyományőrző közösség tagja. Bár a gimnázium után az építőmérnöki szakot írta be, és így egy időre távol maradt falujától, 2009-ben ő lett a gombosi Arany János Magyar Művelődési Egyesület elnöke. Az azóta elért eredmények közül jelentősnek tartja, hogy 2010-ben sikerült megvásárolni egy ingatlant a tájház kialakítására, majd 2013-ban Gombos lehetett az 50. Gyöngyösbokrétá és 37. Durindó házigazdája, melyen 900 és 1700 résztvevőt láttak vendégül. Már a kezdetektől foglalkoztatta, majd egyre fontosabbá vált számára a helyi értékek megőrzése. A gombosi Arany János Magyar Művelődési Egyesület elnökeként úgy látja, hogy a következő nagy feladat, amely egyben a közösség nagy próbatétele is, hogy a fiatalok a mai kor megváltozott feltételei közt is magukévá tegyék elődeik hagyományait.

